

PŘÍBĚHY PRAŽSKÝCH CEMENTÁREN

Tiráž

„Výborná jakost
a stoupající obliba
našeho výrobku umožnila
další rozšíření kruhu
našich zákazníků...“

Vážení čtenáři,

otevíváte knihu, která svým obsahem a zaměřením přesahuje historii pouze jedné cementárny, když v širších souvislostech popisuje vznik a použití cementových pojiv v Evropě. Popisuje také zakladatelskou dobu cementárenského průmyslu v Praze na konci 19. století. Zabývá se rovněž vznikem a vývojem dnes již neexistující cementárny v Praze-Podolí. V knize můžete sledovat snahy o výrobu velmi stabilního a vysoce kvalitního pojiva s rovnoměrnými vlastnostmi, snahy o poznání chemického principu cementu, jehož pochopení vedlo k účelovému výběru složek používaných ve výrobě, snahy o zlep-

šení technologií drcení, mletí, homogenizace, výpalu atd.. Vývoj těchto technologií je samozřejmě úzce spojen s ekonomikou, která podmiňovala masivní uplatnění cementu na trhu jako cenově dostupného výrobku, který nakonec použitím betonu posunul technické možnosti stavitelství. Obě cementárny, radotínská i ta podolská, formovaly výrobu cementu a použití betonu na prvních stavbách z tohoto materiálu v Praze a významně se podílely, a to i šíří záběru výroby (cement, vápno, vápenný hydrát, maltové směsi, drcený kámen, kameninové roury, izolační desky), na stavebním ruchu v Praze koncem 19. a začátkem 20. století. Tehdy, stejně jako dnes platí, že užitná hodnota betonu není jen to co je v míchačce, ale zejména to, co se z něho postaví. A nemusí přitom hned jít o světoznámou betonovou budovu Opery v australské Sydney.

S oběma závody byly spojeny významné osobnosti cementářského a stavebního průmyslu jako Wilhelm Michaelis, Ferdinand Barta, Max Herget či prof. dr. ing. Rudolfa Bárta, DrSc., který ve své osobě velmi úzce propojil teorii maltovin, kterou učil na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze, s praxí – zejména ve výrobě cementu.

Oba závody v Radotíně, jak ten původní z r. 1871, tak ten současný z r. 1961, byly vybudovány na strategických místech: v blízkosti Prahy, v blízkosti železnice a vydatných a kvalitních surovinových zdrojů. I dnes mohou potvrdit strategickou pozici našeho závodu, neboť v roce 2009 přibýlo přímé napojení na dálniční síť prostřednictvím dálničního obchvatu Prahy.

To, že můžeme slavit tak významná výročí vzniku obou závodů, svědčí o tom, že závody byly a ten současný je i nadále přirozenou součástí prostředí v Radotíně a jeho okolí, stejně jako silnice, železnice či ostatní stavby. O to, aby to tak bylo se musela snažit řada generací pracovníků těchto závodů a snažení to bylo a je úspěšné.

Závod, to jsou hlavně lidé, kteří ho tvoří a ožívají. Všem těm, kteří pracovali v obou radotínských cementárnách během jejich historie je na místě se poklonit a poděkovat jim za práci, kterou pro tyto závody odvedli. Osobně si velmi vážím také jejich hrdosti, kterou na svou práci i závod měli a mají, i za dobrou atmosféru a vztahy, které spoluvytvářeli.

Zpestřením knihy je doprovodné DVD, které se snaží co nejpřitažlivěji a dynamickou formou oživit historii a přiblížit současnost výroby cementu v Radotíně. To, že cementáři mají smysl pro humor kniha dokumentuje karikaturami z provozu hlavních výrobních zařízení, laboratoře, centrálního velínu či expedice cementu. Jejich autorem byl na konci 60. let Antonín Čech, tehdy pracující v konstrukci cementárny. Historie a to i historie vzniku cementu, či továren na jeho výrobu však přinášela a přináší zajímavé události a souvislosti, které vybočují z vážnosti tohoto tématu. Vždyť možná i jeden z historických názvů naší firmy „PRASTAV“ možná vznikl připodobněním ke slovu „PRAZDROJ“, které v té době, stejně jako dnes, představovalo světově oblíbený český výrobek zpracovávaný moderní technologií s kvalitou na špičkové úrovni. To jestli bylo či je toto připodobnění oprávněné můžete posoudit i vy vážení čtenáři.

Doufám, že tato kniha Vám bude nápovědou a že kromě poznání historie výroby cementu v Praze Vás zaujme, poučí i pobaví.

8. června, 2011

Ing. Ladislav Damašek,
ředitel závodu

PŘEDMLUVA AUTORA

Knih Příběhy pražských cementáren zachycuje historii pražských cementáren v Praze-Podolí a Radotíně. Růst Prahy v druhé polovině 19. století s sebou přinesl i zvýšení poptávky po stavebním materiálu. Z tohoto důvodu byly založeny, u bohatých ložisek vápence v Podolí a Radotíně, továrny na výrobu cementu. Oba závody měly hodně společného. Vznikly prakticky ve stejné době (v Podolí se vyrobil první cement v roce 1872 a v Radotíně o rok později) a také u jejich zrodu stáli stejní zakladatelé. Z těžkých začátků, kdy hrozil pro nedostatek kapitálu dokonce zánik obou továren, se nakonec vypracovaly na významné závody, které svými výrobky přispěly k přerodu Prahy z provinčního města na moderní metropoli.

I když šlo o významné podniky, dosavadní historiografie se jim věnovala velmi málo. Hlavním pramenem k dějinám obou závodů v období Rakouska-Uherska jsou články v soudobých časopisech Blahobyt, Posel z Prahy, Průmyslník a Hospodář. Krátké pasáže o historii obou závodů nacházíme v publikacích Anny Matouškové Od tradičního vápenictví na území Českého krasu ke vzniku moderní továrny na výrobu portlandského cementu v Králově Dvoře v roce 1911 z roku 1995, v knize Miloše Cikrta a Jaroslava Lánika Dvě tisíciletí vápenictví a cementářství v českých zemích, která vyšla v roce 2001, dále v encyklopedii Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku z roku 2003. Jinak Podolské cementárne není věnována žádná publikace.

Bohatší historiografie je o cementárně v Radotíně. Snad proto, že nástupce staré cementárny pracuje dodnes. Ze starší literatury je nutno uvést stať Josefa Nožičky Historie akciové továrny na hydraulický cement v Radotíně a vzpomínky prof. dr. ing. Rudolfa Bárty, DrSc., potomka zakladatele cementárny, děkana chemické fakulty ČVUT a autora řady odborných publikací v oboru sklářství, keramiky a cementu, který své memoáry nazval Z dějin akciové společnosti Prastav. Významným zdrojem informací k historii cementárny jsou vzpomínkové publikace věnované kulatým firemním výročí, které vycházely v 70. a 80. letech minulého století. V nedávné době se mohli zájemci seznámit s historií a současností závodů patřících do akciové společnosti Českomoravský cement, tedy i s osudy radotínské cementárny, v drobných propagačních publikacích, které vydávalo vedení společnosti v posledních desetiletích. Mnoho důležitých zpráv o podniku podávají ročenky CEVA Praha (Radotín) z let 1968–1985. Dílčí informace z historie závodu, o zavádění nových výrobních postupů, realizaci investic do nových zařízení a rekonstrukci starých provozů podávají jednotlivé rubriky podnikového časopisu CB Noviny a jeho nástupců.

Značná část údajů předkládané publikace byla získána především z archivních fondů. Bohužel se archiválií k historii podolské cementárny dochovalo málo. Písemnosti týkající se řízení a provozu továrny se vejdou do pouhých pěti archivních kartonů. Hlavním pramenem jsou výroční zprávy z valných hromad společnosti, ty se však uchovaly v neúplných řadách, a spisy Krajského soudu obchodního v Praze týkající se firmy Podolská cementárna v Praze.

Po vyčerpání vápence v bránickém a podolském lomu podolská cementárna ukončila svou činnost. V padesátých letech minulého století byly objekty továrny zbořeny a na jejím místě byl vybudován plavecký areál. Název ulice v Praze-Podolí Nad cementárnou, několik starých fotografií a filmových záběrů a dále 55 cm archiválií jsou jedinými památkami po továrně, která vyráběla cement téměř sedm desítek let.

Dochování archiválií k jednotlivým obdobím radotínské cementárny je nevyvážené. K prvním padesáti letům provozu továrny se nezachovalo prakticky nic. Naopak doba, kdy cementárna byla součástí společnosti Prastav, je poměrně dobře zdokumentována. Archiválie společnosti Prastav jsou uloženy v Státním okresním archivu Beroun, kam byly předány z podnikového archivu Královodvorských cementáren, a v Okresním archivu Praha-západ, kam byly postoupeny z podnikového archivu Radotínských cementáren a vápenic. Písemnosti z období 1950 až 1960, tj. do výstavby nového závodu, jsou opět špatně dochovány. Chybí například rozборы k účetním uzávěrkám, průvodní zprávy k ročním účetním a statistickým výkazům i tzv. komplexní rozборы hospodaření a další dokumenty týkající se hospodaření a provozu továrny. Důležité doklady k historii podniku můžeme však najít v archiváliích Obecního úřadu v Radotíně, hlavně živnostenská oprávnění k provozování výroby, stavební dokumentace apod. Řadu důležitých informací přináší ročenky a výroční zprávy firem a společností, které cementárnu vlastnily. K poznání nové a nejnovější historie továrny přispěly vzpomínky bývalých i současných zaměstnanců. Řadu zajímavých informací o cementárně a lomech jsem získal při diskusích, které se odehrály na pracovních schůzkách členů skupiny pro přípravu knihy o historii pražských cementáren.

Knihy by nevznikla bez osobní iniciativy Ing. Ladislava Damaška, ředitele Závodu Králův Dvůr-Radotín. Na jeho podnět se utvořila již zmíněná skupina pro přípravu knihy o historii pražských cementáren ve složení Jiří Hájek, Mgr. Ivan Kůs, Karel Dušánek, Ing. Jan Korynta, Pavel Malásek, Ing. Jiří Lahovský, CSc., Jiří Šulc a Vladimír Chaloupek. Za jejich fundované připomínky, nápady a informace jim děkuji. Dále bych chtěl poděkovat vedení společnosti Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost, a řediteli Ing. Ladislavu Damaškovi za to, že mi poskytli velkorysé podmínky při práci na této monografii. Také bych rád poděkoval své manželce Marii, která byla prvním čtenářem a laskavým kritikem textů této knihy.

Miloš Garkisch se narodil v roce 1947 ve Frýdku-Místku, v Olomouci prožil dětství a absolvoval zde v roce 1966 střední školu. Vystudoval archivnictví-dějepis na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V letech 1975 až 2010 pracoval ve Státním okresním archivu v Berouně. V letech 1996–2010 zastával funkci ředitele státního okresního archivu. V současné době je v důchodu.

~ CEMENTÁRNA V PRAZE-PODOLÍ ~

Počátky druhé¹ nejstarší cementárny v Čechách spadají do doby, která je v historické literatuře označována jako zakladatelská (gründerská). Po prohrané válce s Pruskem v roce 1866 došlo v Rakousku, po vyrovnání v roce 1867 v Rakousku-Uhersku, k určité liberalizaci poměrů. Nejvýrazněji se projevilo uvolnění v podnikání a v hospodářství vůbec. V letech 1867–1873 vzniklo na základě společnického zákona z roku 1863 mnoho akciových společností, z nichž značná část byla spekulativně založená a pracovala nejen bez plného upsání základního kapitálu, ale i bez potřebných rezervních fondů. Zakladatelkou cementárny byla firma **Ferd. Barta & Comp.**, kterou v roce 1867 založili Ferdinand Barta se švagrem Ottokarem Svobodou. Do obchodního rejstříku byla společnost zapsána 28. října 1867 pod číslem 4391.² Kupudivu se obchodní aktivity nové společnosti netýkaly stavebních hmot, ale podle živnostenského listu, vystaveného pražským magistrátem 1. července 1867, se firma věnovala prodeji koloniálního zboží, barev, komisionálnímu prodeji a zasilatelství.³ V roce 1871 se společníci rozhodli založit novou společnost pod názvem: **První pražská továrna na portlandský cement v Podole u Prahy – Ferd. Barta & Comp. (Erste Prager Portland Cement Fabrik in Podol bei Prag – Ferd. Barta & Comp.)**. Firma, ač se časem její název měnil, používala po celou dobu existence označení v obou jazycích. Společnost byla zapsána 7. července 1871 do obchodního rejstříku firem společenských, svazek IV, strana 187.⁴

Založení cementárny pravděpodobně iniciovaly debaty, které od konce šedesátých let probíhaly intenzivně v tisku o stavebním využití pozemků na místě zbořených pražských hradeb. Demolice hradeb a vyklízení dalších fortifikačních prostor probíhala na základě rozhodnutí ministra války z července 1875, jímž byl zrušen i tzv. demoliční revers, tj. zákaz stavět domy 300 až 600 sáhů⁵ od hradeb bez souhlasu

pevnostního velitelství. Odborné diskuse o rozšíření a modernizaci města slibovaly rozsáhlou stavební činnost a tím i odbyt stavebnin. Rozjezd cementárny však nebyl hladký. Pánům zakladatelům se na zamýšlený podnik brzy nedostávalo peněz, a proto se rozhodli spojit s dalšími podnikateli a založit novou obchodní společnost. C. k. ministerstvo vnitra ve Vídni výnosem číslo 2265 z 3. března 1872 povolilo zřízení **České akciové společnosti k vyrábění a zužitkování staviva (Böhmische Actiengesellschaft zur Gewinnung und Verwerthung von Baumaterialien)**. Stanovy společnosti chválilo C. k. místodržitelství v Praze dne 7. března 1872 výnosem číslo 11711.

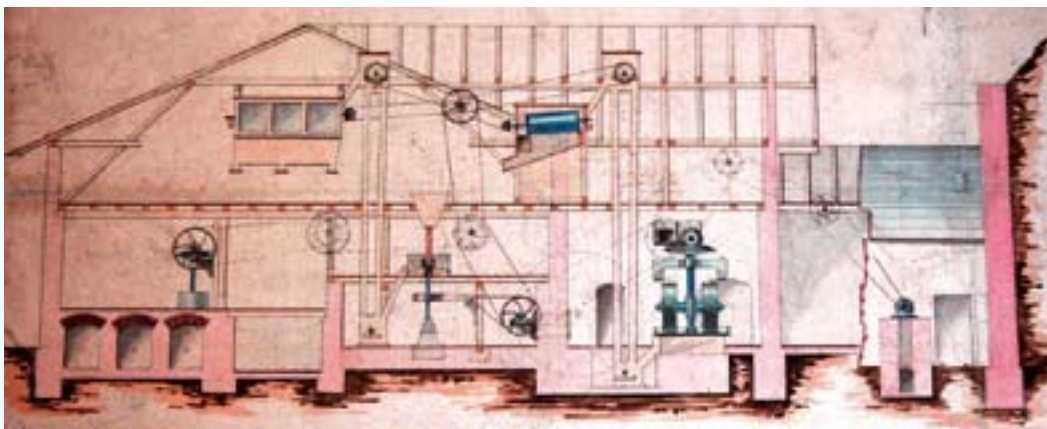

Pohled z levého břehu Vltavy na továrnu na cement v Podolí

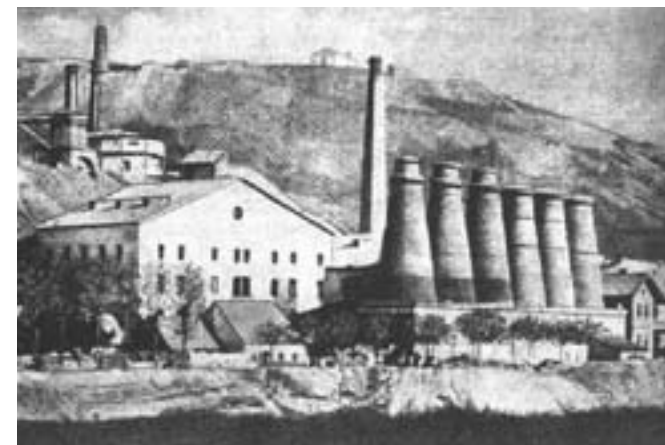
Zástavba kolem továrny na cement v Podolí, 1916

v první emisi znějící na jméno vlastníka.⁶ Na této valné hromadě byla také zvolena dvanáctičlenná správní rada. Předsedou správní rady se stal Robert baron Hildprandt,⁷ velkostatkář z Prahy, a místopředsedou JUDr. Vojtěch Barta, zemský advokát z Prahy. Členy byli Ferdinand Barta, obchodník z Prahy; Josef Barta, obchodník z Prahy; Vincenc Bubeníček, obchodník se dřevem z Prahy; Vincenc Duda, majitel realit z Prahy; JUDr. Moriz Lichtenstern, zemský advokát z Prahy; Leopold Merlet, velkoobchodník z Prahy; Karel Schnabel, stavitel z Prahy; Vincenc C. Wagner, obchodník z Prahy a Ignác S. Wiener, soukromník z Prahy.⁸ U akcionářů se projevil přehnaný optimismus, což v kolotoči milionů, který doprovázel v Rakousku tzv. zakladatelskou horečku v letech 1867 až 1873, nebylo neobvyklé. Krize, kterou v roce 1873 odstartoval krach na vídeňské burze a jež trvala zhruba do roku 1878 přinutila k postupnému snižování akciové jistiny. Již v roce 1872 tvořila 800 000 zlatých, což bylo pouze 40 % ze sumy 2 milionů. Na valné hromadě konané 24. dubna 1874 řešila správní rada problém s 2 000 nesplacenými akciemi. Návrh, aby tyto nesplacené akcie byly vyměněny za pozemky, neprošel a správní rada musela snížit akciový kapitál.⁹ V roce 1878 poklesla jistina dokonce na 385 000 zlatých. Snižování jistiny se provádělo stahováním akcií z oběhu a následným zničením.¹⁰

Část dispozičního plánu továrny na cement v Podolí z roku 1870

První valná hromada nové společnosti se uskutečnila 11. března 1872 a zápis společnosti do obchodního rejstříku byl uskutečněn 15. března 1872. Již na první valné hromadě se řešila výše základního kapitálu. Podle notářského záznamu z valné hromady byl stanoven na 12 milionů zlatých, který skrze 60 000 akcií po 200 zlatých se rozdělí. Nejdříve bude ale pouze 10 000 akcií v sumě 2 miliony zlatých vydáno

Továrna na cement v Podolí, 1875

Výstavba továrny začala již v roce 1871 na pozemku patřící Ottokaru Svobodovi. Byla vybudována periodickými šachtovými pecemi a parním strojem o výkonu 30 HP od firmy Breitfeld a Daněk. Dostatek surovin jí poskytovaly lomy v okolí závodu v Podolí. V roce 1872 vyrobila cementárna 1026 soudků (1750 q) cementu.¹¹ O vysoké kvalitě cementu svědčí i diplom ze světové výstavy ve Vídni v roce 1873. Tímto oceněním se cementárna pyšnila na firemních tiskopisech. Hlavními odběrateli výrobků podolské cementárny i dalších podniků společnosti byly stavby, které se v Praze rozbíhaly. Také rozvoj a budování dopravních cest na počátku sedmdesátých let spotřebovávaly množství stavebního materiálu. Dobudovávala se pražská železniční síť. Rychlé rozrůstání pražských předměstí, hlavně Smíchova a Karlína, vyvolávalo rozmach místních spojů. Vzestup dopravy a rozvoj nových sídlišť si vynutily i stavbu nových mostů. Slibný rozvoj cementárny zbrzdila hospodářská krize z roku 1873 a pak požár závodu v roce 1877. Podle rozvahy ke dni 31. prosince 1877 ztráty na budovách a strojním zařízení byly vyčísleny na 61 849 zlatých a výlohy za „odrumování“ po ohni na 473 zlatých a 92 krejcarů.¹² Likvidace škod po živelné pohromě trvala dva roky, ve výroční zprávě cementárny za rok 1880 již není o ztrátách způsobených požárem ani zmínka.¹³ Velkou zásluhu na brzkém zprovoznění továrny měl tehdejší ředitel cementárny Karel Ježek.

Ředitel Ježek na sebe upozornil svými názory na rozvoj výroby cementu v Čechách. Nejzajímavější článek na toto téma publikoval v Listech průmyslových v roce 1876 pod názvem „O důležitosti českého cementu v národním našem hospodářství.“ V něm kritizoval skutečnost, že drahý, bezcelně dovážený cizí cement do Čech by se dal nahradit domácím produktem. Vzhledem k tomu, že v Čechách je dostatek vhodných „vápenných skal“, navrhol výstavbu asi 15 cementáren, které by dostatečně pokryly spotřebu cementu v celém Českém království. Ze své zkušenosti z podolské cementárny spočítal, že na zřízení a uvedení nové továrny do provozu je potřeba asi 200 000 zlatých. Zřízení sítě cementáren v Čechách a na Moravě by mělo podle Karla Ježka pozitivní vliv na ekonomiku českých zemí. Zhodnotily by se pro zemědělství bezcenné vápenné skály, kterých je u nás poměrně hodně, výstavbou cementáren a zařízení v lomech by získalo zaměstnání množství řemeslníků i dělníků, strojírny by získaly zajímavé zakázky a příliv peněz by pozitivně ovlivnil zdejší hospodářství. Závěr jeho příspěvku ukazuje na jeho mladočeské vlastenectví. Z toho jde, že jest každého krejcaru do ciziny škoda, neboť by se mohl doma nejméně stokrát za rok obrátit. Při takových poměrech možno pak obětovati i na umění a na všeliké jiné potřeby života duševního. Záleží jen na dobré vůli a vytříbeném smyslu pro důležitost účinků spořádaného hospodářství národního a Čechy budou každým rokem o to bohatší, co se nyní takřka zbytečně do ciziny vyhazuje.

Situace na počátku osmého desetiletí 19. století nebyla ve společnosti valná. Správní rada tento stav hodnotila slovy: *Rozvaha za správní rok 1880 nevykazuje ani tentokrát užítka zмінky hodného.* Čechy a město Praha se pozvolna zotavovaly z hospodářské krize. Vedle obyčtových problémů řešila správní rada špatný příjezd do cementárny. Zahájila jednání s okresním zastupitelstvem i C. k. okresním hejtmanstvím na Královských Vinohradech, aby silnice, jež by spojovala Podolí s Vyšehradem, byla zařazena do třídy okresních silnic, tj. byla zpevněna a vydlážděna. Dále se správní rada snažila, aby projektovaná dráha spojující Vyšehrad, Podolí a Modřany byla „koncessiována“. Rokování o silnici a dráze se táhla několik let.

V roce 1881 se rozhodla správní rada nevyplatit zisk a peníze vložit do nově zřízeného rezervního fondu, který nahradil tzv. záložní fond. Ten byl vyčerpán při likvidaci následků požáru. V následujícím roce se v Rakousku rozhořel boj o zavedení cla na dovoz zahraničního, převážně anglického cementu. Zastánci bezcelního dovozu tvrdili, že domácí výrobky nedosahují kvality dováženého cementu. Odborné zkoušky, které byly úředně zavedeny v roce 1879,¹⁴ však dokázaly pravý opak a clo 50 krejcarů za 100 kg cementu bylo zavedeno. Správní rada reagovala na tuto skutečnost: *Další příznivou okolností pro náš podnik jest, že následkem známé aféry cementové utrpěl rozhodně předsudek všeobecně dosud platný,*

*jako by jen anglické aneb vůbec cizozemské cementy byly dobré jakosti, konečně počíná se i domácím výrobkům zasloužená pozornost věnovati.*¹⁵ Zároveň byla v tomto roce vybudována v Podolí nová kruhová pec na pálení vápna. Nespokojenost akcionářů s hospodařením společnosti a tím pádem i s malými dividendami vyvrcholila na 13. řádné valné hromadě 29. března 1885.

Šachtové pece v továrně na cement v Podolí

REKONSTRUKCE ZÁVODU A ZAVEDENÍ NOVÝCH VÝROBNÍCH METOD

Nově zvolená správní rada podnikla různé kroky ke zlepšení hospodářské situace. Ve výroční zprávě za rok 1885 se uvádí: *Vyhovující přání v poslední valné hromadě vyslovenému, podrobila správní rada hned po svém nastoupení stav celého podniku důkladnému prozkoumání ve směru jak technickém, tak i komerčním a administrativním a po výsledku svého zkoumání usnesla se na reorganizování závodu. Následkem toho provedena jest úplná změna v řízení. Výroba cementu, která se pochybenou částí podniku býti ukázala, zastavena jest úplně a jeden z prvních odborníků povolán k znalecké poradě, nálezu jeho pak i co do výroby cementu, i co do stávajících zařízení použito při novém zřízení tohoto odvětví společenského podniku.*

*Technické zřízení ustanoveno způsobilé, změny v zařízení strojnickém i stavebním nutné s všemožnou úsporou provedeny a s novou výrobou koncem roku započato. Zboží takto získané rovná se dle obdržných zkoušek a vysvědčení nejlepším známkám (značkám) anglickým a německým, a jelikož se teď při nejmenším šesteronásobné množství vyrobiti dá, lze objednávkám do každé výše vyhověti. Výrobě vápna z technické stránky taktéž potřebná pozornost se věnovala a pomoci zvýšené činnosti obchodní již v druhém pololetí uplynulého roku odbyt proti prvnímu pololetí značně se zlepšil i doufáme, že na říznější provádění obchodu, pro něž zvláštní úředník a venkovští zástupcové ustanoveni jsou, našim výrobkům cementovým a vápenným v plné míře odbytu sjedná.*¹⁶ Oním odborníkem zmiňovaným ve výroční zprávě byl Wilhelm Michaelis z Berlína, významný cementářský expert. Zavedl do provozu cementárny řadu změn, které zvedly kvalitu výrobků a podnítily růst výroby. Například prosadil pravidelné analýzy chemického složení suroviny. Po třech letech přestavby závodu předložila správní rada akcionářům aktivní bilanci a konstatovala: *Naše továrna na cement nynějším svým zařízením jest s to výrobu svou proti roku loňskému zvýšiti ještě o 50 %. Kdyby však vzhledem ku stoupání oblíbenosti naší známky (značky) nastala nutnost závod rozšířiti, bude úlohou správní rady najíti prostředků i cest, aby i takovému nepředvídanému stoupání odbytu bylo možno postačiti.*¹⁷

Ceská akc. společnost k vyrábění a zužitkování staviva v Podolí. Cementárna v Podolí u Prahy odporučuje

Fortlandský cement ověřené jakosti;
 Roman cement pro stavby ve vodě, v mokré písku atd;
 cementové vápno zvláště též pro omítky, které vlivem povětrnosti neb jinak trpí, velmi dobré.
 Pražské staroměst. vápno vedlejší ochrannou známkou opatřeno, nedostupitelné co do hydrauličnosti;
 vápno pražské staroměstské,
 vápno podolské hydraulické, stavební a jiné;
 vápno k bujení, nejlepší prostředek k sesílení pody.

Cementové výrobky: dlaždice, kulečky na hálky, více kol stromů, vazy, trubky na kánaly, záchody, průtoky pod silnice a cesty atd.

Šamotové cihly, šamotová moučka a hlina.

Výrobky naše uvedené má též na skladě v Praze Pau Váa, Veselý, Divadelní ul. č. 26, n. a v Karlíně proti Hambouku, Benešovi Rud. Páskovi, Černému Ant. Kabině, Jaroměř A. P. Zouzal, Jihlavě Jan Pfeifer, Jičínu Km. Rest, Kouřimě E. Hrátek, Kutná Hora Fr. Hrádkovi, Královce Hradec T. C. Weber, Kral. Městeč A. Sládek, Loupě H. Balera, Nymburk B. Brzard, Nová Paka Karel Zábrský, Nory Budyštor Storch a Pelina, Týboř H. J. Meidl, Turnov W. Werich, Mlýto Fysové O. Pohl, Čáslavě K. Havlíček, Kralupy kral. Štrtková.

Reklama na výrobky z cementárny Podolí, 1880

Hlavní sortiment výrobků společností bylo hydraulické vápno, cement a cementové zboží. Vápno se páli ve dvou kruhových pecích v Bráníku a v jedné v Podolí. Cement se vyráběl v šachtových pecích, které byly v polovině osmdesátých let rekonstruovány a zmodernizovány. Během reorganizace podniku se rozhodla správní rada vzhledem ke klesajícím cenám vápna omezit jeho výrobu a zaměřit se na výrobu a prodej cementu. Na základě tohoto rozhodnutí byla rozšířena cementárna, přestavěny máčidla a sušárny a přistaveny nové sklady na vyrobený cement. Úspěšnost reorganizace podniku dokumentovala správní rada statistickými údaji

Kruhová pec v Bráníku

Lom v Bráníku, v pozadí kruhová pec

velké stavební projekty, které financoval pražský magistrát. Například rozšíření městského vodovodu z Podolské vodárny. Připojení dalších předměstských obcí k Praze a tím i zvýšení počtu laciných stavebních parcel podporovaly stavební ruch.

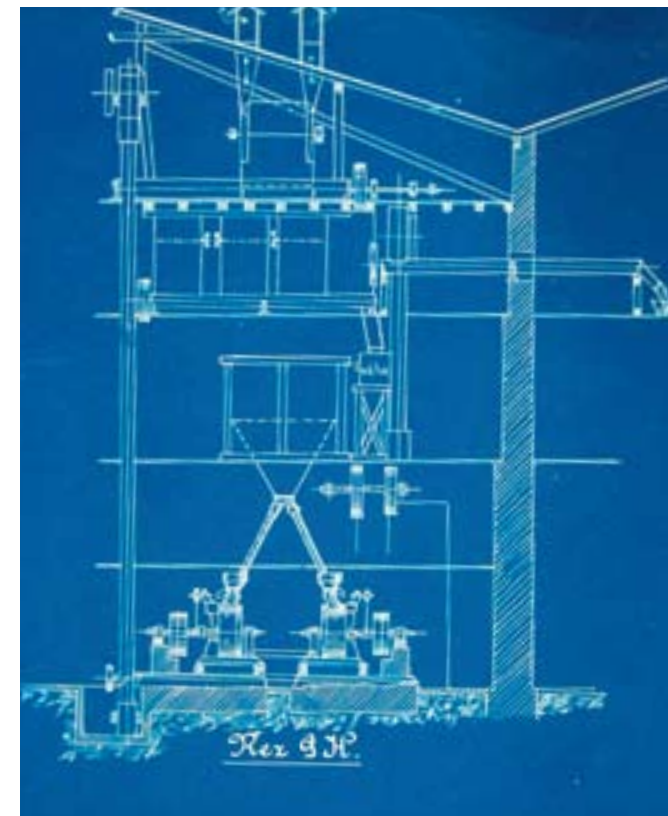
DOBA STABILIZACE A ÚSPĚCHŮ

Předěl osmdesátých a devadesátých let se jevil správní radě jako rozhraní mezi obdobími, kde všechna činnost správní rady záležela v tom, obracet výsledek na odpisy ztrát dřívějších let a na zdokonalení našeho závodu, a mezi obdobími, v kterém se dá očekávat, že výsledek bude upotřeben k placení dividendy pánům akcionářům. Dále správní rada akcionářům sdělovala: *Kompetentní pokusy s naším cementem nás přesvědčily, že se svým výrobkem všude zápoliti můžeme. Jelikož cement tvoří nejhlavnější zřídlo našich příjmů, je obrácena všechna naše pozornost na odbyť jeho, což tím spíše je možno, a náš závod i v roce 1889 nebyl co do výroby cementu ještě v úplné činnosti, neboť můžeme s nynějším zařízením daleko více cementu vyráběti.* A optimisticky uzavírá své sdělení: *V nejbližší době lze očekávat značných vodních a kanálových staveb a splavnost řeky Vltavy a tím i lacinou dopravu vodní nám bude možno i na další vzdálenosti s našimi výrobky konkurovati.* Na okraj oznámila správní rada akcionářům, že společnost měla v tomto roce i ztráty. Požár poničil stavební truhlárnu v Modřanech.¹⁹

v prodeji výrobků. V roce 1883 se prodalo 112 470 q vápna, 6 400 q cementu a 7 600 q hydraulického vápna. V roce 1885, kdy přestavba podniku začala, byl odbyt 83 926 q vápna, 4 208 q cementu a 3 947 q hydraulického vápna. V následujícím roce 1886 se prodalo již 88 979 q vápna, 19 520 q cementu a 6 212 q hydraulického vápna.¹⁸ Je zajímavé, že pouze v těchto letech uvedla správní rada ve výročních zprávách údaje o množství výrobků v hmotnostních jednotkách. V dalších výročních zprávách je množství výrobků uváděno v penězích.

Hlavní odbytiště produktů společnosti, město Praha, se postupně proměňovalo v moderní velkoměsto. V roce 1886 byl pro Prahu a okolní obce zaveden nový stavební řád, který vymezoval šířky ulic a v návaznosti výšku domů, určoval procento zástavby a také stanovil řadu povinných hygienických novinek nové výstavbě. V osmdesátých letech se začaly realizovat

Optimismus neopustil správní radu ani v následujícím roce. Akcionářům sdělovala: *S potěšením podáváme Vám zprávu, že v loňské valné hromadě pronesené naděje dalšího příznivého rozvoje našeho obchodu a prodeje se uskutečnila. Jakkoliv roku 1890 cena našich výrobků klesla, a jak pracovní síly, tak i všechny potřebné hmoty, hlavně uhlí a koks, se zdražily, dosáhli jsme všemožnou spořivostí a čilosti obchodní velmi příznivých výsledků.* Nutno poznamenat, že příznivé výsledky ovlivnil i prodej stavební truhlárny a pozemků v Modřanech. Dále správní rada akcionáře ubezpečovala, že *věnuje pozornost osvědčeným novotám v oboru výroby cementu, aby se jich užití mohlo.* Také věnuje pozornost kvalitě: *opětné odborné zkoušky s nynějším našim portlandským cementem u srovnání s jinými markami (značkami) provedené, dokázaly jeho znamenitost jak v pevnosti na tah i na tlak, tak i v neměnitelnosti objemu.*²⁰

Plán strojního zařízení mlýnu v továrně na cement v Podolí z roku 1893

V následujícím roce mohla společnost představit své výrobky na prestižní jubilejní zemské výstavě uspořádané k stému výročí průmyslové výstavy, která se uskutečnila na počest korunovace Leopolda II. českým králem. Účast společnosti na výstavě byla velmi úspěšná. Cementářský podnikatel a poslanec Karel Tichý, spoluzakladatel firmy Barta a Tichý, napsal v publikaci věnované výstavě²¹ o účasti podolské společnosti, že *Akciová společnost pro výrobu a využití staviva v Podole z cementu svého vystavěla pavilon s ozdobnou věžicí, kdež vyloženo i hydraulické vápno v kusech, bílé vápno k účelům lučební vhodné, vápno mleté apod. Cement vystavený shledán výtečným a vyznamenán první cenou.* Úspěch na jubilejní zemské výstavě potvrdil výbornou kvalitu výrobků společnosti. Hlavně cement z podolské cementárny byl velmi oceňován, což správní rada neopomněla sdělit ve výroční zprávě za rok 1892 akcionářům. *Firma G. Gregersen a synové, kteréž rekonstrukce starobylého Karlova mostu, povodní protrženého, svěřena byla, upotřebila výhradně našeho portlandského cementu a pražského staroměstského hydraulického vápna a vydala nám vysvědčení co nejchvalnější. Stejným způsobem pak vyslovily se o našem portlandském cementu mnohé z prvních firem betonářských, zejména firma inženýra P. Ammanna v Mödlingu u Vídně, která výhradně z našeho portlandského cementu provedla při velkostatku benátském na Jizeře*

Pavilon podolské továrny na staviva při Zemské jubilejní výstavě v Praze v roce 1891

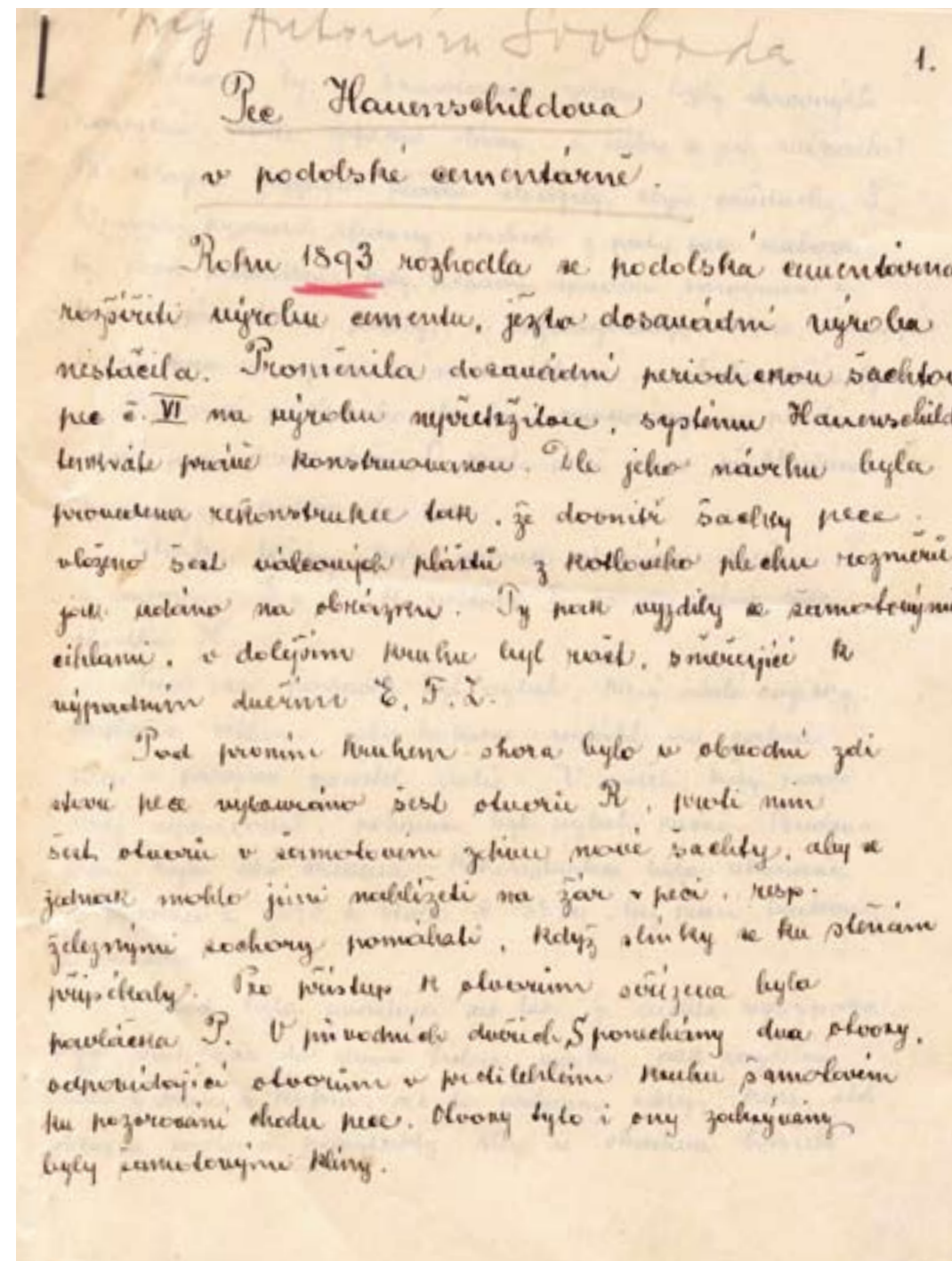
změn. Na 19. řádné valné hromadě 5. dubna 1891 byl odhlasován akcionáři nový název firmy.

Po schválení c. k. ministerstvem vnitra a C. k. místodržitelstvím v Praze se společnost nazývala: **Podolská cementárna, česká akciová společnost k vyrábění a zužitkování staviva (Podoler Cementfabrik, Böhmische Adrien gesellschaft zur Gewinnung und Verwerthung von Baumaterial)**. Změnu názvu odůvodnila v žádosti správní rada: *za účelem jasného označení hlavního závodu společnosti*.²³ Stoupající odbyt cementu podnítil správní radu k nákupu skal v Podolí o výměře 14 659 m². Úspěšný nákup správní rada komentovala, že společnost je bohatě hmotou k výrobě portlandského cementu zásobena do daleké budoucnosti. Vysokou kvalitu podolského cementu potvrdilo i ocenění na průmyslové výstavě ve Lvově v roce 1892.

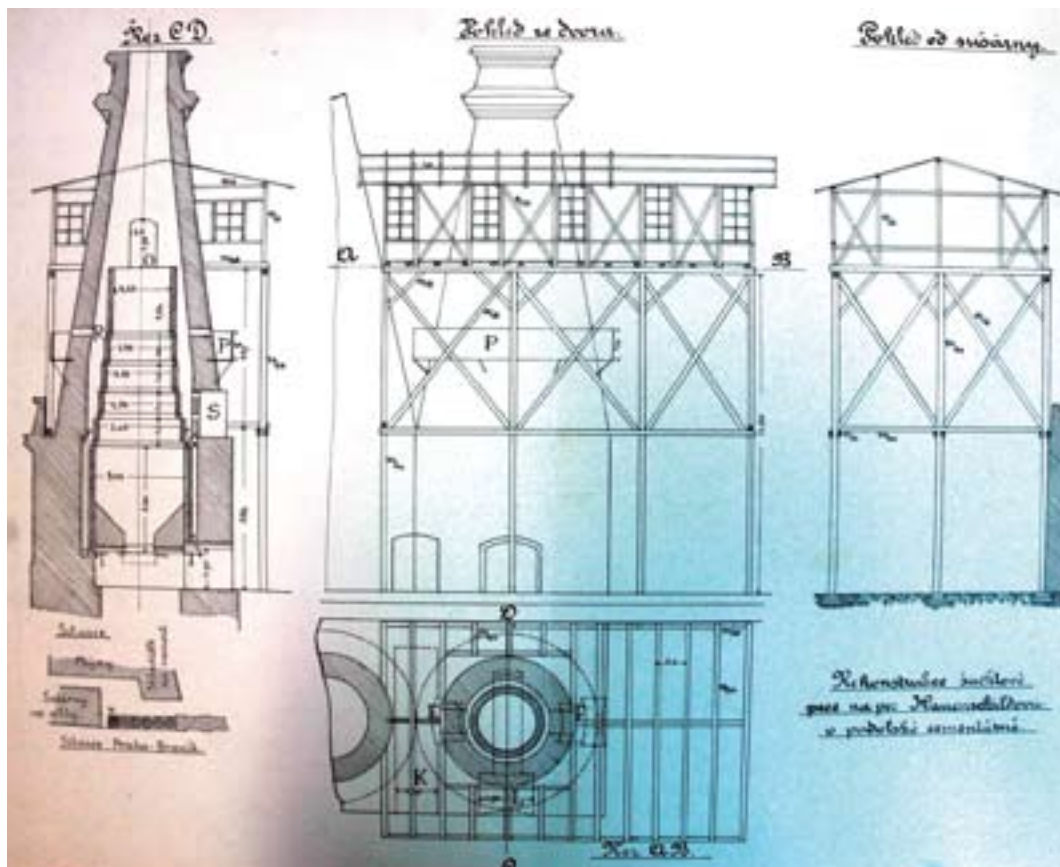
V devadesátých letech se společnost stala členem kartelu výrobců cementu v Rakousku. Zástupci společnosti se zúčastnili s ostatními rakouskými výrobci portlandského cementu jednání s vídeňskou vládou o dovozním clem na německý cement. Jednání skončila úspěšně, cement z Německa byl opět na 12 let zatížen dovozním clem.²⁴ V kartelovém spolku rakouských cementáren Podolská cementárna úzce spolupracovala s radotínskou cementárnou Maxe Hergeta a Berounskou akciovou

velkolepé stavby vodní. Dále připomněla, že v závodech téměř po celý rok dnem i nocí bez ustání pracováno býti muselo, aniž by všem objednávkám zadost učiněno bylo. Nakonec ve výroční zprávě správní rada reagovala na připravované velké pražské stavební projekty, jako byla asanace Josefova, stavba ústředních jatek, městské kanalizace, regulace Vltavy a dalších, zvýšenou výkonností ve výrobě portlandského cementu a požádala: *jelikož zvýšená výroba a značnější odbyt výrobků větších finančních prostředků vyžaduje, valnou hromadu o schválení návrhu zvýšení akciové jistiny o 500 000 zlatých, vydání dalších 1150 plně splatných akcií po 100 zlatých a oznámila, že zamýšlí vystavět železniční vlečku spojující závod s drahou Nusle-Modřany*.²²

Vedle úspěšné účasti na jubilejní zemské výstavě byl rok 1891 pro společnost a cementárnu plný

Rukopis dokumentu Ing. Antonína Svobody k rekonstrukci šachtové pece z roku 1893

Plán rekonstrukce šachtové pece

cementárnou a vápenicí. Když spolek v roce 1908 ukončil činnost a ustanovení nástupnické organizace, vzhledem k obstrukcím části rakouských cementáren, bylo v nedohlednu, začaly cementárny v Radotíně, v Berouně a Podolí jednat o založení společné prodejny cementu.²⁵ V roce 1892 řešila správní rada neobvyklou záležitost. Její člen velkoobchodník František Rašín byl císařem Františkem Josefem povýšen do rytířského stavu. Mezi správní radou a obchodním soudem se rozvinula korespondence, zda toto povýšení se má zaznamenat do obchodního rejstříku. Jelikož změna v rejstříku se prováděla za úhradu, zvítězilo nakonec u rytíře Rašína z Ryzmburka obchodnické srdce a na změně netrval.

V roce 1893 využila správní rada výhodnou nabídku k nákupu dalších 20 124 m² skal v Podolí v okolí cementárny. V témže roce byla jedna z pecí přebudována v periodickou pec soustavy Hauenschild, jež byla vysoká 7 m, o průměru v dolní části 2,5 m a na vrcholu pece 1,8 m a stála 3 529 zlatých.²⁶ Cihlový osmihranný komín z roku 1875 byl dostavěn do výše 50 m. Rekonstruována byla též mlýnská zařízení a sušárny.²⁷ Surovina se mlela v mlýnech vybavených mlýnskými kameny o průměru 1,5 m. Semletá surovina se máčela v máčidlech tři dny a poté se z ní lisovaly cihly o rozměrech 29 x 14 x 8 cm, které se v sušárnách zbavovaly vlhkosti. Z 15 % asi na 2%. Na jednu vrstvu cihel, kterých se vešlo do pece okolo

Akcie Podolské cementárny z roku 1895 v hodnotě 100 zlatých Rakouských

9 000 kusů, se kladla vždy jedna vrstva koksu. Nejsilnější vrstva koksu byla naspodu pece a nej- slabší u vrcholu pece. Do pece se vešlo asi 25 vrstev. Jeden den se pec páčila, následující den vychlázala a třetí den se „podrazila.“²⁸ V následujícím roce přenesla společnost své sídlo do Prahy. Tento krok, který si vyžádal jednání s ministerstvem vnitra a pražským místodržitelstvím ohledně změn stanov, zdůvodňovala správní rada: *lomy a továrna naše jsou sice v Podole, avšak v Praze koncentruje se obchod náš a nalézá se ústřední naše vedení i kanceláře.*²⁹

V roce 1895 proběhly zvláště obsáhlé a nákladné rekonstrukce na všech téměř stanicích cementárny podolské. Týkaly se netoliko mlýnského zařízení, sušáren a pecí, nýbrž i oddělení skýtajícího hybnou sílu závodu. Docílený zisk za rok 1895 rozvržen býti musel nejen na sumu dřívější akciové jistiny, nýbrž i na sumu, o kterou zvětšena byla a z které velká část upotřebena byla právě k oněm rekonstrukcím.³⁰ Návrh na zvýšení akciové jistiny o 115 000 zlatých a vydání 1150 akcií po 100 zlatých plně splacených, předložila správní rada na 23. řádné valné hromadě 7. dubna 1895. I když ve výročních zprávách si správní rada pravidelně stěžuje na špatný odbyt vápna a preferovala produkci cementu, nechala při obnově cementárny postavit novou šachtovou pec na výrobu vápna.³¹

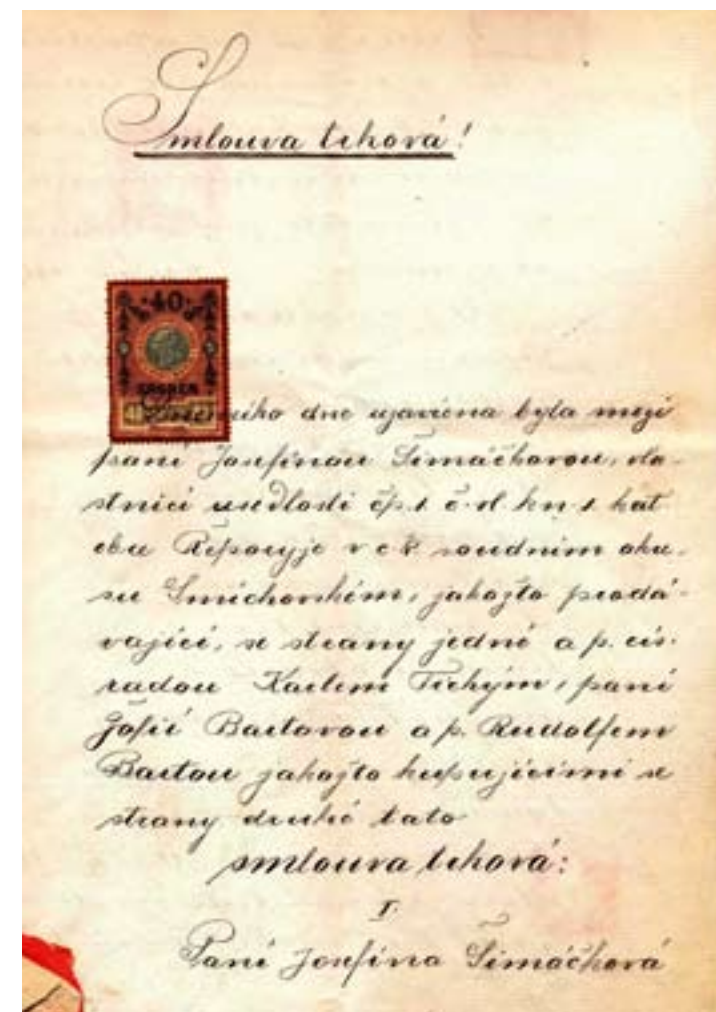
V témže roce se opět správní rada zabývala vybudováním železniční dráhy z Podolí do Bráníku-Hodkoviček. Nechala vypracovat její podrobný projekt, který předložila c. k. ministerstvu železnic za účelem udělení koncese a povolení stavby.³² Zároveň správní rada nechala vypracovat návrh závodní vlečky, která by spojovala cementárnu s nádražím v Bráníku. Projekt byl předložen 16. prosince 1897 C. k. generálnímu inspektorátu rakouských drah. Jednání o realizaci vlečky nebylo jednoduché a setkalo se s řadou námitek. Pražský magistrát se ohradil, že vlečka bude na úkor projektu hlavní dráhy, která bude spojit nádraží v Bráníku-Hodkovičkách tunelem pod Vyšehradem s nádražím ve Vyšehradě. Obecní úřad v Podolí-Dvorce si stěžoval, že projekt nezachovává místodržitelstvím a zemským výborem schválený regulační plán a zamýšlená dráha nerespektuje veřejnou bezpečnost. Trať povede pouhých 8 m od domku souseda Kru- pičky a hrozí nebezpečí požáru od projíždějících vlaků. Právní zástupce knížete Schwarzenberka námitek proti stavbě vlečky uvedl slovy: *Již první projekt ctěnou cementárnou v Podole předložený byl, jak se říká dítě při porodu zemřelé, neboť z něho bylo patrné na první pohled, že nemůže být schválen, poněvadž měla dráha od kilometru druhého začínaje zúžití důležitou komunikaci mezi Podolem a Bráníkem a zasáhla by do řečiště, že by zúžil profil řečiště a ohrozil by pozemky na pravém břehu Vltavy níže ležící skoro vesměs Jeho Jasnosti panu Adolfo Josefu knížeti ze Schwarzenberku patřící. Projekt vlečky byl po řadě jednání a přepracování nakonec schválen až 29. listopadu 1899.*³³ Závodní vlečka o délce 3 386 m, opatřená dvěma jednoduchými výhybkami a dvěma točnicemi o průměru 6 m byla v provozu až do zániku cementárny.

V předposledním roce 19. století na 27. řádné valné hromadě 19. března 1899 změnila společnost svůj název na **Podolská cementárna v Praze (Podoler Cementfabrik in Prag)**.³⁴

V NOVÉM STOLETÍ

Na počátku nového století řešila správní rada problém lámání kamene v lomech v Bráníku po- mocí dynamitu. Na začátku byla stížnost obyvatel Bráníku, že se v lomech často provádí odstřel, což ruší klid obyvatel, a ne- provádí se dostatečné za- bezpečení před padajícími kameny. Do sporu zasaho- valo, podle korespondence, místodržitelství, pražský ma- gistrát, okresní hejtmanství na Královských Vinohradech a okresní zastupitelstvo. Při jednání se zjistily značné ne- pořádky v evidenci střeliva i v odpalování náloží, které často prováděl dělník bez střelmistrovských zkoušek. Nakonec bylo povoleno od- střelovat v lomech třikrát denně v létě a dvakrát denně v zimě. Zásoba dynamitu ve skladě nesměla překročit 10 kg a sklad měl mít na sta- rostí patronmistr, kterého schvalovalo okresní hejtman- ství, odstřely mohl provádět pouze okresním hejtman- stvím potvrzený střelmistr.³⁵

I v době probíhající hluboké hospodářské krize, která v letech 1900 až 1903 zachvátila světovou ekono- miku a postihla i Rakousko-Uhersko, se rozhodla správní rada k obnově některých zařízení v závodě. Do provozu byly dány nové tři šachtové pece systému Liban.³⁶ V následujícím roce správní rada své rozhodnutí investovat do rekonstrukce závodu pochválila, protože, jak uvedla ve výroční zprávě: *odbyt cementu byl hlavně následkem stavby alpských drah dosti značný. Náš závod zaměstnán byl po celý rok, ačkoliv výroba daleko nedospěla k mezím naší schopnosti výrobní, kterou umožňuje nám*

Ukázka tzv. smlouvy tihové o prodeji pozemků z roku 1903

rekonstruovaná naše továrna a dobře se osvědčující nákladová dráha z Podolí do Bráníka-Hodkoviček. Dále správní rada akcionářům objasnila, proč cementárna nejede na plný výkon: *Vyrábíme přibližně pouze tolik, kolik obnáší kontingent nám svazem rakouských cementáren vyměřený. Újma, kterou nám je tím trpěti, že nemůžeme plně využít své schopnosti výrobní a uskrovniti náklad režijní, jest do jisté míry vyvážena ustálenější a přiměřenější cenou cementu.*³⁷

Na 33. řádné valné hromadě 10. dubna 1905 bylo usneseno zvýšit akciovou jistinu o 500 000 korun³⁸ a po úředním schválení byla správní rada pověřena vydat novou emisi akcií.

V následujícím roce vyvedla z míry správní radu stávka všech dělníků, kteří pracovali v lomech, vápenicích a cementárně společnosti. Jak ve výroční zprávě oznamovala akcionářům: *Stávka vypukla na počátku roku, jak se zdá tlakem živlů zevnějších, a trvala celých šest týdnů. V této době byla nejen veškerá výroba i celý odbyt úplně zaražen. Opravy pecí i po ukončení stávky nebylo lze ihned podniknout, poněvadž cizí u nás před stávkou při pracích těchto zaměstnaní zedníci ještě ve stávce setrvali. Trvalo opět více týdnů nežli všechny pece do chodu uvedeny byly. Zdá se, že stávka nebyla vyvolána bojem za všeobecné hlasovací právo, ale mzdovými požadavky dělníků. Stávka byla ukončena dohodou.*³⁹

Po překonání krize došlo v desetiletí před první světovou válkou v monarchii k neobyčejně rozsáhlé hospodářské konjunktuře. Prosperita se promítla do hospodaření společnosti. Jak uvedla ve výroční zprávě správní rada: *Příčinou příznivého obchodu pro veškerý průmysl cementárenský byly četné stavby vodní, hrazení bystřin a práce regulační,*⁴⁰ *dále však i častější užívání cementu pro různé konstrukce betonové a železobetonové při pozemních stavbách vůbec a zvláště při větších stavbách továrních.*⁴¹ V tomto

roce byly vydány úřední předpisy pro železobetonové konstrukce.⁴² Na valné hromadě se dále akcionáři usnesli, že bude vydáno jen 1250 kusů nových akcií a akciová jistina se zvýší pouze o 250 000 korun.⁴³ Postátňování rakouských železnic v letech 1906–1908 a politická krize doprovázející anexi Bosny Hercegoviny, kdy došlo k částečné mobilizaci vojska, způsobila problémy při přidělování vagonů, což se projevilo v nepravidelném

Lom u továrny na cement v Podolí, 1915

zásobování závodu palivem a exportem výrobků. Proto z valné hromady 19. 4. 1909 poslali akcionáři c. k. ministerstvu železnic ostrý protest proti citelnému nedostatku železničních vagonů.⁴⁴ Konjunktura dovolila společnosti provést rozsáhlou modernizaci cementárny. V pátek 29. ledna 1908 byly zkolaudovány kominory pro surovinu i cement a trubnatý mlýn od firmy F. L. Smidth & Com. z Kodaně. Dále stavební komise povolila výstavbu dalších tří pecí soustavy Libanovy. V březnu 1912

byla zbourána vápenná pec a zahájena stavba tří pecí, ale systému Schneider, na místě projektovaných Libanových pecí. Siluetu cementárny obohatil nový cihlový 45 m vysoký komín. Zároveň bylo k pecím instalováno odsávání o výkonu 750 m³ za minutu od firmy Janka a spol. Radotín.⁴⁵ V prosinci 1909 se dostala na pořad schůze správní rady otázka postavení rotační pece. Při porovnávání výhod a nevýhod nového způsobu výroby cementu nakonec byl tento návrh odmítnut z odůvodněním: *U nás ve starém a místem značně omezeném závodě nelze rotační pec postavit.* Do lomů byla na podzim roku 1911 zakoupena vrtací souprava na stlačený vzduch s výkonným kompresorem od firmy H. Flottmann & Com z Vídně. Další významnou investicí bylo pořízení lisu na výrobu cihel z cementové suroviny systému Dorsten a řetězového transportéru ze strojíren Hervest-Dorsten z Vestfálska.⁴⁶ Nikdo ze členů správní rady ani z akcionářů si nemysleli, že tato modernizace bude na delší dobu poslední. V roce 1911 stála společnost Podolské cementárny u zrodu „Hlavní prodejny rakouských cementáren spol. s.r.o, nástupnické organizace kartelového svazu rakouských cementáren, který ukončil činnost v roce 1908. V nové organizaci Podolská cementárna, Královodvorská cementárna, radotínská cementárna Maxe Hergeta a Berounská akciová cementárna a vápenice utvořily tzv. českou skupinu.

V DOBĚ PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY

Vypuknutí válečného konfliktu v roce 1914 výrazně zasáhlo do chodu podniků společnosti. Cementárna, z níž narukovalo 151 dělníků, byla nucena zcela zastavit výrobu především proto, že železniční doprava byla plně vyčleněna pro potřeby armády, stejně jako byly zrekvírovány koňské potahy. Po krátkém zmatku se podařilo hospodářskou situaci stabilizovat. Preferovaly se podniky pracující pro potřebu armády. Průmysl stavebních hmot k nim nepatřil. Výrobu cementu obnovila společnost až v listopadu, *ovšem v míře značně zmenšeném a pálení vápna ani nezahájila,* jak sdělovala správní rada akcionářům, *protože počínaje srpnem⁴⁷ uvázl veškerý ruch stavební skoro nadobro.*⁴⁸ Ve všech výročních zprávách z dob války jsou stejné stesky. Nedostatek uhlí, železničních vozů a pracovních sil. V roce 1915 se obrátili na Hlavní prodejnu rakouských cementáren s.r.o. s požadavkem finančního odškodnění majitelé haličských a bukovinských cementáren. Vzhledem k válečným poměrům v Haliči a Bukovině nemohli vyrábět a expedovat cement, a proto se dožadovali odškodnění podle § 29 smlouvy mezi cementárnami sdruženými Hlavní prodejně. Podle tohoto paragrafu měly továrny v případě „vyšší moci“, což válka byla, dostat od ostatních továren náhradu, a to za každý vagon, s kterým by „bez vlastní viny“ zůstaly pod kontingentem. Vzhledem k situaci se společnost Podolské cementárny odmítla na kompenzacích podílet.⁴⁹ Cementárna pracovala omezeně, provoz se redukoval na dva–tři měsíce v roce. Proto léta 1917 a 1918 skončila ztrátou. Situaci zhoršovala nekalá konkurence cementáren stojících mimo kartel. Velká uherská cementárna v Tatabánye patřící „Ungarische allgemeine Kohlenbergbau Aktiengesellschaft“ zaplavovala Vídeň, Rakousko, Moravu i Čechy levným cementem.⁵⁰ V roce 1917 ukončil činnost hlavní koordinátor cementářského kartelu Hlavní prodejna rakouských cementáren, spol. s r.o., ve Vídni a na jejím místě byl na základě nařízení c. k. ministerstva obchodu č. 507 říšského zákona ze dne 22. prosince 1917 zřízen Hospodářský svaz průmyslu cementářského se sídlem ve Vídni, který disponoval monopolním právem při nákupu, rozdělování uhlí

a odbytu výrobků.⁵¹ Po rozpadu monarchie se rozešel. Po celou dobu války se neprováděly žádné investice, jen nejnnutnější opravy. Ještě koncem roku 1918 usnesla se správní rada na provedení dříve již povoleného zvýšení akciové jistiny o 250 000 korun, vydáním 1250 akcií, na celý obnos 1 500 000 korun.⁵²

V ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE

Hospodářský rozvrat, který se začal projevovat od roku 1917, pokračoval i v prvních letech Československé republiky. Správní rada si stěžovala, že: *výroba musela přizpůsobována býti nepravdělným a poměrně malým dodávkám paliv, jehož jakost a třídění nebyly bezvadné, a tak produkce zůstala za našim předpokladem.* Cementárna pracovala pouze na 25 % předválečné výroby a propad vápenky v Bráníku byl ještě hlubší. Výroba ve vápence klesla na 16%. Od března do srpna 1919 byla, na žádost povltavských obcí, na nákladové dráze společnosti provozována ředitelstvím státních drah osobní doprava. Zastavení osobní dopravy komentovala správní rada: *nemáme příčiny litovat, že se tak stalo, neb měli jsme z provozu toho více škody než užítku.*⁵³ V letech 1920–1923 dochází ke stabilizaci ekonomiky v Československé republice, vzestup průmyslové výroby, úspěšný vývoz a mírná inflace umožnilo odbourání řízeného válečného hospodářství, které po válce ještě téměř tři roky přežívalo. Byla zrušena regulace surovin a průmyslových výrobků. Léta 1920 a 1921 byla pro společnost úspěšná. Správní rada s uspokojením konstatovala, že přiděl paliva poskytnutý závodem ministerstvem veřejných prací se zvýšil, ale stěžovala si: *že ceny paliva veškerých k provozu závodu našeho nutných potřeb stále stoupaly, veškeré dovozní sazby železniční byly, jak známo, značně zdraženy a různé nové dávky a daně zavazeny.* Zároveň konstatovala: *Nově dodané náhradní součásti strojové, které se za nynějších poměrů velmi těžce opatřují, nevyrovňají se dosud, pokud se jakosti týče, oněm předválečným, zato jsou však ceny jejich vysoké.*⁵⁴ K prosincové generální stávce se zaměstnanci cementárny nepřidali.

V roce 1921 došlo k prodloužení trasy městské elektrické dráhy do Podolí a položení vodovodního potrubí z podolské vodárny do Bráníka a následně rekonstrukci silnice. To znamenalo, že spojení s Prahou a okolím po této silnici bylo po dobu rekonstrukce vyloučeno a správní rada byla nucena celou výrobu zastavit a větší počet zaměstnanců z práce propustit.⁵⁵ Hospodářská deprese z let 1922 a 1923 odsunula správní radou očekávaný stavební ruch. Cementárna měla značné zásoby z předešlého výrobního období, proto nebyla výroba cementu v roce 1922 vůbec zahájena a provoz továrny se omezil na pouhé semletí nahromaděných zásob slínku, což trvalo jen několik málo týdnů. Stížnost správní rady na devítiměsíční uzavření silnice Bráník-Podolí v souvislosti prodloužením linky elektrické dráhy vyvrcholila poznámkou, *nájem bránických lomů a vápenic, který po padesátiletém nepřetržitém trvání skončil červnem minulého roku, nebyl nám pražskou obcí více prodloužen, tato převzala podnik do vlastní správy, co stalo se snad náhradou za veliké škody, které jsme vinou obce utrpěli při stavbě silnice a elektrické dráhy.*⁵⁶ V létě zahájilo ředitelství státních drah znovu provoz osobních vlaků v neděli a o svátcích mezi stanicemi Podolí a Bráníkem-Hodkovičkami s použitím nákladní vlečky společnosti. Provoz byl ukončen 30. července. Následující rok zhodnotila správní rada konstatacemi: *výroba, beztak omezená, byla následkem vypuknutí hornické stávků předčasně opět přerušena a ježto jsme měli zásoby hotového výrobku, nebyl pak již i po ukončení stávků provoz závodu vůbec zahájen.*⁵⁸

Firmační dopis cementárny Podolí, 1920

Vzhledem k plánované rozsáhlé rekonstrukci závodu na léta 1924 a 1925 svolala správní rada na 19. ledna 1924 mimořádnou valnou hromadu, která se usnesla na zvýšení akciové jistiny o 750 000 Kč. Výrobu v roce 1925 ovlivnila přestavba závodu. Zvýšení akciové jistiny z 1 500 000 Kč na 2 250 000 Kč bylo provedeno hladce a vypsaná emise měla plný úspěch. Docílený emisní zisk po srážce výloh byl vložen do rezervního fondu.⁵⁹ Bilanci za rok 1925 uvedla správní rada oznámením: *Následkem provádění rekonstrukčních prací nebylo v uplynulém roce možno udržovati závod v normálním chodu a to hlavně zavinilo, že rozvaha za rok 1925 vykazuje ztrátu.* Během roku 1925 byla dokončena stavba visuté lanové dráhy z lomů do cementárny. Dále provedena stavba nového skladiště slínku, nové kotelny a zadržka do ní dvou nových stojatých vodotrubnatých parních kotlů od firmy Breitfeld-Daněk.

Akcie Podolské cementárny z roku 1924 v hodnotě 200 Kč

Byla provedena montáž otáčivého roštu s příslušným strojním zařízením pro automatickou otáčivou pec⁶⁰ a stavba šachtové pece 12,20 m vysoké o průměru 3,30 m s otáčecím roštem systému Grueber. Začala se stavět nová strojnova pro umístění nového parního stroje a zakoupil se nový nákladní automobil. Parní stroj o výkonu 880 HP dodala v roce 1926 firma Breitfeld-Daněk. Rekonstrukce si vyžádala značných nákladů, a proto se usnesla správní rada požádat valnou hromadu o další zvýšení akciové jistiny z 2 250 000 Kč na 3 000 000 Kč. V prosinci 1926 přenesla společnost svou ústřední kancelář z Prahy, Jeruzalémské ul. čp. 3 do Podolí, čp. 43.

V roce 1927 schválil parlament Československé republiky daňovou reformu. Daňové zatížení obyvatelstva i podnikání bylo velmi vysoké, vedle samotných daní představovaly břemeno i různé dávky a obecní přírážky k daním. Páteř reformy tvořily tři daňové zákony. Zákon o přímých daních, zákon o nové úpravě finančního hospodářství svazků územní samosprávy a zákon o stabilních bilancích. Na základě zákona č. 180/1927 Sb., kterým se doplňoval zákon č. 76/1927 Sb. o přímých daních, provedla správní rada ocenění nemovitostí, jež nebyly v trvalém provozu podniku. Cena nemovitostí byla odhadnuta na 1 163 750 Kč. Další majetek společnosti byl oceněn na podkladě zákona č. 78/1927 Sb. o stabilizačních bilancích. Tento zákon měl vytvořit předpoklady pro přesnější stanovení zdanitelných výnosů. Hodnota lomů a pozemků o výměře 97 070,07 m² byla odborníky oceněna na 4 701 000 Kč, nákladní vlečka pak na 1 488 307 Kč. Všechny budovy továrny byly ohodnoceny sumou 999 934 Kč. Tři pece typu Schneider s příslušnou stavbou měly hodnotu 997 303 Kč. Většina strojního zařízení pořízená ještě před válkou byla oceněna jako staré železo hodnotou 300 000 Kč. Dům, ve kterém se nacházely byty ředitele a úředníků, byl ohodnocen částkou 204 562 Kč. Následkem nového ocenění vznikl ve východiskové bilanci přebytek ve výši 7 923 686 Kč. V minulé bilanci byl majetek společnosti odhadnut pouze na 767 418 Kč. Správní rada navrhla, aby se celého přebytku použito podle zákona o stabilizačních bilancích ke zřízení stabilizačního fondu. Také „Fond ku přechodu do mírového hospodářství“, který byl založen v roce 1919, byl zrušen, protože účel, pro který byl svého času zřízen, více nepozůstává, a byl převeden do rezervního fondu.⁶¹ Na konci roku 1927 projednávala správní rada mimořádnou událost. Její člen Rudolf Fischl, náměstek ředitele České průmyslové a hospodářské banky v Praze, byl právoplatným rozsudkem zemského civilního soudu odsouzen pro zločin podvodu. Čin byl spáchán z pohnutek nízkých a nečestných, a proto se správní rada na schůzi 19. prosince 1927 rozhodla, aby byl Rudolf Fischl z obchodního rejstříku vyškrtnut jako její člen.⁶²

Závěr dvacátých let minulého století byl ve znamení velké stavební konjunktury, která přinesla nejen slušný zisk, ale umožnila další investice. Za nejvýznamnější investici roku 1928 považovala správní rada

Továrna na cement v Podolí

postavení odprašovacího zařízení v cementárně a ve výroční zprávě uvedení zařízení do provozu doprovodila poznámkou: *Postavením nejmodernějším odprašovacím zařízením jsme docílili úplné odstranění prachu při výrobě.*⁶³ Vozový park cementárny byl posílen o další nákladní automobil. Na počátku následujícího roku 1929 panovaly kruté mrazy. Z února 1929 pochází nejnižší naměřená hodnota na území našeho státu (-42,2 °C). V důsledku tuhých mrazů prakticky ustala stavební činnost. Naopak bylo v podolské cementárně následkem požáru, který vypukl 4. února, horko. Požár se podařilo lokalizovat na malou část továrny a veškerou škodu pokrýt pojištěním. Správní rada akcionářům sdělila: *Přes tehdy právě trvající nejkrutější mrazy bylo okamžitě přikročeno ku znovuvybudování zničených objektů a energickému úsilí správy závodu lze děkovati, že přerušení výroby následkem požáru bylo omezeno na dobu nejkratší. Přece nebylo možno zabrániti nepříznivým následkům požáru.*⁶⁴ Dobré hospodářské výsledky přičítala správní rada kvalitě cementu z vlastního závodu, tento svůj dojem tlumočila akcionářům: *Výborná jakost a stoupající obliba našeho výrobku umožnila další rozšíření kruhu našich zákazníků. Nelze ovšem přehlédnouti, že cement si dobývá stále širšího pole upotřebení, neboť dík obsáhlým investicím cementáren dnešní cena cementu je daleko nižší, než by odpovídala valorizované předválečné ceně, přestože dnes obvyklé pevnosti daleko převyšují jak pevnosti před válkou obvyklé, tak i platné normy.*⁶⁵

Přestavby a opravy prováděné si vyžadovaly další peníze. Na valné hromadě byl schválen návrh správní rady na nakolkování akcií společnosti z nominálu 200 Kč na nominál 400 Kč za použití částky 3 000 000 Kč ze stabilizačního fondu. Akciový kapitál vzrostl z 3 000 000 Kč na 6 000 000 Kč.⁶⁶ V rozvaze k 31. prosinci 1930 se poprvé neobjevují položky za koně, vozy a krmiva. Dovoz cementu zákazníkům pak obstarávaly již jen nákladní automobily. Cementárna vlastnila dva automobily zn. Praga o nosnosti 5 tun s plnopřevodovými pneumatikami a přívěsným valníkem. V roce 1931 bylo také rekonstruováno topeniště pro Cummerovu sušárnu a úpravna pro změkčování napájecí vody.⁶⁷

Z počátku třicátých let vypracovala správa cementárny pravděpodobně pro berní správu inventární soupis staveb a strojního zařízení cementárny. Výrobní centrum cementárny tvořily dvě pece s otáčecím roštem systém Grueber. První měla výšku pláště 10 m a vnitřní průměr 3,20 m, druhá pak výšku pláště 12,20 m a vnitřní průměr 3,30 m. Obě pece byly v betonové konstrukci z roku 1913. Konstrukce byla původně kolem tří pecí, z třetí zbyl pouze komín a prašná komora. Výška konstrukce byla 13,65 m, na ní bylo patro s betonovými stěnami a betonovou střechou s střechním větrákem. Výkon každé pece byl 10–12 vagonů (100–120 tun) slínku za 24 hodin. Plnění pecí surovinou obstarával Bülherův lis. Surovinu mlely dvě soupravy mlecího zařízení, každá se skládala s kulového mlýnu Kominor a rourového mlýnu o průměru 1,7 m a délky 9,6 m. Výkon každé soupravy byl zhruba 70 q za hodinu. Cement mlel soubor kulového mlýnu Kominor a rourového mlýnu o průměru 1,2 m a délky 6 m. Výkon této soupravy byl 30–40 q za hodinu. Mlýn „Rekord“ o průměru 1,7 m a délky 9,6 m semlel podle jemnosti 70–80 q cementu za hodinu. Drčení surovin obstarávaly: kladivový drtič „Mamut“ o výkonu 150–200 q za hodinu, drtič u pecí měl otvor tlamy 440 x 200 mm a výkon 50 q za hodinu, drtič u mlýna „Rekord“ měl výkon 100 q za hodinu a otvor tlamy 600/300 mm. Další drtič ve staré cementářské stanici zpracoval za hodinu 50 q a jeho ústí mělo rozměry 440/200 mm. Poslední, záložní drtič „Glaser“ měl tlamu o rozměrech 600/300 mm a za hodinu rozdrtil 70 q. Dvě Cummerovy sušárny o průměru 1,12 m a délky 6,70 m byly schopny vysušit na patřičnou vlhkost 140 q suroviny za hodinu. Další stroje na soupisu byly: kompresor

„Flottmann“ 25 HP, tlak 6 atm. a tři pneumatická kladiva, dvojitý „Dorstenův“ lis, míchačka suroviny a koksu o rozměrech 0,70 m x 4,4 m. K dopravě koksového mouru, suroviny, slínku a cementu mezi různými stanicemi sloužilo 20 řetězových elevátorů. Jednotlivé výrobní objekty spojovala úzkokolejná dráha o rozchodu 500 mm se 16 točnicemi a délkou 500 m. Pohon provozu obstarávaly dva stojaté vodotrubnaté parní kotle Breitfeld-Daněk se sběračem páry a přehříváčem. Výchřevná plocha 200 m², tlak páry 15 atm. s automatickým roštem. Dále parní stroj o výkonu 880 HP Breitfeld-Daněk s ventilovým rozvodem systém Schwabe, tlak páry 15 atm. a generátor s budičem o výkonu 350 HP s napínací kladkou a 23 elektromotorů různých výkonů, velikosti a ceny. V areálu továrny bylo 40 zděných objektů. Byly to dva cihlové komíny a budovy mlýnů, dílen, skladišť cementu, laboratoře, dále budova, v níž jsou umístěna máčidla a lis a administrativní budova a kolny. Dále vlastnila továrna osm obytných budov v Podolí. Spojení závodu s okolním světem obstarávala železniční vlečka 3,25 km dlouhá, tři nákladní automobily zn. „Praga“ s vlekem o nosnosti 5 tun a lanová dráha „Bleicher“ v délce 720 m a výkonu 60 q za hodinu. V závěru správy je uvedeno: Zásoba kamene pro cementárnu se odhaduje na 30–40 let. Firma odebírá 25 % vápence z Hlubočep a Karlštejna. Průměrná roční těžba z vlastního lomu je 3 500 vagonů.⁶⁸

ZA VELKÉ HOSPODÁŘSKÉ KRIZE

Počátek třicátých let ovlivňovala světové hospodářství hluboká hospodářská krize. Ekonomická deprese dorazila do Československa s jistým zpožděním a postupně zasáhla všechna odvětví národního hospodářství. Ve stavebnictví se projevila největším omezením až v letech 1932–1935. Ve výročních zprávách z těchto let se opakují stížnosti správní rady: *Všeobecná hospodářská krize, která se minulého roku vystupňovala, měla za následek také velmi značný pokles stavebního ruchu. Náš odbyt nedosáhl ani 60 % naší výrobní kapacity.*⁶⁹ Společnost tížil značný bankovní dluh, a proto navrhla zvýšení akciového kapitálu ze 6 000 000 Kč na 7 000 000 Kč vydáním 2 500 nových akcií po 400 Kč plně a hotově splacených. Návrh správní rada doprovodila poznámkou: *Bude-li akciový kapitál zvýšen, bude možno proplatiti tíživé bankovní dluhy a ušetřiti částky na vysoké bankovní úroky.* Navýšení bylo valnou hromadou schváleno.⁷⁰ V dalším roce hodnotila situaci správní rada takto: *Velký pokles stavebního ruchu měl za následek další všeobecné zmenšení odbytu cementu tím spíše, že i veřejná činnost investiční klesla na nejmenší míru.*⁷¹ I v roce 1934 se poměry nezměnily a správní rada akcionářům sdělovala: *V uplynulém roce nedošlo k oživení stavebního ruchu a rovněž investiční činnost klesla na míru nejmenší. ostrý konkurenční boj přivodil pokles cenový na úroveň hospodářsky škodlivou. Je přirozeno, že za takových poměrů musel být výsledek uplynulého roku ztrátový.*⁷² Na 63. valné hromadě, konané 1. května 1935, se dostala překvapivě na přetřes otázka, zda mají mít ženy pasivní právo při valných hromadách. Problém byl pravděpodobně iniciován zvenčí, protože mezi akcionáři mnoho žen nebylo, byly to převážně vdovy po akcionářích a na valných hromadách se nechávaly zastupovat. Správní rada doporučila schválit změnu stanov, *a to vzhledem k všeobecné zákonné úpravě a právnímu postavení žen vůbec není závady, aby stanovy byly v tomto směru doplněny – Svěprávně ženy mají aktivní i pasivní právo volební.* Další změnu stanov na této valné hromadě způsobila i nedobrá hospodářská situace. Vzhledem ke zmenšenému odbytu zboží navrhla

správní rada zpracování odpadu na vedlejší produkty a do stanov doporučila zařadit záznam: *Odpady na vedlejší produkty zpracovati a jimi, jakož i hmotami stavebními všeho druhu, obchodovati.*⁷³ Při této situaci se snažilo vedení cementárny o snižování nákladů. Při výrobě strusko-portlandského cementu se rozhodlo ředitelství cementárny použít slévárenskou strusku z Dobříšských železáren, a.s., ve Staré Huti u Dobříše. Při jednání s ředitelstvím státních drah o snížených tarifech naznačilo, že pokud nedostane továrna slevy na dopravu, budou využívat pro dovoz strusky a rozvoz cementu vlastní auta. Ředitelství ČSD obratem sdělilo, že sníženou sazbu podnik dostane, pokud na rozvoz cementu použije železnice.⁷⁴

KARTEL ČESKOSLOVENSKÝCH CEMENTÁREN

Ostrý konkurenční boj v době krize oživil záměr vytvořit kartel všech československých cementáren. Jednání byla velmi složitá, protože menší cementárny si kladly ohledně výše kontingentů velké požadavky. Nakonec byl v polovině února 1933 podepsán protokol, který určoval dodávky jednotlivých továren a stanoveny zásady příští dohody.⁷⁵ Účelem dohody bylo hájit společné zájmy účastníků, hospodárně uspořádat výrobu a stanovit směrnice pro odbyt cementu, snížit zbytečné výdaje na konkurenční boj, odstranit nekalou soutěž a co nejlépe využít sjednané kvóty s využitím zeměpisné polohy výrobců k jednotlivým odběratelům. Podpis k protokolu připojili i zástupci společnosti. Hlavním garantem dohody se měla stát akciová společnost pod firmou „**Cement, a.s.**“ se sídlem v Praze. Akciový kapitál nové společnosti činil 1 000 000 Kč, který byl rozdělen na 5 000 akcií po 200 Kč nominále znějících na majitele. Podolská cementárna zakoupila 163 akcií tj. 3,26 % akciového kapitálu. Dohoda se vztahovala na vyráběné a prodávané cementy portlandské, vysokohodnotné, železportlandské, vysokopecní a hlinitanové cementy a hydraulická pojiva. Veškeré dodávky cementu podléhaly uspořádání podle dohody. Celkový odbyt byl rozdělen mezi účastníky v poměru kontingentů. Kontingent pro Podolskou cementárnu byl stanoven na 3,269 %. K zajištění plnění závazků převzatých dohodou byl zřízen kauční fond. Každý účastník zaplatil do fondu 40 000 Kč na každé procento kontingentu. Podolská cementárna zaplatila do fondu 130 760 Kč.⁷⁶ Dohodu z roku 1933 nepovažovaly některé cementárny za závaznou, a proto Královská cementárna, která se nejvíce snažila o ustavení celostátního cementářského kartelu, zahájila jednání se společností Prastav, Podolskou cementárnou, Řetenickou cementárnou a Maloměřickou cementárnou – Leo Czech. Královská cementárna a Maloměřická cementárna se zavázaly poskytnout Podolské cementárně a firmě Prastav finanční odškodnění za části kontingentů. Hlavní prodej výrobků cementáren měl být soustředěn do akciové společnosti „**Prodejna cementáren s.r.o.**“ se sídlem v Praze. Nakonec byl celostátní cementářský kartel ustaven a zahájil činnost od 1. ledna 1936 a od toho dne zahájila činnost i „Prodejna cementáren.“ Kmenový kapitál nové společnosti byl opět 1 000 000 Kč. Kapitálový vklad Podolské cementárny byl 34 500 Kč, tj. 3,450 %, a její kontingent byl stanoven na 3,450 % s doložkou, že Královská cementárna má právo převzít ročně od Podolí část kontingentu až do půl % a naopak. Vznik kartelu a prodejny komentovala společnost akcionářům: *Touto dohodou podařilo se stabilizovat ceny cementu, což přispělo značně k rozvoji soukromého stavebního ruchu. I po této úpravě jsou však ceny cementu nízké, a to značně nižší, nežli byly před vypuknutím cenového boje v roce 1933.*⁷⁷

Kartel československých cementáren, pracně sestavený, neměl dlouhého trvání. Po podpisu Mnichovské dohody v září 1938 se prakticky rozpadl. Všechny cementárny nacházející se v zabraném pohraničí přestaly být členy kartelu. Štrambersko-vítkovická cementárna, a.s., vyhrožovala již 14. listopadu 1938 vystoupit z kartelu s odůvodněním, že suroviny k výrobě cementu musí dovážet za vyšší ceny z ciziny a nemůže dodržovat ceny stanovené kartelem. Odstoupení od kartelové smlouvy dokonce vymáhala soudní cestou.⁷⁸ Nakonec přes ústupky Štrambersko-vítkovická cementárna uzavřela se zbývajících cementárnami, které zůstaly v okleštěné republice, tj. Královskou cementárnou, Podolskou cementárnou, Prastavem a Maloměřickou cementárnou provizorní smlouvu, podle které se zakázky rozdělovaly podle starých kvót. Poměr mezi Královskou cementárnou, Prastavem a Podolskou cementárnou byl 76:15:9. Moravské cementárny si rozdělily oblast Moravy. Ze sestavy pěti cementáren vypadla v roce 1942 Podolská cementárna, která ukončila provoz, a její kvóty převzala Královská cementárna. Tato provizorní situace vydržela až do roku 1945.

POSLEDNÍ LÉTA PODOLSKÉ CEMENTÁRNY

Situaci v roce 1936 komentovala správní rada sdělením: *Stavební ruch se vyvíjel uspokojivě, takže se odbyt našeho cementu zvýšil.*⁷⁹

V listopadu 1936 přeložila společnost hlavní kancelář z Podolí do Prahy II., Na Poříčí 32. Důvodem přemístění bylo: *aby naše kanceláře z nevyhovujících a téměř na periferii se nacházejících místností byly přeloženy, jak z důvodů reprezentace, tak z důvodů obchodní výhodnosti do vnitřní Prahy.*⁸⁰ V době narůstajících napětích v československo-německých vztazích v roce 1936 byla na žádost správní rady cementárna zapsána ministerstvem národní obrany do seznamu podniků důležitých pro obranu státu. Pro zemské vojenské velitelství byl vyplněn dotazník. V něm je mimo jiné uvedeno, že ředitelé a členové správní rady jsou českoslovenští občané a většina akcionářů jsou československými příslušníky a české národnosti. Dále, že továrna zaměstnává 177 dělníků, 8 dělnic, 11 úředníků, 1 úřednici a 2 dílvedoucí. Hlavními výrobky závodu jsou portlandský cement, železportlandský cement, vysokohodnotový portlandský cement „Podol Speciál“. Běžná měsíční výroba cementárny je 500 vagonů cementu, maximální měsíční výkon je 600 vagonů. Zásoba je 400 vagonů cementu a 300 vagonů slínku. Prodej výrobků se děje prostřednictvím Prodejny cementáren v Praze. Pro výrobu potřebuje měsíčně 12 vagonů strusky a má zásobu 10 vagonů a 20 vagonů sádrovce nebo sádrových střepeň a 15 vagonů v zásobě. V roce 1936 měsíčně spotřebovala cementárna 40 vagonů hnědého uhlí ořech III, zásoba 15 vagonů. Dodavatel Ústecká montánní společnost s r.o. v Ústí nad Labem. Od firem E. Hess v Praze a Silur v Praze odebírala cementárna koksový prach. Měsíčně spotřebovala 120 vagonů koksového prachu a 30 vagonů měla jako zásobu. Roční spotřeba elektřiny byla 575 989 kWh. Seznam strojního vybavení je totožný se soupisem pořízeným pro berní účely na počátku třicátých let. Tento seznam doplňuje soupis zařízení opravárenských dílen továrny. Cementárna byla pojištěna u Vzájemné pojišťovací banky „Slávie“, Akciové společnosti Moldavia-Generali a Pražské městské pojišťovny.⁸¹

Následující rok 1937 byl pro společnost důležitý. Královská cementárna převzala takřka 80% akcií Podolské cementárny v Praze a tím posílila svůj vliv na trh cementu v Praze. Po převzetí balíku akcií

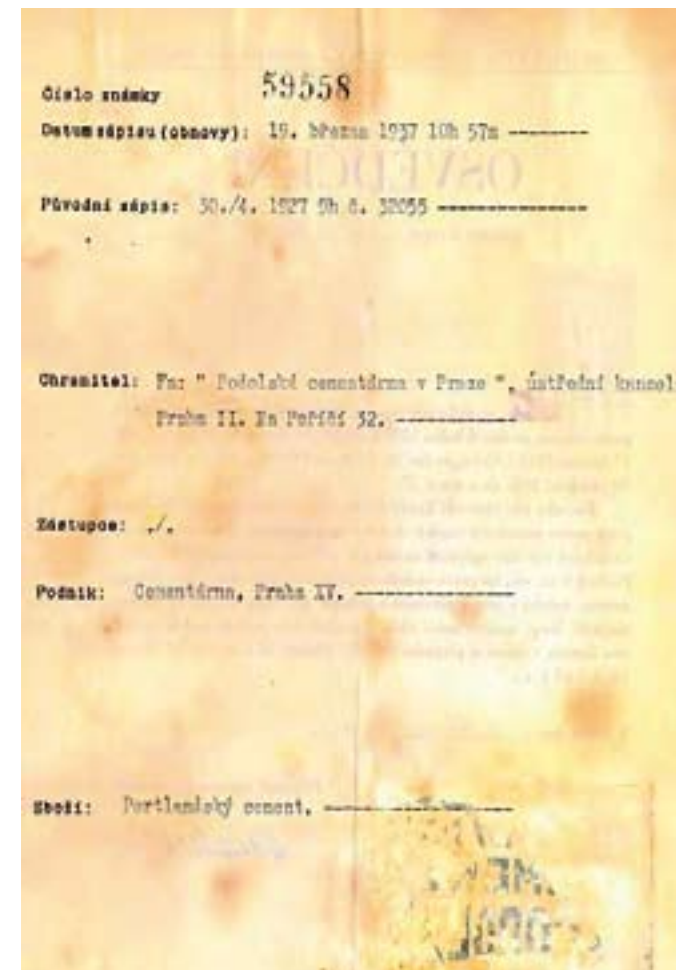
Osvědčení o přidělení Ochranné známky Portland Cement Podolí, 1937

došlo na schůzi správní rady 28. června 1937 ke kooptování generálního ředitele Královských cementáren JUDr. Jaroslava Charváta a ředitelského tajemníka též společnosti JUDr. Zdeňka Semeráda do správní rady Podolské cementárny. Zároveň byla v srpnu 1937 přeložena ústřední kancelář společnosti z Prahy II., Na Poříčí 32 do Prahy II., Ječná 39, sídla Královských cementáren.⁸² Situace Podolské cementárny na konci třicátých let 20. století nebyla dobrá a ani budoucnost příliš růžová. V letech 1938 a 1939 sice stoupl odbyt, ale za cenu zvýšených výrobních nákladů, a jak konstatovala správní rada, její mateřské koncernové společnosti Královské cementárny: *Její bilance končila jen malým přebytkem. Bylo možno provést plné odpisy, ale od výplaty dividendy muselo být upuštěno.*⁸³ V roce 1937 došlo k významné změně při výrobě cementu. Bylo odstraněno tzv. briketování a zaveden hrudkovací způsob – peletizace. Správní rada KDC si nechala vypracovat odbornou studii „Vývoj výrobních nákladů cementu u Podolské cementárny v Praze v letech 1938–1940.“ V elaborátu byly porovnávány výrobní náklady Podolské cementárny a Královské cementárny a bylo konstатовáno, že *v Podolské cementárně se pracuje se zastaralým zařízením a s použitím manuální práce ve velkém. Podíl mezd na výrobních nákladech je téměř dvojnásobný oproti Královské cementárně.* V závěru studie se praví: *Při zvyšování výrobních nákladů by mohlo dojít k porušení rovnováhy mezi výrobními náklady a prodejními cenami, což by mohlo pro malý závod působit zhoubně.*⁸⁴ Špatné hospodářské výsledky potvrdila správní rada ve výroční zprávě za hospodářský rok 1940: *Odbyt cementu*

*u naší společnosti byl nižší než v roce 1939, výrobní náklady sledovaly i nadále tendenci vzestupnou. V položce hrubý výtěžek jest vyúčtován též mimořádný výnos z prodeje několika našich stavebních parcel v Podolí. Jen tato okolnost způsobila, že pokles této položky není citelnější.*⁸⁵ Podolská cementárna musela na přelomu třicátých a čtyřicátých let 20. století čelit nejen špatným hospodářským výsledkům, ale i tlaku pražského magistrátu, aby továrna ukončila činnost. Pokračující růst Prahy způsobil, že se cementárna octla přímo ve městě v sousedství obytných domů. Její prašný a hlučný provoz byl příčinou častých stížností. Také nový regulační plán s cementárnou nepočítal.

Problémy, které se kolem cementárny kupily, naznačovaly, že dny jedné z nejstarších cementáren v českých zemích jsou sečteny. Posledním dnem provozu téměř sedmdesátileté továrny byl 12. květen 1942. Na základě zastavovacího výměru ministerstva hospodářství a práce č. j 48 801/42 W I/E z 27. dubna 1942 zastavilo toho dne ředitelství provoz cementárny. Přestože cementárna prakticky utlumila výrobu, vstoupila na konci roku 1942 s Královskou cementárnou do německého kartelu Zementgemeinschaft Südost ve Vídni.

Po uzavření výroby v Podolské cementárně v roce 1942 přikoupila Královská cementárna, a.s., dalších 159 akcií Podolské cementárny. Na konci roku 1945 vykazovala Královská cementárna, a.s., že vlastní celkem 14 309 akcií Podolské cementárny.⁸⁶ Společnost Podolská cementárna, potažmo její mateřská společnost Královská cementárna, a.s., hledaly ještě před úředním zastavením provozu v podolské továrně, vhodnou lokalitu, kam závod přestěhovat. Někdy v roce 1940 padlo rozhodnutí přemístit cementárnu z Prahy-Podolí do Hranic na Moravě. Na schůzi správní rady 5. března 1941 se její předseda JUDr. Jaroslav Charvát zmínil o obtížném jednání o povolení stavby cementárny v Hranicích na Moravě, které nebylo ještě ukončeno.⁸⁷

Osvědčení o přidělení Ochranné známky Portland Cement Podolí, 1937

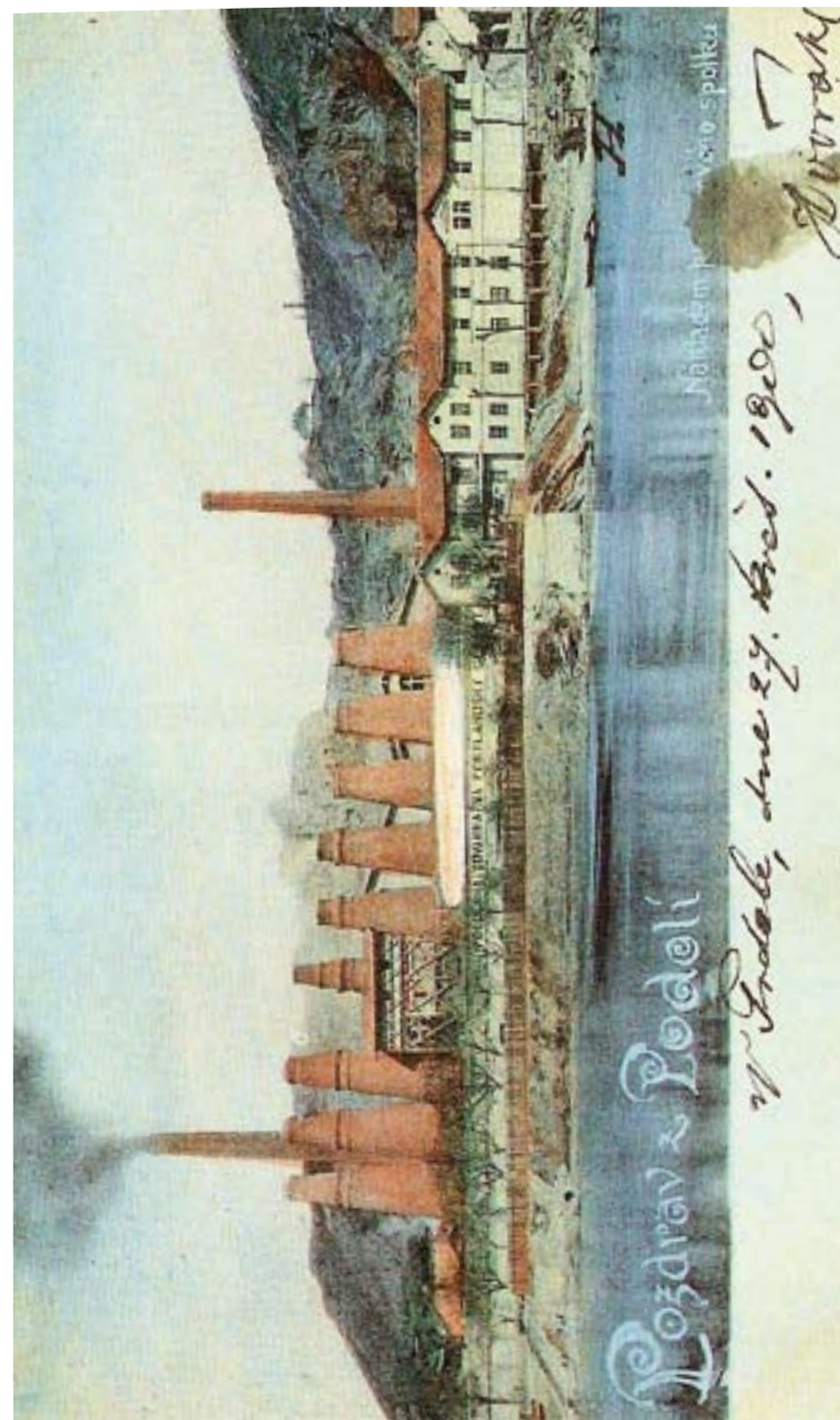
Prosadit přemístění a výstavbu nové cementárny se nepodařilo ani nové správní radě, do které byli dosazeni říšští Němci: Ing Wilfried von Proskowetz, dr. Heinrich Fabesch, ředitel KDC a baron Bernd

Ochranná známka Portland Cement Podolí, 1937

Wolf von Lüdinghausen, který se stal od 3. listopadu 1941 ředitelem společnosti Podolská cementárna. V roce 1942 žádalo vedení Podolské cementárny v Praze dozorní úřadovnu ministerstva hospodářství a práce o výjimku z odvodu „výrobků, které pozůstávají zcela nebo částečně ze železa a oceli.“ Ředitelství požadovalo, aby se tato povinnost nevztahovala: *na stroje a strojní součástky, určené pro projektované přemístění naší továrny na portlandský cement z Prahy-Podolí do Hranic na Moravě, ve výši 77,6 tun železa a oceli.* V žádosti ministerstvu dále poznamenává: *O povolení projektovaného přemístění požádali jsme v roce 1940 příslušné úřady. Vzhledem k nastalým změnám na trhu stavebních hmot a pro omezení stavební činnosti, nepokročily naše přípravy k uskutečnění projektu*

*do takové míry, abychom byli s to provést přemístění své továrny během válečné doby.*⁸⁸ Přes různé potíže, které válečná doba přinášela, se přípravy k přesunu do Hranic nezastavily. Do konce roku 1943 bylo zakoupeno společností Podolská cementárna v Praze 40 ha 42 a 56 m² pozemků v Hranicích za 3 133 533 korun. Pro novou cementárnu bylo objednáno strojní zařízení za 29 milionů korun. Po zastavení výroby sloužily objekty cementárny v letech 1942–1945 jako sklady nejen strojního zařízení a náhradních dílů pro Královodvorskou cementárnu a budoucí cementárnu v Hranicích, ale i strojů z podniků, které okupační úřady zrušily jako nepotřebné k vedení války. Korespondence vedení továrny z této doby se týká převážně nucených nájmu a prodejů strojního zařízení, které se uskutečnilo na základě nařizovacích výměrů „Maschinenhauptkommission des Wehrkreisbeauftragte für Böhmen und Mähren des Reichsministers für Rüstung und Kriegsproduktion.“⁸⁹ Mezi odběrateli zařízení byly jak cementárenské závody, např. Sasko-česká továrna na portlandský cement v Čížkovicích, Stupavská cementárna v Bratislavě, tak strojírenské závody zapojené do válečné výroby: Akciová společnost dříve Škodovy závody, Pražská železářská společnost, Letecké závody Letov, Aero Praha atd.. Část strojů, převážně elektromotorů a dílenského nářadí, zabavila Pionirschule Waffen SS v Hradisku a Wehrmacht. Některé objekty byly pronajaty pražskému magistrátu, další Policejnímu ředitelství Praha, některé budovy používalo jako sklady řada pražských firem. Po osvobození byla, na základě dekretu prezidenta republiky č. 5 Sb. z 19. května 1945, zavedena na firmu národní správa, která provedla likvidaci firmy i továrny. V roce 1951 byla do radotínské cementárny přemístěna šachtová pec a cementový mlýn „Rekord“. Část pozemků byla pronajata vojenské správě a od 1. dubna 1947 Fondu národní obnovy. Likvidace objektů závodu i úprava areálu cementárny si vyžádala značných nákladů, protože řada staveb byla ze železobetonu. Postupně byla rušena i vlečka, nejprve úsek bránické lomy – cementárna a v roce 1953 pak celý zbytek tratě. Továrna do Hranic pravděpodobně přesunuta nebyla, protože provoz v hranické cementárně byl zahájen až v roce 1954, a to v jiných politických a hospodářských podmínkách.

Továrna na cement v Podolí – rok 1900

CEMENTÁRNA V PRAZE-PODOLÍ

Přehled výroby cementu v Podolské cementárně.⁹⁰

Rok	Množství v tunách	Rok	Množství v tunách	Rok	Množství v tunách
1872	1 750	1911	21 540	1932	36 420
1882	1 822	1912	22 260	1933	27 650
1883	1 400	1913	20 330	1934	14 880
1885	1 175	1914	11 560	1935	27 180
1886	1 596	1926	14 820	1936	38 760
1906	15 090	1927	21 900	1937	49 860
1907	16 890	1928	30 770	1938	46 120
1908	18 290	1929	24 050	1939	55 990
1909	19 080	1930	23 520		
1910	21 660	1931	34 440		

46

Základní představu o ekonomickém vývoji akciové společnosti podává následující tabulka.⁹¹

Rok	Podnikový výkon	Čistý zisk
1874	112 850 zl.	165 zl.
1875	23 602 zl.	132 zl.
1877	34 076 zl.	485 zl.
1878	41 346 zl.	335 zl.
1879	30 060 zl.	2 592 zl.
1880	21 162 zl.	94 zl.
1881	34 568 zl.	432 zl.
1882	34 812 zl.	9 670 zl.
1883	31 980 zl.	8 689 zl.
1884	25 352 zl.	6 522 zl.
1885	29 452 zl.	Ztráta 19 011 zl.
1886	33 669 zl.	Ztráta 12 144 zl.
1887	43 890 zl.	Ztráta 19 469 zl.

CEMENTÁRNA V PRAZE-PODOLÍ

Rok	Podnikový výkon	Čistý zisk
1888	57 704 zl.	2 810 zl.
1889	51 845 zl.	13 226 zl.
1890	65 789 zl.	20 397 zl.
1891	67 330 zl.	22 960 zl.
1892	83 884 zl.	31 446 zl.
1893	101 221 zl.	32 364 zl.
1894	97 757 zl.	31 302 zl.
1895	76 857 zl.	32 669 zl.
1905	296 947 K ⁹²	89 577 K
1906	106 634 K	84 670 K
1907	346 092 K	113 760 K
1908	401 238 K	125 822 K
1914	181 858 K	Ztráta 69 488 K
1917	139 917 K	Ztráta 4 515 K
1918	135 511 K	Ztráta 23 757 K
1919	833 727 Kč	484 145 Kč
1920	1 855 582 Kč	957 722 Kč
1921	1 848 030 Kč	549 269 Kč
1922	751 855 Kč	179 404 Kč
1923	740 683 Kč	Ztráta 42 270 Kč
1924	674 523 Kč	173 260 Kč
1925	634 406 Kč	Ztráta 22 519 Kč
1927	1 939 401 Kč	287 589 Kč
1928	1 940 350 Kč	725 317 Kč
1929	1 982 844 Kč	573 968 Kč
1930	2 701 840 Kč	386 362 Kč
1932	1 890 604 Kč	149 707 Kč
1933	1 716 612 Kč	11 795 Kč
1934	1 494 868 Kč	Ztráta 1 377 482 Kč
1936	1 963 983 Kč	32 006 Kč
1937	2 052 003 Kč	269 054 Kč
1938	1 849 108 Kč	422 Kč

47

~ RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA ~

Počátky třetí nejstarší české cementárny jsou obdobné jako vznik druhé nejstarší továrny na výrobu cementu v Praze-Podolí. U její kolébky stáli stejní zakladatelé, důvody vzniku podniku byly obdobné, rovněž i změna majitele po prvních třech letech existence továrny.

Rok 1871 se stal pro Radotín, obec s 300 obyvateli, 36 domy, školou a kostelem, významným. V tomto roce zde založila skupina českých podnikatelů v čele s Ferdinandem Bartou a profesorem chemie na pražské technice Josefem Kučerou⁹³ **Pražskou akciovou továrnu na hydraulický cement**. Továrna pak, přes hospodářské peripetie, ovlivňovala výrazně život v Radotíně skoro 90 let.

Počátek cementárny můžeme položit k 2. lednu 1870, kdy pánové Alois Oliva⁹⁴ a Jan Stanislav Skrejšovský⁹⁵ podali žádost ministerstvu vnitra ve Vídni k povolení založit akciovou společnost na vystavění parostrojní továrny k vyrábění hydraulického cementu u Prahy.⁹⁶ Ministerstvo vnitra žádosti vyhovělo dnem 25. března 1871 a na základě ministerského výnosu schválilo pražské místodržitelství 7. května 1871 stanovy společnosti. Společnost vystupovala jako česká, a proto v zakládacím výboru cementárny nacházíme řadu významných českých politiků, jako dr. Julia Grégra, Jana Stanislava Skrejšovského nebo Petra Fischera, starostu Smíchova, dále české podnikatele Františka Urbánka, Emila Kittla, otce slavné zpěvačky Emmy Destinové nebo Jana B. Jesenského, otce spisovatelky Růženy Jesenské, ale také Maxe Hergeta, B. Fragnera, J. Rubáše, Františka Petra Petříka, Josefa Kučera a Josefa Böhma, tajemníka města Smíchova. Členem výboru byl i významný právník, děkan právnické fakulty Univerzity Karlo-Ferdinandově v Praze JUDr. Antonín rytíř Randa. Zakladatelé továrny chtěli využít dobového stavebního boomu v hlavním městě a uplatnit se se svým výrobkem na širším domácím trhu a vytlačit z něj zahraniční konkurenci. Podle časopisu „Průmyslník“ se v roce 1871 dováželo do Čech 1 200 000 soudků (asi 300 000 tun) cementu v hodnotě téměř 3 mil. zlatých.⁹⁷ V této době vyráběly v Čechách cement pouze dvě továrny, a to v Bohosudově a v Praze-Podolí. Podolská cementárna sloužila jako vzor při výstavbě radotínského závodu. Ostatně řada členů společnosti Pražské akciové továrny na hydraulický cement byla finančně zainteresovaná na podolské cementárně. Výběr místa nového závodu byl ovlivněn dostatečným množstvím kvalitní suroviny a polohou Radotína na železniční trati České západní dráhy, spojující Prahu se západními Čechami a Bavorskem. Ustavující valná hromada společnosti se konala 16. července 1871. Do první správní rady byli zvoleni: Max Herget, B. Fragner, Jan Jesenský, Karel Kirschner, prof. J. Kučera, prof. JUDr. A. Randa, J. Rubáš a Josef Böhm, který se stal jejím prvním předsedou. Hlavním protagonistou stavby cementárny byl profesor Josef Kučera, který měl jisté zkušenosti se stavbou malé cementárny Maxe Hergeta v Hlubočepích a cementárny v Podolsku v Rusku.

Společnost Pražská akciová továrna na hydraulický cement koupila 31. července 1871 od Jana Macháčka usedlost č. p. 20, tzv. Žufníčkovský grunt za 17 600 zlatých a pozemky na kterých vybudovala lomy od hrabat Oettingen-Wallerstein. Před zahájením stavby cementárny proběhlo 14. října 1871 o půl desáté dopoledne jednání místní stavební komise. Ta po šetření zjistila, že *prostor, na kterém se nová továrna na cement vystavěti má, ode vsi Radotína 55 sáhů (104,50 m) vzdálen jest, pece na cement*

Provolací list ve věci povolení založení továrny na cement v Radotíně z 1. října 1871

dle nákresu tak zřízené jsou, že ani kouř, škodlivé plyny v okolí cítiti nebudou a také že z ohledů stavebních nic k namítání není a sousedé k tomu přivolují. A protože nikdo žádné námítky ať písemně nebo ústně nevnesl, bylo po skončení jednání zasláno místopředsedovi Pražské akciové továrny na hydraulický cement Josefu Böhmovi povolení č. 12 143 ke stavbě továrny s podmínkou, že stavba bude provedena podle schválených plánů a společnost se ohlásí u C. k. berního úřadu ve Zbraslavi k předepsání daně. Rozhodnutí místní komise schválilo 30. října 1871 C. k. okresní hejtmanství na Smíchově.⁹⁸

V časopise „Průmyslník“ z roku 1871 se píše, jak uvádí dr. ing. R. Bárta, že základní kapitál Pražské akciové továrny na hydraulický cement obnáší 160 000 zlatých, který je rozdělený na 800 akcií po 200 zlatých. V časopise je dále zaznamenáno: Na stroje se má vynaložit 61 000 zlatých a denně by měla vyrobít 100 až 120 soudků cementu po 4 centech (180 kg). K tomu bude potřeba pecí, lámadel, kutálecích mlýnů o osmi silách koňských, na nichž by denně 700 centů se rozemlelo, dále čtyř horizontálních mlýnů o pěti silách koňských, míchadel, stroje vytlačovacího, vystávanadla o 12 silách koňských a čtyř sušáren. Stroje budou vesměs hnány parou. K účelu tomu pořídí se tři kotle o 80 silách koňských. Stroje dodává firma Breitfeld & Evans. Stavba je svěřena stavitelům Farkašovi a Jechenthalovi. Stavba má být dokončena v březnu.⁹⁹ Předpoklad profesora Josefa Kučery, že k vybudování radotínské cementárny bude stačit 100 000 zlatých se nesplnil. Jen stavba budov přišla na 183 991 zlatých a strojní zařízení závodu stálo dalších 87 462 zlatých.¹⁰⁰ Za těchto okolností se správní rada rozhodla navýšit akciový kapitál na 300 000 zlatých. Při tehdejších poměrech na finančním trhu se nová emise akcií neuplatnila a správní rada musela shánět úvěr. Svatováclavská záložna v Praze jí poskytla 37 000 zlatých za podmínek, že za úvěr budou osobně ručit členové správní rady Max Herget a Petr Fischer.

Kolaudace továrních objektů, tj. písařny, skladiště nářadí, místností pro lámání kamene, mlýnů na syrový materiál, zdvihadla prášku syrového, cihlářny, místnosti s parním strojem, lámadel vypáleného cementu, skladiště hotového cementu, kanálů k sušení, tří místností strojů k čištění, dvou skladišť, kotelny, místnosti pro parní stroj na vysušovadla a pece, proběhla 16. března 1873. V závěru kolaudačního protokolu komise konstatovala: Představenstvo shledává a nahlíží, že dle všech nálezů technických znalců, z ohledů veřejných a policejních se nemůže odepřít udělení povolení k užívání těchto nově vystavených místností továrny na hydraulický cement ve smyslu čl. 81 stavebního řádu ze dne 11. května 1864.¹⁰¹ Továrna byla na dobu 15 let osvobozena od domovní daně.

Dovoz suroviny z lomu do továrny v prvních letech provozu obstarávali místní rolníci se svými potahy. V roce 1873 požádalo vedení společnosti pražské místodržitelství o povolení stavby koňské úzkokolejné dráhy z lomu do cementárny. Na základě výnosu c. k. místodržitelství z 20. května 1873 č. 24002 provedlo C. k. okresní hejtmanství na Smíchově na místě komisionální šetření a vydalo 3. září 1873 pod č. 12 713 povolení k provozu dráhy o délce 970 sáhů (1843 m).¹⁰² Pro dovoz paliva a odvoz vyrobeného cementu vybudovala společnost železniční vlečku z nádraží C. k. privilegované české západní dráhy v Radotíně do cementárny v délce 150 sáhů (298,5 m). Kolaudace vlečky proběhla 20. července 1872.¹⁰³ Stavební aktivitu zakončila společnost výstavbou dvou patrových domů pro úředníky a dělníky. Schválení stavby proběhlo 24. listopadu 1872.¹⁰⁴

Výroba cementu v radotínské továrně probíhala tzv. suchou cestou podobně jako v podolském závodě. Nadrcená surovina z lomů se semílala v mlýnech a ze získané surovinové moučky se vyráběly cihly. Ty se pak odnášely na nosítkách do kanálových sušáren. Po vysušení se skládaly do šachtových

pecí, kde se vypalovaly na slínek. Takto získaný slínek se dále rozemílal s přísadou sádrovce na portlandský cement. V prvních letech se vyrábělo okolo 1500 tun portlandského cementu ročně, byl expedován v dřevě-

Radotín na přelomu 19. a 20. století

Pohled na starou cementárnu

Detail staré cementárny Radotín z kolejiště

ných soudcích, vyráběných v bednářské dílně cementárny. Původně se mlelo na mlýnských kamenech, jak vzpomínal dr. ing. R. Bárta: *Ještě když jsme závod roku 1921 přejímali, viděl jsem je odložené na dvoře.*¹⁰⁵ Pod vedením ředitele prof. Josefa Kučery,¹⁰⁶ zahájila cementárna provoz 1. ledna 1873. První výsledky byly slibné, ale pak se ukázalo, že pece nevyhovují, slínek se v nich dostatečně nevypálil a nakonec se na pecích objevily pukliny a v srpnu 1873 se musel provoz cementárny zastavit.

Ač byla v představenstvu společnosti řada zvůčných jmen politického a hospodářského života Českého království i rakouské monarchie, nevyhnula se v roce 1873 těžkým finančním ztrátám. Ferdinand Barta a další členové společnosti spojili své podnikání s Českou národní bankou.¹⁰⁷ Tato banka vznikla v době rozsáhlé ekonomické konjunktury v tzv. gründerském období na přelomu 60. a 70. let. Ryze český podnik byl založen 10. ledna 1872. Banka podnikala i ve stavebnictví a pro podporu výstavby zřídila „Banku pro stavby a nemovitosti v okolí Prahy“. Přepjala své síly a krach na vídeňské burze v květnu 1873 ji těžce poškodil. Do roku 1878, kdy byla zlikvidována, se omezila pouze na transakce směřující k redukci vlastního kapitálu a likvi-

daci.¹⁰⁸ Ferdinand Barta byl členem správní rady banky a při její likvidaci přišel o 40 000 zlatých. Také další akcionáři radotínské cementárny utrpěli finanční škody.¹⁰⁹ Následná hospodářská krize přivedla společnost do potíží, takže na čas zastavila výrobu v cementárně. Správní rada se pokusila nedostatek provozního kapitálu získat upsáním dalších 100 000 zlatých a když na valné hromadě dne 30. listopadu 1873 neuspěla s tímto návrhem, ač emotivně apelovala na vlastenecké cítění akcionářů, aby nenechali tak významný český podnik padnout, nezbylo jí než na příští valné hromadě svolané na 18. ledna 1874 podat návrh rozpuštění společnosti. Valná hromada akcionářů návrh schválila a pověřila správní radu k provedení likvidace.¹¹⁰

Nesnází společnosti využil jeden z akcionářů Max Herget a po likvidaci společnosti levně skupil v roce 1876 podíly ostatních členů.¹¹¹

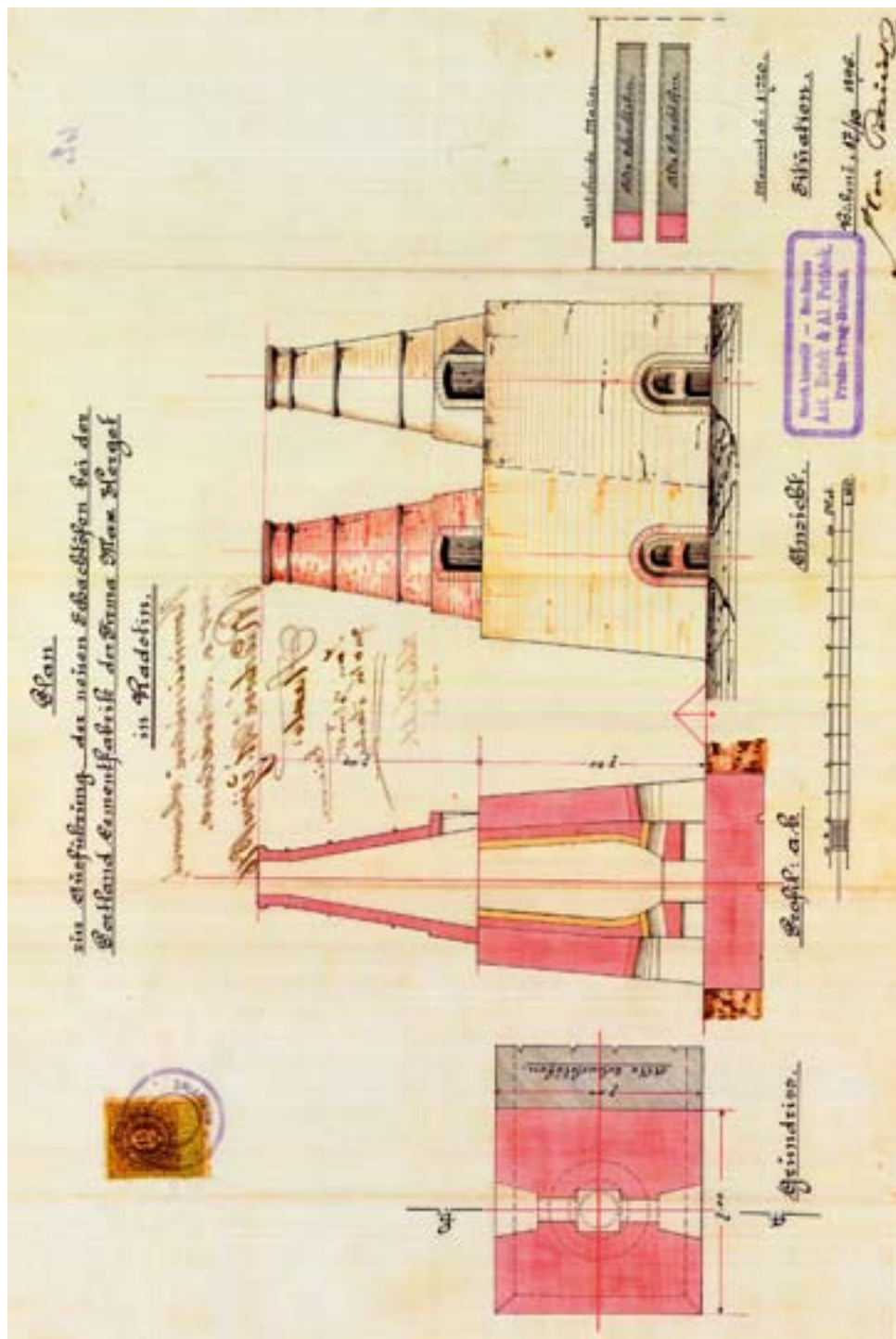
POD VEDENÍM MAXE HERGETA A JEHO NÁSTUPCŮ

V lednu 1877 nechal Max Herget podnik zaregistrovat pod novým názvem **Portland Cementfabrik Radotín. Max Herget** do obchodního rejstříku a 22. února 1877 mu smíchovské okresní hejtmanství udělilo povolení číslo 31 939 k provozu továrny.¹¹²

Max Herget, jak vzpomíná Rudolf Bárta, vedl radotínskou cementárnu v rámci své firmy s pomocí svého příbuzného, profesora technické mechaniky a nauky o strojích na pražském polytechnickém institutu, ing. Karla šlechtice Wersina, který byl zkušený technický praktik. Výroba cementu se zdokonalovala. V dokladech z roku 1879¹¹³ se hovoří o výrobní možnosti 5000 tun prvotřídního cementu. V roce 1897 přistavěny dvě Schneiderovy šachtovky i balárna, a výkonnost vzrostla na 7000 tun.¹¹⁴ Schneiderovy pece o rozměrech základny 7x7 m a výšky i s komíny 15, 40 m projektovala a postavila Stavební kancelář Antonín Boček & Alois Potůček z Prahy-Bubenče, která také postavila skladiště na cement, koks a kámen u mlýnice a balárnu cementu.¹¹⁵ Po koupi nového lomu v Kosoři nechal Max Herget postavit železný most z lomu ležícího na levém břehu Radotínského potoka do kosořského lomu. Most překlenul Radotínský potok i okresní silnici z Radotína do Lochkova.¹¹⁶

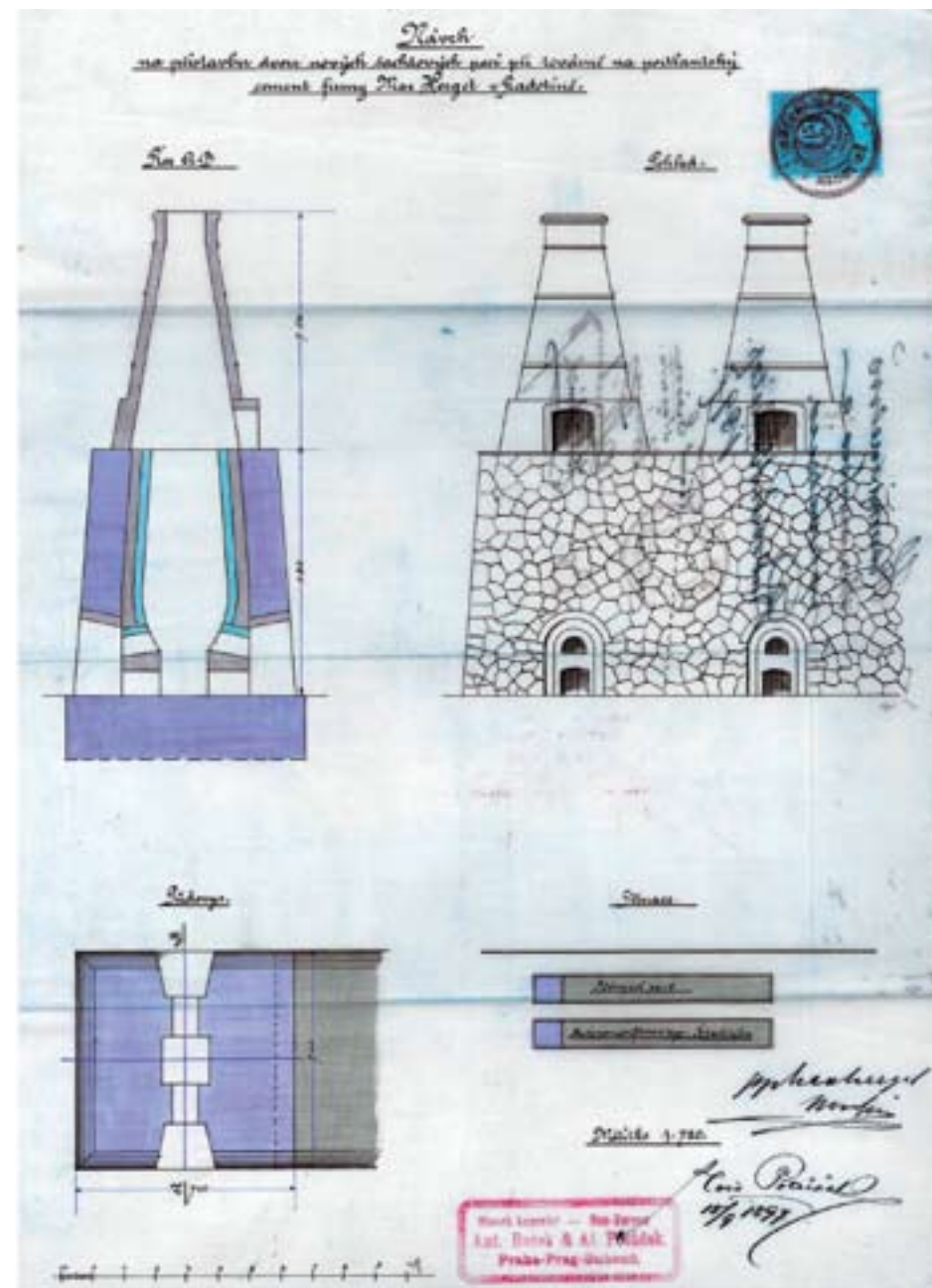
Max Herget řídil své závody až do své smrti 23. března 1893, administrativu vedl prokurista Rudolf Grab a technickou stránku podniků měl **na starost** ing. Karel von Wersin. K roku 1881 je uváděn jako správce továrny Václav Šrámek.¹¹⁷

Po Hergetově smrti spravoval podnik jeho syn Antonín, poručík druhého zemského hulánského pluku. C. k. okresní hejtmanství na Smíchově mu udělilo povolení k výrobě cementu.¹¹⁸ Pro neshody s ostatními členy rodiny a spoluvlastníky firmy vzdal se vedení a z podniku vystoupil. V roce 1904 odmítlo vedení firmy nabídku Královských cementáren o odkoupení radotínské cementárny.¹¹⁹ Po rezignaci Antonína Hergeta převzali vedení firmy Rudolf Grab ve funkci ředitele a nejmladší dcera Maxe Hergeta Marie. Rudolf Bárta ji charakterizoval takto: *Ta se závodům plně věnovala, a pokud zůstala rozhodující osobou, zůstávaly na výši. Byla známá tím, že je navštěvovala na koni, a ač její samostatné vystupování bylo v tehdejší době ještě neobvyklé, měla všude náležitý respekt.¹²⁰ Situaci ve firmě však popsal slovy: Nevýhodou pro další rozvoj závodů bylo, že ředitel Grab, ve snaze udržet si vedoucí postavení, nestrpěl kolem sebe skutečné odborníky. Tehdejší úředník, později prokurista ve firmě Prastav a nakonec ředitel Průmyslových podniků hlavního města Prahy Bohumil Bukovský vzpomíná, že na Grabův nátlak musel firmu opustit i výborný cementářský odborník Švýcar ing. Seen a cementárna svěřena správci Šrámkovi. Majitelé však trvali na tom, aby v zájmu pokroku byla přijata odborně školená síla, a Grab přivedl syna ředitele cementárny v Bohosudově, která byla založena v roce 1858. Byl prý předtím asistentem v jedné východopruské cementárně, nestudoval inženýrství, nýbrž absolvoval jen dvouroční kurs, tzv. praktikum. Byl to Karel Rühr, který z počátku byl pověřen jen kontrolou parního kotle, ale rychle se vyvíjel a po Grabově smrti nastoupil na jeho místo. Vyznačoval se dosti agresivní povahou, takže slečna Hergetová, jak se jí všeobecně říkávalo, neměla za jeho ředitelování již tak pronikavý vliv na podnikání. Jeho reformy se týkaly většinou jen organizace práce a dohledu na výrobu podle německého vzoru. Za něho po Grabově smrti se ve vedení cementárny vystřídalí správce Schirhal, Starý a teprve poslední, ing. Segeta, byl chemikem – odborníkem.¹²¹ Když Marie Hergertová v roce 1917 zemřela,*

Plán šachtových pecí továrny Maxe Hergeta z roku 1896

nastoupila na její místo, jako zástupce rodiny, druhá dcera Maxe Hergeta, Vilemína Hergetová, choť svého bratrance, tehdejšího náměstka místodržitele v Praze, JUDr. Jindřicha Hergeta. Po odchodu do důchodu se ujal vedení firmy sám, za pomoci Rühra ji vedl až do sloučení s firmou Prastav.¹²²

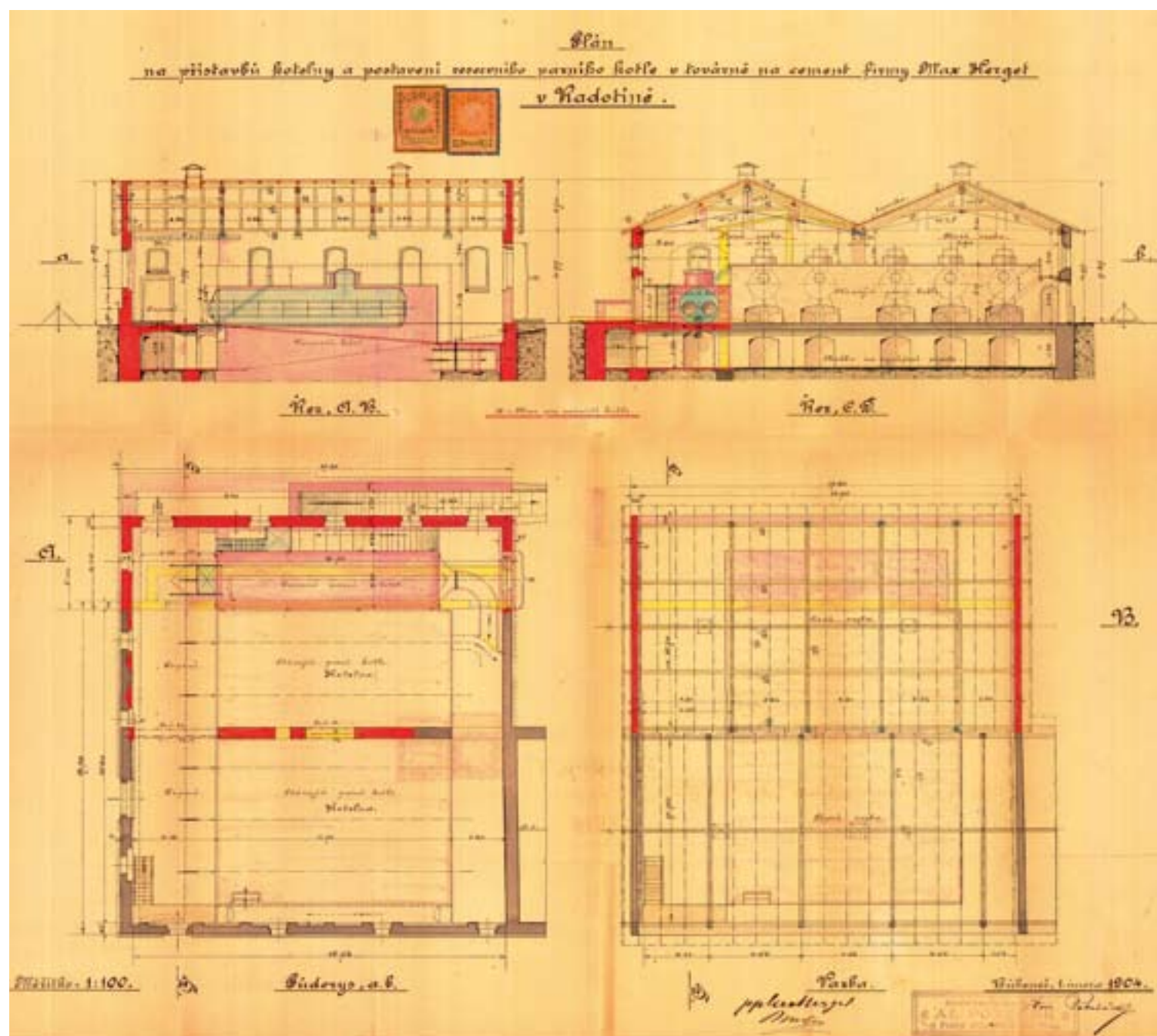

Plán šachtových pecí továrny na cement Maxe Hergeta z roku 1897

ROZŠÍŘENÍ ZÁVODU NA PŘELOMU STOLETÍ

Rozsah stavebních úprav a rozšiřování továrny, které po smrti Maxe Hergeta provádělo nové vedení, byly podrobně popsány ve zprávě ing. Otty Schotta, civilního inženýra z Heidelbergu.¹²³ Ing. Otto Schott zprávu vypracoval na základě osobní návštěvy podniků firmy Max Herget v únoru 1919 a to pravděpodobně v rámci oceňování majetku pro chystané spojení firem Max Herget a Barta & Tichý. Zachycuje v podstatě stav cementárny před první světovou válkou, protože ve válečné době nebyly v závodě podniknuty žádné větší změny. Podle této zprávy se tovární areál rozkládal na ploše 40 380 m², z nich bylo 10 000 m² nezastavěno. Hlavní závodní objekty, jako mlýny a skladiště, měly dřevěné konstrukce, zatím co konstrukce pecí z roku 1910 byly železobetonové. V roce 1907 byla továrna přestavěna na základě plánů firmy Friedrich Krupp A. G. Grusonwerk Magdeburk-Buckau. Po přestavbě byla cementárna schopna ročně vyrobit 30 000 až 38 000 tun portlandského cementu.

Částečnou modernizaci mlýnských zařízení provedla v roce 1908 firma Curt von Grueber z Berlína a trubnaté mlýny přestavila firma F. L. Smidth & Com. z Kodaně. Spuštění nových mlýnů a drtičů bylo doprovázeno stížnostmi občanů Radotína pro nadměrný hluk. Jednání se zúčastnil osobně okresní hejtman. Nakonec byl provoz povolen za podmínek, že vedení továrny izoluje stěny mlýnů a drtičů proti hluku.¹²⁴ V cementárně pracovalo 18 šachtových pecí. Polovina jich byla velkých, jejich horní průměr se pohyboval od 10 do 11 m. Druhá polovina pecí byla menších. Některé měly horní průměr 2 m, jiné 3 a 3,5 m. V roce 1914 byly čtyři pece opatřeny spodním vháněním vzduchu. Dva dorstenové lisy zpracovávaly surovinu na cihly. Cement mlel kulový mlýn firmy Löhnert Bromberg, který byl zakoupen v roce 1907. K uskladnění cementu sloužila tři sila. Kapacita každého sila byla zhruba 55 vagonů (tj. 550 tun). Plnění cementu do jutových pytlů nebo soudků se provádělo ručně. Většina cementu byla expedována v pytlích. Pohon strojů v továrně obstarával ležatý sdružený parní stroj se vstříkovým kondenzátorem o výkonu 570 HP. Původní stroj, výfukový jednoválcový, postavila v roce 1894 firma Ringhoffer ze Smíchova. V roce 1904 byl přestavěn na sdružený a o deset let později prošel modernizací a jeho výkon se zvýšil na 570 HP. K výrobě potřebné páry sloužil kotel opatřený čtyřmi plamencovými rourami. Výhřevná plocha kotle byla 105 m². Pro pohon tří dynam byl pořízen parní stroj o výkonu 40 HP. V roce 1890 jej dodala firma Breitfeld a Daněk. Dynamo na stejnosměrný proud o napětí 150V a výkonu 25 kW poháněla ventilátory u šachtových pecí, zařízení pro seřazování železničních vagonů na závodní

Plán na přístavbu továrny na cement, 1904

vlečce, drtiče koksu a dodávala proud do osvětlení závodu. V sobotu, při snížené výrobě a při odstávce hlavního parního stroje, přebírala dynamo pohon strojů. Elektrické zařízení pro cementárnu

Lom Lochkov (Čistá) v plném provozu

dodala z velké části pražská firma Waldeck & Wagner. Tovární vlečkou o normálním rozchodu kolejí byl dopravován potřebný materiál do závodu a odvážen vyrobený cement. Železniční vagony byly řazeny do souprav pomocí seřazovacího zařízení, které v roce 1912 zajistila firma Windhoff, Theine-Westfalen. V areálu továrny se dopravoval materiál na drážce o rozchodu 600 mm. Kolejnice této drážky byla vysoká 60 mm. Užitek vodou do cementárny přiváděl 500 m dlouhý kanál z řeky Berounky. Byl vysoký 100–150 cm a široký 60–80 cm.

Továrna vlastnila dva lomy. Jeden v Kosoří a druhý v Lochkově. V Lochkově měla dlouhodobě pronajatý další lom od ing. Jana Kubička, ze kterého mohla vytěžit ročně 6 000 vagonů (tj. 60 000 tun) kamene. V lomech pracovali skalníci s výkonným vrtacím zařízením na stlačený vzduch, které v roce 1909 dodala firma Westfalia A. G. Gelsenkirchen. Z lomů byl dopravován kámen po důlní dráze. Dráha měla rozchod 750 mm a výška kolejnice byla 75 mm. V roce 1911 byla pro tuto dráhu zakoupena benzínová lokomotiva. Další kámen pro dosažení lepšího složení suroviny k výrobě cementu se dovážel z lomu Cikánka. Na závěr své zprávy ing. Otto Schott zapsal několik statistických údajů, které jsou uvedeny následujících tabulkách.

Množství prodaného cementu a cena cementu a čistý zisk.

Rok	Expedice cementu v tunách	Celková cena za prodaný cement v korunách	Čistý zisk v korunách
1904	12 161	522 951	233 060
1905	11 992	537 251	234 788
1906	27 639	1 232 070	307 052
1907	15 541	711 791	353 860
1908	12 541	629 572	349 333
1909	14 455	676 514	360 213
1910	14 993	559 256	308 960
1911	14 041	515 318	315 864
1912	12 579	537 137	405 450
1913	10 171	436 366	239 356

Vedení firmy nechávalo v obchodním zájmu provádět odborné analýzy a dávalo si vystavovat úřední atesty. Odborné zkoušky radotínského portlandského cementu byly provedeny v následujících institucích.¹²⁵

- Ústav pro sklářství, keramiku, technologii a zkoušení na C. k. české vysoké škole technické v Praze.
- Laboratorium des Vereins Deutscher Portland-Cement-fabrikanten in Karlshorst.
- Prüfungs-Anstalt des Vereines der Österr. Zement-Fabrikanten in Wien.
- Mechanisch-technisches Laboratorium für Prüfung von Bau und Maschinenmaterialien an der k. k. deutschen technischen Hochschule in Prag.
- Versuchsanstalt für Bau-und Maschinenmaterial k. k. Technologisches Gewerbe-Museum in Wien.
- Prüfungsanstalt der k. k. Reichshaupt und Residenzstadt Wien für hydraulische Bindemittel.

POSTAVENÍ DĚLNÍKŮ V CEMENTÁRNĚ PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKOU

Cementárna patřila k největším podnikům v Radotíně. V roce 1914, před vypuknutím první světové války, měla 150 až 160 zaměstnanců v trvalém pracovním poměru, podle tehdejší terminologie pracovali ve 24 hodinách. Někteří pracovali v úkolu (akordu), jiní v týdenní mzdě.¹²⁶ Dalších 100 dělníků pracovalo na přechodnou dobu.¹²⁷ Postavení dělníků určoval řád továrny¹²⁸, který schválilo C. k. okresní hejtmantství na Smíchově 1. prosince 1904.

Zaměstnanci továrny na cement v roce 1890

Každý, kdo se ucházel o zaměstnání v radotínské cementárně, musel být starší 14 let, byl povinen předložit správě cementárny pracovní knížku a podrobit se lékařské prohlídce.

Dělníci a dělnice se dělili do čtyř tříd. Do první patřili tzv. skalníci, pracující v lomech, pro něž platil vedle ustanovení řádu továrny i zvláštní pracovní řád pro lomy. V druhé třídě byli strojníci, topiči, hlídači strojů a mlynáři, pracující při výrobě cementu a pálení vápna. Ve třetí pak byli zařazeni dělníci, kteří pracovali na stavbách a opravách továrního zařízení a zhotovování obalů (soudků), a to zedníci, kováři, zámečníci, truhláři, tesaři, koláři a bednáři. V poslední třídě byli dělníci při pomocných pracích, nádeníci. V lomech a v továrně pracovali dospělí muži.

Ženy a mladiství dělníci byli zaměstnáni při pracích *zvláštního tělesného namáhání nevyžadujících a s nížádným nebezpečím nespojených*. Pomáhali zedníkům, skládali cementové cihly do sušáren a přebírali cement. Jejich postavení upřesňoval zvláštní bod továrního řádu. *Mladiství dělníci nepřijímají se před dokonáním 14. rokem. Do 16 let neužívá se jich ku práci noční. Ženy se ku noční práci nepřipouštějí. Šestinedělek smí býti ku práci použito teprve po uplynutí čtyř neděl ode dne porodu. Během těchto čtyř neděl obdrží podporu ze závodní pokladny nemocenské dle příslušného článku stanov této pokladny.*

V nepřetržitých provozech se pracovalo na dvě směny: od 6 do 18 hodin a od 18 do 6 hodin druhého dne ráno. V ostatních odděleních nastupovali dělníci do práce v 6 ráno a pracovali do 18 hodin. Pouze v sobotu před Velikonocemi, na Štědrý den a na Silvestra končila směna již ve 14 hodin. Tato zkrácení pracovní doby se ovšem netýkala nepřetržitých provozů. Tam se při práci *sváteční šetřilo ohledů na náboženské potřeby dělníků*. Na ranní směně měli dělníci nárok na desetiminutovou přestávku na snídani, od 12 do 13 hodin na oběd a odpoledne další desetiminutovou přestávku na svačinu. Na noční směně byly také dvě desetiminutové a jedna hodinová přestávka od 24 do 1 hodiny ranní. Začátek a konec směny, podobně jako přerušování práce se oznamovalo zvonem. Opuštění práce před zazvoněním bylo pokutováno, podobně jako opuštění továrny v době noční směny. Děti mladší 14 let neměly do továrny přístup, ani za účelem přinesení jídla a pití.

Tovární řád také obsahoval povinnosti dělníků. Vedle bodu, který nařizoval dělníkům *stroje, strojní částice a nářadí, které jim svěřeny byly, udržovati ve vzorném pořádku, měli dělníci bez rozdílu stáří a pohlaví dbáti pořádku a slušnosti, vystříhati se mezi sebou hádek a třenic*. Ve všech prostorách továrny i na nádvořích byl přísný zákaz kouření z dýmek.¹²⁹ Zákaz platil také pro přinášení a konzum lihovin. Tovární řád obsahoval rovněž postihy za jeho nedodržení. K nejnižším náleželo udělení důtky. Závažnější přestupky byly řešeny peněžními pokutami, které se pohybovaly od 20 haléřů až do poloviny denní mzdy. K nejtěžším trestům samozřejmě patřilo propuštění z práce. Ke zrušení pracovního poměru mohlo dojít, když byl dělník přijat na dobu určitou anebo když dal osmidenní výpověď. Důvod k propuštění z práce bylo opilství, nedodržování pracovní doby, krádež, podvod, *dopuštění se hrubé urážky na cti neb na těle svých představených, spoludělníků a lidí domácích aneb když někomu z nich nebezpečně vyhrožuje a když ohněm a světlem neopatrně zachází a varování a výstrah nedbá a když více než 14 dní stížen jest vězením*. Dělník mohl opustit zaměstnání bez výpovědi, když mu v práci pokračovati nelze, aniž by patrné újmy na svém zdraví neutrpěl.

Další závažné důvody k opuštění práce byly: *dopustí-li se správa neb úřednictvo závodu vůči dělníku nebo jeho rodině tělesného týrání neb hrubé urážky na cti, svádí jej neb jeho rodinu ke skutkům nemravným neb protizákonným*.

Další bod se týkal výplaty mezd. Mzdy se vyplácely vždy v sobotu o 16. hodině. Z vydělané mzdy se odpočetly povinné příspěvky do nemocenské pokladny, dále *úrazové*, pak pokuty a náhrady škod a náhrady určené dle pracovního řádu pro lomy. Zbytek mzdy se vyplácel hotovými penězi. Zálohy na mzdu se neudělovaly.

Poslední články továrního řádu se týkaly nemocnosti a úrazů dělníků. Každý dělník byl povinen platit, podle živnostenského zákona, do závodní nemocenské pokladny 2 haléře z každé koruny. Příspěvky závodu se rovnaly polovici toho, čím přispívalo dělnictvo. Na náklad nemocenské pokladny dostalo se každému dělníkovi zdarma lékařského ošetření a léků. Po dva týdny obdržel 60% své týdenní mzdy.

Protože *tento řád tovární obsahuje podmínky, na kterých obyčejně správa závodu dělníky do práce přijímá, a zastupuje tudíž smlouvu pracovní, pokud s jednotlivým dělníkem neuzavřena odchylná zvláštní úmluva*, musel každý dělník přijatý do práce tento tovární řád si přečíst a zavázat se k dodržování jeho ustanovení.

Do hospodaření firmy negativně zasáhla první světová válka. Většina zaměstnanců byla povolána do armády. Koňské potahy byly zabaveny pro válečné účely. Cementárna a další závody firmy nebyly uznány za podniky důležité pro chod válečného hospodářství, a proto měla cementárna problémy s dodávkami uhlí a koksu a přísunem železničních vagonů pro dopravu surovin a hotových výrobků. Firma se odmítla podílet na finanční kompenzaci škod majitelům haličských a bukovinských cementáren, které jim způsobily válečné události. Přesto doba první světové války se zapsala pozitivně do historie firmy. Hospodářský rozvrat v posledních letech války vyvolal jednání mezi JUDr. Jindřichem Hergetem, zastupujícím firmu Max Herget, a Rudolfem Bartou st., zastupujícím společnost Barta & Tichý, o spojení obou firem. Hospodářská mizérie, která pokračovala v prvních poválečných letech přinutila vedení obou firem fúzi urychlit.

KRÁTKÁ HISTORIE PŘEDCHŮDCŮ FIRMY SPOJENÉ PRAŽSKÉ TOVÁRNY NA STAVIVA

Firmu Barta & Tichý založili v roce 1875 Ferdinand Barta a Karel Tichý. Předmětem podnikání nové firmy byl prodej umělých hnojiv včetně vápna k vápnění polí a distribuci chemických a stavebních surovin. Později k obchodním aktivitám přibyla výroba stavebních hmot. V roce 1875 byly zakoupeny pozemky v Hlubočepích od velkostatkáře Říhy za 1 425 zlatých a na nich byly otevřeny lomy a postaveny pece ve kterých se pánilo vápno. Později byla přikoupena v sousedství ležící dvanácti komorová kruhovka na vápno od firmy Engelthaler, Gastl a Říha. Dalším oborem, ve kterém firma Barta & Tichý úspěšně podnikala byla výroba stavební keramiky.

Průmyslová část Hlubočep na konci 19. století

V roce 1878 postavil stavitel Karel Hartig pro firmu Barta & Tichý v Hlubočepích dvě periodické pece na výpal šamotu, kameniny a terakoty a budovu nové továrny. Velká část výroby byla zaměřena na oz-

V lomech Na Požárech zahájila v roce 1910 firma Barta & Tichý těžbu vápence. Lomy později přešly pod Prastav.

dobnou zahradní keramiku, jako sochy antických bohyň, balustrády a ozdobné mísy na květiny apod.¹³⁰ Po smrti Ferdinanda Barty v roce 1892, se ujal vedení firmy Karel Tichý a do firmy vstoupil syn Ferdinanda Barty Rudolf Barta. Ten založil na Smíchově u nádraží České západní dráhy závod na výrobu betonových dlaždic podle italského vzoru. V roce 1895 si firma Barta & Tichý pronajala lomy na červený mramor od řádu Křížovníků s červenou hvězdou a postupně kupovala nebo si pronajímala lomy v Kosoři, Českém Šternberku, Soběšíně a v Bohdanči. Sortiment výrobků firmy se rozšířil. Podle nabídkového ceníku z devadesátých let 19. století vyráběla firma: hydraulické stavební vápno, bílé vápno, mleté cementové vápno, portlandský cement, cementové dlaždice a tašky,

cementové barvy k nátěrům domů, šamotové cihly, maltu a roury, kameny do tavicích pecí, zboží z kameniny jako vodovodní a kanalizační roury, záchodová hrdla, žlaby pro koně, komínové nástavby, nádoby ke chemickým a technickým účelům, šamotové chodníkové dlaždičky a ozdobné stavební a zahradní terakotové sochy, římsy, balustrády apod.¹³¹ V letech 1908 až 1910 si nechala firma zaregistrovat 45 typů dekoru svých obkládacích dlaždic u Zápísného úřadu pro ochranu vzorků při obchodní a živnostenské komoře v Praze.¹³² Po smrti Karla Tichého v roce 1908, se stal jeho nástupcem ve vedení firmy Rudolf Barta. Po úpadku vídeňské pobočky v roce 1906 a následné ztrátě byla firma nucena vstoupit do vídeňské ústřední prodejny výrobců keramiky za nevýhodných podmínek. V roce 1910 koupila firma budovu bývalého mlýna „U Broučů“ v Radotíně a zřídila v nich dílnu na zpracování mramoru a drtírnu

na tzv. ulmskou drť.¹³³ První světovou válku přečkala firma se značnými finančními ztrátami.

Počátky firmy Max Herget sahají do 18. století. Mezi zakladatele firmy patří František Antonín Linhart Herget, profesor inženýrství na stavovském Inženýrském institutu v Praze. Rozkvět firmy nastal za jeho syna Antonína. Za něho patřila firma Herget k největším výrobcům cihel v Praze. K Hergetovým závodům patřily cihelny na Smíchově např. cihelna „Zatlanka“ severně od usedlosti Santoška a v Bubenči.¹³⁴ Hergetové zásobovali svými cihlami nejen pražské stavby, ale jejich cihly byly také použity na stavbu pevností Terezína a Josefov. Postupně přestala výrobu cihel provozovat a když zakládala s firmou Barta & Tichý společnost Spojené pražské továrny

na staviva, nevlastnila již žádnou cihelnu. Dalším stavebním produktem, kterým se firma proslavila bylo vápno. O něm se dr. ing. Bárta ve svých pamětech zmiňuje následovně: *Profesor Herget znal dobře nové*

František Antonín Linhart Herget, 1741–1800

směry ve výrobě staviv, zejména ve Francii. Po tamním vzoru dodávaly Hergetovy závody mleté hydraulické vápno a jako „pastu di Praga“ je vozili formami do Benátek, Hamburku a Brém, neboť se výborně osvědčovalo na mořské stavby. Jeho výrobu jako „staropražského“ hydraulického vápna, a to jako hydrátu, jsme obnovili ve firmě Prastav na Zlíchově ve třicátých letech. Doma prosadil Herget, aby se pražské hydraulické vápno úředně předpisovalo pro všechny vodní i základové stavby, tzv. „lex Herget.“ Toto ustanovení přešlo po roce 1918 i do stavebních předpisů Československé republiky a platilo až do třicátých let.¹³⁵ K největšímu rozkvětu přivedl firmu vnuk profesora Hergeta Maxmilián, který dal firmě své jméno. Zrušil všechny své závody v obvodu města Prahy a přenesl je na Zlíchov, kde vybudoval vápenici o třech kruhových dvanacti komorových pecích tzv. „pruských“. Největší rozšíření firmy nastalo v roce 1876 připojením radotínské cementárny. Když v roce 1893 zemřel, vlastnila firma, kromě radotínské cementárny, továrnu na hliněné zboží a cihelnu v Bubenči, vápenice v Hlubočepích a Zlíchově a vápenici v Berouně. Další historie firmy je popsána v kapitole o radotínské cementárně pod vedením Maxe Hergeta a jeho nástupců.

Vápenice firmy Max Herget na Zlíchově počátkem 20. století

V ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE

V roce 1919 byla provedena u obou podnikatelských subjektů rozsáhlá a velmi podrobná inventura majetku. Ocenění prováděli nezávisle na sobě přední odborníci, jejichž biografická data najdeme v dodatcích Ottova slovníku naučného. Ohodnocení staveb závodů firem Barta & Tichý a Max Herget provedli ing. Bohumil Hollman, odborník na železobetonové stavby, architekt František Buldra z Prahy, ing. architekt Otakar Materna z Prahy, prof. ing. dr. techn. věd Otakar Kallauner z Ústavu chemické technologie anorganické České vysoké školy technické v Brně a ing. Otto Schott z Heidelbergu. Cenu strojního vybavení určovali ing. Otto Schott z Heidelbergu a ing. František Matouš z Prahy.¹³⁶ Všichni odhadci se shodli, že stavební objekty obou firem jsou v dobrém stavu. Naopak strojní zařízení bylo při celkovém hodnocení podrobena kritice. Řada strojů byla zastaralá a jejich provoz neekonomický, i když údržba strojů byla dobrá.

Přípravný výbor budoucí akciové společnosti, která si dala název **Spojené pražské továrny na staviva a.s. (SPT)** schválil na své schůzi 16. června 1921 zaknihování majetku budoucí společnosti v hodnotě 12 mil. Kč. Firma Barta & Tichý vložila majetek v hodnotě 5 890 008 Kč, 94 hal a hodnota vloženého majetku firmy Max Herget byla 6 109 991 Kč, 06 hal.¹³⁷ Nová společnost dostala do vinku továrnu na portlandský cement v Radotíně, vápenice na Zlíchově, v Hlubočepích, Holyni, Řeporyjích, Berouně a Bohdanči, vápencové lomy na Zlíchově, v Hlubočepích, Klukovicích, Holyni, Ohradě, v Řeporyjích, Berouně, Tetíně,

Koněprusích, Slivenci, Radotíně, Kosoři, Lochkově, Bohdanči a Českém Šternberku. Dále továrnu na ohnivzdorné šamotové zboží a na kanalizační a kameninové roury a kameninu pro chemicko-

Cihelna firmy Barta & Tichý v Řeporyjích

technické účely v Hlubočepích, továrnu na mozaikové a na glazované dlaždice a majoliku v Hlubočepích, továrnu na cementové a betonové zboží na Smíchově, parostrojní cihelnu v Řeporyjích, lomy sliveneckého mramoru ve Slivenci, strojní zpracování, řezání, broušení a leštění mramoru, závod na výrobu mramorové drtě pro fasády, teracové podlahy a výrobu umělého kamene v Radotíně a výrobu červené, černé a bílé mramorové mozaiky chodníkové ve Slivenci, Kosoři, Bohdanči a Českém Šternberku. Dále získala společnost rozsáhlou síť skladů stavebních hmot, a to jak v Praze, tak v Berouně, Jindřichově Hradci, Hořovicích, Rokycanech, Plzni a Karlových Varech.¹³⁸ Po úředních formalitách byla společnost ustanovena na valné hromadě 25. června 1921.¹³⁹ Na ní byla zvolena i první správní rada. Předsedou správní rady a generálním ředitelem společnosti se stal Rudolf Barta, místopředseda České banky a šéf firmy Barta & Tichý, místopředsedou správní rady byl zvolen JUDr. Jindřich Herget, majitel velkostatku a průmyslník. Dále byli do správní rady vybráni: JUDr. František Barta, vedoucí tajemník průmyslového klubu; Karel Kletetschka, ředitel libčických železáren; ing. Jan Kubíček, majitel panství Lochkov; Karel Rühr, ředitel v Podmoklech a JUDr. Ladislav Tichý, průmyslník. Později byl do správní rady kooptován za Českou banku její prezident Bohumil Rosenkranz. Prokuristy se stali Florián Miller z firmy Max Herget a Antonín Novotný a dr. ing. Rudolf Bárta z firmy Barta & Tichý. Ředitelem radotínské cementárny byl na valné hromadě jmenován ing. Josef Živný, bývalý hlavní chemik podolské cementárny. Akcionáři byli dále seznámeni

se stanovami společnosti. V nich bylo uvedeno, že akciový kapitál společnosti obnáší 16 mil. Kč a je rozložen na 40 000 kusů nedílných akcií znějících na jméno po 400 Kč. Z celkového počtu převzaly firmy Barta & Tichý a Max Herget 30 000 akcií a zbývajících 10 000 v celkové ceně 4 mil. Kč bylo hotově splaceno v poměru: firmy Barta & Tichý a Max Herget proplatily 9750 akcií a Česká banka v Praze 250

akcií. Peníze z této transakce tvořily základ rezervního fondu.¹⁴⁰ Jedním z prvních a hlavních úkolů nově vzniklé společnosti SPT byla rekonstrukce zastaralých provozů. S ohledem k panujícím poměrům na trhu cementu se rozhodla správní rada upřednostnit rekonstrukci radotínské cementárny a investice do dalších provozů prozatím utlumit, kromě rozestavěné lanovky z lomu Na Požáru do vápenice v Holyni.¹⁴¹

Radotín počátkem 20. století

akcií. Peníze z této transakce tvořily základ rezervního fondu.¹⁴⁰

Jedním z prvních a hlavních úkolů nově vzniklé společnosti SPT byla rekonstrukce zastaralých provozů. S ohledem k panujícím poměrům na trhu cementu se rozhodla správní rada upřednostnit rekonstrukci radotínské cementárny a investice do dalších provozů prozatím utlumit, kromě rozestavěné lanovky z lomu Na Požáru do vápenice v Holyni.¹⁴¹

Titulní strana projektu pro dopravu vápenice z lomu Na Požárech, 1923

Zároveň nechala správní rada provést kontrolu všech závodů společnosti. Revizoři konstatovali nepříliš radostnou skutečnost, že téměř ve všech závodech, hlavně v Radotíně a v Hlubočepích, postrádali bezpečné uchování knih, peněz a důležitých dokumentů. Členové správní rady zatím odložili nákupy trezorových skříní a doporučili ředitelům a vedoucím provozů lépe zabezpečit peníze a důležité dokumenty.¹⁴² Důležitý krok k rozsáhlé rekonstrukci cementárny učinila správní rada na schůzi konané 31. května 1922 přímo v radotínské továrně. Na radu prof. ing. Otakara Kallaunera se rozhodla zavrhnout tzv. malou rekonstrukci a pustit se do rekonstrukce generální. Česká banka v Praze byla požádána o úvěr. Po poskytnutí úvěru 15 mil. Kč bylo strojní zařízení objednáno u německých firem Curt von Grueber a von Pfeiffer. Společnost při tom částečně využila inflačního kurzu německé marky.¹⁴³ Projekt rekonstrukce cementárny vypracoval ing. Stoll z Berlína¹⁴⁴. Při uvedení sdruženého mlýna do provozu si vyžádal předseda správní rady odborníka od firmy Grueber, neboť při spouštění tak obrovského tělesa, vážícího skoro 60 000 kg, by se mohlo něco přihodit, jelikož dosud jsme s podobným strojem nepracovali.¹⁴⁵ Výstavbou nových pecí byla pověřena firma Blecha, která stavěla pece v cementárně již před válkou. Dále byl zakoupen od Škodových závodů parní stroj o výkonu 310 HP za 380 000 Kč, s předeříváčem, generátor o výkonu 315 kW a dva elektromotory v celkové ceně 223 000 Kč. Zakázka byla Škodovým závodům zadána z důvodů jednak k ceně, jedna k okolnostem, že jsou ze všech ofertujících firem našim největším zákazníkem, jakož i znají dobře místní poměry.¹⁴⁶ Přestože probíhala přestavba závodu, povolila správní rada provést v Radotíně zkoušky pevnosti cementu podle patentu Bárta – Kallauner.¹⁴⁷ Vedle výroby cementu se společnost SPT snažila prosadit i v dalších odvětvích, ve kterých podnikala. V roce 1922 přistoupila k cihlářskému kartelu s kontingentem 4 miliony cihel ročně a vložila 500 000 korun do Akciové společnosti stavitelů v Praze.¹⁴⁸ Vzhledem k výhodám v pojištění závodní vlečky stala se společnost SPT členem sekce majitelů vleček při Ústředním svazu průmyslníků.¹⁴⁹ Rekonstrukce důležitého závodu, nákupy pozemků pro další zajištění našich závodů, finanční závazky předchůdců společnosti, nesplacené pohledávky mezi zákazníky¹⁵⁰ a další nepříznivé okolnosti, jako dlouhá odstávka podniků v důsledku velkého sněhu na začátku roku a stávky v uhelných dolech v březnu 1923, způsobily, že se společnost dostala do svízelné finanční situace. A když obchodní rok 1923 nedopadl po finanční stránce dobře a skončil ztrátou 3 450 910 Kč¹⁵¹, byla finanční situace společnosti kritická. Původní suma ztrát byla vyčíslena na 5,5 mil korun, ale odpisy a různými převody se ztráta snížila na sumu 3 450 910 Kč.¹⁵²

Hlavního finančního garanta společnosti SPT Českou banku v této době zasáhla, podobně jako jiné střední banky, výrazným způsobem deflační krize, odstartovaná měnovou politikou ministra Aloise Rašína, která mimořádně zvyšovala požadavky na úvěr. Českou banku na počátku roku postihly značné potíže. Po pádu řady malých a středních bank vypukla mezi střadateli panika, živěná polemikou v tisku. Došlo k masovému vybírání vkladů. Jen během března 1923 vyplatila Česká banka střadatelům 107 mil. Kč.¹⁵³ Za těchto poměrů získat další půjčku v bance bylo obtížné. Protože se Česká banka při poskytování 15ti milionového úvěru v roce 1922 zavázala nevypovědět společnosti SPT úvěr do roku 1924, nemohla žádost společnosti o další půjčku odmítnout. Rozhodla se řešit její žádost o 5ti milionový úvěr neobvyklým způsobem. Poskytne společnosti dva a půl milionu Kč pouze v případě, že druhou polovinu složí akcionáři. Toto řešení akcionáři odmítli. Prekérní situaci správní rada nakonec vyřešila tím, že do vedení společnosti postavila člověka, který byl kapitálově silný a schopný získat další úvěry. Tím se stal pražský

obchodník s uhlím Rudolf Weinmann. Jeho nástup a jeho působení ve společnosti ohodnotil dr. ing. Rudolf Bárta: Po pravdě řečeno, Rudolf Weinmann si v Prastavu¹⁵⁴ nepočínal nerozumně. Přesvědčil se o správnosti dosavadního vedení, nejen v něm nečinil žádné změny a spokojil se s funkcí úřadujícího správního rady, nýbrž vždy nás plně respektoval.¹⁵⁵ Ve skutečnosti získal Rudolf Weinmann ve společnosti významné pravomoci. Ve smlouvě s ním bylo dohodnuto, že bude kooptován do správní rady a bude zmocněn správní radou k bezprostřednímu vedení obchodů společnosti a k bezprostřednímu řízení všech záležitostí společnosti. Akcionáři postoupí Rudolfu Weinmannovi tolik akcií, mnoho-li reprezentuje polovička akciové jistiny, ovšem proti hotovému zaplacení a akciová jistina bude snížena ze 16 mil. na 8 mil. Kč. Dále společnost koupí za 800 000 Kč vápenici, lomy a výrobu stavebních hmot firmy Josef Procházka v Loděnici, kterou R. Weinmann vlastnil.¹⁵⁶ Obnos 800 000 Kč majiteli nebude nevyplacen, ale bude veden jako půjčka společnosti s 8% úrokem. Sumu za loděnický podnik splatila společnost v září 1928.¹⁵⁷ Naproti tomu se R. Weinmann zavázal získat pro společnost úvěr ve výši 2 mil. Kč, za který bude osobně ručit.¹⁵⁸ Situaci ve společnosti vyhodnotil předseda správní rady a generální ředitel Spojených pražských továren na staviva Rudolf Bárta ve výroční zprávě za rok 1924 takto:¹⁵⁹ Rok 1924 byl pro naši společnost rokem přelomu. Když nám Česká banka nemohla dodržeti dosud zaručený úvěr, na jehož podkladě odhodlali jsme se k investicím v Radotíně, nejen že jsme provádění investic musili zpomalit, nýbrž byli jsme dokonce nuceni v řadě našich závodů omezovati výrobu. Koncem r. 1923 a počátkem r. 1924 dospěla finanční situace tak daleko, že jsme nemohli ani staré pohledávky z r. 1923, ani běžné výlohy, jako mzdy, služné, daně a poplatky, hraditi. Když pak v dubnu 1924 byla sjednána účast pana rady Weinmanna, odpadly společnosti nejakutnější starosti finanční a hlavně zastavil pan rada Weinmann nepříznivé zasahování do vedení závodů s podlamování jeho aktivity. Pan rada vyjednal s Českou bankou modus vivendi a v investičních i obchodních akcích mohlo být potom pokračováno. Za této finanční situace si akcionáři o výplatě dividendy mohli jen nechat zdát, ale přesto na valné hromadě uslyšeli i potěšující zprávu, že portlandský cement z nově rekonstruované cementárny v Radotíně se těší oblibě a jest dnes již všeobecně uznáván za jeden z nejlepších cementů vůbec.

V roce 1924 došlo k další změně ve složení správní rady. Od října v ní zasedal J. M. P. generál a velmistr rytířského řádu Křížovníků z červenou hvězdou ThDr. Josef Vlasák.¹⁶⁰ Dělnictvo ve správní radě zastupoval od ledna 1925 předseda závodního výboru soustružník Josef Veidiš. Příchod Rudolfa Weinmanna sice zachránil společnost od okamžitého úpadku, ale s velkým dluhem, který se pohyboval okolo 13 mil. Kč (úroky dělaly 1,2 mil. Kč), zápasila ještě řadu let.

Výroba cementu ovlivnila i názvy budov a ulic

Hospodářskou situaci společnosti komplikovaly i nepředvídatelné události. V roce 1925 byla požárem poničena vápenice v Berouně¹⁶¹ a v následujícím roce došlo k vážné poruše pece v radotínském cementárně, což znamenalo značnou ztrátu ve výrobě cementu. I v době nepříznivé finanční situace společnost SPT neodmítala žádosti obcí a spolků přispět na pomníky padlých ze světové války. Darovala kameny na památníky obcím Choteč, Lochkov, Holyně a Slivenec. Radotínskému okrašlovacímu spolku povolila stráž proti Böhmovu mlýnu, která byla v majetku společnosti SPT, přeměnit na procházkový sad.¹⁶²

V lednu 1925 vstoupil do služeb společnosti ing. Jan May. Byl jmenován vrchním technickým správcem společnosti pro všechny závody, zejména pro Radotín.¹⁶³ Po odchodu ředitele radotínského cementárny ing. Josefa Žitného 22. listopadu 1926 zpět do podolské cementárny, byl ing. Jan May jmenován na jeho místo. Jmenováním ing. Maye do funkce ředitele radotínského cementárny získala společnost velmi schopného manažera. Nový ředitel ihned po jmenování do funkce požádal správní radu o peníze na důkladnou opravu pecí a rekonstrukci cementového mlýna v radotínském cementárně a nabídl se, že odjede do Německa k výrobcům a osobně domluví zakázky. Správní rada pravděpodobně pod dojmem zpráv o výstavbě nového závodu Královské cementárny v Králově Dvoře souhlasila s návrhy ředitele Maye.¹⁶⁴ Dále podpořila zkoušky radotínského cementu v závodě Eternitas v Častolovicích, kterých se ing. May také zúčastnil. V roce 1925 měla společnost spor s Královskou cementárnou o označení nového typu železoportlandského cementu. Královská cementárna spor vyhrála a radotínský výrobek musel být přejmenován na feroportlandský cement.¹⁶⁵

70

Velké dluhy, které se nedařilo umořovat a jejichž výše se pohybovala stále okolo 13 mil. Kč, a další výdaje v Radotíně, oprava pece č. 2, zakoupení nového roštu a přestavba starých pecí na skladiště cementu, přinutily společnost k prodeji realit, které nic nenesly. Byl prodán dům na Smíchově, pozemky na Zlíchově, Habrové a cihelny v Řeporyjích. Rozhodnutí o okamžitém prodeji uspořádal R. Weinmanna, že *i mírný obnos nyní má pro nás větší význam než třeba velmi vysoký obnos v budoucích letech*.¹⁶⁶ Pro efektivnější prodej cementu byla uzavřena s firmou **Cemeta**, nákupním družstvem výrobců cementového zboží s r. o. v Praze, smlouva o prodeji radotínského cementu. Dále bylo na schůzi oznámeno, že na základě dohody s radou R. Weinmannem byl přijat do služeb společnosti jeho zeť ing. Karel Ullmann a kooptován do správní rady.¹⁶⁷

Rok 1926 byl pro akcionáře příznivý. Na VI. valné hromadě společnosti bylo rozhodnuto, být nejednomyslně, vyplatit dividendu. *Pan předsedající poznamenává, že vlastně dividendu by se vypláceli neměla, poněvadž finanční stav společnosti není stále dosud uspokojivý a zejména nás tíží velké dluhy. Poněvadž však od založení společnosti dosud vůbec dividendy nebyla vyplácena, jedná se o to, aby správní rada tentokrát navrhla valné hromadě vyplácení mírné dividendy, jež by alespoň nepatrně odškodnila pp. akcionáře, kteří přinášeli společnosti velké oběti. Velká poptávka po našich radotínských cementech, a to nejen po prvořadém cementu portlandském, nýbrž i po našem cementu feroportlandském s přísadou diabasu a po speciálním vysokohodnotným cementu Rekord umožňuje tento krok správní rady. Děkuje pp. akcionářům, že se zříkali obětavě od založení společnosti dividendy.*

V následujícím roce se dostala společnost do nepříjemného sporu s Královskou cementárnou o výši dodávek cementu na stavbu veletržního areálu v Brně, která byla v té době stavbou s největší

spotřebou cementu v republice.¹⁶⁸ Rok 1927 byl pro společnost SPT celkem úspěšný. Vedle značných dodávek cementu na výstaviště do Brna byla výhradním dodavatelem cementu pro stavbu budovy Úrazové pojišťovny dělnické v Holešovicích a objektu Městské knihovny hlavního města Prahy. Další významné stavby, kam firma dodávala cement a uváděla je ve svých propagačních materiálech, byly Veletržní palác v Praze a silniční mosty přes Vltavu v Kralupech, Labe v Kolíně a Berounku u Zbraslavi. Zisk byl používán na likvidaci velkého dluhu. V srpnu obdržela společnost prostřednictvím rady R. Weinmanna úvěr 5 mil. Kč u Anglobanky a peněžní závazek společnosti vystoupil na 13,3 mil. Kč. Naopak mezi odběrateli měla firma pohledávky okolo 10 mil. Kč.¹⁶⁹ V červenci 1928 protestovala správní rada u pražského magistrátu, že v novém regulačním plánu výrazně poškozují závody společnosti na Zlíchově a v Hlubočepích, dále si stěžovala pražské radnici na skutečnost, že při svých stavbách neupřednostňuje firmy sídlící na území města Prahy.

Na základě zákona č. 78/1927 Sb. o stabilizačních bilancích správní rada nechala provést ohodnocení nemovitého majetku firmy. Ocenění majetku však pod dojmem současné finanční situace ve firmě správní rada poněkud upravila směrem dolů.¹⁷⁰ Firma vlastnila pozemky o výměře 2 283 195 m² v ceně 4 122 240 Kč. Budovy si cenila na 18 443 250 Kč a strojní zařízení na 11 601 040 Kč. Vlečky ohodnotila sumou 3 063 580 Kč a další inventář 4 107 230 Kč. Nemovitý majetek firmy měl celkovou hodnotu 41 337 340 Kč. Do stabilizačního fondu vložila 24 721 233 Kč.¹⁷¹ Řešení finančních a výrobních problémů správní rady na říjnové schůzi přerušila žádost prozatímního výboru sportovního klubu úředníků společnosti z 24. září 1929, aby správní rada svolila, že mohou používat *ve svém štítu iniciálky firmy SPT* a možnost pronajmout si firemní pozemek na Zlíchově pro stavbu hřiště a kantiny. Správní rada s požadavky prozatímního výboru souhlasila a klubu popřála hodně zdaru.¹⁷² Ztrátu 122 000 Kč, kterou společnosti způsobili kasaři vylopujícím pokladny v noci na 27. října 1928, odbyla správní rada poznámkou: *Jsme kryti pojištěním u banky Slávie.*

71

Velké objednávky cementu¹⁷³ a ostatního stavebního materiálu na straně jedné a dluhy společnosti na straně druhé způsobily, že se rekonstrukce nejdůležitějšího podniku společnosti cementárny v Radotíně odkládala. Na schůzi správní rady 8. října 1929 konstatoval předseda R. Barta, že *skoro všechny naše závody potřebují investice. Celková částka se pohybuje okolo 6 350 000 Kč. Na Radotín bude potřeba uvolnit 1,5 mil. Kč. Správní rada je toho mínění, aby do budoucna byly investice do Radotína co nejvyšší, protože je hlavním zdrojem našeho zisku. Na této schůzi padlo i rozhodnutí vyplácet vždy dividendu, a to podle názoru úřadujícího správního rady Rudolfa Weinmanna, který uvedl, že musí být naší zásadou dividendu vždy vypláceti a držeti v dosavadní výši. V dubnu 1929 se rozhodla správní rada, protože zástupce České banky ve správní radě ing. Kubiček nám vychází v každém ohledu vstříc, přejít s úvěrem (7 mil. Kč) od Anglobanky zpět k České bance.*

Vážné nedostatky v účetnictví firmy přinutilo správní radu nechat si vypracovat od profesora ing. Fuksy¹⁷⁴ reorganizaci účtárny a nový způsob účtování. Nový způsob vedení byl zaveden od 1. ledna 1930. Na poslední schůzi správní rady v roce 1929 přišel na program jednání i návrh na nový název firmy. Tento bod předseda uvedl: *z různých stran jsme upozorňováni, že znění naší firmy jest těžko zapamatovatelné a příliš dlouhé. Dává se v úvahu, zda bychom neměli před dosavadním zněním firmy dát ještě nějaké krátké slovo, jež by přišlo potom ve všeobecné používání, ku příkladu „Prastav“.*¹⁷⁵

DALŠÍ PROVOZY SPOLEČNOSTI SPT

Na konci dvacátých let začaly narůstat vážné problémy v dalším oboru podnikání Spojených pražských továren na staviva (SPT), a to ve výrobě vápna. I když se od založení společnosti investice do vápenic omezily pouze na běžnou údržbu, výroba vápna stoupala. V roce 1921 bylo ve všech vápenkách vyrobeno 27 710 tun vápna, v roce 1923 již 34 740 tun a v roce 1925 stoupla výroba na 52 030 tun. Pak nastal propad. Situaci řešila správní rada na své finanční schůzi 21. prosince 1927. Dr. ing. Rudolf Bárta přednesl zprávu o výrobě ve vápenných podnicích společnosti. V úvodu konstatoval, že *s vápennou výrobou jsme na tom skutečně nejhůře, lze říci katastrofálně*. Po tomto chmurném úvodu hodnotil jednotlivé závody. Vápenice na Zlíchově měla dvacetikomorovou pec, kterou nemohla plně využít, protože není dostatek kamene. Kámen z lomu Hájek dával vápno černé a slupkovité, jež zaviňovalo časté reklamace a následné slevy. Klukovický lom byl téměř vybrán a dodávat kámen z Loděnice bylo neekonomické. Vápenice v Hlubočepích měla dvě dvanáctikomorové pece a využívalo se v nich 75 % kamene z Loděnice a zbytek z klukovického lomu. Doprava všeho kamene po železnici byla nevýhodná a drahá. Další vápenice v Holyni měla dvacetikomorovou pec a potýkala se také s nedostatkem kamene. Lomy v sousedství vápenice byly téměř vyčerpány a vápenec se musel dobývat nákladně z hlubiny. Transport kamene lanovkou z lomu Na Požáru¹⁷⁶ do Holyně byl nedostačující a drahý tak, že se výrobní cena vápna z Holyně vyrovnala drahé výrobě na Zlíchově a v Hlubočepích. Vápenice v Berouně měla sice dostatečné množství kamene z Koněprusa a lomu na Damile, ale nízká cena vápna z Královské cementárny silně ovlivňovala odbytu jejího výrobku. Nejmodernější a největší vápenice společnosti v Loděnici se také potýkala s nízkými cenami královské vápna. V závěru dr. ing. Bárta doporučil, *aby výroba těch vápenic, kde se pracuje draho, někdy i se ztrátou, byla přenesena tam, kde jest vápenec na blízkou a tudíž výroba vápna levnější, aby konkurenci bylo možno čeliti*. Navrhl postavit novou vápenici v Řeporyjích u lomu Na Požáru a předložil rámcový rozpočet.¹⁷⁷ Investice byla odhadnuta na tři mil. korun. Z projektu však pro nedostatek financí sešlo. Stavba nové vápenice byla nejdříve odložena na rok 1931 a pak již nebyla plánována vůbec. Místo vybudování nové vápenice koupila společnost od Antonína Hergeta vápenici v Holyni za 300 000 Kč.¹⁷⁸ Lom Na Požáru se rozšířil, vybuďovala se vlečka a pořídilo vrtací zařízení za 1,7 mil Kč.¹⁷⁹ Rozšířený lom Na Požáru zásoboval kamenem vápenici v Hlubočepích a oba provozy v Holyni, označované jako Holyně km – 7 a Holyně km – 8.¹⁸⁰ Vápenice na Zlíchově byla zrušena a přebudována nákladem 250 000 Kč na kamenickou dílnu a výrobu mletého vápna Atlas.

KAMENICTVÍ

Další obor, ve kterém podnikala společnost a dosahovala v něm pozoruhodného finančního úspěchu, bylo kamenictví. Zakladatelské firmy Barta & Tichý a Max Herget sice vlastnily velké lomy na mramor ve Slivenci, Kosoři, Bohdanči a Českém Šternberku a také měly provozovny na strojní zpracování mramoru a mramorové chodníkové mozaiky, ale neměly kamenickou koncesi nutnou k podnikání v oboru. Získat koncesi skrze vrchního mistra ve sliveneckých lomech Antonína Žežulku se nepovedlo, protože mistr Žežulka nebyl akcionářem společnosti.¹⁸¹ Ani vstup do kamenické firmy Ing. Jiří Víšek v roce 1922 koncesi nepřinesl a po finanční stránce nebyl šťastný. I když ve správní radě „Kamenické závody, dříve Ing. Jiří Víšek a.s.“ zasedal dr. ing. Rudolf Bárta a společnost SPT investovala do firmy značné částky, byl její vliv na chod kamenických závodů velmi malý a malý byl také zisk. Proto v roce 1928 společnost svůj podíl prodala a firmu Víšek opustila.¹⁸² Daleko úspěšnější byl vstup společnosti SPT do firmy Tvrdek a spol. v roce 1926. Získala lomy na žulu a mramor ve Vyškovcích a Jaroškově na Šumavě.¹⁸³ Koncesi nakonec získala od dr. ing. R. Bárty za 18 000 Kč ročního nájmu.¹⁸⁴ Dr. ing. Rudolf Bárta se totiž vyučil kameníkem u zmiňovaného mistra Antonína Žežulky.¹⁸⁵ V letech 1929 a 1930 byly postaveny na místě zlíchovské vápenice nové dílny na zpracování mramoru. Kamenické oddělení časem, díky řadě prestižních a lukrativních zakázek, vyzdvihlo společnost Prastav mezi nejvýznamnější firmy podnikající v kamenickém oboru v republice. Pro obklady fasád a interiérů budov začalo oddělení používat u nás neobvyklé kameny, např. syenity, rhyolity, diabasy nebo trachyty. Pracovalo i se cizozemskými materiály, ale hlavní základnu mělo ve vlastních lomech. Červený a šedozelený mramor byl těžen ve Slivenci a na trh byl dodáván pod názvem *rouge antique*, bílý mramor z vyškovického lomu měl obchodní název *bianco crystallo*, mramory z jaroškovského a šternberského lomu se prodávaly pod názvem *blanche ivoir*.¹⁸⁶ Využíván byl i černý mramor z kosovského lomu a orthocerový z klukovického lomu. Z velkého množství zakázek lze připomenout tyto objekty. V Praze to byly Petschkova banka,¹⁸⁷ Petschkova vila v Bubenči, Česká průmyslová banka Na Příkopěch, Památník národního osvobození Na Vítkově, Městská knihovna hlavního města Prahy, Poslanecká sněmovna v Rudolfinu, Ministerstvo obchodu, Všeobecný penzijní ústav, Legiobanka Na Poříčí, Zemědělské muzeum na Letné a zahrada letohrádku královny Anny v Praze. V Bratislavě pracovalo oddělení na sídle Tatra banky, v Kutné Hoře obkládalo interiér v městském divadle. Zakázky mělo i pro sakrální stavby. V katedrále v Hradci Králové vybuďovalo hlavní oltář, podobně jako v kostele Nejsvětějšího Srdce Páně na náměstí Jiřího z Poděbrad na Vinohradech. Ve smíchovské synagoze obložilo vestibul. Oddělení neodmítalo i drobné zakázky, jako byly hrobky, obklady vstupních hal ve vilách, obklady krbů apod., v cenách od 1000 Kč. Významné byly dodávky trojbarevné chodníkové mozaiky, chodníkových obrubníků apod.. Úspěchem skončila účast společnosti na výstavě dekorativního umění v Paříži v roce 1927. Za vystavené mozaiky dostala diplom. Pozoruhodná byla zakázka na dodávku bílých dlažebních kostek z jaroškovského lomu pro pražský magistrát a brněnskou radnici. Tyto kostky měly sloužit k výdlažbě přechodu pro chodce a dělicí čáru ulic.¹⁸⁸

KERAMIKA

Po vzniku společnosti Spojené pražské továrny na staviva (SPT) se výrobní program změnil. Převažovala stavební keramika, jako kanalizační roury, dlaždice a obkladačky. Když předseda správní rady Rudolf Barta na schůzi správní rady hodnotil jednotlivé podniky společnosti, o keramice pro- nesl: *obory vápna a cementu jsou silně sezónní, kdežto keramika poskytuje zaměstnání stálější. Z to- hoto našeho odvětví čerpali jsme též své finanční prostředky v prožitých nedávných dobách, kdy ani na cement, ani na vápno spolehnouti jsme se nemohli.*¹⁸⁹ I přes toto hodnocení byly investice do to- várny v Hlubočepích malé, protože vzhledem k špatné finanční situaci společnosti SPT se správní rada dlouho zaobírala myšlenkou hlubočepskou keramičku prodat a z výnosu prodeje zaplatit část dluhů. V roce 1925 jednal předseda správní rady Rudolf Barta s vedením Západočeské továrny kaolinové a šamotové v Horní Bříže o možnosti prodeje továrny na keramiku v Hlubočepích. Cena keramičky byla odhadnuta na 2 897 380 Kč. Nakonec byla prodána cihelna v Řeporyjích. Hlavním výrobním artiklem továrny byly kameninové kanalizační roury a keramické dlaždice. Proplněné obkladačky, které se vyráběly v pěti barvách (červené, žluté, černé, šedé a bílé), tvořily pouze malý doplněk výrobního programu. V roce 1926 vyrobil závod 220 vagonů trub a 70 000 m² dlaždic a zaměstnával 180 dělníků a 92 dělnic. V následujícím roce 1927 se dělaly pokusy vyrábět malované obkladačky. Výroba však byla s množstvím ruční práce velmi nákladná, a proto brzy skončila.¹⁹⁰

74

Na pořad jednání správní rady se dostala keramička v prosinci 1929. I na této schůzi se předseda správní rady Rudolf Barta kriticky vyjadřoval k nedostatku investic do továrny : *Hlubočepy nejsou na té moderní, racionelní a technicky dokonalé výši, jak by toho tento závod zasluhoval. Když neinvestujeme a nezdokonalujeme výrobu a technické zařízení, zůstáváme stále pozadu, nepřizpůsobujeme se nynější době a jejím požadavkům.* Dále si posteskl, že rozpadem monarchie se rozpadlo velké území odbytu, ale oznámil členům správní rady, že firma **Keramika s r.o.**, prodejny dlaždic, obkla- daček, zboží kameninového a kamen, uzavřela cenovou a kartelní dohodu s výrobcí keramických rour v Rakousku, Maďarsku a Království SHS (Jugoslávií). Nakonec hodnotil technický stav továrny. *Zařízení rourárny je velmi staré, pece pocházejí ještě z roku 1878 a pálí se v nich draho a špatně, je nutno je rozbourat a postavit nové moderního typu. Roury z těchto starých pecí jsou velmi špatné jakosti a „Keramika“ vyslovuje své podivení, jak ještě dnes tak bídné roury můžeme vyrábět. Ztráty za rok na nekvalitních rourách dosahují skoro 125 000 Kč. Kruhová pec z roku 1898 následkem nepřetřitého pálení potřebuje nutně velkých oprav.* Doporučil postavit čtyři pece za ½ mil. Kč, ve kterých by se vypálilo ročně 172 vagonů kameninových trub nebo 300 vagonů šamotových cihel. Také do- poručoval vybudovat zkušební laboratoř, jaká je v radotínské cementárně, protože keramické vý- robky jsou normalizovány a kvalita je podrobována zkouškám.¹⁹¹ Přesto se správní rada na finanční schůzi z 2. prosince 1929 rozhodla investice do Hlubočep zatím odsunout a všechny prostředky vložit do radotínské cementárny. Vzhledem k tomu, jak je uváděno ve výročních zprávách z let 1931, 1932, 1933, že *keramická továrna na kanalizační trouby, dlaždice a šamot v Hlubočepích měla odbyt menší, nebyl nedostatek investic tak pociťován.*

V prosinci 1935 byly podepsány dohody s firmami Bratří Mračkové z Třemošné a Antonínem Kadlecem z Vranova u Břas, že se stanou od 1. ledna 1936 řádnými členy Keramiky spol. s r.o. Protože vliv Prastavu ve společnosti Keramika byl velký, předseda správní rady ji důvěrně nazýval naše Kera- mika, bylo přistoupení obou firem ke Keramice považováno za velké obchodní vítězství. Předseda Rudolf Barta tento akt okomentoval : *Tím jest veškerý průmysl kameninových trub sloučen v naši Keramiku až na malou továrnu u Dlouhého Újezdu, kde se však vyrábí roury ve velmi malém množství a továrna nám žádnou konkurenci nedělá. Keramika na zítřejší schůzi a mimořádné valné hromadě se usnese na zvýšení cen jak u kameninových trub, tak u dlaždic.*¹⁹²

V následujícím roce 1936 povolila Obchodní a živnostenská komora v Praze Prastavu obchodní ochrannou známku *antifumo* na její keramické zboží a zaregistrovala patent nové roury *opatřené na jednom konci falcem a na druhém vybráním, což umožňuje těsnější spojení trub.*¹⁹³ Velká investice, 2 mil. Kč na rekonstrukci závodu v Hlubočepích byla odhlasována na finanční schůzi správní rady 2. září 1937. Přestavba proběhla od září 1937 do března 1938. Dosavadní pohon transmisemi byl nahrazen elektrickými motory. Byl postaven generátor na výrobu generátorového plynu, jenž se pou- žíval k pálení kameninových trub, šamotu a dlaždic, dále strojovna s Dieselovým motorem na pohon plynového generátoru pro sušárny a na noční osvětlení. Dosavadní kruhová pec na pálení trub a ša- motu byla přestavěna na generátorový plyn. Na místě zbořených tří periodických kulatých pecí byla postavena moderní kruhová pec se 30 komorami na pálení kameninových dlaždic, v nichž se pálí také generátorovým plynem. Pro pec byla postavena nová budova. V oddělení dlaždic byla postavena nová poháněcí stanice k pohonu hydraulických lisů. Pořízen byl nový poloautomatický lis na lisování dlaždic. Změnila se výroba šamotových cihel, které se nyní vyrábějí na cihlovce a přelisuji se na přelisu, který byl předělán na motorový pohon. Na mletí suroviny byl postaven velký kolový mlýn. Dále se prováděla rekonstrukce kanalizace v továrně, protože dosavadní nevyhovovala, a provedla se sonda na vodu, aby měl závod dostatek vody při výrobě.¹⁹⁴ Výrobky z nové továrny byly vyváženy i do zahra- ničí. V roce 1946 probíhalo jednání o vymáhání dlužných pohledávek z let 1938/1939 za kameninové trubky u zákazníků v Kolumbii a Jižní Africe.¹⁹⁵

75

~ POD NOVÝM NÁZVEM ~

Návrh správní rady uvádět před zněním firmy společnosti zkratku **Prastav** schválila X. valná hromada dne 17. května 1930. Akcionáři souhlasili s názorem správní rady, že může být akceptovatelná i v jiných jazycích. V obchodní správě bylo sděleno, že z důvodů silných mrazů v roce 1929 a ochabnutím stavebního ruchu bylo vyexpedováno pouze 40 580 tun cementu. Velký úspěch má mramorová chodníková mozaika.¹⁹⁶ Problémy s kvalitou cementu, hlavně s jemností mletí, kterou požadovaly firmy budující silnice, se snažil odstranit ředitel May. Konstatoval, že konkurence mele na jemnost odpovídající zbytku 5 % na sítu o 4 900 otvorch pro 1 cm². My meleme normálně na 9–10 % a požadoval investice do mlýnů.¹⁹⁷

Na třetí finanční schůzi správní rady se rozhodlo o rozsáhlé rekonstrukci radotínské cementárny. Cílem obnovy závodu měla být roční výroba cementu okolo 60 000 tun. Plánovaná přestavba měla proběhnout ve třech etapách. V první fázi se počítalo s elektrifikací závodu. V druhé postavení nového cementového mlýna a rekonstrukce pecí a v třetí pak rekonstrukce surovinové stanice (mlýny a drtiče suroviny). Plánovaná investice v radotínském závodě byla odhadována v rozsahu 7–8 mil Kč. V roce 1930 začala probíhat plánovaná první část rozsáhlé rekonstrukce radotínské cementárny, tj. elektrifikace, za kterou společnost zaplatila 3,6 mil. Kč.¹⁹⁸ V druhé fázi byl postaven nový cementový mlýn, který dodala kodaňská firma Smidth včetně montáže, dále byly rekonstruovány nové pece, projektované berlínskou firmou Curt von Grueber. V červenci byla dokončena stavba a montáž transformační stanice a uveden do provozu kladivový drtič a transportér. Stará strojovna a kotelna byla odstavena 22. října. Od té doby používal závod pouze elektrický proud. Odběr proudu byl zabezpečen dodávkami Středočeského elektrárenského svazu. V průběhu rekonstrukce se dotkla společnost Prastav nepříjemná zpráva, která měla vliv na hospodaření společnosti. Největší výrobce cementu v Československé republice Královodvorská cementárna snížily cenu cementu o čtyři koruny za jeden metrický cent. Pochopitelně musela firma Prastav reagovat a snížit cenu.¹⁹⁹ V následujícím roce rekonstrukce pokračovala. V dubnu byla dána do provozu druhá

Nový Obzor

rekonstruovaná pec. Předseda na druhé schůzi správní rady v dubnu 1932 konstatoval, že rekonstrukce cementárny je prakticky ukončena. Zbývá jen vybudovat zařízení pro automatické pytlování cementu.

Firemní lístek, 1935

Výsledek rekonstrukce správní rada na počátku roku 1932 hodnotila slovy: *Rekonstrukce celková byla provedena ještě včas, takže zvýšení norem, které se připravuje a které bude v brzkou provedeno, nebude nám činiti žádných obtíží. Rovněž i cenový boj, který se nyní provádí, nemohl by se vésti, kdyby rekonstrukce nebyla provedena.*²⁰⁰ Situaci v roce 1933 však charakterizoval předseda správní rady slovy: *odbyt jest nyní velmi špatný, ceny na vápno a cement tak nízké, jak tomu nikdy nebylo a bonita zákazníků také tak špatná. Přicházíme do nejtěžších dob, které kdy naše firma prodělávala. Kartel cementu se rozchází, my jsme však jeho členem se ani nestali a také kartel vápna ani neexistuje. Zprávy v novinách o nás šířené jsou zcela tendenční.*²⁰¹ Skutečnost, že někteří výrobci cementu a vápna prodávali cement a vápno pod výrobní cenou, správní rada suše okomentovala: *Soutěže za ztrátové ceny jsme se však nezúčastnili.*²⁰² Možná k chmurné náladě předsedy správní rady přispěla zpráva o totální likvidaci vápenice v Berouně v důsledku požáru a poměrech v družstvu **Cementa**. Pohledávky u družstva byly velké, hospodaření družstva nevalné, a proto se správní rada rozhodla přerušit obchodní styky s družstvem a vymáhat dluh i za cenu likvidace družstva.²⁰³ Navzdory pesimistickým slovům předsedy správní rady, nebyla hospodářská situace společnosti Prastav tak špatná, neboť v květnu následujícího roku zažádala správní rada o zavedení akcií společnosti na pražskou burzu. Na schůzi správní rady sděloval pan předseda, že

po dohodě s panem radou Weinmannem byl požádán pan ředitel Malý,²⁰⁴ aby se informoval o možnosti zavést naše akcie na burzu. Pan ředitel Malý referuje, že mluvil jak s dr. Epsteinem,²⁰⁵ tak s dr. Kudelou²⁰⁶ a že bychom dle těchto informací na burzu mohli být zavedeni, poněvadž jsme platili tři léta za sebou dividendu. Jednou pro vždy bychom zaplatili poplatek 2000 Kč a 500 Kč za oznámení. V našem případě se jedná o 40 000 kusů akcií. Když budou zavedeny na burzu kursem 600 Kč, činila by kursovní hodnota 24 mil. Kč. Poplatek by se rovnal 1/10 %, tj. 2 400 Kč. Usneseno, abychom naše akcie zavedli na burzu.²⁰⁷ Na půjčku práce upsala v roce 1933 společnost 250 000 Kč.²⁰⁸ V květnu téhož roku vzala správní rada na vědomí, že *obchodní sdružení výrobců vápna přestalo fungovat* a pokus použít betonu k vyzdívce šachtové pece v cementárně se neosvědčil.²⁰⁹ Na schůzích se správní rada nikdy nevyjadřovala k politické situaci. Na schůzi konané 10. října 1934 učinila výjimku a odsoudila atentát na jugoslávského krále Alexandra a francouzského ministra zahraničí L. Barthoua v Marseille.²¹⁰ Na této schůzi také schválila přistoupení společnosti k celostátnímu kartelu cementu.

CELOSTÁTNÍ KARTEL CEMENTÁREN

Historie kartelu československých cementáren je popsána v dějinách podolské cementárny, a proto se tato pasáž zaměří na úlohu společnosti Prastav při jednání o kartelu a postavení firmy v kartelu. Při vyjednávání o kartelové dohodě docházelo k ostrým střetům mezi Královodvorskou cementárnou a Prastavem. Již k volné smlouvě sjednané po vzniku republiky mezi největšími výrobci cementu v Československu, která upravovala rámcově poměry na cementářském trhu, se pokoušely Spojené pražské továrny na staviva a.s. připojit, *ale vždy pro velký odpor Králova Dvora nebylo nám vyhověno*, jak konstatoval předseda správní rady. Při jednání o kartelu firma Prastav žádala 11 % českého kontingentu a 6 % celostátního, po dlouhém vyjednávání slevila na 10,2 % kontingentu pro Čechy. Dále zástupci společnosti požadovali nějaké kompenzace za dodávky na Moravu, za ona slevená procenta českého kontingentu a další náhradu, která by byla kryta prodejem asi 30 000 tun královodvorského cementu, 5 000 tun koněpruského vápna a 4 milionů bílých struskových cihel. Tento požadavek Královodvorská cementárna odmítla, stejně jako další požadavky společnosti.²¹¹ Výkonný výbor Královodvorské cementárny a.s. okomentoval ve své schůzi z 8. května 1934 požadavky firmy Prastavu takto: *Společnost Prastav si kladla stále nové a nové požadavky, a to i takové, které s cementem vůbec nesouvisely. Ale i potom, když tyto nové požadavky firmy Prastav byly splněny, ukázalo se, že nové oběti přinesené velkými cementárnami v zájmu uskutečnění kartelu byly marné, neboť krátce potom, když*

Karikatura na celostátní kartel cementáren v tisku Prager Börsen Curier z 8. 11. 1934

nové požadavky firmy Prastav byly akceptovány, přišla tato společnost s dalšími požadavky, které byly stále stupňovány a které vrcholily v požadavek, aby této společnosti byl garantován minimální průměrný výtěžek za 100 kg portlandského cementu z továrny částkou 22 Kč a v dalším kategoričtě hájeném požadavku, aby

Komerční rada Rudolf Barta 1868–1952, foto z roku 1936

firmě Prastav svěřen byl prodej výrobků naší společnosti. Dlužno ještě dodat, že zatím co bylo jednáno se společností Prastav o kartelní dohodu, tato společnost ve své prodejní politice neukládala si žádné rezervy, ale naopak podbízením kartelových cen a poukazem na svoji pozici „mimo kartel“ snažila se rozšířit svůj odbyt i na odběratele, kterým nikdy nedodávala. Jest přirozené, že výše zmíněné požadavky firmy Prastav musely být jako nepřijatelné odmítnuty, poněvadž jak z vylíčené historie vyjednávání jest patrné, nebyla vyloučena možnost, že firma Prastav nepřijde opět s novými a novými požadavky.²¹² Nakonec firma Prastav s Podolskou cementárnou jistá finanční odškodnění dostala. V Prodejně cementáren a.s., která organizovala prodej výrobků cementáren, měla firma Prastav kmenový vklad 54 940 Kč, což bylo 5,494 % a kontingent 5,494 %.²¹³ Správní rada Prastavu s konečným výsledkem byla spokojena a vyjednavateli doc. dr. ing. Bártovi za velmi obtížné a svědomité hájení při sjednávání smluvních podmínek tohoto kartelu vyslo-

vila upřímný dík. Zároveň poděkovala správní rada panu doc. dr. ing. R. Bártovi za obratné vyjednávání o kartelu vápenném.²¹⁴ Vyjednávání pana docenta bylo skutečně obratné, neboť se docent R. Bárta stal předsedou Evidenční kanceláře vápenic v Čechách a jeho otec, jinak předseda správní rady Prastavu, Rudolf Barta se stal předsedou dozorcí rady kanceláře. Společnost se v této době nevyhnula i podnikatelským neúspěchům. V roce 1930 úvěrovala společnost Prastav stavební firmu Josef Lepiš Praha částkou 500 000 Kč, která byla zajištěna zárukami Agrobanky. Postupně finanční problémy firmy Lepiš narůstaly a záruky banky klesaly, a jak konstatoval předseda správní rady Prastavu, celkový případ úvěru jest velmi komplikovaný a vyžaduje zvláštní opatrnosti naší účtárny. Celkem jsou asi čtyři velké balíky spisů a téměř denně jsou v této věci konference, ale výsledek je v nedohlednu.²¹⁵

Zhoršená mezinárodní politická situace se dotkla také firmy Prastav. Okresní úřady v Berouně a v Praze-venkov sdělily správní radě, že závody společnosti Prastav v Loděnici, Radotíně, Slivenci, Lochkově, Řeporyjích a Holyni byly zařazeny do podniků důležitých pro obranu státu a nařídily zřízení protiletectvé

ochrany.²¹⁶ V dubnu 1937 upsala společnost Prastav půjčku k obraně státu v částce 301 000 Kč. V létě zahájila firma kampaň, aby zemědělci používali vápno ke hnojení polí. Byla založena Zemědělská poradna pro hnojení vápnem, která propagovala vápnění půd na výstavách a v tisku. Ke konci roku 1937 došlo k události, která ovlivnila chod společnosti. Dne 3. listopadu 1937 zemřel člen správní rady a výkonného výboru úřadující správní rada Rudolf Weinmann. Ač nevystupoval příliš do popředí, byl jeho vliv na rozhodování správní rady dominantní. Bez jeho souhlasu neučinila správní rada žádné rozhodnutí. Jeho místo ve výkonném výboru zaujal jeho zeť ing. Karel Ullmann.

V roce 1937 se dostala firma Prastav do sporu s firmou Waldes o firemní známku. V září 1937 požádala společnost Prastav Obchodní a živnostenskou komoru – úřad pro ochranu známek a vzorků v Praze o registraci ochranné značky (v pravoúhlém trojúhelníku čtyřlístek a slovo PRASTAV). Značka vyvolala protest firmy Waldes, která odmítala, aby firma Prastav používala čtyřlístek, který sama užívá od roku 1911. Vzhledem k tomu, že Prastav užíval čtyřlístek k označení malého zahradnického nářadí a drobné zahradnické architektury, žádala firma Waldes o nápravu. Spor se vlekl až do roku 1943, kdy se obě firmy dohodly.

Na konci listopadu Patentový úřad Československé republiky oznámil správní radě, že zaregistroval patent na přístroj k výrobě tělísek hrudkovitého nebo zakulaceného tvaru.²¹⁷ Doc. dr. ing. R. Bárta v pamětech přístroj popsal: hrudky byly zhotovené na skloněném otáčivém granulacním talíři. Dnes je to bez nadsázky nejrozšířenější úpravnické zařízení svého druhu na světě.²¹⁸

Rudolf Barta postavil v roce 1914 hotel Záhoří

Hotel Záhoří Rudolfa Barty po přístavbě 1935

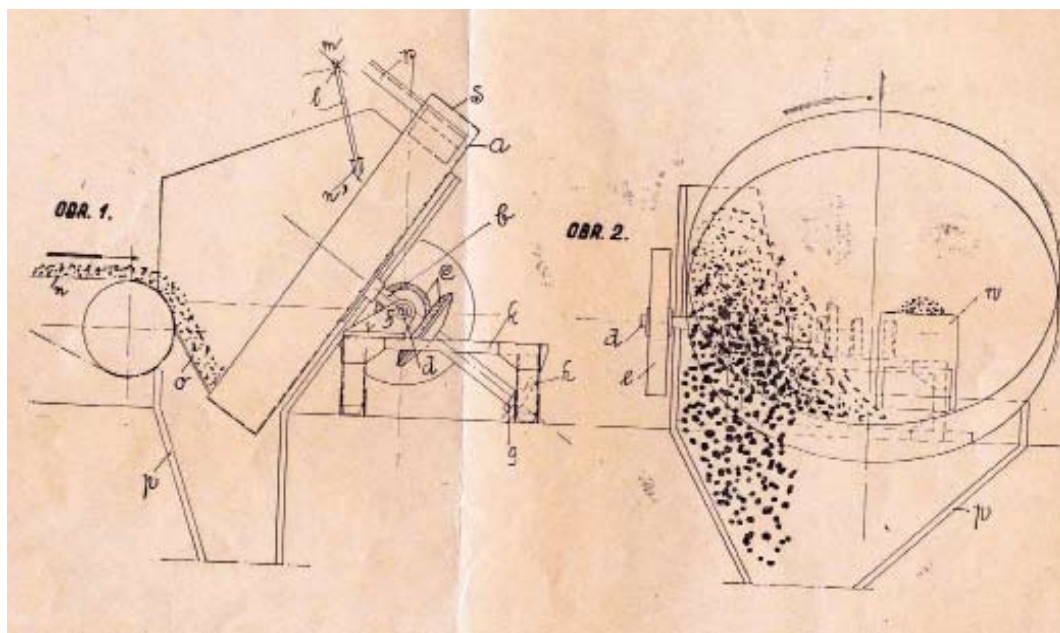
Ochranná známka

Osvědčení o přidělení známky Prastav

Patentový spis 60033 z roku 1938

Výkres k patentovému spisu

Na začátku roku 1938 realizovala firma důležitou investici. 10. února koupila od ing. Kukly za 1 700 000 Kč železárně a válcovnu železa v Pečkách. O koupi se kvůli nedostatku času hlasovalo ve správní radě „per rollam“ (oběžníkem).²¹⁹ Závod se nacházel v bývalém cukrovaru a byl celkem v *dobřím stavu*, kromě dvou pecí. Správní rada rozhodla, že postaví jednu svářkovou pec a ostatní zruší. Investice byla odhadnuta na 350 000 Kč.²²⁰ Výroba betonářských prutů a drobných výrobků (krumpáče, sekerky) byla spuštěna, když firma dostala živnostenský list na tovární výrobu železa teplou cestou.²²¹ Ve zlíčovském závodě zavedla společnost výrobu izolačních desek na bázi značky Sven, které napodobily známé desky firmy Heraklit. Desky získaly velkou oblibu a firma rozšířila jejich výrobu. V roce 1938 bylo vyrobeno cca. 44 000 m², o rok později již 80 303 m².

prof. dr. Ing. Rudolf Bárta DrSc, 1897–1985

V roce 1938 došlo k významným změnám ve vedení společnosti. Česká banka, která byla hlavním finančním ústavem Prastavu přešla do vlastnictví Živnostenské banky. V prosinci 1938 odešel do důchodu dlouholetý generální ředitel Rudolf Bárta a jeho nástupcem se stal jeho syn dr. ing. Rudolf Bárta.²²²

SPORY O ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ

Na počátku třicátých let vypukl konflikt mezi radotínským obecním úřadem a firmou Prastav o znečištění ovzduší obce prachem, dýmem a hlukem. Paradoxně odstartovala tento spor rekonstrukce továrny a instalace nového odprašovacího zařízení, které mělo zlepšit ovzduší v radotínském údolí. Do sporu, v jehož průběhu byly postupně zapojovány nejvyšší úřady státní správy, samosprávy, ústřední sekretariáty politických stran, poslanecké kluby Národního shromáždění a tisk s celostátní působností.

Prášící cementárna se stala předmětem sporu o znečištění ovzduší

Po kolaudaci a spuštění zařízení do provozu vzrostl počet stížností ze strany občanů Radotína na zhoršení životního prostředí. Stížnosti na prašnost a hluk z cementárny byly i v minulosti, ale nikdy nedosáhly takových ostrých forem. Již 25. října 1934 při kolaudačním řízení došlo k výměně názorů mezi zástupci firmy Prastav a členy obecní stavební a živnostenskopravní komise. Zástupci firmy si stěžovali, že člen stavební komise Josef Vomáčka *jest proti firmě krajně zaujat, neboť uveřejňoval v místním časopise prudké a neodůvodněné útoky proti firmě, a sice takovým způsobem, aby nebyly žalovatelné, a tím znemožnil průkaz nepravdivosti těchto tvrzení před soudem. V těchto článcích rozšiřoval nepravdivé údaje o provozu firmy, napadal bezdůvodně úřady, a jest proto nebezpečí, že bude-li jako člen komise moci nahlédnout do provozu, využije zkušenosti tak získaných k opětovným útokům na firmu, ač provoz děje se v mezích zákona a úředních povolení.*²²³ Dále se zástupci firmy Prastav pozastavili nad zřízením komise pověřené k vyšetření poměrů mezi obcí a cementárnou²²⁴. Zástupcům Prastavu bylo celkem jedno, zda byla ustavena nějaká obecní komise, vadilo jim však, aby členové takové komise měli mít oprávnění ke vstupu do továrny. Členové obecní stavební komise se ohradili proti výtkám firmy Prastav a do protokolu uvedli: *Pan Vomáčka byl usnesením obecního zastupitelstva a pověřením obecní rady určen, aby obec jako člen komise vyslané k živnostenskopravnímu řízení zastupoval a byl pojat jako poradce v komisi, která byla obecním zastupitelstvem zvolena k vyřešení poměrů mezi obcí, nájemníky a firmou Prastav a jako takový také při komisi fungoval.* I přes slovní přestřelky mezi zástupci firmy a obce bylo Okresním úřadem Praha-venkov vydáno povolení k užívání nových zařízení. Zástupci obce si však vyhradili: *aby v zájmu veřejném bylo vykonáno ještě dodatečné šetření při provozu továrny, zda-li odprašovací zařízení vyhovuje takovým způsobem, aby neškodilo okolí zamořováním kouřem a prachem, a zda-li nebude třeba ještě další úpravy.*²²⁵ Obecní rada vyzvala odborné komise, aby vypracovaly zprávy o stavu ovzduší v Radotíně. Zdravotní komise předložila 3. června 1935 radě písemné sdělení, ve kterém dramaticky konstatovala: *Podle tvrzení firmy Prastav a podle výsledků kolaudační komise je zřejmo, že v cementárně bylo instalováno nové odprašovací zařízení. Jak členové komise z vlastní zkušenosti, tak i ze stížností a projevů z řad občanstva zjistili, že odprašovací zařízení nesplnilo naprosto svého účelu, neboť poměry v ohledu prachu a zápachu se*

nejen nezlepšily, ale naopak značně zhoršily. Je nesporné, že spousty prachu, dýmu a zápachu, které zahalují celé dny a noci ničí majetek a zdraví občanů. V bezprostřední blízkosti cementárny je škola a všechny děti musejí procházeti spoustami prachu, dýmu a zápachu nehledě ani k nebezpečí úrazu, neboť při nízkém tlaku vzduchu není na silnici pro dým a prach z cementárny ani vidět.²²⁶ Dále členové komise vyslovili domněnku, že odprašovací zařízení není v činnosti nepřetržitě, a doporučovala, aby obec získala odborného technického znalce, který by závady vyšetřil. Třináctistránkový elaborát vypracovala a obecnímu zastupitelstvu předložila, cementárnou kritizovaná, komise pověřená k vyšetření poměrů mezi obcí a cementárnou. Komise dále navrhla obecní radě, aby požádala okresní úřad o svolání veřejné schůze, na které by se projednaly všechny stížnosti na znečišťování ovzduší cementárnou. Okresní úřad vyzval Ústav pro hospodárné využití paliv v Praze, aby vyslal experty k vyšetření stavu vývinu kouře a prachu při provozu radotínské cementárny. Na schůzi obecního zastupitelstva 27. června 1935 byla posouzena a schválena písemná zpráva komise pověřené k vyšetření poměrů mezi obcí a cementárnou. Členové komise popsali spory obce s cementárnou ohledně znečišťování ovzduší již od založení továrny v roce 1871. Stěžovali si nejen na malou vůli vedení továrny problém řešit, ale také na liknavý přístup nadřízených úřadů ke stížnostem občanů. Na závěr své zprávy uvedli: *Ze všech uvedených fakt dochází komise k přesvědčení, že ze strany obce byly učiněny všemožné kroky, aby tento stav byl uveden na míru uspokojivou majetek občanů a zdraví jejich i dětí šetřící, avšak veškeré tyto kroky byly marné a nadřízené úřady ne-*

projevily tolik moci, aby veškerým vzneseným žádostem bylo vyhověno.

Obecní úřad v Radotíně se 1. července 1935 obrátil na okolní obecní úřady²²⁷ se žádostí, aby jim oznámily, zda jsou jejich obce obtěžovány kouřem a prachem z cementárny. Dochovala se pozitivní odpověď z Horních Černošic,²²⁸ Dolních Mokropes a negativní odpověď z Lipan. Dne 11. července byl zaslán obecnímu úřadu posudek Ústavu pro hospodárné využití paliv v Praze.

Po provedeném měření experti ústavu kon-

Vjezd do cementárny

statovali: *Vývin prachu za dnešního stavu provozu a při činnosti odprašovacího zařízení se nezvýšil, a nestalo se tedy zhoršení stavu oproti poměrům dřívějším, naopak vývin prachu se omezil. Kouřové plyny z pecí pronikají do sousedství továrny v důsledku nepříznivých povětrnostních vlivů. Tomuto dalo by se čelit vyfukováním kouřových plynů větší rychlostí nebo vyvedení jich do větší výše.*²²⁹ Posudek obecní radu příliš nenadchl. Kritizovala, že měření nebylo prováděno častěji a v době jiných povětrnostních poměrů, ale výsledky měření používala pro své argumenty. Stížnosti na malý počet měření, na nepřítomnost měření ve večerních nebo nočních hodinách, nebo při plném provozu továrny, či při různých meteorologických podmínkách byly argumenty, na které bylo v jednotlivých odvoláních poukazováno. Velkou roli při úředních jednáních měla i skutečnost, že závod měl delší odstávky. Druhá strana sporu, firma Prastav, se ve svých důkazech opírala také o tento posudek, i když k němu měla řadu výhrad.

Okresní úřad svolal na 13. července 1935 do radotínské sokolovny veřejnou schůzi, na které se měly projednat stížnosti na obtěžování sousedstva kouřem a prachem z cementárny. Na samotné schůzi, která kvůli emocím trvala krátce, předložil obecní úřad memorandum, které vypracovala komise pověřená k vyšetření poměrů mezi obcí a cementárnou. Na schůzi se angažovaly komunističtí a národně socialističtí agitátoři, kteří se snažili využít schůze k agitaci pro nastávající komunální volby. Postoj strany národně socialistické k problému vyvolal odezvu v tisku.

V časopise *Národ*²³⁰ vyšel 24. července článek *Jak chtějí nár. soc. vyrábět nezaměstnanost*, nebo ve *Večerníku Práva lidu*²³¹ 29. července se objevila stať *Ohrožení existence dělnictva cementárny v Radotíně*.

Okresní úřad svolal po neúspěchu nové jednání na 30. července na radotínský obecní úřad. Pozvání obdrželi pouze zástupci sporných stran, příslušných úřadů a odborní experti. Na základě dohody ze 30. července schválil 16. října 1935 okresní úřad zařízení na zachycování prachu v cementárně a povolil její provoz. Obec podala však v prosinci 1935 odvolání k Zemského úřadu v Praze²³². Zastupitelé si stěžovali, že okresní úřad po řízení z 30. července vydal povolovací výměr aniž by vyčkal na posudky technických znalců, kteří se měli vyjádřit k posudku ústavu pro hospodárné využití paliv. Povolující úřad spokojil se pouze s vyjádřením odborníků přítomných při komisionálním řízení, přes to, že z jeho obsahu bylo zřejmo, že posudek tento není úplný. *Nestačí proto výhrada, že v případě zhoršení stavu bude trváno na dalším zlepšení zařízení, neboť již nynější zařízení je takového druhu, že vyžaduje zlepšení neboť obtěžuje okolí prachem a kouřem nad míru přípustnou.*

Z posudku ústavu pro hospodárné využití paliv je zřejmo, že provedené zařízení k zachycování prachu a kouře zachytí během dne tj. do 24 hodin 878,5 kg prachu a hrubších pevných součástek, což odpovídá 57,8% veškerého komínem procházejícího množství, z toho je zřejmo,

UPOZORNĚNÍ
Radotínskému obyvatelstvu!

V sobotu dne 13. t. m. o 3. hod. odpo. koná se ve velkém sále SOKOLOVNY

úřední řízení
za účasti všech zajemníků
při němž bude jednáno v přítomnosti zástupců příslušných slátních úřadů o zamořování naší obce kouřem prachem a zápachem ze zdejší cementárny.

Žádáme všichni o úplnou nápravu nynějšího zařízení, aby tisíce lidí nebylo otravováno na zdraví a poškozováno na majetku.

Vy všichni můžete poctivou snahu obecních zástupců podpořit tím, že řízení se účastníte a přednesete vlastní stížnosti, aby úřady se konečně přesvědčily o pravém stavu věci. - Každý může přednést své stížnosti.

Nákladem
Místní organizace čs. národ. socialistů v Radotíně.

Oznámení o úředním řízení k prašnosti cementárny

že během 24 hodin vychází do atmosféry, tudíž do okolí cementárny ještě 640 kg jemných součástek prachu apod., tedy množství, které jistě může a jistě také obtěžuje bližší i širší okolí cementárny, a to způsobem jistě podstatným, vždyť za 1 měsíc vychází tak do atmosféry 19 200 kg pevných součástek, což při provozu pouze po dobu 9 měsíců v roce odpovídá množství 170 tun. Mimo to vychází za hodinu 20 000 m³ plynu, z čehož 5,1 % tvoří jedovatý plyn kysličník uhelnatý. Množství tohoto plynu je jistě takové, že i po rozptýlení v atmosféře ještě podstatně obtěžuje okolí a může být i nebezpečné i zdraví občanů, zvláště, když se uvádí, že kouř vycházející z komínu cementárny je po převážnou část roku srážen přímo k zemi v nejbližším okolí cementárny, jak je potvrzeno i pozorováním provedeným ústavem pro hospodárné využití paliv. Množství kysličníku uhelnatého je jistě nebezpečné pro okolí, když za jednu hodinu vypuštěno jest 1000 m³ tohoto plynu. Snížení proti původnímu stavu není nijak prokázáno, zvláště, když provedenou rekonstrukcí hodinový výkon cementárny zvýšil se o 35,23 %. Na odvolání obce však firma reagovala dobrozdáním ing. Bedřicha Helma, vrchního komisaře ústavu pro hospodárné využití paliv, a ten poznamenal, na základě posudku jmenovaného úřadu, že byla díky rekonstrukci snížena prašnost o 39 %, zvýšilo se množství kouřových plynů z pecí, ale odpadly plyny z dřívějších kotelen. Dále zpochybnil argument obecního úřadu *obtěžování nad míru přípustnou*, protože tato míra se nedá určit, poněvadž nebyla dosud předpisy číselně stanovena.

Další posudek, který si obecní úřad objednal, vypracoval expert, kterého Radotínu zapůjčil Magistrát hlavního města Prahy. ing. Jan Čipera, vrchní technický komisař kouřového referátu a topírenské policie hlavního města Prahy a docent nauky o topeništích na Vysoké škole báňské v Příbrami, se ztotožnil s posudkem úřadu pro hospodárné využití paliv. Nakonec dobrozdání doprovodil svéráznou radou: *S ohledem na vytčené výsledky dosavadních svých zkušeností doporučuji, aby byly úřady požádány, by firmě uložily bedlivě sledovati další technický vývoj odprašovacích zařízení a i dokonalého spalování za tím účelem, aby jakmile bude dosaženo prakticky a hospodářsky uskutečnitelných výsledků, navrhla jejich použití i ve svém závodě.* Pak nastal klid, protože cementárna do března nepracovala. Hned 6. dubnu 1936 rozeslala obecní rada memorandum, týkající se prašnosti na ústřední sekretariáty Československé strany lidové, Československé strany národně socialistické, Československé strany národního sjednocení, Komunistické strany Československa, Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, Československé sociálně demokratické strany dělnické a Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské. Dochovala se pouze odpověď lidovců. V ní se praví, že budou intervenovat na příslušných místech. Další akce obecního úřadu nese datum 22. května 1936, kdy se obrátil na okresního hejtmana se žádostí, aby nařídil živnostenskému referátu okresního úřadu vydat nařízení o provedení takových úprav, aby závady týkající se prachu a kouře byly odstraněny *nebo zmenšeny na míru co nejmenší*. Na základě této žádosti byla provedena okresním úřadem „náhlá revize“ v cementárně.²³³ Cílem prohlídky bylo zjištění, zda firma vyhověla jednotlivým živnostensko-právním výměrům okresního úřadu. Členové komise zjistili, že odprašovací stanice nepostačuje odprášiti v míře přípustné, a proto považuje stížnost obce za oprávněnou. V odpovědi zástupci firmy konstatovali: *že nám dosud nikde a nikdy nebylo uloženo, aby funkce samotného odprašovacího zařízení byla tak dokonalá, aby toto stačilo zachytit všechny prach.* Dále si stěžují, že nebyly uváděny v protokole správné hodnoty. Např. skutečná výroba cementárny byla zaměřována za její výrobní kapacitu nebo množství prachu, které mělo zařízení zachycovat, mělo rozdílné hodnoty, jak byly uvedeny ve výměru pro povolení provozu cementového mlýna a drtící stanice, než bylo

uvedeno v revizním protokole. V závěru odpovědi se zástupci firmy ohrazují, že by stížnost obce byla oprávněná z důvodu, že firma neplní podmínky, za kterých jí byla povolena rekonstrukce závodu. *I když nás právní povinnost taková nestihá, učiníme vše, abychom kouření a prašení co nejvíce omezili. Přípravujeme vestavbu nových složek ke zlepšení funkce odprašovacího zařízení a domníváme se dle provedených pokusů, že budou účinnější.*

Další posudek, který si vyžádala státní správa, se týkal povětrnostních poměrů v Radotíně. Výsledek zkoumání předložil 6. srpna 1936 rada státního meteorologického ústavu a soukromý docent meteorologie na brněnské české technice dr. Alois Gregor. Svě pozorování shrnul do závěrečného hodnocení, ve kterém konstatuje: *Továrna leží v turbulentním pásmu na nevhodném místě, protože převládající a nejčastěji také zesílený vítr je právě ze západního kvadrantu a tvoří pak vzdušné peřeje nad továrnou. Stav zamořování Radotína by se dal zlepšiti, kdyby komín vyústil do výše 50–60 m, kde nejsou již tak prudké příboje.*

Na 15. října 1936 bylo svoláno na obecní úřad další jednání, na kterém se zjišťovalo, zda firma Prastav provedla nařízená opatření ke snížení znečištění ovzduší. Dále se projednávaly posudky ústavu pro hospodárné využití paliv a meteorologického ústavu. Zástupci firmy na schůzce oznámili, že v době hlavní odstávky bude namontováno další odprašovací zařízení systému BETH. Zároveň však požadovali záruky, že když všechna opatření, která jsou pro firmu finančně dostupná, splní, nebudou vyvolávána další úřední řízení a veřejnost nebude znepokojoována proticementářskými akcemi. Na základě výsledků jednání vydal 6. listopadu okresní úřad výměr, ve kterém bylo firmě Prastav nařízeno všechny zplodiny z šachtových pecí a sušících bubnů svést do jednoho komínu, který by měl být tak velký, aby byl kouř vyveden nad turbulentní pásmo, dále nové filtrační zařízení BETH dát do provozu do konce roku 1936 a předložit plán ke snížení kysličníku uhelnatého u pecí z 5 % na 3%. Výměr okresního úřadu však neuspokojil ani jednu stranu. Firma Prastav v odvolání poukazovala, že výše komína je určena velmi mlhavě²³⁴ a postavit příliš vysoký komín znamená zbytečné výdaje několika set tisíc korun a dále že vysoký komín může vyvolat protesty vzdálenějších obcí. K množství kysličníku uhelnatého poukázalo vedení firmy na rozbor kouřových plynů, který byl proveden 10. listopadu Hygienickým ústavem lékařské fakulty Univerzity Karlovy. V protokolu bylo konstatováno: *že obsah kysličníku uhelnatého je velmi příznivý.* Hygienický ústav provedl také měření ovzduší v okolí továrny. V posudku uvedl vedoucí hygienického ústavu prof. Josef Čančík: *že hygienické poměry, vyplývající z množství prachu a obsahu kysličníku uhelnatého neliší se od průměrného dnešního stavu ovzduší ve velkoměstech.*²³⁵ Současně probíhala korespondence mezi ústředním sekretariátem Čsl. strany národního sjednocení a vedení firmy. Vedení Prastavu vysvětlilo ústřednímu sekretariátu svůj postoj ke sporu a stěžovalo si na *nenávistné a demagogické články proti cementárně, které v časopise A – Zet*²³⁶ *uveřejňují místní činitelé strany.*

Z Klapice

První polovina roku 1937 proběhla celkem v klidu. Velký vliv na tento stav měla pravděpodobně delší odstávka provozu v továrně, a tak se nemohlo nic měřit. V srpnu přišel přípis okresního úřadu, aby vedení závodu provedlo pozorování navržené meteorology a na základě výsledků pozorování určilo výšku komínu. Po sérii odvolání a intervencí, do kterých bylo zapojeno i ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, bylo nakonec v říjnu 1937 provedeno třikrát měření a pozorování vzdušných proudů pomocí nafukovacích balonků. Výsledky měření zaslalo vedení podniku okresnímu úřadu.

Pokud byl rok 1937, alespoň podle dochovaných písemností, ve sporu celkem klidný, rok 1938 byl poměrně rušnější. V lednu 1938 delegace radotínského obecního úřadu v čele se starostou Antonínem Dolákem zahájila intervence na nejvyšších úřadech a institucích. Postupně navštívila ministerstvo zemědělství, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo financí, prezidenta a předsedící zemského výboru²³⁷ a Český zemský svaz měst, obcí a okresů. Odevzdala těmto úřadům a institucím rezoluci odsuzující liknavý přístup vedení továrny k řešení likvidace znečištění ovzduší v obci. Dále obecní zastupitelstvo rozhodlo, aby obecní úřad poslal memorandum o prachových a kouřových závadách v cementárně redakcím celostátním časopisů a sekretariátům předních politických stran. Mezi 21. a 24. lednem 1938 odeslal obecní úřad memorandum do těchto redakcí: *Národní listy*²³⁸, *Večer*²³⁹, *České slovo*²⁴⁰, *A-Zet*²⁴¹, *Národní střed*²⁴², *Právo lidu*²⁴³, *Lidové listy*²⁴⁴, *Venkov*²⁴⁵, *Haló noviny*²⁴⁶ a *Rudé právo*²⁴⁷. Ve stejný den rozeslala obecní rada memorandum i stranickým poslaneckým klubům v Národním shromáždění. Výtisky memoranda obdržely poslanci: *Československé strany národně socialistické*, *Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské*, *Československé sociálně demokratické strany dělnické*, *Československé strany lidové*, *Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu*, *Komunistické strany Československa* a *Československé strany národního sjednocení*. Kampaň obecního úřadu přinesla výsledky. Již 28. února zaslalo vedení společnosti ministerstvu veřejných prací rozsáhlý výklad týkající se problému prášení z cementárny. Hlavním argumentem byla nejasně stanovená výška komínu. V březnu 1938 muselo vedení firmy objasňovat problém prášení ministerstvu vnitra a ministerstvu veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.²⁴⁸ Úsměvně působí prohlášení zástupce dělnictva a člena závodního výboru Antonína Pechara, který na schůzi správní rady prohlásil, že *pracuje v cementárně 54 roků a zdraví mu při tom slouží výborně, což jest nejlepším důkazem, že ovzduší v Radotíně není nějaké nezdravé*.²⁴⁹ Zbytek roku 1938 byl tak řečeno ve znamení komína, respektive jeho výšky. V červenci Zemský úřad v Praze odmítl všechna odvolání firmy Prastav a nařídil, aby byla provedena všechna opatření, která nařizoval výměr okresního úřadu z 6. listopadu 1936. Vedení firmy Prastav se proto obrátilo se stížností na Nejvyšší správní soud v Praze. Hlavním argumentem stížnosti byla opět nejasně vymezená výška komínu. Firma požádala o dobrozdání Ústřední svaz československých průmyslníků, který pro firmu dopadl kladně. Jelikož i v první

Stará cementárna

republiky soudní mlýny mlely pomalu, požádalo vedení firmy zemský úřad o odkladný účinek jeho rozhodnutí. Zemský úřad žádost Prastavu odmítl. Odůvodnil své rozhodnutí argumenty: *protože zájmy zdravotní vyžadují okamžitého výkonu zmíněného rozhodnutí*. Rozhodnutí zemského úřadu však správní radu Prastavu nijak neznepokojilo, protože konečné rozhodnutí leželo na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. V roce 1939 se pokusil obecní úřad využít celostátní akce *Týden péče o národní zdraví*. Rozeslal ministerstvu sociální a zdravotní správy, zemskému úřadu, okresnímu úřadu a výboru Národního sdružení obsáhlou stížnost, ve které zdůrazňuje, že firma nedodržuje nařízení úřadů k omezení prašnosti. V červnu 1939 Nejvyšší správní soud všechna rozhodnutí zemského úřadu zrušil. Právní zástupce firmy rozsudek soudu komentoval slovy: *protože výstavba komína jest ukončena, rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, nemá praktický význam*.²⁵⁰

Prodejna společnosti Prastav v Praze

25 ks Akcií v hodnotě 400 Kč, 1938

100 Akcií Prastavu po 400 Kč, 1938

Akcie v hodnotě 400 Kč, 1938

~ PRASTAV V DOBĚ NĚMECKÉ OKUPACE ~

Do vývoje společnosti Prastav výrazně zasáhl rozpad Československé republiky a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Hned po 15. březnu 1939 se objevil problém, který se týkal přímo existence firmy Prastav. Již na své schůzi 30. března řešila správní rada usnesení vlády, aby z vedení společnosti byli odstraněni neárijci.²⁵¹ Na této schůzi se zveřejnily rezignační dopisy členů správní rady ing. Karla Ullmanna, JUDr. Leo Krause a revizora účtů JUDr. Maxe Wienera, kteří nebyli árijci. Současně v této době probíhaly v Prodejně cementáren, v Evidenční kanceláři vápenic a Prodejně sdružených vápenic v Praze volby, při kterých byli vylučováni neárijští členové.²⁵² Protože dědicové Rudolfa Weinmanna a bývalí členové správní rady ing. Karel Ullmann a JUDr. Leo Kraus vlastnili 60% akcií Prastavu, hrozilo společnosti ze strany okupačních úřadů, že bude prohlášena za židovský majetek a zkonfiskována. Proto svolal předseda správní rady a generální ředitel společnosti Rudolf Barta 25. července schůzi správní rady, na které se tento problém řešil. Na schůzi zástupce České banky JUDr. Ludvík Dukát prohlásil, že banka koupila již 28. února 1939 všechny akcie firmy Prastav, které vlastnili ing. Karel Ullmann, JUDr. Leo Kraus a dědicové Rudolfa Weinmanna a současně ing. Karel Ullmann a JUDr. Leo Kraus prohlásili, že rezignují na členství ve správní radě. Na základě těchto skutečností se správní rada dohodla na usnesení, které zaslala nadřízeným úřadům: *Po slyšení právního zástupce České banky JUDr. Ludvíka Dukáta a právního zástupce firmy Prastav JUDr. Valentina Kaduly konstatuje správní rada:*

- 1) dne 15. března 1939 ve skutečnosti nebyl žádný Žid členem její správní rady,
- 2) dne 15. března 1939 nebyl žádný Žid ani kapitálově, ani hlasovacím právem rozhodujícím způsobem na akciové společnosti Prastav, ani jejich podnicích účasten. V důsledku toho vzala správní rada na vědomí, že hlášení uložená nařízením říšského protektora pro Čechy a Moravu o židovském majetku za dne 21. června 1939 dle § 3. 4. a 5. se na akciovou společnost Prastav nevztahují.²⁵³ Toto prohlášení na čas odvrátilo od společnosti Prastav nebezpečí konfiskace.

Okupační režim zavedl ihned systém válečné ekonomiky. Jednotlivým průmyslovým podnikům určoval rozsah a skladbu produkce a zároveň zajišťoval plnění předepsaných úkolů pracovními silami, surovinami, palivy, výrobním zařízením a dopravními prostředky. Řídícím orgánem průmyslu v protektorátu se stal Ústřední svaz průmyslu, který sloužil k zabezpečení maximální výkonnosti zbrojní výroby. Mimořádná politická situace se projevovala vydáváním množstvím úředních příkazů a zákazů, za jejichž nedodržování se hrozilo přísnými tresty. Předseda správní rady upozorňoval ředitele a správce závodů: *Dle nařízení úřadu jest vedoucí závodu osobně zodpovědný za nerušený chod továrny spolu se závodním personálem i výborem (závodním) pod trestem zastřelení.* Nerušený chod závodů kontrolovalo četnictvo. Ředitel radotínské cementárny hlásil, že do továrny dochází četnictvo i dvakrát denně, aby zkontrolovalo, zda je v závodě klid a normální provoz.²⁵⁴ Hospodářská situace firmy nebyla dobrá. V obchodní zprávě, která byla správní radě předložena na červencové schůzi, se konstatovalo: *Od května 1938 panovala značná politická nejistota, která měla vliv na odbyt a poslední měsíce (tj. únor, březen 1939) vzhledem ke známým událostem odbyt uvázl skoro úplně.*

V druhé polovině roku 1939 došlo k uklidnění poměrů. Dodávky cementu a dalších výrobků do Sudet²⁵⁵ a Německa²⁵⁶ probíhaly bez větších administrativních problémů. Pro platby z území Německa a Sudet bylo zřízeno inkaso u Kreditanstalt der Deutschen v Karlových Varech. Kupodivu obchodní ztráty společnosti způsobené zabráním československého pohraničí nebyly velké. Správní rada je vyčíslila částkou 62 000 korun. Potíže se vyskytly v lomu Požár²⁵⁷, který zásoboval kamenem prakticky všechny vápenice mimo Loděnici a byl pro firmu důležitou surovinovou základnou. Geologické poměry v lomu nebyly dobré. Těžné vrstvy byly malé a při těžbě vznikalo mnoho odpadu. Byl proto vypracován plán k otevření další části lomu pomocí tunelu.

V keramičce v Hlubočepích se rozjel provoz v nově rekonstruovaném závodě a po počátečních nedostatcích se podařilo začít vyrábět kvalitní zboží. Špatné bylo, že surovina ze Sudet byla dodávána se značnými obtížemi a také dodávky do Sudet byly slabší a pro suroviny od náhradních dodavatelů se musely přepracovávat výrobní programy. U keramických trub byla ztráta oproti předcházejícímu roku 29% a u dlaždic 26%. Slabší byl i vývoz keramického zboží do zahraničí. Z polského a maďarského trhu byly výrobky Prastavu úplně vytlačeny a v Rakousku (od března 1938 Východní marka) musel Prastav spolupracovat, aby se udržel na trhu, s firmou Tonwaren Gesellschaft ve Vídni. Jediný slušný vývoz, který měl i vzestupnou tendenci, byl do Jugoslávie.

Rok 1939 byl prvním rokem, kdy firma Prastav po rekonstrukci závodu v Pečkách, začala podnikat v železářském průmyslu. Rekonstrukce neproběhla hladce. Také zde se projevila politická situace té

doby. Nová pec nedosahovala garantovaný výkon a dodavatele a stavitele pece, který byl v Sudetech, nebylo možno přinutit k vyřízení reklamace. Surovinu pro závod tvořilo výhradně staré železo. Pod vedením ředitele ing. Vladimíra Hain-Šmiderského bylo vyrobeno 420 vagonů betonářského železa. Protože nechtěla společnost „zbytečně dráždit“ železářský kartel, jehož členem nebyla, udržovala nákupní a prodejní cenu železa na úrovni železářského kartelu.

V Pečkách rozjela v roce 1939 firma také výrobu izolačních desek, které s úspěchem již vyráběla ve zlíčovské továrně. O izolační desky měl v době druhé světové války velký

Torzo cihelny v Pečkách

zájem německý wehrmacht, a proto dodávky pro německou brannou moc významně ovlivňovaly zisk společnosti. V závodě v Pečkách dokonce zaváděla automatizovanou výrobní linku.²⁵⁸ Zavedením výroby izolačních desek do továrny v Pečkách mělo i jiný důvod než obchodní. V případě uzavření železáren okupačními úřady měla se tato výroba rozšířit i do objektů bývalých železáren a tak zabránit, aby nebyly nuceně pronajaty podnikům, které byly úředně uznány důležitými pro válečné hospodářství.²⁵⁹ Tento záměr se však podařil jen z části.

V kartelu cementáren, v důsledku politických změn po Mnichově, došlo k velkým změnám. Cementárny v Řetenicích, Štramberku a Čížkovicích zůstaly v odstoupeném území Sudet a probíhalo s nimi vyúčtování, ovšem s jistými obtížemi. Vedení štramberské cementárny se dokonce obrátilo se svými požadavky na rozhodčí soud. Další problémy v kartelu dělali slovenští výrobci cementu. Zastávali názor, že kartelové smlouvy a stanovené kvóty platí i nadále, což odmítaly cementárny v protektorátu. Do konce května 1939 se však měly vyřešit složité spory, jež v kartelu nastaly a o nichž se vedla řízení u rozhodčích soudů. Firma Prastav se při jednání snažila obhájit svou kvótu a své obchodnické oprávnění. Podobné problémy nastaly v Evidenční kanceláři vápenic v Čechách. Z tohoto kartelu vystoupili výrobci vápna ze Sudet. Také zde nastalo vyúčtování s vystoupivšími členy a dohadování o obchodních kvótách. Zde měl Prastav trochu jinou pozici, protože na rozdíl od cementářského kartelu měla společnost v Evidenční kanceláři vápenic značný vliv a velké slovo při rozdělování nových kvót.

Finanční situaci společnosti ovlivnilo shromažďování zásob paliva, surovin a náhradních dílů. V očekávání nepříznivých politických a hospodářských poměrů objednala správní rada na začátku roku 1939 náhradní díly ke strojům v Dánsku a Švédsku. Za zásoby surovin a náhradních dílů vydala společnost 1 859 000 korun. V této těžké době nezapomínala správní rada ani na charitu. Národní pomoci poukázala 15 000 korun.²⁶⁰

Přes různé politické změny dopadl rok 1939 pro firmu Prastav poměrně dobře. V obchodní zprávě přednesené na XX. řádné valné hromadě společnosti byl hospodářský rok hodnocen slovy: *V roce 1939 měly závody naší společnosti větší odbyt než v roce předchozím. Vzhledem k tomu, že vyrábíme a prodáváme všechny hlavní stavební hmoty, zejména cement radotínský a jiný, vápno, betonové železo, keramické dlaždice, kameninové trouby, ohnivzdorný šamot, umělé omítky, kamenické práce, dřevocementové izolační desky, chodníkovou mozaiku, jakož i řadu stavebních hmot jiných, mohli jsme uspokojiti naše odběratele v Čechách i na Moravě co nejlépe. Výsledky v roce 1939 jest považovati za mimořádné.*²⁶¹

Následující rok už tak dobrý nebyl. V roce 1940 probíhala naplno militarizace ekonomiky. Stavebnictví a výroba stavebních hmot se nacházela v těžké situaci, protože veřejné stavby byly omezovány a stavby obytných budov nebyly povolovány, stavby průmyslových a vojenských objektů nestačily tyto ztráty nahradit. Stavebnictví se stalo jedním z největších dodavatelů pracovních sil na práci do Německa a do zbrojního průmyslu. Administrativu firmy velmi zatěžovala korespondence s Ústřednou pro veřejné zakázky a hlášení pro ni. Všechny průmyslové a obchodní závody byly povinny ústředně ohlásit všechny zakázky, které byly přiděleny „veřejnými nositeli Německé říše nebo protektorátu, popřípadě firmou z Říše.“ Povinnost se týkala zakázek, které přesáhly cenu

Stará cementárna od podjezdu

50 000 korun. Neuposlechnutí se přísně trestalo. Nařízením z 6. února 1940²⁶² byla ústředna zmocněna „kdykoliv žádat zprávy o hospodářských poměrech, zvláště o cenách a zásobách jakož o výkonnosti podniků a závodů.“²⁶³ Rozsáhlý písemný styk vedla firma s Nejvyšším cenovým úřadem. Hlavní bodem korespondence byly žádosti o úpravu cen výrobků Prastavu. Správní rada si na nárůst administrativy stěžovala na červencové schůzi. *Úředníci, aby zvládli veškerou korespondenci s úřady, musí pracovat přes čas a naše účtárna, kdyby nebyla vybavena účtovacími stroji, těžko by cenovou agendu zvládla.*²⁶⁴

Začátek roku byl ve znamení silných mrazů. V lomech se nedalo pracovat. Voda ve chladičích motorů zamrzala, podobně jako vzduchové potrubí. Údajně *nebylo vůbec pamětníků tak nepříznivých poměrů v lomech*. Škody způsobené tuhými mrazy na výrobě cementu byly odhadnuty na 700 000 korun.²⁶⁵ K nepříznivým povětrnostním podmínkám, které postihly prakticky všechny závody firmy, se přidružil i dlouhodobý výpadek elektrického proudu²⁶⁶ a poruchy v přistavování vagonů.

K dalšímu omezení výroby došlo v březnu 1940, kdy bylo nařízeno povinné zatemnění v rámci protiletectké obrany, a tak prakticky odpadly noční směny, protože při manipulaci se surovinami a zbožím, které se odehrávalo převážně na nádvořích závodů, se nedalo toto přísně sledované nařízení dodržet. Na válečnou mobilizaci doplatili i dva poslední koně v Radotíně, kteří tahali vozíky mezi lomem a cementárnou. Byli odvedeni pro potřeby vojenské správy. Nahradila je lokomotiva na dřevoplyn.

Lom Řeporyje – Požár

Výrobu cementu komplikovala kvalita suroviny. Po většinu roku se zpracovával v radotínské cementárně výhradně vápenec lochkovský, požárecký a jen částečně loděnický. Vápence z Požáru a Lochkova byly velmi tvrdé a při mletí houževnaté. Zvýšením jejich procentového množství v surovině klesal výkon surovinového mlýna, který nestačil semlít dostatečné množství obou vápenců a připravit tolik suroviny, kolik by pece stačily vypálit. Týdně bylo vyrobeno 120 až 140 tun cementu. Proto bylo v roce 1940 vyrobeno asi o 6 500 tun cementu méně než v roce 1939. Výrobu cementu pro rok 1940 ovlivnil také tzv. numerus clausus (omezený počet) výroby cementu, vyhlášený ministerstvem obchodu, průmyslu a živnosti výnosem A XV č.1 z 15. července 1940.²⁶⁷

Dalším problémem, se kterým se potýkalo vedení společnosti, byly mzdové záležitosti dělnictva. Byly zrušeny kolektivní smlouvy a stát začal přímo určovat mzdové sazby. Do roku 1942 bylo vydáno více než 130 vyhlášek, které jednotně upravovaly mzdové a pracovní poměry v jednotlivých oborech nebo podnicích. Byla vydávána i nařízení s širší platností, například k zvýšení nominálních mezd došlo v prosinci 1939 a na jaře 1940.²⁶⁸ Prosincové povinné zvýšení mezd přišlo firmu Prastav na 1 354 000 korun.²⁶⁹ Dále byla zakázána práce přes čas.²⁷⁰ Na červencové schůzi výkonného výboru správní rady bylo konstatováno: *Ve všech závodech klesá výkonnost. Vyhláškou byly pro kamenolomy a vápenice sice opět zvýšeny mzdy, avšak právě u kategorií, na kterých nám nejméně záleží, totiž u takových, jež jsou nekvalifikované a nemají vliv na výkonnost. Proto tyto cenové úpravy, ačkoliv nás stojí mnoho peněz, nám nejen nepřinášejí užitek, nýbrž vnášejí mezi dělnictvo ještě nespokojenost a následkem toho pokles výkonnosti.*²⁷¹

Situace v kartelech nebyla ještě stabilní. Platilo stále provizorium.²⁷² S německými svazy výrobců cementu bylo domluveno, že výše dodávek ze Sudet do protektorátu bude stejná jako výše dodávek z protektorátu do Sudet. Byly stanoveny prozatímní prodejní kvóty a Prastav získal 8,5%. Definitivní stanovení kvót však bylo v rukách německých okupačních úřadů. Jednání se zástupci jihoněmeckého a severoněmeckého svazu o výši dodávek cementu do Německa ztroskotalo. Odbyt cementu poklesl asi o 1/3 proti minulému roku.²⁷³

Evidenční kancelář vápenic v Čechách změnila svůj název na Evidenční kancelář vápenic v Praze, poněvadž k ní přistoupily také vápenice na Moravě. Situace se v kartelu vápna stabilizovala. Prastav týdně expedoval asi 1000 tun vápna.

Na ustavující valné hromadě 17. května 1940 přistoupila firma Prastav do Českomoravského sdružení pro staré železo, jehož členy byli všichni spotřebitelé šrotu, šmelce a podobného starého železa. Vzhledem k dostatku železa na trhu byl zisk ze železa malý. Pro nedostatek zakázek byl Prastav nucen uzavřít postupně provoz v lomech firmy J. Tvrdek, spol. s r. o., na Šumavě.

Výrobní hospodářský rok 1940 hodnotila správní rada shrnutím: *Celkem lze říci, že výroba jest ve všech našich závodech stále obtížnější. Výkonnost dělnictva klesá a k tomu ještě musíme počítati s dalším zvýšením mezd. Slibuje se nám sice, že bude možno přenést zdražení do prodejní ceny, avšak dle našich zkušeností jsou vždy obtíže, a to proto, aby ceny byly konkurence schopné. Také zastavením přidělu uhlí a nepřistavováním vagonů vznikají škody a menší se nám zásoby, které jsme měli. Pro následující rok měla chmurnou prognózu: Nemůžeme do budoucna zaručit vůbec, že všechny závody udržíme, nýbrž naopak musíme počítati s tím, že se neubráníme zastavení, když samozřejmě činíme vše, abychom oddálili tento okamžik co nejvíce.*

Na počátku roku 1941 došlo k ustanovení několika kartelových seskupení, která ovlivňovala export surovin a import výrobků z protektorátu. Tři německé cementářské kartelové svazy se spojily v Deutsche Zementverband, se kterým Prodejna cementáren, spol.s r.o., uzavřela dohodu o kvótě exportovaného cementu z protektorátních cementáren do Sudet. O výši exportu cementu do Německa byla uzavřena pouze prozatímní dohoda. Výrobci keramických rour museli vyvážet své zboží výlučně prostřednictvím Deutsche Steinzeugrohren verband a kamenická mozaika se směla exportovat pouze se svolením Deutsche Mosaikplatten verband.²⁷⁴

I v této obtížné době se společnost Prastav rozrůstala. Za 500 000 korun koupila firmu Essas, která v loděnické provozovně vyráběla essenský asfalt.²⁷⁵ Správní rada se však rozhodla, že se vyrábět essenský asfalt nebude, ale zatím jen silniční štěrk. S firmou Essas měla však společnost jiné plány. Protože *dnešní*

Stará cementárna od městského úřadu

doba není příznivá tomu, aby výrobci byli současně obchodníky, rozhodla se správní rada oddělit obchodní část firmy Prastav a převést ji na firmu Essas. Živnostenské oprávnění k velkoobchodu se stavebním materiálem všeho druhu, stavební keramiky a keramickým osazovacím materiálem získal Prastav pro firmu Essas 8. srpna 1941. Úvěr měla firma Essas otevřen u Živnostenské banky a Prastav byl ručitelem úvěru.²⁷⁶ Krátce po zveřejnění předmětu podnikání nové firmy vystoupila s protestem firma Keramika, s r. o. Nelíbilo se jí, že Essas bude obchodovat se stavební keramikou. Nakonec obchodní oprávnění bylo upraveno k spokojenosti firmy Keramika. Od 1. ledna 1943 v cementářského kartelu působila firma Prastav pouze jako výrobce cementu a firma Essas jako velkoobchodník s cementem.²⁷⁷ Na schůzi výkonného výboru v červenci bylo schváleno kartelové ujednání z 13. června 1941. Dohoda měla platit do konce roku 1941 a kvóta pro Prastav byla stanovena na 8,5 %.²⁷⁸

V říjnu došlo ke změnám ve vedení podniku. Dne 8. října byl zatčen gestapem generální ředitel doc. dr. ing. Rudolf Bárta za činnost ve vedení České obce sokolské a vězněn v Osvětimi do dubna 1945. Místo něho nastoupil do vedení podniku ing. Jan May. Předsedou správní rady zůstal Rudolf Bárta st. Na listopadové schůzi se správní rada věnovala úpravám a přípravě nových stanov společnosti. Stanovy musely být, z nařízení Oberlandratu v Praze, vydány i v němčině, přičemž německé znění mělo přednost před českým textem. Zároveň bylo nařízeno zapsat do obchodního rejstříku znění firmy také v německém jazyce: **Prastav. Vereinigte Prager Baumaterialienfabriken Aktien Gesellschaft in Prag**.²⁷⁹

Po celý rok 1941 provázely firmu Prastav těžkosti v podnikání. Potíže vznikaly kvůli nepravidelným a stále klesajícím dodávkám uhlí, nedostatku přistavených vagonů, výpadkům elektrického proudu a nastaly problémy i s pracovními silami. Proto hodnocení roku je ve zprávách velmi pesimistické. V obchodní zprávě se uvádí: *Je to opravdu zápas, který vedeme o udržení nejenom provozu, nýbrž také*

alespoň jakési rentability a ve výrobní zprávě se konstatuje: *Všeobecně lze říci, že výkonnost stále klesá a výroba je udržována jen s krajním vypětím*. Na závěr roku dostali stavební podnikatelé od ministerstva veřejných prací novoroční dárek. Výnosem z 30. prosince 1941 ministerstvo veřejných prací vyhlásilo *zimní stavební klid*. Do šesti dnů musely být zastaveny všechny stavební práce až na ty, které byly označeny stupněm naléhavosti O nebo GB. Jelikož rekonstrukce a nové stavby v závodech Prastavu takové označení neměly, byl 8. ledna 1942, po zabezpečovacích pracích a úklidu, na staveništích klid.²⁸⁰

Ve čtvrtém válečném roce 1942 bylo nuceno německé hospodářství, v důsledku situace na frontách, přejít na potřeby dlouhodobé války. Tento přechod se hluboce dotkl protektorátní ekonomiky. Na jaře 1942 proběhla první vlna koncentrace podniků a přinesla téměř 2 900 průmyslovým závodům výměry o jejich úplném nebo částečném zastavení. Uvolnilo se z nich na 50 000 dělníků, z nichž velká část byla nasazena do Německa.²⁸¹

Firma Prastav byla nucena zastavit, v důsledku koncentrace průmyslu, provoz vápenice, šamotárny a keramické továrny v Hlubočepích, dále provoz lomů a vápenice v Bohdanči a výrobu ve vápenici Holyně – km 7.²⁸² Vlastní výroba válcovaného železa v Pečkách byla také úředně zastavena. Útlumový výměr pro vlastní železářnu v Pečkách byl částečně pozastaven, protože jak uvedla správní rada v zápise: *Za účelem udržení provozu stávajícího zařízení v Pečkách docílili jsme prostřednictvím Hospodářské skupiny průmyslu vyrábějícího železo povolení k výrobě pionýrských krumpáčů pro Wehrmacht a opracování hrubých odlitků pro Českomoravské strojírny v Praze*. Tím byla zažehnána obava, že některé stroje nebo zařízení by firma byla nucena v důsledku úředního zákroku dát k dispozici jiným podnikům. Dále jednal Prastav prostřednictvím Českomoravského sdružení pro staré železo s firmou Bruckner, aby se mohl zúčastnit třídění a „zdrobňování“ ukořistěného šrotu z východního válečného území.²⁸³

Vápenice Holyně

Rok 1942 přinesl velké změny v oblasti mezd a platů. Vládní nařízení o „zajištění stability mezd a platů a pracovní morálky“²⁸⁴ zakazovalo, bez zvláštního povolení, zvyšovat mzdové sazby. Pouze vyšší pracovní výkon nebo prodloužená pracovní doba mohly vést k vyšším příjmům. Toto opatření bylo velmi důležité, neboť až do konce války nebyly mzdové tarify měněny. V březnu 1942 na příkaz Oberlandratu v Praze přijala správní rada rozhodnutí, aby německá podoba názvu firmy Prastav byla Pragobau a aby se v německém znění firmy užíval výraz Pragobau, a nikoliv Prastav. Dále bylo nařízeno, aby se při telefonických hovorech zaměstnanci firmy hlásili: *Pragobau, Prag – Prastav Praha*.²⁸⁵

Na květnové schůzi se správní rada rozhodla, aby posílila firemní finance, prodat „volné“ cenné papíry, a to České obchodní společnosti za cenu 195 870 korun a 4½ % dluhopisy půjčky obrany státu.²⁸⁶ Kromě hospodářských problémů, které přinášela válečná doba, musela řešit správní rada opět zhoršení

životního prostředí v Radotíně způsobené cementárnou. Stavba vysokého komínu v roce 1938 zřejmě prašnost neodstranila. V srpnu 1942 se objevily v novinách články „Prastav dusí Radotín“ (Přítomnost z 15. srpna)²⁸⁷ a „Prastav vykuřuje Radotín“ (Polední list z 18. srpna).²⁸⁸ Pravděpodobně dlouhé odstávky cementárny způsobily, že spor o prašnost nevygradoval do takové míry jako na konci třicátých let.

Neopatrností dělníků došlo 18. června 1942 k požáru v Cífkově lomu v Loděnici. Oheň zničil rohovou stanici lanové dráhy na dopravu kamene. Škodu ve výši 130 000 K na strojním a stavebním zařízení uhradila pojišťovna.²⁸⁹

Na konci roku přijala správní rada řadu důležitých rozhodnutí. Vstoupila s ostatními cementárnami do německé kartelové společnosti Zement Gemeinschaft Südost ve Vídni. Za vstup složila 6 000 říšských marek.²⁹⁰ Schválila tisk nových akcií. Členové se dohodli, že akcie po jednom kuse budou v barvě zelené, akcie po 25 kusech budou mít barvu modrou a po 100 kusech budou tištěny v barvě hnědé. Na kuponových arších a talonech bude „suché ražení písmena P“ místo slov Pragobau – Prastav a zrušila nájem za stánek na Pražských vzorkových veletrzích, a to z důvodu, že činnost veletrhů byla okupačními úřady zastavena. Společnost Prastav se veletrhů zúčastňovala pravidelně již od dvacátých let. V září 1932 dostala firma od správní rady Pražských vzorkových veletrhů čestné uznání že *se zúčastnila vzorně upravenými expozicemi všech dvacet pěti mezinárodních veletrhů*.²⁹¹ Závěr roku byl opět ve znamení úspor. V prosinci byla omezena výroba v důsledku snížení spotřeby elektrického proudu o 10 %, který nařídila Hospodářská skupina kamene, zemin a keramického průmyslu.²⁹²

Rok 1943 přinesl další podřízování protektorátní ekonomiky válečné výroby. Na konci roku 1942 byla zavedena v protektorátu instituce vedoucího zbrojení (Rüstungsobmann), který převzal všechny řídicí funkce zbrojního hospodářství v Čechách a na Moravě. Např. byl jmenován prezidentem Ústředního svazu průmyslu. Podléhal přímo říšskému ministru zbrojení. Tím pádem se zdejší zbrojní výroba dostala pod přímý vliv říšského ministra, aniž byl nějak vázán na mínění říšského protektora či protektorátní vlády.

Na řídicí funkce v českých podnicích byli dosazováni Němci, kteří měli dohlížet na plynulý chod závodů. V březnu byl dosazen do správní rady Prastavu a do funkce generálního ředitele firmy pražský Němec, SS-Obersturmführer Edgar Graf. Od jeho nástupu do funkce se musely všechny zápisy ze schůzí správní rady, výkonného výboru správní rady i obchodní, výrobní a personální hlášení vést jak v češtině, tak v němčině. Německý text byl samozřejmě uváděn před českým. Zároveň předseda správní rady seznámil členy s oběžníkem č. 4/43 Ústředního svazu průmyslu. V něm prezident svazu nařizuje, *aby schůze správních rad byly svolávány, jen pokud je to nevyhnutelně zapotřebí a pokud to může být na základě válečné hospodářských opatření zodpověděno*.²⁹³ Toto opatření bylo vyhlášeno hlavně kvůli Němcům, kteří zasedali respektive dohlíželi v několika správních radách a všechna zasedání by z časových důvodů nezvládli. Ještě hlubší zásah do vedení společnosti přišel v květnu 1943. Firma Klinker Zement GmbH. Posen (Poznaň) získala 55 % akciového kapitálu společnosti Prastav z majetku Živnostenské banky. Podle úmluvy mezi Živnostenskou bankou a firmou Klinker Zement byla provedena na květnové schůzi správní rady výměna členů. Do nové správní rady bylo jmenováno pět říšských Němců. Vedle generálního ředitele Edgara Grafa, který byl dosazen do správní rady již v březnu, v ní od května zasedali dr.Hanns Bobermin, Gottfried Buchartz, dipl. ing. Richard Goebel, Josef Opperbeck

a dr. Wilhelm Lange. Hned na první schůzi bylo rozhodnuto, že veškeré písemnosti správní rady se povedou pouze v jazyce německém, podobně jako všechna hlášení i zprávy z jednotlivých provozů firmy Prastav.²⁹⁴

V dubnu provedl pražský úřad práce v podniku revizi výše mezd ve smyslu vládního nařízení č. 404/1942 Sb. „o stabilitě mezd a platů a pracovní morálky.“ Revize byla předzvěstí dalšího odčerpávání pracovních sil. Krátce po přezkoumání Hospodářská skupina kamene, zeminy a keramického průmyslu požadovala po firmě další pracovníky. Hlavním postiženým závodem byla kamenická dílna a výrobní izoláčnických desek na Zlíchově. Odliv pracovníků byl veliký. K 1. lednu 1942 pracovalo v závodech Prastavu 1145 zaměstnanců (999 mužů a 146 žen). O rok později, k 1. lednu 1943, pouze 608 zaměstnanců (556 mužů a 52 žen).²⁹⁵ Vedle pracovních sil musela společnost poskytnout Todtově organizaci²⁹⁶ část zařízení ze závodů ve Zlíchově a Hlubočepích. V květnu vyzvaly úřady práce v Praze, Kladně a Jičíně společnost, aby uvolnila dalších 5 % svých zaměstnanců do válečného průmyslu. Prastav zaplatil pobyt 12 dělníkům na zotavovací akci Reinharda Heydricha v Luhačovicích.²⁹⁷ K duchovnímu povznesení zaměstnanců objednala firma u vydavatelství Orbis 100 svazků vázaných knih v ceně 4 500 korun.

V technické a výrobní zprávě za rok 1943 je popsána situace v závodech společnosti. Vliv na provoz měla válečná situace. Byly omezeny dodávky paliva. Bylo nařízeno snížit spotřebu koksové krupice pro pece v cementárně z 1 200 tun na 700 tun. Dodávky elektrického proudu byly také zmenšené. V měsících srpnu a září, době žní a výmlatu obilí, se mohlo odebírat patřičné množství proudu, a tak pracovat na plný výkon, pouze v době od 17 hod. do 7 hod. ráno druhého dne. Chronický nedostatek vagonů ovlivňoval dovoz surovin a odvoz hotových výrobků. Silně se projevil nedostatek náhradních dílů. V lednu praskl v cementárně surovinový mlýn a v důsledku této havárie musela být zastavena jedna pec. Mlýn se podařilo zprovoznit až v březnu. Velké mrazy trvající až do poloviny března omezily výrobu hlavně v lomech. Pracovaly pouze vápenice v Loděnici a v Holyni – km 8. I zde byl nedostatek uhlí a vagonů. Kamenické oddělení mělo problémy z dodávkami domácích surovin, protože v důsledku odčerpání pracovníků do průmyslu byla řada lomů uzavřena. Nákup kamene v zahraničí narážel na mnoho překážek. V závodech v Pečkách se

zpracovával poškozený a ukořistěný válečný materiál. Byl dodáván do závodu prostřednictvím Reichsvereinigung Eisen Aussenstelle. Za první pololetí roku 1943 bylo roztrženo a rozebráno 150 vagonů. Z důvodů této činnosti byla rozšířena požární pojistka na krytí škod vzniklých výbuchem tráskavin, jež byly vneseny do továrny s válečnou kořistí určenou ke šrotování a zároveň bylo rozšířeno povinné pojištění za škody vzniklé při rozebírání a třídění poškozeného válečného materiálu. Část areálu v Pečkách byla firma Prastav v roce 1943 nucena pronajmout na stavbu haly pro ústředí říšských drah (Reichsbahnzentramt).

Vápenice Jindřicha Cífky v Loděnici

V roce 1943 nastala změna v cementářském kartelu. Říšský ministr hospodářství v dohodě s říšským protektorem rozšířil 13. ledna 1943 platnost nařízení o zřízení německého cementářského svazu (Deutscher Zementverband) z roku 1940 na protektorát. Tím se staly cementárny v českých zemích členy německého cementářského svazu, když byly členy skupiny Zement Gemeinschaft Südost.²⁹⁸ V kartelu měla společnost Prastav stanovenou kvótu 6,219%, tj. 81 000 tun cementu. Prastav jako výrobce cementu byl povinen prodat veškerý vyrobený cement Prodejně cementáren, spol. s r. o. v Praze, která jej prodávala firmě Essas. Firma Essas, jako velkoobchodník s cementem prodávala cement Prastavu, který je distribuoval odběratelům prostřednictvím svých skladů. Kvůli tomuto kolečku dostal Prastav za každé prodané tuny cementu rabat pouhých 40 haléřů. Na velikosti prodeje cementu se silně projevil úřední zákaz všech staveb a tím i silný pokles odběrních lístků na cement.²⁹⁹

Ve vápenickém kartelu měl Prastav určenou kvótu 10,765%, tj. 33 150 tun. Expedovalo se kusové vápno a hlavně mleté vápno na hnojení polí. Vápno Atlas se nevyrábělo. Prodej vápna byl volný, pouze při objednávkách převyšující částku 5 000 korun bylo nutno žádat vedoucího zbrojení (Rüstungsobmanna).

V roce 1943 byla firma Prastav nucena vstoupit do společnosti vyrábějící šamot Treuhand Gesellschaft Feuerfest Bonn, i když žádný šamot následkem zastavení výroby neprodávala.³⁰⁰ Po vyhlášení totální války a s tím související totální mobilizací sil a prostředků v únoru 1943,³⁰¹ se snažila okupační moc ve spolupráci s úřady protektorátní správy, využít zbývajících rezerv. Jednotlivé podniky sice zůstaly v rukou majitelů, ale jejich pravomoci v závodech byly silně okleštěny. Úřední dozor nad podniky šel až do nejmenších detailů. Například v prosinci 1943 musela správní rada řešit příkaz ministerstva hospodářství a práce z 5. prosince 1943 č.W-1/3e-491 267-25/10-43, aby z hlášených uvolněných psacích strojů v zastavených závodech v Hlubočepích a Řeporyjích byl jeden psací stroj prodán obchodníku s psacími stroji a aby o prodeji bylo ministerstvu podáno písemné oznámení.

Na prosincové schůzi neřešila správní rada pouze problém s psacím strojem, ale usnesla se na zvýšení akciového kapitálu z 16 mil. K na 28 mil. K. Zvýšení bylo provedeno na účet stabilizačního a všeobecného rezervního fondu.³⁰² V roce 1944 došlo k další koncentraci závodů a zavírání provozů méně důležitých pro válečné hospodářství. Bylo uzavřeno kamenické oddělení a jejich 19 pracovníků bylo dáno k dispozici úřadu práce. Také v radotínské cementárně došlo k redukci zaměstnanců o 10 lidí. V Pečkách probíhal útlum výroby, dokončovala se dodávka 40 380 kusů krumpáčů pro Wehrmacht a odlitků součástí pro pancéřové vozy. Volné objekty v Pečkách byly na příkaz úřadů pronajaty firmám Ferra A. G. a Českomoravská strojírna.³⁰³ V srpnu a v září provedla firma Deutsche Wirtschaftsbetriebe GmbH z Berlína prověrku hospodaření Prastavu za rok 1942. V pozadí této revize byla snaha zdiskreditovat tehdejší české vedení podniku a v případě nesrovnalostí odstranit zbýlé české členy správní rady a potrestat je.³⁰⁴

V zaměstnaneckých poměrech došlo k posunu pracovní doby. Od 18. září 1944 byl stanoven 54 hodinový pracovní týden. Na druhé straně za zrekreování 18 dělníků v rámci zotavovací akce Reinharda Heydricha zaplatila firma 14 000 K a na odměny dlouholetým pracovníkům podniku vyčlenila správní rada 25 000 K. Dále zakoupila pro zaměstnance vitamíny ve výši 4 730 K a zaplatila vánoční příděl cigaret pro dělníky. Pro závodní tělovýchovu uvolnila 10 000 K na nákup sportovních potřeb pro kopanou, atletiku a box. V srpnu došlo ke změně ve vedení. 8. srpna 1944 zemřel generální ředitel a SS Obersturmführer Edgar Graf a na jeho místo byl 4. dubna 1945 jmenován major Edgar Blecker-Kohlsaat.

Hospodářskou a obchodní situaci společnosti za rok 1944 hodnotila správní rada na pro-sincové schůzi. Ve všech závodech se projevují těžkosti, které způsobuje „Totaleinsatz“. Ve firmě pracuje pouze 594 zaměstnanců, ale dalších 40 má být uvolněno pro potřeby úřadu práce. Nedo-statek paliva, vagonů, elektrické energie bylo důvodem, že výroba a expedice cementu poklesla oproti loňskému roku o 5,2%. Vápna se vyrobilo méně o 11,1%. Velkou část produkce vápna dostávala protiletická obrana, která jej používala jako desinfekční prostředek. Naopak výroba izolačních desek ve Zlíchově a v Pečkách měla stoupající úroveň. Velký zájem byl o desky 2,5 cm silné. Vyrobito se jich 356 721 m², tj. o 4,1% více než loni. Desky v ceně 3 000 K se dodávaly na příkaz vedoucího zbrojení (Rüstungsobmanna) i mimo území protektorátu, byly to převážně dodávky pro Wehrmacht. V železárnách v Pečkách dochází k postupnému útlumu výroby. Výroba poklesla o 45%. Navzdory válečným těžkostem firma Prastav rozjížděla novou výrobu dehtu a asfaltu. Ve zprávě také bylo konstatováno, že komplikace ve výrobě způsobovaly časté zápůjčky motorů a dalšího zařízení Todtově organizaci.³⁰⁵

V květnu 1945 byl nakrátko zastaven provoz v radotínské cementárně. Válečnou dobu ukončilo osvobození Československé republiky.

Reklama firmy Prastav

PRASTAV V DOBĚ NĚMECKÉ OKUPACE

Tabulka hospodářských výsledků Spojených pražských továren na staviva, a. s. – Prastav.³⁰⁶

Rok	Podnikový výkon	Čistý zisk
1920	1 635 427 Kč	184 372 Kč
1921	3 670 096 Kč	541 093 Kč
1922	3 111 453 Kč	36 379 Kč
1923	–	ztráta 3 450 910 Kč
1924	7 701 265 Kč	166 619 Kč
1925	8 819 779 Kč	11 454 Kč
1926	8 707 963 Kč	503 055 Kč
1927	údaje se nedochovaly	údaje se nedochovaly
1928	10 245 491 Kč	2 302 917 Kč
1929	8 143 600 Kč	1 453 812 Kč
1930	7 562 694 Kč	1 115 073 Kč
1931	7 642 648 Kč	956 773 Kč
1932	7 473 062 Kč	891 243 Kč
1933	6 417 889 Kč	83 284 Kč
1934	8 047 955 Kč	128 228 Kč
1935	2 973 026 Kč	163 395 Kč
1936	5 710 762 Kč	486 043 Kč
1937	8 441 384 Kč	1 845 670 Kč
1938	6 106 860 Kč	816 928 Kč
1939	8 221 912 K	1 649 409 K ³⁰⁷
1940	6 600 904 K	1 077 471 K
1941	8 887 094 K	847 755 K
1942	8 810 412 K	2 292 942 K
1943	údaje se nedochovaly	údaje se nedochovaly
1944	7 601 871 K	1 589 534 K
1945	–	ztráta 6 497 582 Kčs

PRASTAV V DOBĚ NĚMECKÉ OKUPACE

Výroba cementu v radotínské cementárně v letech 1932–1945.³⁰⁸

Rok	Množství v tunách	Rok	Množství v tunách
1932	50 540	1940	62 820
1933	55 220	1941	63 720
1934	31 610	1942	44 902
1935	48 280	1943	44 800
1936	62 310	1944	41 720
1937	71 080	1945 (do 31. května)	10 020
1938	74 960	1946 ³⁰⁹	10 020
1939	71 020		

~ POSLEDNÍ ROK SPOLEČNOSTI PRASTAV ~

Po osvobození se řešily dva okruhy problémů. Jednak bylo třeba odstranit následky války, jednak pozměnit vlastnickou skladbu v celém národním hospodářství, jak to určoval Košický vládní program. Požadavek znárodnění prosazovali sociální demokraté a komunisté hned v květnu 1945. Na základě znárodnovacích dekretů prezidenta republiky³¹⁰ byly vytvořeny národní podniky se 100% státním vlastnictvím a pod silnou kontrolou odborů, které ovládali komunisté. V prvních týdnech poválečného období se začaly na závodech a úřadech ustanovovat závodní rady s plnou podporou odborů. Působnost rad však v květnových dnech ještě neměla právní podklad, a jejich činnost proto vyvolávala časté rozpaky. Rozpaky vzrůstaly, když se objevily i v oficiálních tiskovinách Ústřední rady odborů (ÚRO) věnovaných závodním radám výroky, že „se utvořily právem revoluce.“ Až „Směrnice pro volby do závodních rad“, kterou uveřejnilo ÚRO 12. května 1945 a již schválily „vládní kruhy“, jak se mlhavě tomuto dokumentu přisuzovala právní platnost, přinesla trochu jasno do organizace a poslání závodních rad. Směrnice se pak stala podkladem pro dekret prezidenta republiky č. 104/1945 z 24. října 1945 o závodních a podnikových radách. Již zmíněná směrnice udělovala závodním radám značnou pravomoc, která jim umožnila výrazně zasahovat do poválečného hospodářství. Hlavním úkolem závodních rad byla kontrola výroby a správy podniku, dozor nad dodržováním předpisů o ochraně práce a hájení hospodářských, sociálních a kulturních zájmů pracujících. Nejednou se závodní rady snažily pod heslem „nápravy omylů vedení“ přímo zasahovat do řízení podniku. Vedle toho prováděly závodní rady prostřednictvím očišťovacích komisí v podnicích a úřadech tzv. národní očistu, která se neobešla bez přehmatů a výstřelků.³¹¹ Těmto hříchům se nevyhnula ani závodní rada firmy Prastav.

První schůze ústřední závodní rady³¹² firmy Prastav se uskutečnila 23. května 1945. Protože delegátům ze závodů zřejmě nebylo příliš jasné poslání závodních rad, vysvětlil v úvodu schůze dr. Jerie z ústředního ředitelství Prastavu předpisy o volbách a postavení závodních rad a ústřední závodní rady. Ta měla mít devět členů a počty zástupců v radě se řídily množstvím osazenstva v jednotlivých závodech. Tři členové zastupovali Radotín, po jednom delegátu mělo ústředí a provozy v Loděnici, Pečkách, Zlíchově, Holyni a Hlubočepích. Prvním předsedou ústřední závodní rady byl zvolen ing. Roháček.³¹³ Dalšími body jednání byla volba národního správce, rozhodnutí o osobách vyloučených závodními radami a to, zda se vyloučení týká pouze určitého závodu nebo celé firmy. Po krátké debatě byl navržen na funkci národního správce dr. ing. Rudolf Bárta s podmínkou, že se bude věnovat pouze řízení firmy Prastav. Tato podmínka ve týkala pedagogické činnosti dr. ing. Bárty na Vysoké škole chemicko-technologického inženýrství při ČVUT. Dr. ing. Bárta funkci národního správce přijal a po jeho vysvětlení podniková rada na své podmínce netrvala. Dne 1. června 1945 pověřilo ministerstvo průmyslu dr. ing. Rudolfa Bárta výnosem čj. 126.143/45 II. prozatímním vedením podniku Prastav Spojené pražské továrny na staviva a. s. Zápis o zavedení národní správy firmy Prastav do obchodního rejstříku Krajského obchodního soudu v Praze byl na základě rozhodnutí ministra průmyslu č.j. II-2-208591/45 z 9. října 1945 učiněn 19. října 1945.

Ačkoliv řada členů podnikové rady měla problémy se znalostí posláním a pravomoci závodních rad, ve vylučování a následným propouštěním spolupracovníků měli jasno. Již na první schůzi bylo schváleno vyloučení devíti lidí. Mezi nimi byl ing. Jan May.

Komerčnímu radovi Rudolfu Bartovi staršímu byl zaslán dopis, ve kterém mu byla vyslovena nedůvěra za jeho chování za okupace a navrženo, aby se dobrovolně vzdal členství ve správní radě. Na závěr schůze bylo dohodnuto, že bude provedena inventura firmy k 15. květnu 1945 a budou sečteny škody, které firmě vznikly v době okupace. Dále se co nejdříve připraví seznam nejnaléhavějších požadavků, jejichž splnění je nutné k zahájení práce na závodech. Ty se předloží ministerstvu průmyslu a hospodářské radě vlády. Řešil se nedostatek pracovních sil, špatná pracovní morálka na závodech a chronický nedostatek pracovních oděvů a obuvi. S těmito problémy se vyrovnával podnik až do konce své existence. Na konci června dostala ústřední závodní rada od národního správce informaci o hospodářském stavu firmy Prastav. Firma disponovala hotovostí 3 300 000 korun. Pro rozjezd výroby bylo potřeba okolo 6 milionů korun, proto národní správce požádal o úvěr Živnostenskou banku o 8 milionů korun, který závodní rada dodatečně schválila. Výše finančních příjmů byla spojena s postupným uvolňováním odbytu zboží vázaného obhospodařujícími předpisy. To se týkalo zejména cementu. Ve výrobním programu pro obnovu výroby se počítalo s postupným navyšováním výkonu. Radotínská cementárna na konci července vyráběla 500 tun týdně, od poloviny července se počítalo s výkonem 1 200 tun týdně a později až 1 500 tun týdně. Pro zlíchovský závod na izolační desky byl výrobní plán na konci června pouhých 50 m³, od července se počítalo se 70 m³. Výrobu podvazoval nedostatek materiálu. Nízký výkon výroby dřevocementových desek v Pečkách byl způsoben nevhodným cementem. Na konci června vyráběly 3 000 desek ručně a 3 500 desek strojově.

Škody způsobené válečnými událostmi a německou okupací od 17. září 1938 až do osvobození byly vyčísleny sumou 44 707 288 korun. Největší škoda 34 878 480 korun vznikla zastavením nebo omezením provozu některých závodů. Další velká ztráta, oceněna částkou 6 460 902 korun, byla způsobena nedostatečným finančním zajištěním obnovy výrobního zařízení. Přímé škody na budovách, zařízení, zásobách surovin a zboží byly oceněny částkou 3 130 000 korun.³¹⁴ Na červencové schůzi závodní rady došlo k jevu, který vypovídá o politických poměrech v odborech. Ač byla většina členů závodní rady členy komunistické strany nebo jejími sympatizanty, návrh na vzájemné oslovování „soudruh“ a uvádění tohoto oslovení v zápisech neprošel. Představitel závodní organizace KSČ objasnil rozdíl mezi stranickou organizací na závodech a závodními radami a naznačil, podle stranické koncepce, že odbory musí vystupovat navenek jako nepolitické. Bylo však doporučeno, aby všichni zaměstnanci firmy Prastav se stali členy odborů.³¹⁵ Vztahy mezi národní správou, respektive národním správcem a podnikovou radou při řízení podniku nebyly vždy ideální. Podniková rada se pokusila ovlivňovat řízení firmy řadou usnesení. V červenci si jednomyslně odhlasovala, že veškeré výdaje národní správy musí schválit předseda a jednatel podnikové rady.³¹⁶ O měsíc později si odsouhlasila, že všechny smlouvy s poradci firmy musí být předloženy podnikové radě ke schválení. Zároveň na schůzi vypukl spor o úpravu mezd vedoucím úředníkům, kteří byli poškozeni za okupace. Národní správce předložil podnikové radě seznam úředníků, kterým byli zvýšeny mzdy. Seznam si nechal předem schválit ministerstvem ochrany práce a sociální péče a žádal podnikovou radu o dodatečný souhlas, což někteří členové považovali za obcházení podnikové rady.³¹⁷ Mzdová otázka byla velmi citlivá a prakticky byla na pořadu jednání téměř každé schůze. Problémy, které doprovázely

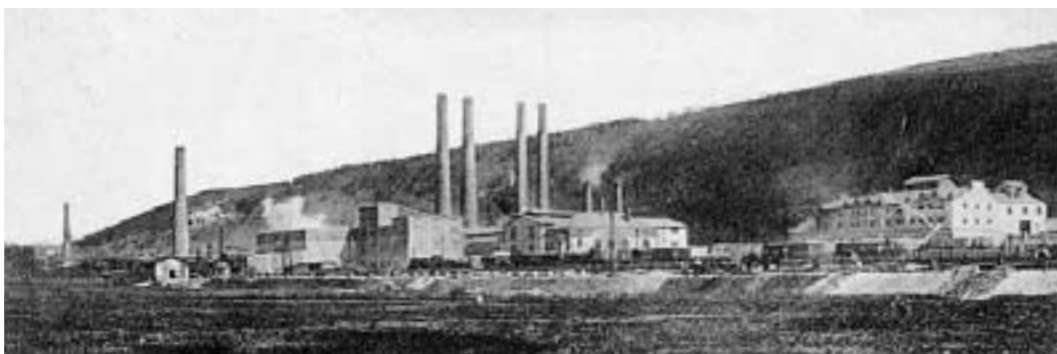
výrobu cementu a vápna v poválečných měsících, přibližuje výrobní a obchodní zpráva národního správce z 31. srpna 1945. *Naše cementárna v Radotíně pracuje stále na jednu pec a druhou chystáme se dáti do provozu, ačkoliv trpíme velkým nedostatkem dělnictva. Pracujeme pasivně, poněvadž prodejní cena od roku 1941 nebyla zvýšena, ačkoliv výrobní náklady stoupaly a zejména nyní v nové republice. V chodu máme vápenici v Loděnicích a v Holyni km 8. Výroba však nejenom nevzrostla, nýbrž naopak klesla, především z důvodu nedostatku dělnictva. Dělníci nám odcházejí, především do pohraničí a dále proto, že hledají pohodlnější zaměstnání, jako u pošty, železnic apod. Další skupinu tvoří ti, kterým patří drobné zemědělské usedlosti a dnes se jim výhradně věnují a do práce nechodí. V lomech, kde má být 50 zaměstnanců, pracují nyní dva, tři, čtyři dělníci. Žádal jsme o německé pracovníky, avšak všechny naše intervence jsou stále bezvýsledné. Chmurnou zprávu dr. ing. Bárta ukončil slovy: Očekáváme stále, že se situace zlepší, a poctivě se o to snažíme.*³¹⁸ Národní správa v srpnu řešila omezení provozu ve vápence v Loděnicích. Bylo způsobeno žádostí velitele Rudé armády o dělníky k demontáži zařízení bývalé továrny Junkers v Loděnicích,³¹⁹ která byla prohlášena za „trofejní kořist.“ Předseda závodní rady vápenky sháněl intervenci u okresních i místních úřadů, ale marně. Před argumenty sovětského velitele: *že pan prezident Beneš dal ruku maršálu Stalinovi a řekl mu vše možno* a že si pro dělníky pošle, kapituloval. Dělníky Rudá armáda platila, na rozdíl od Peček, kde odebírala zařízení a zásoby po německých říšských drahách ze skladů Prastavu. Zástupci Rudé armády se odmítali s vedením závodu o čemkoliv bavit.

Na zářijové schůzi se projednávalo chování komerčního rady Rudolfa Barty za okupace. Nejvíce mu přitížilo předání křišťálových váz, které při různých příležitostech v roce 1939 společně s ředitelem Pražských vzorkových veletrhů ing. Řezáčem předali K. H. Frankovi,³²⁰ Josefu Pfitznerovi³²¹ a Kurtu von Burgsdorfovi.³²² Po vzrušené debatě, při které někteří členové rady zdůrazňovali Bartovu zásluhu na zachráně firmy před nacistickou konfiskací, a jeho odpůrci argumentovali, že *při shovívavosti ke kolaboraci vyzní celý smysl revoluce naprázdno*, bylo dohodnuto, že komerční rada Rudolf Barta musí vyklidit služební byt a budou mu zastaveny všechny výplaty z fondů firmy Prastav. Zároveň byl vyzván národní správce dr. ing. Rudolf Bárta, údajně na žádost dělníků, aby objasnil, za jaké činy byl nacisty zatčen a vězněn. Dr. ing. Bárta předložil doklad, že byl zatčen z politických důvodů jako člen představenstva Československé obce sokolské.

V ekonomické části schůze dr. ing. Bárta konstatoval, že kvůli nízkým cenám cementu a zvýšeným nákladům prodělá firma Prastav v roce 1945 na výrobě cementu nejméně tři miliony korun, pokud nejvyšší cenový úřad nedovolí zvýšit ceny cementu. Dále opět upozornil závodní radu, že řada zaměstnanců dává výpověď, odchází osídlovat pohraničí, nelze jim v tom zabránit a není za ně náhrada. K chystané socializaci podniku zaslala podniková rada z podnětu národního správce dopis ministerstvu průmyslu, v němž žádá, aby firma Prastav byla ponechána jako samostatná hospodářská jednotka, k níž by měly být přičleněny ještě některé menší závody, jež by s firmou Prastav tvořily organický celek.³²³

V září 1945 vyvrcholily akce odborů a v pozadí stojící KSČ, žádající znárodnění velkých průmyslových podniků. Ústřední rada odborů organizovala na závodech manifestace, byly přijímány petice a rezoluce, ve kterých „pracující lid volal po znárodnění“. Tlak odborů na vládu vyvrcholil 23. srpna na sjezdu podnikových a závodních rad v pražské Lucerně. Ani v následujících měsících aktivita odborů nepolevila. Vláda byla zaplavována peticemi a rezolucemi pracujících.

V úterý 2. října se sešla podniková rada s národní správou na mimořádné schůzi, aby projednala znárodnění firmy Prastav a sloučení Prastavu s Královodvorskou cementárnou, jak bylo uvedeno ve znárodnovacím návrhu ministerstva průmyslu. Na začátku schůze se paradoxně řešil problém zaměstnanců propuštěných v rámci tzv. národní očisty. Řada z nich byla propuštěna, aniž by se dopustila nějakých přečinů, a proto se obrátila na soud a byla soudem zproštěna obvinění z kolaborace a nevlasteneckého chování v době nesvobody. Proto žádali na firmě finanční odškodnění. Protože částky odškodnění dosahovaly několika set tisíc korun, žádala národní správa, aby byla zřízena trestní komise, která by obvinění prověřovala. Ustanovení trestní komise bylo podnikovou radou odmítnuto bez udání příčiny. Průběh mimořádné schůze, na které se rozhodovalo o budoucnosti firmy, byl velmi klidný a prakticky bez větších připomínek ke spojení Prastavu s Královodvorskou cementárnou. Členové podnikové rady se smířili s tím, že jejich souhlas je jen formální. Odpoledne schůze pokračovala v Králově Dvoře. Na závěr schůze bylo přijato prohlášení podnikových rad Prastavu a Královodvorské cementárny. V něm se pravilo: *Očekávajíce vydání dekretů o zestátnění klíčového průmyslu, chceme již nyní přispět ke zdaru této dějinné události.*

Královodvorská cementárna

Za tím účelem dohodla se osazenstva obou podniků doporučit směrodatným místům, aby z obou společností bylo utvořeno jedno ústředí, jež by sloužilo za základ národního podniku „Cement a vápno v zemi České.“ K zamezení národohospodářských ztrát doporučujeme přičlenit všechny podniky Královodvorské cementárny i všechny podniky firmy Prastav k národnímu podniku „Cement a vápno“ a žádný z nich neoddělovat. Zejména jest nezbytné neoddělovat podniky smíšené, aby mohlo býti plně využito dosavadní výrobní i prodejní organizace všech sloučených podniků a tato ještě dále účelně vybudovat.³²⁴

Neúplné a protichůdné zprávy o chystaném znárodnění cementáren a vápenek a vytvoření velkého národního podniku, ve kterém budou soustředěni všichni výrobci cementu a vápna v Čechách, způsobovaly nejistotu a nervozitu mezi zaměstnanci ohledně budoucnosti závodů a tím i jejich pracovních míst. Na 13. září 1945 byla svolána mimořádná schůze do Královodvorské cementárny. Důvodem svolání schůze byl protest proti podivnému ustavení podnikové rady cementáren na schůzi v Maloměřicích.³²⁵ Účastníci schůze kritizovali, že nebyly na maloměřické shromáždění pozváni zástupci všech cementáren, že do podnikové rady byli zvoleni převážně zástupci cementárny v Maloměřicích, kteří ihned navrhli zrušit pražskou Prodejnou cementáren a založit novou v Brně. Dále se jim nelíbil systém

jeden podnik jeden delegát, a nikoliv poměrné zastoupení podle počtu zaměstnanců. I když delegát zastupující ÚRO na protestní schůzi se snažil přítomné uchláchat slovy, že *není a nemá to býti zatím orgán oficiální*. Všichni přítomní na schůzi však byli přesvědčeni, že *je nutno s ní počítati pro brzkou dobu, kdy budou všechny cementárny zestátněny, neboť potom převezme tato rada úkoly podnikové rady nového podniku.*³²⁶

Faktura firmy J. Otto a Růžička v Pardubicích z 6. října 1945 za rytiny a matrice pro tisk nových akcií společnosti Prastav svědčí o kvapíkovém tempu znárodnování průmyslových podniků. Při zadávání zakázky na počátku srpna nikdo nepředpokládal, že v říjnu bude tisk nových akcií v důsledku znárodnění bezpředmětný.³²⁷

Na počátku října se pokusilo vedení firmy uvést do provozu vápenku v Bohdanči. Byl to poslední závod Prastavu, který od konce války nepracoval. Hlavním důvodem, proč byla vápenka v klidu, byl nedostatek pracovních sil. Stejný problém v Radotíně se snažila národní správa firmy řešit nasazením německých vojenských zajatců ze zajateckého tábora v Motole.

Díky zapojení 60 zajatců do práce mohla být zapálena v Radotíně i druhá pec. Pro závod v Pečkách dostalo vedení firmy povolení na výrobu a obchod válcovaných výrobků, a to v objemu 400 vagonů ročně.

I na této schůzi podniková rada kritizovala národní správu firmy, že s ní nedostatečně spolupracuje. Žádala, aby národní správa předem předkládala podnikové radě zprávy pro ministerstvo průmyslu ke konzultaci a aby *o všech důležitých věcech bylo s podnikovou radou respektive s jejím zástupcem předem jednáno.*³²⁸

K připravovanému sloučení Prastavu a Královodvorské cementárny byl ustaven pracovní výbor složený se zástupců národních správ a podnikových rad obou společností. Poprvé se sešel 3. října. Hlavním úkolem delegátů Prastavu v pracovním výboru bylo vyjednat paritní zastoupení firmy Prastav ve vedení budoucího národního podniku. Na listopadových schůzích, svolaných na žádost podnikové rady, se řešily spory podnikové rady s národní správou firmy ohledně mezd vedoucích úředníků. Národní správa, po schválení ministerstvem ochrany práce a sociální péče, nechala vyplatit „nadlepení“ platů vedoucím úředníkům. Toto rozhodnutí vyvolalo bouřlivý odpor podnikové rady, která v postupu národní správy spatřovala porušení spolupráce a obcházení předpisů měnové reformy, protože částky počítané od června byly vyplaceny v nových penězích, a tak nebyly převedeny na vázaný vklad.³²⁹ Situace se vyhrtila do té míry, že národní správce dr. ing. Bárta požádal podnikovou radu o vyslovení důvěry. Po delším jednání bylo usneseno, že vyřešení mzdového problému bude ponecháno na rozhodnutí ministerstva ochrany práce a ÚRO. Dr. ing. Bártovi byla vyslovena důvěra.

V průběhu vrcholících jednání o znárodnění v říjnu 1945 vyhlásilo ÚRO akci pracovního soutěžení, které mělo zvýšit nízké pracovní výkony. Jednotlivé závody Prastavu se zúčastnily „Národní soutěže ve výstavbě republiky.“ Ač se dochovala optimistická hlášení o vysokém výkonu zaměstnanců a vysokých hodnotách výroby na jednoho pracovníka, nedochovaly se výsledky, a tak nevíme, zda někdo z pracovníků nebo kolektivů získal hrdý titul, standartu či odznak „Hrdina práce“ nebo „Bojovník práce“.

Na poslední listopadové schůzi podnikové rady došlo k uklidnění ve sporu o výši úřednických platů. Experti ÚRO neshledali na postupu národní správy firmy nic protizákonného. Díky podstatnému zvýšení cen cementu a vápna došlo také k jednání o úpravě dělnických mezd.

Ve finanční a hospodářské zprávě konstatoval národní správce dr. ing. Bárta, že vzhledem k měnové reformě se financování firmy zkomplikovalo. Byly pozastaveny všechny úvěry a firma byla financována pomocí směnek, které byly reeskontovány u Národní banky. Převádění účtů na nové peníze bylo složité, zvláště když tři vedoucí úředníci účetního odboru podali výpověď a odchází do pohraničí za vyšším výdělkem. Při této příležitosti si národní správce neodpustil kritiku podnikové rady: *ukázala se tedy správnou moje obava, že nebude-li dbáno oprávněných požadavků úřednictva, bude to mít za následek další odchod dobrých a spolehlivých pracovníků. Celým dlouhým projednáváním a zejména vyjadřováním některých členů závodní rady na důležitých místech vznikla velmi nepříznivá situace pro naši firmu navenek a uvnitř. Ovzduší, ve kterém úředníci pracují, je pro firmu nepříznivé a znamená pro firmu další velkou škodu.*

Pro nedostatek paliva byl ohrožen provoz v Holyni a Loděnici. V Hlubočepích pro nedostatek uhlí byly pece zastaveny.³³⁰

Mzdové spory ukončily vyhlášky o úpravě mezd dělníků a úředníků s účinností od 1. prosince 1945. Pro zaměstnance, kteří podávají zvýšený pracovní výkon, navrhl národní správce odměny a požádal podnikovou radu, aby se této akce ujala.

V prosinci výrobu negativně ovlivňoval nedostatek uhlí, elektrické energie a surovin a v některých závodech i nedostatečný počet zaměstnanců.³³¹

Na počátku roku jednal dr. ing. Rudolf Bárta s generálním ředitelem Ústředního orgánu zestátněného průmyslu stavebních hmot a keramiky dr. Jaroslavem Charvátem ohledně budoucnosti firmy Prastav v budoucím národním podniku. Podle sdělení ředitele dr. Charváta se samostatnou firmou Prastav se v novém podniku nepočítalo a firma splyne s KDC. Závody Prastavu však nebudou zatím odděleny a zůstanou v jednom národním podniku.

Hodnocení roku 1945 nebylo příliš optimistické. Pouze kamenická dílna na Zlíchově, výroba lehkých stavebních desek na Zlíchově, výroba desek v Pečkách a pražské sklady stavebních hmot byly aktivní, ostatní závody byly za minulý rok pasivní, některé z nich, jako radotínská cementárna, poměrně značně. Výkonnost ve všech závodech klesala a byla daleko za výkonem z roku 1944 při stejném počtu zaměstnanců.³³²

Na únorové schůzi podnikové rady dr. ing. Bárta podrobně informoval podnikovou radu o průběhu zestátnění firmy. Závod v Pečkách byl z neznámého důvodu vyjmut ze znárodnění, ale během tří měsíců, než se připravily příslušné doklady, byl i tento závod znárodněn. Dále si národní správce postěžoval, že se mu nepodařilo udržet firmu Prastav jako samostatný podnik a důvod viděl v malé podpoře, které se mu jako národnímu správci dostávala. Přesto prosadil, že firma Prastav nebyla roztrhána a v celku přejde do budoucího národního podniku „Cement a vápno v Čechách“. Vzhledem k pověstem o zastavení radotínské cementárny sděloval, že *skutečně toto nebezpečí zde jest, avšak myslí, že se mu podaří aspoň pro tento rok toto zastavení oddáliti. Upozorňuje však, že to říká se vsí rezervou. Vidí jedinou budoucnost Radotína v tom, že bude vyráběti vysokohodnotné a speciální cementy. Ostatní již záleží podle jeho názoru na závodu samém.* Na závěr schůze předseda informoval podnikovou radu o jednání na Hospodářské skupině kamene, zemin a keramického průmyslu ve věci jmenování zaměstnanců Prastavu do předsednictva nějaké odborné skupiny. Představitelé hospodářské skupiny mu sice

sdělili, že nejsou žádná místa v předsednictvech volná, protože jiné firmy byly energičtější a místa obsadili. Ubezpečili jej, že se v nejbližší době místa uvolní v důsledku znárodnování a slučování podniků.³³³ Začleněním Prastavu do nového národního podniku toto jednání ztratilo smysl.

RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA V NÁRODNÍM PODNIKU ČESKÉ CEMENTÁRNY A VÁPENICE

Zestátněné podniky začaly od roku 1946 procházet slučováním a přeskupováním, což se dělo až do roku 1989 jako výraz snahy zracionalizovat organizační strukturu průmyslu. Obvykle nová reorganizace dopadla stejně špatně jako ta předchozí.

Očekávaný národní podnik, ve kterém byly soustředěny cementárny a vápenky v Čechách, byl ustanoven na základě §12 dekretu prezidenta republiky č.100/45 Sb. a vyhlášky ministra průmyslu ze dne 7. března 1946.³³⁴ Nesl nakonec

název České cementárny a vápenice, n. p. Den vzniku podniku byl stanoven na 1. leden 1946. Předmětem podnikání byla výroba a zpracování cementu, cementových pojiv všeho druhu a vápna, nabývání a odbyt tohoto zboží. K 1. lednu 1946 převedl československý stát na České cementárny a vápenice majetkové podstaty těchto znárodněných podniků:

- Královská cementárna, a. s., spolu s majetkovou podstatou firmy D. Berl Praha.
- Prastav, Spojené pražské továrny na staviva, a. s. Praha.
- Sasko-česká továrna na portlandský cement, a. s., v Čížkovicích.
- Řetenická cementárna, a. s., v Řetenicích u Teplic.
- Podolská cementárna v Praze, a. s.
- Z majetkové podstaty znárodněného podniku Česká obchodní společnost v Praze, vápenku a lom ve Vápenném Podole.
- Z majetkové podstaty znárodněného podniku Akciové železářny v Komárově (dříve C. T. Petzold a spol.), závod v Srbsku a Havlíčkově Brodě.

Národní podnik České cementárny a vápenice byl vlastníkem celkem 18ti závodů na celém území Čech. Z toho tři cementárny v provozu v Králově Dvoře, v Čížkovicích a Radotíně, jedenáct vápenek v Řetenicích, ve Vrchlabí, v Prachovicích, v Závratci, ve Vápenném Podole, v Loděnici, v Holyni, v Bohdanči, v Srbsku, v Hlubočepích, a Králově Dvoře, tři výroby lehkých stavebních desek na Zlíchově, v Pečkách a Havlíčkově Brodě a struskovou cihelnu na Kladně.

Cementárna Králův Dvůr

Dále Zemský národní výbor v Praze, po dohodě s ministerstvem průmyslu, pověřil České cementárny a vápenice národní správou tyto firmy:

- Jan Liebieg a spol., vápenka v Brodci u Železného Brodu.
- Václav Renner, vápenka v Jesenném u Železného Brodu.
- Josef Kratzer ve Vrchlabí.
- Halley a Zirm, vápenka, drtírna štěrku v Horním Lánově u Vrchlabí.
- Rudolf Möhwald a spol., drtírna štěrku a lomy v Horním Lánově u Vrchlabí.
- Jan Bischof, vápenky ve Svobodě nad Úpou.
- Litoměřické továrny na vápno a cihly a.s. v Litoměřicích.
- Kurt Endisch, vápenky a cihelny v Lahošti u Duchcova.

Podnik řídilo devítičlenné představenstvo. Členy prvního představenstva byli: prof. dr. ing. Rudolf Bárta, doc. dr. ing. Bedřich Hacar, Antonín Hanzlík, Karel Matouš, Rupert Mundl, Martin Novotný, ing. Josef Wildmann, arch. Rudolf Zelinka a dr. ing. Josef Žitný. Náhradníky členů představenstva byli dr. František Boček, ing. Cuhra, Jiří Elis, ing. Jiří Fuchs, Josef Matějka, Josef Kovář, Jan Petráš a František Šmída. Ředitelem podniku byl jmenován dr. František Vidman. Ředitelství mělo vedle podnikového sekretariátu čtyři odbory: administrativní (oddělení právní, pojišťovací, daňové, účtárnu a oddělení kalkulační), technický, obchodní (odbyt výrobků a nákup surovin) a sociálně-politický (mzdy, rekreační péče, podpůrné fondy).³³⁵

Technický odbor provedl prohlídku zařízení všech závodů a zjistil, že strojní vybavení ve většině závodů je zastaralé, nepřetržitým provozem za války je hodně opotřebované, a proto zdražuje výrobu a vyžaduje značnou spotřebu pracovních sil. Stav budov je uspokojivý.

Na investice bylo na dvouletku plánováno 48 896 775 Kč, ale ve skutečnosti dostal nový podnik jen 12 100 000 Kč.

Vápenka Vápenny Podol

Obchodní odbor nabízel tyto výrobky: cement portlandský, železoportlandský, vysokopeční, vysokohodnotový značky *Standard*, dále vápno kusové, mleté, hydraulické, vápenec mletý, saturační, struskové cihly, dřevocementové desky, mramorové mozaiky a mramorové obklady. V září 1946 se České cementárny a vápenice zúčastnily Pražských vzorkových veletrhů a jejich expozice byla oceněna ředitelstvím veletrhů. Na veletrhu navázal podnik řadu obchodních kontaktů a uzavřel několik obchodních smluv. Byly

uzavřeny kontrakty na 10 000 tun vysokohodnotového cementu *Standard* do Nizozemí a do Belgie 60 000 tun portlandského cementu. Velká poptávka byla také po mramorové mozaice a mramorových obkladech. Problém byl s dopravou. Hlavní cesta cementu a dalších výrobků Českých cementáren a vápenic z Čech do západní Evropy v roce 1946 byla po Labi a nízký stav vody v řece občas brzdil vývoz.

Prodejna cementáren byla k 1. květnu 1946 zrušena, firma Essas se přejmenovala na Stavelu a byla jako prodejní podnik začleněn do Českých cementáren a vápenic.

S dodávkami surovin měl i neměl obchodní odbor z počátku problémy. Distribuce uhlí byla plynulá. Obtíž se vyskytla s obstaráváním sádrových střepeň a sádrovce. S nedostatkem této suroviny zápasily české cementárny již od května 1945. Dovoz se podařil realizovat z Rakouska a z Bavorska. O tehdejší situaci v poválečném Bavorsku svědčí skutečnost, že vlak, který dovezl 800 tun sádrovce, doprovázela vojenská stráž. Vlak asi nevezl jen sádrovec.

Sociálně-politický odbor poskytl základní údaje o počtu zaměstnanců nového podniku. V srpnu 1945 pracovalo 234 úředníků, 1580 dělníků, 61 Němců a 52 trestanců. V časové mzdě pracovalo 71 % dělníků a jen 29 % ve mzdě úkolové.³³⁶

Zatímco představenstvo národního podniku Českých cementáren a vápenic začalo pracovat od listopadu 1946, podniková rada zahájila činnost již v březnu 1946, kdy začal podnik fungovat. Na první schůzi podnikové rady³³⁷ byla zvolena jedna třetina členů a náhradníků představenstva. Aby delegáti věděli, jaká je náplň práce členů představenstva a jakou úlohu hraje představenstvo v národním podniku, byl jim přečten článek předsedy ÚRO Antonína Zápotockého věnovaný představenstvím národních podniků, uveřejněný 28. března 1946 v deníku „Práce.“ Po bouřlivé debatě o kandidátech byla provedena volba, která byla nakonec prohlášena za neplatnou a byla opakována druhý den. Jako oficiální důvod opakování volby se uvádělo, že řada delegátů neměla plnou moc závodních rad příslušných závodů, což odporovalo dekretu prezidenta republiky č. 104/45 Sb. o závodních radách. Seznam kandidátů a i zvolených se ovšem v opakované volbě poněkud lišil. Další třetina členů a náhradníků představenstva České cementárny a vápenice byla zvolena na květnové schůzi. I na této schůzi došlo k ostré výměně názorů na demokratičnost volby, když byli odmítnuti kandidáti, které navrhly závodní organizace Československé strany národně socialistické a Československé sociální demokracie. Vedoucí schůze se odvolávali na vládní nařízení z 15. ledna 1946, ve kterém bylo uvedeno, že volby do vedoucích orgánů znárodněných podniků jsou v kompetenci odborů a nikoliv politických stran.³³⁸ Na této schůzi byl podán návrh vydávat podnikový časopis.

Stará cementárna od železničního přejezdu

Na červnové schůzi podnikové rady došlo k ostrému sporu o výši dělnických platů mezi členy podnikové rady a personálním a mzdovým referentem. Mzdové otázky se prakticky projednávaly na každé schůzi, tu klidněji, tu vzrušeněji. Rozladění členů rady způsobilo odmítnutí ministerstva průmyslu jejich návrhu pojmenovat celý národní podnik České cementárny a vápenice jménem Antonína Zápotockého. Ministerstvo navrhlo, aby byl pojmenován jménem předsedy ÚRO jeden závod a nikoliv celý podnik. Jinak by se musela předělávat řada právních dokladů. Úvod červencové schůze podnikové rady byl slavnostní. Podniková rada blahopřála Klementu Gottwaldovi ke jmenování předsedou vlády.

Dalším bodem byl návrh přeměny „Obecně prospěšného stavebního družstva zaměstnanců firem Prastav-Spojené pražské továrny na staviva v Praze a Stavela, velkoobchod se stavebními hmotami v Praze, se sídlem v Radotíně,“ na „Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo zaměstnanců Českých cementáren a vápenic.“ Vzrušení na konci schůze způsobily stížnosti, že pod záminkou nařčení z kolaborace z doby okupace se vyřizovaly osobní účty.³³⁹ Na srpnové schůzi byla hladce zvolena poslední třetina členů a náhradníků představenstva Českých cementáren a vápenic. Byl odeslán protest proti nízkému trestu členům bývalé protektorátní vlády a řešil se návrh na propuštění personálního a mzdového referenta. Bylo mu vyčítáno, že *postupoval po starém způsobu a hájil více zájmy představených než správný požadavek pracujících a nesnažil se najít možnost příznivého pro ně řešení.* Ač se vedení národního podniku snažilo svého mzdového a personálního referenta hájit, jeho propuštění nezabránilo. Říjnová schůze podnikové rady se nesla zase v ostrém protiúřednickém duchu. Řešil se problém výkonnostních příplatků úřednictva a podle některých členů podnikové rady byl národní podnik České cementárny a vápenice příliš zatížen velkým počtem úřednictva. Názor „poslat úředníky do výroby“ neuspěl, protože mezi úředníky byly počítány i odborné a střední technické kádry a bez nich by nemohla výroba fungovat, což si někteří osvědčenější členové podnikové rady uvědomili.³⁴⁰ Ovšem od října se v každé statistice zaměstnanců podniku porovnával poměr počtu mezi dělníky a úředníky. Na schůzích podnikové rady na konci roku poněkud ustoupil třídní boj a projednávaly se výrobní plány na rok 1947, druhý rok dvouletky.

Plánovalo se, že za rok 1947 České cementárny a vápenice vyrobí 355 000 tun cementu, 150 000 tun vápna, 43 000 tun saturačního vápence, jeden milion kusů lehkých stavebních desek, 15 milionů struskových cihel, 6 milionů pálených cihel a 20 000 tun štěrku. Plánovalo se, že radotínská cementárna vyrobí 50 000 tun cementu, vápenky v Loděnici 21 000 tun, v Srbsku 6 000 tun, v Holyni 7 000 tun vápna a 1500 tun štěrku a v Hlubočepích 6 000 tun vápna. Pečky vyrobí 600 000 kusů

Nový bagr do staré cementárny, 1947

lehkých stavebních desek o rozměrech 200 x 50 cm a 30 000 kusů různých tvárnic a 500 000 kusů dřevocementových cihel formátu 29 x 14 x 6 cm. Vedle výrobních plánů schválila podniková rada

založení putovní závodní knihovny, která by vhodnou literaturou vzdělávala zaměstnance v pohraničí a v závodech s malým počtem zaměstnanců, kde založení závodní knihovny uskutečnit nelze a chybí místní knihovny. Podniková rada podala žádost na ministerstvo informací, tiskový odbor, o povolení k tisku čtrnáctidenníku „České cementárny a vápenice.“ Časopis by měl náklad 2 000 výtisků a podle vydavatele tiskoviny podnikové rady: *Úkolem časopisu jest informovat všechny zaměstnance národního podniku o současných otázkách hospodářských a sociálních. Časopis má být pojátkem mezi zaměstnanci jednotlivých závodů, které jsou na území Čech, a jeho snahou bude zvýšit zejména vhodnými informacemi výkonnost všech zaměstnanců.* Na závěr listopadové schůze zaslala podniková rada velvyslanci SSSR Valerianu Zorinovi blahopřejný telegram k výročí VŘSR a předsedovi vlády Klementu Gottwaldovi dopis, ve kterém slibují, že úkoly dvouletky splní.

V lednu 1947 se obrátil Magistrát hlavního města Prahy na ředitelství Českých cementáren a vápenic s návrhem odkupu pozemku i objektu bývalé Podolské cementárny. Obvodní rada Prahy XV zamýšlela vystavět na pozemku bývalé cementárny kulturní dům a činžovní domy. Magistrát za výměru 137 027 m² nabízel částku 4 000 339 Kč. Rozhodnutí o prodeji bylo na ministerstvu průmyslu. Na lednové schůzi představenstva oznámil ředitel dr. Vidrman hospodářské výsledky prvního roku trvání n. p. České cementárny a vápenice. Bylo vyrobeno 325 369 tun cementu, 79 141 tun vápna, 436 190 m² dřevocementových desek, 1 452 tun mramorové mozaiky a keramiky (kameninové trubky) 685 tun. Radotínská cementárna vyrobila 37 112 tun, což bylo 11,5 % celkového objemu. Z toho vyplývá jistý posun v důležitosti radotínské cementárny. Zatímco ve firmě Prastav zaujímal první místo mezi podniky, v Českých cementárnách a vápenicích byla nejmenší cementárnou. K 1. lednu 1947 pracovalo v podniku České cementárny a vápenice 1 832 zaměstnanců a 27 Němců. Ředitel poukazoval na nedostatek pracovních sil. Pro rok 1947 se očekával nástup 150 slovenských dělníků. Pro nové pracovníky však chyběly, kromě pohraničí, byty. Při debatě k řešení nedostatku pracovních sil se někteří členové představenstva klonili k názoru, že ve stavebnictví, které bylo dříve mužskou doménou, lze zaměstnávat i ženy. Poukazovali na skutečnost, že v SSSR jsou ženy ve stavebnictví běžně zaměstnány. Dále ředitel oznámil, že Evidenční kancelář vápenic dnem 1. ledna 1947 končí činnost a vstupuje do likvidace.³⁴¹

Na první schůzi podnikové rady v roce 1947 hodnotil její předseda činnost rady za minulý rok. Zmínil se o *bojích, jež musely být svedeny o naše generální ředitelství, aby bylo uskutečněno přání dělnictva a uposlechnuto hlasu pracujícího lidu.* Protože předseda podnikové rady odcházel z Českých cementáren a vápenic, byl zvolen novým předsedou Klement Bok.³⁴² Jaro roku 1947 bylo ve znamení voleb do závodních rad. 14. března proběhly volby v sedmi závodech. Ač byli kandidáti pečlivě vybráni, v cementárnách neprošli. V Králově Dvoře, Čížkovicích a Radotíně se musely volby opakovat. Další kolo voleb proběhlo v září.³⁴³

V únoru došlo k prvnímu „rozsekávání“ bývalého Prastavu. Závod ve Zlíchově byl přeřazen do národního podniku Konstruktiva a továrna v Hlubočepích do národního podniku Rakovnické keramické závody. Na schůzi byli členové představenstva seznámeni s velkou investiční akcí, která se pravidelně objevovala na schůzích představenstva i podnikové rady po celou dobu existence Českých cementáren a vápenic. Byla to stavba nové cementárny a rekonstrukce vápenky v Prachovicích.³⁴⁴

V červnu došlo k požáru v závodě v Srbsku. Neopatrností dělníků byla zničena budova a strojní zařízení nakládací stanice. Škoda byla odhadnuta na 1 200 000 Kčs. Daleko větší starost mělo ředitelství z výpadku výroby a tím narušení výrobního plánu.³⁴⁵ V letních schůzích představenstva se opět projednával nedostatek pracovních sil. Problémy s dodávkami strojního zařízení pro lomy způsobovaly, že potřeba pracovních sil v lomech byla velká. Pokus řešit těžbu saturačního vápence pro cukrovaru formou brigád z cukrovarů se neosvědčil. Pracovní morálka brigádníků byla nízká. Ani dovoz pracovníků ze Slovenska a ciziny nebyl přínosem. Pracovní výkony Maďarů a Romů ze Slovenska a Rumunů v lomech byly velmi problematické. Pouze výkony Italů snesly přísnější měřítka. K zvýšení pracovní úsilí nepomohly ani pobídky formou například amerických cigaret, které získalo ředitelství z dodávek UNRRA. V červnu 1947 začal podnik České cementárny a vápenice dodávat cement na výstavbu nových Lidic. Z důvodu projednání investic podal v srpnu ředitel dr. Vidrman přehled o pecích ve vápenkách podniku a jejich technické úrovni. V devíti vápenkách je celkem 20 kruhových pecí a 45 šachtovek. Průměrně stáří je 52 let, přičemž nejnovější je 14ti komorová kruhovka systému Eckert-Ohop v Loděnici, postavená v roce 1916. V provozu je nyní devět kruhovek a čtyři šachtovky s celkovým výkonem 3 800 q denně. Zbytek pecí je mimo provoz, a to jak pro nedostatek pracovních sil, tak pro nehospodárnost a dezolátní stav. Na závěr schůze se projednávala budoucnost objektu Vindišovy v Radotíně, kterou Prastav koupil v roce 1940.³⁴⁶

V podzimních měsících proběhly na závodech volby do závodních rad. Před volbami byla svolána schůze zástupců závodních rad, závodních důvěrníků s vedením podniku, *neboť jak u zástupců závodů, tak u podnikového ředitelství byla pocítována potřeba úzkého styku se zástupci dělnictva jednotlivých závodů*, tak se uváděl důvod ke svolání schůze, ale ve skutečnosti se na schůzi projednávala taktika voleb, aby nedopadly rušivě jako na jaře. Průběh voleb však nebyl hladký. Závodní rada v cementárnách v Králově Dvoře a Radotíně byla zvolena až v opakované volbě a v Čížkovicích, v Loděnici a Srbsku se závodní radu nepodařilo zvolit vůbec. Proto se shromáždění zástupců závodních rad Českých cementáren a vápenic, které se ustavilo na schůzi 29. září 1947, obrátilo na ÚRO, aby urychleně vydalo směrnice o zřizování a obnovování podnikových a závodních rad. Schůze zástupců závodních rad a závodních důvěrníků, která se konala 6. listopadu, se zúčastnili zástupci ÚRO. Sdělili účastníkům schůze, že způsob volby podnikových, závodních rad, jejich organizací a působnost upraví druhé prováděcí nařízení k dekretu prezidenta republiky č. 104/45 Sb. o závodních radách, jež bude brzy vydáno. Do té doby se mají řídit pokyny, které schválilo představenstvo ÚRO na schůzi 10. října 1947. Na závěr schůze požádali zástupci ÚRO členy podnikové rady a další účastníky schůze, aby zaslali předsednictvu vlády rezoluci, ve které žádají, aby při všech jednání Národní fronty byli zástupci ÚRO. Na schůzi byl předložen ředitelstvím výrobní plán na rok 1948. Celý podnik České cementárny a vápenice vyrobí celkem 590 000 tun cementu, vápna 131 700 tun, 76 000 tun saturačního vápence a 780 000 m² isolačních desek. Pro Radotín se plánovala výroba 70 000 tun cementu, pro Loděnici 18 000 tun vápna a 4 000 tun saturačního vápence. Pro Holyni bylo plánováno 9 200 tun vápna a pro Srbsko 22 000 tun saturačního vápence. Pečky měly v roce 1948 vyrobít 600 000 m² isolačních desek.³⁴⁷ Konec roku se představenstvo a ředitelství podniku snažilo vyřešit provizorní správu konfiskátů.³⁴⁸ Stále nové formální požadavky Osídlovacího úřadu v Praze způsobují průtahy při přidělování konfiskátů do majetku podniku a vyžádá si ještě dlouhou dobu. Podnik nedostal do konce roku 1947 žádný z požadovaných konfiskátů.³⁴⁹

Na první schůzi podnikové rady v roce 1948 se projednávaly mzdy na generálním ředitelství. Bouřlivou debatu vyvolal zástupce generálního ředitelství, když členům podnikové rady odpověděl, že na informaci o mzdách na generálním i podnikovém ředitelství nemají právo. Jisté uklidnění přineslo vysvětlení ředitele dr. Vidrmana, že platy a další požitky jsou stanoveny ministerstvem ochrany práce a sociálních věcí v dohodě s ÚRO.³⁵⁰ Jednání o platech, tentokrát dělnických, se přeneslo i do další schůze. Neúspěch ve vyjednávání s ředitelstvím o změnách výše dělnických platů vedl k zaslání žádosti o intervenci ministru ochrany práce a sociálních péče Zdeňku Nejedlému a ÚRO.³⁵¹ Na prvním zasedání představenstva České cementárny a vápenice uctili členové představenstva památku svého kolegy dr. ing. Josefa Žitného, bývalého ředitele Podolské cementárny, později Průmyslových závodů hlavního města Prahy, který zemřel 29. prosince 1947. Ředitel Vidrman přednesl hospodářské výsledky podniku za rok 1947. Cementárny vyrobily 538 351 tun cementu. Plán byl splněn na 151 %. Vápna bylo vyrobeno 85 293 tun. Plán byl splněn pouze na 96,5 %. Ani ve výrobě lehkých stavebních desek nebyl plán splněn. Vyrobilo se 398 150 m², což bylo jen 46,8 % plánovaných výrobků. Za jednu z příčin nesplnění plánu byl považován nedostatek pracovních sil. Pracovní síly, které byly přiděleny Českým cementárnám a vápenicím podle dekretu prezidenta republiky č. 71/45 Sb. o pracovních povinnostech osob, které pozbyly československé občanství, mnoho užitku podniku nepřinesly. Pracovní morálka těchto lidí byla velmi nízká, vyhýbali se práci a vyhledávali různé intervence, jak se vyhnout nástupu do práce. Na závěr schůze se projednával nedostatek pracovního oblečení a obuvi. Z tzv. švédského daru³⁵² získal podnik prostřednictvím ministerstva ochrany práce a sociální péče oděvy a Československý červený kříž poslal podniku pracovní boty.³⁵³

Na únorové schůzi bylo představenstvo seznámeno s vyhláškami Osídlovacího úřadu v Praze a ministerstva průmyslu, že konfiskáty byly konečně začleněny do podniku ČCV.³⁵⁴ Dále byli informováni o stavu pracovních sil. K 1. lednu 1948 bylo zaměstnáno v Českých cementárnách a vápenicích 2 290 pracovníků, z toho 222 žen a 325 úředníků. Velké problémy jsou s fluktuací pracovních sil. Například v Radotíně v roce 1947 odešlo 63 lidí a přišlo 76 nových pracovníků. Posledním bodem bylo sjednání zdravotních prohlídek všech zaměstnanců Českých cementáren a vápenic s Masarykovou ligou proti tuberkulóze.

Nikdo z přítomných asi netušil, že tato schůze představenstva podniku České cementárny a vápenice je poslední.³⁵⁵ Po 25. únoru byla většina členů představenstva akčním výborem (AV) „vyakčněna“ a představenstvo podniku se v nových poměrech nesvolávalo.

Po únorových událostech byla 26. února 1948 svolána mimořádná schůze podnikové rady, která rozpoutala proces v podniku, který měl pro řadu zaměstnanců fatální důsledky. Na schůzi se hodnotila účast a průběh jednohodinové stávkové z 24. února, zjišťovalo se, zda byly na všech závodech ustaveny akční výbory a jak pracující reagovali na rezoluci přijatou na sjezdu závodních rad z 22. února. Po hlášení zástupců z jednotlivých závodů vystoupil soudruh³⁵⁶ Oldřich Pešek z Radotína, který prohlásil: *Dnes je doba působit, aby bylo dokončeno čistkou to, co po revoluci v květnu 1945 nemohlo být uskutečněno, a vyloučení ti, kdo do znárodněného průmyslu nepatří. Zůstanou-li na svých místech nadále nespolehliví lidé, vyrostete za půl roku nová reakce, a je proto příkazem doby*

udělat nyní konečný pořádek. Ředitel Vidrman prohlásil, že největší závadu vidí v tom, že akční výbory na závodech dosud nefungují a 90% závodů je nemá ještě ustaveny a není jiného východiska, než dáti akční výbory rychle dohromady.³⁵⁷ Ve stejném duchu se nesl příspěvek dalšího řečníka, ředitele Ferdý. Nabádal, aby ti spolupracovníci, o jejich spolehlivosti jsou určité pochyby byli hlídáni a střeženi tak, aby se předešlo eventuelním sabotážím a mohlo se v případě zpozorování nekalých úmyslů ihned zakročit. Nelibost přítomných způsobila zpráva, že 13 zaměstnanců závodu v Loděnici nesouhlasilo s rezolucí přijatou na sjezdu závodních rad. Na schůzi bylo schváleno odvolání z představenstva n. p. České cementárny a vápenice dr. ing. Rudolfa Bárty, dr. ing. Bedřicha Hacara, ing. Jaroslava Cuhry a Jana Petráše. Odvolání ředitele radotínské cementárny ing. Jedličky bylo pozastaveno. Odvolán byl i generální ředitel dr. Jaroslav Charvát. Na schůzi bylo odvoláno z podnikového ředitelství, z představenstva a z ústředního ředitelství celkem 18 zaměstnanců. Případ vyloučení prof. dr. ing. Rudolfa Bárty byl poněkud paradoxní. Zatím co v podniku České cementárny a vápenice byl vyloučen z představenstva „jako asociální stoupenec kapitalismu“, na Vysoké škole chemicko-technologického inženýrství byl zvolen do akčního výboru. Tato informace soudruhy z podnikové rady Českých cementáren a vápenic velmi rozhořčila a rozeslali protestní dopisy na akční výbor Vysoké školy chemicko-technologického inženýrství při ČVUT, na akční výbor Národní fronty na pražských vysokých školách a na akční výbor ministerstva školství. V odpovědi akčního výboru fakulty chemicko-technologického inženýrství se uvádí, že prof. dr. ing. R. Bárta není členem akčního výboru fakulty, a jelikož očista na vysokých školách je prováděna podle jiných směrnic, než očista v průmyslu, není možno z technických důvodů jmenovaného z vysoké školy odstraniti, jak požadujete³⁵⁸

128

Únorovým převratem byl v Československu odstraněn dosavadní demokratický režim a nastolen totalitní systém komunistické strany. K provedení státního převratu komunistické straně výrazně pomohlo odborové hnutí, které ovlivňovalo, jako nejpočetnější společenská organizace, zaměstnaneckou vrstvu společnosti. Řadu svých požadavků, například znárodnění, řešení vládní krize apod., protlačila KSČ prostřednictvím odborů. Postavení odborů se po únoru 1948 zásadně změnilo. Odbory se dostaly do područí KSČ a staly se součástí státního a stranického systému podporujícího komunistický režim. Změny, ke kterým došlo ve všech oblastech celé společnosti, se pochopitelně dotkly i průmyslu. Sovětizace a militarizace národního hospodářství se nemohla vyhnout průmyslu stavebních hmot. Řada závodů přišla o kvalitní management, který byl vyloučen. Snižovaly se finance do investic ve prospěch těžkého a zbrojního průmyslu. Například tak velký podnik typu Českých cementáren a vápenic si nemohl pořídit buldozer, protože nesehnal dostatek deviz.³⁵⁹ Začalo období utajování většiny hospodářských a výrobních zpráv, statistik a výrobních informací. Změnila se mluva úředních písemností. Údaje a sdělení jsou zahalena do ideologických frází a neustále se vyhláší něčemu boj. Například se nedostatky neodstraňovaly, ale bojovalo se s nimi apod. V důsledku změny úlohy odborového hnutí se mění také poslání podnikových a závodních rad.

Na březnové schůzi byl zvolen předsedou podnikové rady Oldřich Pešek. Od této schůze byly všechny provozní, výrobní a finanční zprávy podniku i jednotlivých závodů prohlášeny za důvěrné. Tajemník ÚRO upozornil na povinnost AV Českých cementáren a vápenic hlásit svá usnesení příslušné krajské odborové radě (KOR) a Ústřednímu akčnímu výboru Svazu zaměstnanců ve stavebním prů-

myslu při ÚRO, s udáním, kdo nastoupil na místo vyloučeného zaměstnance a jaká opatření byla učiněna k nerušenému chodu závodu. Zodpovědnost za opatření učiněná AV přijímá závodní rada a bylo zdůrazněno, že je nutné odmítnout případy, kdy by závodní rada činila AV výtky za jeho rozhodnutí. Toto upozornění mělo směřovat na protest proti vyloučení dvou inženýrů z radotínské cementárny. K vyloučení inženýrů poznamenal tajemník ÚRO, že inženýři nejsou vyloučováni proto, že jsou odborníky, nýbrž že jsou nespolehliví, a souhlasí z názorem, aby jmenovaným inženýrům byla dána garanční lhůta. Ředitel Vidrman seznámil přítomné, že České cementárny a vápenice dostaly do národní správy tyto podniky:

- J. Tomášek v Karlštejně
- Bratří Trnkové v Sušici a v Hydčicích
- K. Klement v Sušici a v Žichovicích
- J. Chvoj v Horažďovicích
- Pragolit – Vrutické cihelny v Praze
- První lovosická cihelna a vápenka v Lovosicích
- Veselý a Ing. Husák v Berouně
- Biskup, Kvis a Kotrba v Řeporyjích
- J. Maryško v Brodci

Na závěr svého vystoupení se ředitel věnoval celostátnímu vyhlášení boje proti ztrátám ve výrobě a využití surovin a odpadu.³⁶⁰

V dubnu vedení Českých cementáren a vápenic a podniková rada jednala o plánech a protiplánech³⁶¹ národního podniku i jednotlivých závodů. Ředitel Vidrman sdělil, že v rámci národního podniku bude dvouletý plán (2LP) do 28. října³⁶² splněn v cementu na 113%. Aby se dosáhlo tohoto výsledku, uvedeme do provozu stará zařízení, s nimiž se počítalo jako s náhradními. Plán výroby vápna splníme do 28. října na 101,5%. Plán v těžbě vápenice splníme jen s velkými potížemi. V izolačních deskách nedosahuje denní průměr výroby požadovaného výkonu, tak aby byl plán

Vápenka Žichovice

Vápenka Tomášek – Korno

Vápenka Sušice

Vápenka Biskup, Kvis a Kotrba v Řeporyjích

129

splněn na 100%. Zároveň ředitel informoval, plán na pětiletku je již ve stádiu tvorby plánů. Ke kontrole plnění plánů, protiplánů mají být ustaveny akční trojky. Nejvyšší podniková akční trojka má být ve složení: předseda podnikové rady, zástupce ředitelství a předseda výrobního výboru.

Jeden ze závažných důvodů neplnění plánu výroby vidělo vedení podniku ve špatné pracovní morálce, ve fluktuaci zaměstnanců a absentérství. Na odstranění těchto nešvarů byly na závodech ustaveny akční trojky, které měly vhodně působit na pracující, aby se polepšili.

Zdá se však, že více než ideologické fráze typu že dnes, kdy pracujeme pro sebe a lepší zítřek nás všech, je třeba plnit své povinnosti a být zodpovědnými hospodáři na národním majetku,³⁶³ platily na upevnění pracovní morálky zákony trestající provinění proti pracovní kázní.³⁶⁴

V dubnu 1948 dostal podnik do národní správy firmu Isolit v Močovicích.

V červnu a následujících měsících nastaly národnímu podniku personální problémy. Zvolení Klementa Gottwalda prezidentem republiky bylo doprovázeno rozsáhlou amnestií. Protože ve většině závodů Českých cementáren a vápenic pracovali trestanci, prezidentská amnestie nepříznivě zasáhla do jejich pracovních sil. Zvláště obtížná situace nastala v závodech v Loděnici a v Svobodě nad Úpou. Žně a další zemědělské práce ohrožovaly provoz v lomech. Většina lamačů byla malozemědělci a o žních se věnovali svým polím. U pracovníků z regionu nebyla tato situace tak palčivá jako u dělníků z jižního Slovenska, ti totiž odcházeli na několik týdnů. Ředitel kritizoval, že akční trojky, které se měly absencí zabývat, nejsou na všech závodech ustaveny. Další příčinou neplnění výrobního plánu byl nedostatek financí na pořízení nového zařízení nebo rekonstrukci starého. Na pětiletku se počítalo na investice s částkou 830 milionů Kčs, ale dnes už víme, že částka bude velmi snížena, komentoval ředitel.³⁶⁵

Ač již uplynuly čtyři měsíce od únorových událostí, někteří členové podnikové rady a závodních rad nepostřehli, že se doba změnila a úloha podnikových a závodních rad je jiná. Proto byli na tyto změny důrazně upozorněni vedením podniku. *Závodním radám nepřísluší dělati ve výrobě jakékoliv opatření. Závodní rady mají a mohou navrhopati, ale nesmí křžiti svými názory dispozice vedoucích. Ani závodní rada, ani skupina ROH neřídí závod, ani nečiní žádná opatření, která spadají do správy podniku. Závodní rada bdí nad vedením s hlediska zaměstnanců, ale nikdy nerozhoduje o výrobě a zařízení.*³⁶⁶

Po této kritice se podniková rada pustila do účastníků slavnostního pochodu Prahou při XI. všesokolském sjezdu. Slavnostní pochod sokolů Prahou se stal manifestací proti komunistické nadvládě. Účastníci pochodu provolávali slávu Benešovi a další hesla jako, „Nedáme si diktovat, koho budeme milovat“ a další. Podniková rada odsoudila chování účastníků a žádala přísné potrestání viníků.

Ředitel Vidrman informoval, že řízením radotínské cementárny byl dočasně pověřen Antonín Řepa. Nahradil odvolaného ing. Josefa Jedličku.

V hospodářské zprávě bylo konstatováno, že největší tíhu exportu cementu do ciziny bude ležet na KDC a cementárně v Čížkovicích. Radotín bude zásobovat výhradně tuzemsko. Dřevocementové desky vyrábíme pouze v Pečkách. Provoz v Havlíčkově Brodě je v rekonstrukci. O desky je velký zájem, protože se používají ve velkém ve stavebnictví. Na závěr schůze byl projednáván nedostatek pracovních sil, který byl způsoben odsunem posledních Němců, a prevence proti úrazům. Jmenování bezpečnostního referenta podniku, bezpečnostních referentů, dozorců a důvěrníků závodů bylo provedeno 31. července 1948. Vedení podniku a podniková rada předpokládali, že se novým funkcionářům podaří snížit velkou úrazovost.

Vedení odborů se obrátilo na podnikovou radu, aby zřizovala na podnicích závodní kluby a závodní školy práce. Obě instituce měly posílit odbornou zdatnost pracujících a zvýšit pracovní morálku.³⁶⁷

V srpnu byl schválen podnikový katalog prací, který byl pak odeslán Ústavu pro pracovní normy při ÚRO a ministerstvu sociální péče. Byl kritizován formální přístup vedení všech tří cementáren, které formulář vyplnily paušálně a podniková rada musela v cementárnách provést kontrolu.

Ředitel informoval podnikovou radu o plánu na rok 1949. České cementárny a vápenice v roce 1949 vyrobí 650 000 tun cementu (pro Radotín bylo plánováno 70 000 tun). 165 000 tun vápna (Loděnice měla vyrobít 19 300 tun a Holyně 10 000 tun vápna). Vytěžít se mělo 69 000 tun vápence. (Pro Loděnici se plánuje 4 000 tun a pro Srbsko 22 000 tun vápence). Plán struskových cihel byl stanoven na 15 milionů kusů a červených cihel na 2 300 000 kusů. V roce 1949 se mělo vyrobít 900 000 m² izolačních desek o síle 2,5 cm. (Pro Pečky se plánovalo 600 000 m²).

Na konci roku se rozmohlo socialistické soutěžení. Soutěžilo se o snížení absence, o odstranění těžké práce, o podávání zlepšovacích návrhů apod. Tato soutěžní smřšť si vynutila zříditi funkci soutěžního referenta.

Na schůzi se poměrně živě projednával problém jak vykázat proschůzované hodiny členů odborů a závodních rad v nepřetržitých provozech.

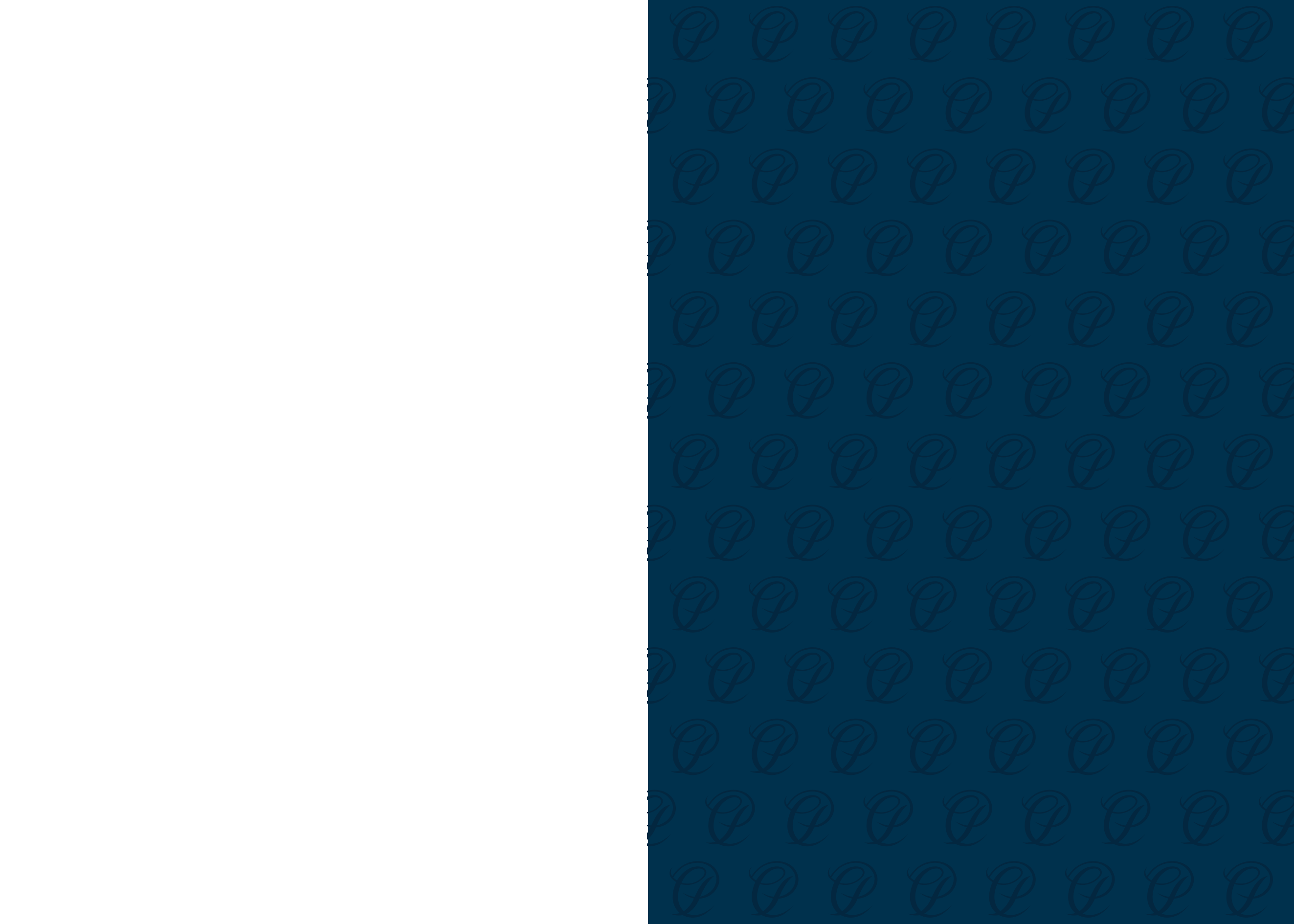
Pro zvýšení technické odbornosti pracujících zřídilo ředitelství v Praze, v Králově Dvoře a v Čížkovicích přeškolení střediska. Vyučování bylo internátní a vyučovaly se tyto předměty: základy národního hospodářství, plánovaného hospodářství, úrazová zábrana, matematika a geometrie, elektrotechnika, tepelná technika, uhelné a energetické hospodářství, lomařství, nauka o strojích, mlecí technika, chemická technologie, protipožární opatření. Vedení závodu předpokládalo, že by se mohlo vyškolit asi 100 osob.³⁶⁸

Rok 1949 byl ve znamení opětovné reorganizace národního podniku. Ředitel Vidrman seznámil na dubnové schůzi přítomné s připravovanou decentralizací Českých cementáren a vápenic. Národní podnik České cementárny a vápenice spravoval celkem 49 závodů, ležících prakticky ve všech krajích v Čechách. Proto bylo rozhodnuto, aby byl podnik rozdělen podle krajů. V rámci kraje budou takto rozdělené závody tvořit samostatnou hospodářskou jednotku. Vedoucí podnik, který je nazýván také kmenovým podnikem, bude mít sociálně-politický a kádrový referát, účetní, finanční, mzdovou, provozní, skladní, střediskovou samosprávu, nákupní oddělení (mimo věci hromadného nákupu), běžnou technickou a provozní správu. Vývojové investice, velké údržby, technické práce projekční a jednotné plánování sektoru bude řízeno centrálně.

V Pražském kraji, kde jsou důležité závody Českých cementáren a vápenic, jako Královodvorská cementárna, Loděnice, Srbsko, Skoupý, Radotín, Řeporyje, Smíchov, Kladno a Pečky, nebude zřízen pouze jeden, ale dva až tři kmenové závody. Reorganizace by měla skončit 31. prosince 1949.

Na závěr zhodnotil ředitel Vidrman finanční hospodaření národního podniku Českých cementáren a vápenic za dobu jeho existence. Za rok 1946 byla vykázána ztráta 45 681 000 Kčs, za rok 1947 byla ztráta již jen 14 156 000 Kčs. Za rok 1948 byl zisk 14 900 000 Kčs.

V tomto období se nezapomínalo na sociální otázky. Radotínská cementárna v roce 1948 převzala patronát nad místní mateřskou školou a v roce 1949 postavila pro své zaměstnance domy ve Slavojově ulici v Radotíně.

~ PRAGOCEMENT, n. p., RADOTÍN ~

Národní podnik **Pragocement** byl zřízen vyhláškou ministra průmyslu ze dne 9. července 1949, číslo 1106, uveřejněnou v Úředním listě Republiky československé, řada II. dne 16. července 1949, číslo 164, s účinností od 1. ledna 1950 se sídlem v Radotíně. Ředitelství Pragocementu řídilo radotínskou cementárnu a vápenky v Řeporyjích, v Holyni, ve Skoupém u Sedlčan.³⁶⁹ Neuplynuly ani dva roky a majetková podstata bývalé firmy Prastav byla rozpuštěna, ač se národní správa a podniková rada snažila firmu v nových podmínkách udržet vcelku. Výrobní program nového podniku obsahoval výrobu cementu, vápna, vápenného hydrátu, suchých omítkových směsí a umělého kamene, těžby mramorových bloků, mozaikových chodníkových kostek a upraveného vápence pro různé průmyslové účely.

Od 1. dubna 1952 byl podnik rozšířen o vápenky v Chýnově a v Rakovicích u Písku, které byly delimitovány z Jihočeských cihelen a vápenic, n. p., v Českých Budějovicích. Další pohyb v počtu závodů Pragocementu nastal 1. ledna 1953. Vápenka v Rakovicích byla předána do místního hospodářství a přibýly vápenky v Loděnici, v Srbsku a ve Zdicích, které byly delimitovány z Královské cementárny, n. p., Králův Dvůr u Berouna. Od roku 1954 bylo součástí Pragocementu Středisko pro trhací techniku a nové způsoby těžby v Praze.³⁷⁰

Ředitelem nového podniku byl jmenován bývalý předseda podnikové rady Českých cementáren a vápenic Oldřich Pešek.

Nový podnik vznikl ve složité době. Po roztržce s Jugoslávií Stalin a moskevští soudruzi nepřipustili žádné specifické cesty k socialismu a jediná správná linie výstavby socialismu byla sovětská. KSČ se distancovala od titoismu a nacionalismu, tj. od československé cesty výstavby socialismu, a začala mechanicky přebírat sovětskou praxi pod heslem „Sovětský svaz náš vzor“. Do poměrně vyspělé československé ekonomiky se začaly přenášet metody a postupy z odlišného prostředí. Sovětská ekonomika se vyvíjela v izolaci od světa, nebyla závislá na dovozu surovin a v některých odvětvích za světovou ekonomikou zaostávala.

Vápenka Chýnov

Kruhová vápenka Rakovice

O úrovni sovětského průmyslu svědčí skutečnost, že zahraniční obchod byl velmi skrovný a hlavním vývozním artiklem nebyly výrobky, ale převážně suroviny. Na přebírání sovětských zkušeností dohlíželo množství sovětských poradců, kteří měli velký vliv, ale žádnou zodpovědnost. Na druhé straně mnoho neúspěchů a nezdarů se omlouvalo zásahy sovětských poradců, a proto nebyl nikdo za ně zodpovědný. Na přelomu let 1948–1949 opustila KSČ představu o koexistenci státního a družstevního sektoru se soukromou malovýrobou a dalším drobným podnikáním, jak ještě hlásala krátce po únoru 1948. Vedení KSČ vyhlásilo politiku rychlé socializace v oblasti zemědělství, řemesel, maloobchodu, služeb a svobodných povolání. Změnu strategie stvrdil IX. sjezd KSČ jako součást generální

Stará cementárna, věž šachtových pecí

linie výstavby socialismu v Československu.³⁷¹ Socializace drobného podnikání se promítla i do chodu podniku Českých cementáren a vápenic. Na jedné straně se od ČCV oddělovaly národní podniky, jako byl Pragoceмент, na druhé straně přebíraly do správy desítky provozoven drobných výrobců cementového zboží, cihel a vápna.³⁷²

Výrazně se zhoršily mezinárodní vztahy. V listopadu 1949 na zasedání Informačního byra komunistických a dělnických stran v Moskvě bylo deklarováno, že imperialismus přistoupil k otevřené přípravě války. Očekávalo se vypuknutí války kolem roku 1953. Z toho byl vyvozen závěr, že socialistické státy musí zintenzívnit úsilí o hospodářskou nezávislost, vystupňovat tempo industrializace a věnovat zvýšenou pozornost vyzbrojování svých armád. Úkoly ve vyzbrojování jednotlivých zemí sovětského bloku byly stanoveny na poradě u J. V. Stalina v lednu 1951. Na protokol z moskevského jednání navázala řada

stranických i vládních dokumentů v ČSR, které shrnuly požadavky na zbrojní průmysl do „Projektů plánu maximální zbrojní výroby“. Realizace „Projektů plánu maximální zbrojní výroby“ z března 1951 měla dalekosáhlé důsledky pro celé národní hospodářství a stala se rozhodující příčinou změny pětiletky. Jako průmyslově nejvyspělejší země sovětského bloku bylo Československo pověřeno nadsazenými výrobními úkoly, podílet se na industrializaci méně ekonomicky vyspělých zemí východního bloku a maximálně rozšířit zbrojní výrobu.³⁷³ Byl prakticky opuštěn pětiletý plán, který vznikl v letech 1947–1949 a který obsahoval řadu pozoruhodných myšlenek, návrhů a postupů. Jeho autoři byli přední komunističtí ekonomové, kteří získali odborné vzdělání v předmnichovské republice a západní Evropě. S nimi spolupracovala

v různých subkomisích národohospodářské komise ÚV KSČ řada předních odborníků vysokoškolsky vzdělaných s mnohaletou manažerskou praxí, většinou nečlenů KSČ. Jedním z nich byl i profesor dr. ing. Rudolf Bárta, bývalý národní správce Prastavu.

K úpravám pětiletého plánu došlo v letech 1950, 1951, 1953 a 1954. Hospodářské potíže, které vyplývaly z přecenění skutečných možností, ze složitých objektivních podmínek a z chybných rozhodnutí, byly považovány za záškodnickou činnost. V procesu s „vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským“ v listopadu 1952 se v žalobě mj. uvádělo, že národohospodářská komise ÚV KSČ byla složena „z vybraných kapitalistických nepřátelských živlů“, aby bylo možno „zločinně zasahovat do všech úseků československého hospodářství“. Většina obětí tohoto a dalších procesů byli lidé, kteří formovali poválečnou hospodářskou politiku nebo zastávali významná místa v ústředních hospodářských orgánech.³⁷⁴ Na jejich místa nastoupili noví, většinou odborně méně zdatní, ale ideově pevní soudruzi.

V průběhu pětiletky se prosadila nejužší centralizace řízení v poválečném vývoji republiky, která se neomezovala na hospodářský úsek. Přispívala k tomu nejen studená válka, ale i snaha stranických a státních orgánů upevnit kontrolu nad všemi úseky života společnosti. Podniková sféra ztratila dřívější samostatnost a jistou nezávislost na vrcholných orgánech státu. Ve vnitropodnikovém hospodářství byl převzat sovětský chozrašcot. Vliv pracovních kolektivů a odborů se oslabil. Podnikové a závodní rady přešly do Revolučního odborového hnutí (ROH). Od roku 1953 se přeměnily na závodní výbory ROH. Jak už bylo řečeno, počátek padesátých let byl ve znamení příprav na válku. Byla budována velká armáda, největší

Stará cementárna v plném provozu

Hlavní brána do staré cementárny

v dějinách Československa,³⁷⁵ a začal hon na špiony, imperialistické a třídní nepřátele. V průmyslových podnicích, důležitých pro obranu státu, a mezi nimi byly i cementárny, byli ustaveni bezpečnostní referenti, ekonomičtí a surovinoví hospodáři, kteří dohlíželi na hospodaření s palivy, elektrickou energií, kovy a dalšími surovinami.³⁷⁶ Zachovávaní vojenského a průmyslového tajemství v závodech ČCV nařizoval oběžník č. 26/49 ředitelství Československých keramických závodů.³⁷⁷ Všechny stavební plány, živnostenské a statistické písemnosti měly označení „Tajné.“ Tajnosti vyvrcholily při sčítání lidu 1950. Ředitelství Pragocementu došel 2. března 1950 tento přípis. Z nařízení ministerstva vyplní dotazník soupisu průmyslových a živnostenských závodů za váš národní podnik váš bezpečnostní referent. Dotazník nesmí býti odevzdán sčítacímu komisaři, nýbrž v zalepené obálce proti potvrzení předán osobně veliteli SNB nebo jeho úřadujícímu zástupci.³⁷⁸ Zatímco v dřívější době se každá firma honosila, jak velké množství výrobků vyrobí a jaké moderní strojní vybavení má, nyní tyto informace byly považovány za přísně důvěrné.

Na mostě k dnešnímu obchodnímu centru Berounka

Velké částky peněz směřovaly do těžebního průmyslu. Preferována byla hlavně těžba paliv a kovů. Část investic plánovaných do průmyslu vyrábějícího stavební hmoty byla převáděna do těžkého a zbrojního průmyslu. Tím se nedostávaly prostředky na opravy a rekonstrukci výrobních provozů, i když národní hospodářství potřebovalo na výstavbu nových objektů (továren, dolů, vodních děl, zemědělských staveb a sídlišť) množství cementu, vápna a dalších stavebních hmot. Pozoruhodné bylo, že výstavba dálnic a rychlostních silnic, které byly po projekční a technické stránce z doby první republiky a protektorátu celkem dobře připraveny, byla ze strategických důvodů pozastavena.

Tzv. ouřednický dům

Radotínská cementárna se stala opět hlavním závodem nového podniku. Vyráběla portlandský cement ve dvou šachtových automatických pecích. Vápenec se dovážel z Lochkova po úzkokolejné dráze. Další surovina se odebírala z vlastních lomů v Loděnici a Slivenci. Zásobu kamene měla cementárna ve svých lomech na několik desítek let. Zařízení závodu bylo v letech 1947–1949 částečně rekonstruováno. Výrobu plánovaných 70 000 tun cementu zvládala cementárna s vypětím všech sil. Na modernizaci závodu, po které by se výroba

zvedla o 100%, se plánovalo 12 600 000 Kčs. Tato suma nebyla se známých důvodů k dispozici, a proto se hledalo náhradní řešení. Nakonec byla z bývalé Podolské cementárny v roce 1952 do Radotína přemístěna šachtová pec a cementový mlýn Rekord a také přistavěna nová surovinová sila. I v dalších letech byly k dispozici pouze malé investice, které stačily jen na nutnou údržbu a mírné zlepšení zařízení.

Díky poloze v blízkosti Prahy byla většina cementu expedována auty, a proto byla postavena nová automatická plnička pytlů a upraveno mechanizované nakládání cementu.³⁷⁹ V rámci socialistické soutěže o odstranění těžké fyzické práce, vyhlášené ještě v roce 1949, byly instalovány transportéry k vykládání materiálů. Nejzásadnějším odstraněním těžké ruční práce byla instalace transportéru a vyklápěcího zařízení vozíků z Ostraje Opava u nového kladivového drtiče vápence v roce 1952.³⁸⁰ V témže roce byl instalován kladivový drtič se šikmým transportem pro drcení suroviny. Byl dán do provozu sušící buben s korečkovým výtahem na automatickou váhu a s řetězovým transportérem do zásobníků vápence.³⁸¹

Začátek provozu sušící a drtičí stanice byl doprovázen stížnostmi radotínských občanů na velkou prašnost. Stížností se zabývala redakce Rudého práva, OV KSČ a Okresní odborová rada. Ta svolala komplexní brigádu techniků firmy Janka, n. p., na které se projednávala otázka odprašování. Bylo navrženo zařízení skládající se z osmi odlučovačů o průměru 450 mm, které by zachycovalo 80% prachu.³⁸²

V roce 1951 byla pro zaměstnance postavena moderní závodní jídelna, která nahradila starou kantýnu.³⁸³ Současně byla zahájena stavba nového komína za drtičí stanicí, jenž měl nahradit staré demolované komíny.³⁸⁴ Do roku 1952 bylo zastřešeno skladiště na kusový materiál, provedena přístavba laboratoře a celková adaptace sociálního zařízení pro dělníky. Dále se uskutečnila stavba dvou transportních lávek, které umožnily přepravu slínku od pecí do zásobníků u cementových mlýnů a byla dokončena přestavba tří surovinových sil.³⁸⁵

Uplynul rok 1953, imperialisté nezaútočili, korejské dobrodružství soudruhům ukázalo, že se ideály socialismu silou zbraní těžko prosadí, a československá ekonomika vykazovala „jisté disproporce“, jak se oficiálně uváděl náběh ke krachu, a tak došlo k jistému snížení napětí a zbrojení. Byly vypracovány dva konsolidační roční plány (1954 a 1955), ve kterých byly omezeny investice do těžkého a zbrojního průmyslu a přesunuty do spotřebního průmyslu, zemědělství a bytové výstavby

V této době probíhala na příslušných místech debata, zda provést generální opravu zastaralé radotínské cementárny, nebo ji zbourat a postavit novou. Pochopitelně v situaci, kdy nepadlo konečné rozhodnutí, k nějakým velkým investicím do zařízení cementárny nedocházelo, a tak finance stačily pouze na nejnútnejší údržbu.

V květnu 1953 dostal Pragocement vládní objednávku na dodání 15 m³ bloků sliveneckého červeného mramoru na obklad stěn mauzolea Klementa Gottwalda. Vládní zakázka byla politicky sledována. Podnikový ředitel Oldřich Pešek se zavázal, že surovina bude vylamována s co největší pečlivostí, zdravé kvality a v požadované barvě. Protože Pragocement nedisponoval zvedacím zařízením, zapůjčila vojenská správa zdarma 30 bm mostní konstrukce BB, portálový jeřáb a vojáky brigádníky, aby mohly být vytěženy kvádry v předepsaných rozměrech a v předepsaných lhůtách. Náklady na bloky činily 44 381, 43 Kčs v nové měně.³⁸⁶ Od roku 1955 zásoboval podnik Pragocement pražský komunální podnik chodníkovou mozaikou ze sliveneckého mramoru. V lomu Hvižďalka byl 15. května 1954 proveden první clonový odstřel.

V roce 1954 bylo dáno do provozu nové odprašovací zařízení a zprovozněn nový komín, jehož stavba byla zahájena v roce 1951. Z technických důvodů byla od ledna do počátku září 1956 zastavena výroba cementu a továrna vyráběla pouze mleté vápno a vápenec na hnojení.

V následujícím roce 1957 byla provedena výměna surovinového mlýna a v roce 1960 bylo v cementárně zřízeno závodní zdravotní středisko. V roce 1958 došlo k organizačním změnám v podniku. Byl delimitován lom Sliveneč do Povltavského průmyslu kamene a odděleno Středisko pro trhací techniku a nové způsoby těžby v Praze. Po dlouhých urgencích byl v roce 1959 postaven v Radotíně nový mlýn typu „Unidan“ a demontován starý mlýn „Rekord“. Byla zrušena doprava kamene z lomu úzkokolejnou drahou a nahrazena přepravou auty.

Likvidace surovinového mlýna ve staré cementárně

Dne 2. prosince 1959 zemřel ředitel Pragoce-mentu Oldřich Pešek. Do jmenování nového ředitele vedl podnik ekonomický náměstek Václav Černý. 2. června 1960 nastoupil do funkce podnikového ředitele Jaroslav Havel.

Na počátku šedesátých let byl stav provozního zařízení cementárny špatný, nezajišťoval řádný a bezpečný provoz, a proto byla výroba v radotínské cementárně ukončena v srpnu 1963. Zajímavé bylo, že v posledních dvou letech 1961 a 1962 vyrobila nejvíce cementu do té doby. V roce 1961 to bylo 154 600 tun³⁸⁷ a těsně před u zavřením, v roce 1962, vyrobila 160 000 tun cementu.³⁸⁸ V posledním roce provozu bylo vyrobeno 7 310 tun cementu, 41 000 tun mletého vápence a 3 290 tun hydraulického pojiva.

Likvidační strojního zařízení a dalšího vybavení staré cementárny byla pověřena skupina pracovníků vedená stavitelem Vlastimilem Čechelínem. Na základě povolení MNV v Radotíně čj. 723/1965 byla provedena demolice staré cementárny. Projekt bourání vypracoval v roce 1964 Keramoprojekt Trenčín. Plánovaná cena demolice byla 3 330 300 Kčs.³⁸⁹ Likvidaci provedly Vojenské stavby v Praze. Demoliční práce probíhaly od listopadu do 31. prosince 1966. Ze staré cementárny zůstala bývalá administrativní budova, část zámečnických dílen, bývalá truhlárna a domky u vrátnice. S administrativní budovou se počítalo po stavebních úpravách jako s kulturním domem. Nakonec i tyto objekty byly do roku 1969 zbořeny.

Demolice staré cementárny

Častá delimitace pobočných závodů v padesátých letech se projevila v nedostatečných investicích do výstavby nových kapacit a modernizace provozů. Z větších investičních akcí byly pouze

v Loděnici postaveny dohašovací bunkry na hydrát a v roce 1953 provedena rekonstrukce lanové dráhy z lomu do vápenky.³⁹⁰ V průběhu roku 1959 byly vystavěny drtící a třídící stanice v Chýnově a nová mlýnice v Řeporyjích. Využití staré kruhové pece ve Zdicích se ukázalo neekonomické.³⁹¹ V letech 1954 až 1960 byl ve zdickém závodě, mimo výrobní program, semlán na Löschově mlýně colemanit³⁹² pro Kovochemu Uhřetěves.³⁹³ Ročně bylo rozemleto okolo 4 000 tun tohoto minerálu.³⁹⁴

Na konci padesátých let se firma Pragoce-ment začala zajímat o ochranné známky svých výrobků. Některé známky pocházely ještě z doby firmy Prastav, například značka pro druh cementu „Atlas“. U některých značek platnost prošla a nebyla už obnovena. V roce 1959 se vedení podniku obrátilo na Ústředí patentů a ochranných známek při Československé obchodní komoře k zaregistrování ochranné známky č. 102743 „Karlit“ pro výrobek vápenky v Srbsku. Převod registrace podnik Pragoce-ment zdůvodnil skutečností, že v roce 1953 přešla vápenka v Srbsku do správy Pragoce-mentu. Podobně v roce 1961 žádalo vedení podniku o převod ochranné známky č. 116556 „Chemikan“ z Hranické cementárny a vápenice, n. p., Hranice na Pragoce-ment, n. p. Značku nesl hydrát pro speciální účely, který vyráběla vápenka v Loděnici.³⁹⁵

Pro své zaměstnance vybudovala v roce 1953 firma Pragoce-ment rekreační středisko v Kokoníně u Jablonce nad Nisou a pro mládež rekreační středisko (pionýrský tábor) v Srní na Šumavě. V roce 1960 zřídila zdravotní středisko v Radotíně.

V závěru padesátých let došlo k další reorganizaci průmyslové sféry. Byly zrušeny hlavní správy a zřízeny tzv. střední články řízení, výrobně hospodářské jednotky (VHJ), sdružující převážně podle oborového principu řadu podniků. K 1. lednu 1960 vznikla výrobně hospodářská jednotka **Cementáren a vápenic (VHJ CEVA)**. Pro české země byla zřízena VHJ CEVA Radotín,³⁹⁶ od roku 1970 VHJ CEVA Praha. Pro Slovensko byla ustavena VHJ CEVA Trenčín. VHJ CEVA byla hlavním výrobcem cementu, vápna, vápence, osinkocementových výrobků, sádrovice, sádry, výrobků ze sádry, omítkových směsí a lehkých stavebních desek.³⁹⁷ Počet národních podniků ve VHJ CEVA Radotín (Praha) kolísal. V roce 1960 jich bylo 12, v roce 1969 již 14, v roce 1979 počet poklesl na osm. Od 1. ledna 1980 byla zavedena koncernová organizace. Dosavadní národní podniky a generální ředitelství byly zrušeny a byl zřízen koncern CEVA, který se skládal z generálního ředitelství, pěti koncernových podniků, výzkumného ústavu a organizace pro investiční výstavbu.³⁹⁸ Cementárna v Lochkově byla zařazena do koncernového podniku CEVA Praha. Tento stav trval až do roku 1989.

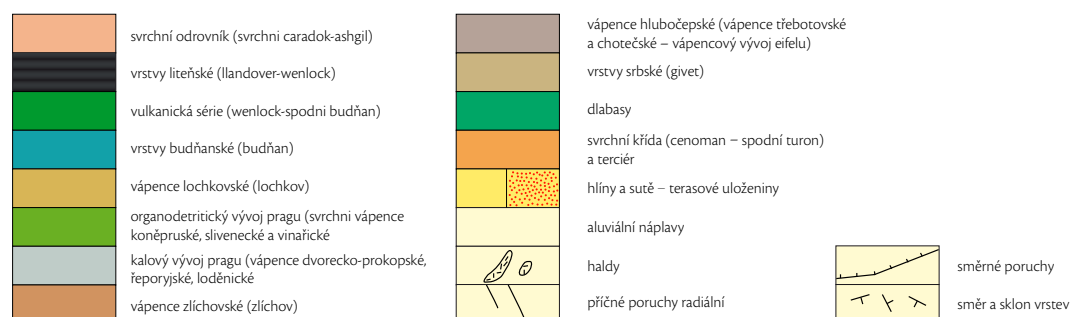
GEOLOGICKÝ PRŮZKUM

V souvislosti s budoucností cementárny byl proveden v letech 1953 až 1957 ložiskový průzkum. Přesné zadání průzkumu bylo: *Prověření detailní statigrafie a tektoniky vápencové oblasti v okolí dnešního lomu Hvíždalka a v předpolí tohoto lomu. Zjištění chemismu a technologických vlastností vápenců.* Byly provedeny vrtné a štolovací práce nad lomem. Průzkum prováděl Zeměvrtný průzkum a sondy, n. p., Praha. Výsledek geologického průzkumu byl shrnut do tohoto posudku: *Nejnižším stratigrafickým souvrstvím zájmové oblasti jsou vápence lochkovské, náležející k nejsvrchnějšímu siluru. Obsahují velké množství rohovcových pecek. Jsou pro cementářské účely nepoužitelné a představují podloží a hranici těžebních možností. V jejich nadloží jsou černé, deskovité vápence kosořské, náležející k nejspodnějšímu devonu. Mají poněkud zvýšený obsah SiO₂ a rovněž vyšší obsah MgO, takže nelze je pokládat za výhodnou cementářskou surovinu. Zpracovatelné jsou v případě nouze pouze v nepatrném množství. Jejich mocnost činí 3–4 m. V jejich nadloží jsou uloženy mramory a vysokoprocentní vápence slivenecké a řeporyjské. Obsahují 80–90 % CaCO₃, místy jsou dolomitované, jejich mocnost je proměnlivá, neboť se jedná o útesový vývoj a kolísá od 0 do 15 m. Jejich nadloží tvoří vápence dvorecké, které mají povahu vápenných slínů s obsahem asi 68–72 % CaCO₃. Jsou složeny z pecek vápencových*

o velikosti v průměru 3–10 cm, přičemž mezerní hmota mezi těmito peckami je tvořena plastickým slínem s nižším obsahem CaCO_3 . Mocnost jejich je asi 30 m (podle povrchových odkryvů). Nad nimi leží vápence prokopské. Jsou to lavicovitě vápence o mocnosti vrstev 20–40 m. Jsou to vyšší vápence s průměrným obsahem 83% CaCO_3 . Jejich mocnost je několik desítek metrů.³⁹⁹ Zároveň byl proveden i ložiskový průzkum v lokalitě Damil v katastrálním území Tetín. Práce na Damilu prováděl Nerudný průzkum, n. p., Brno, středisko Praha. V roce 1955 byla prověřována lokalita za Kalinovým mlýnem a v předpolí lomu Cikánka II., tj. za restaurací Cikánka. V národohospodářském plánu na rok 1954 byla na ložiskový průzkum uvolněna částka 137 538, 50 Kčs a na rok 1955 suma 194 513, 60 Kčs.⁴⁰⁰

Geologická mapa širšího okolí

STAVBA NOVÉ CEMENTÁRNY V RADOTÍNĚ

Zvýšená potřeba cementu pro národní hospodářství vedla k rozhodnutí o výstavbě nové cementárny. K vybudování nového závodu v Radotínském údolí vedlo několik důvodů. Jednak to byla ověřená surovinová základna⁴⁰¹, snadné napojení na železniční síť a blízkost hlavního města, jehož stavby měly být hlavním odběratelem vyráběného cementu. V roce 1957 byl vypracován investiční úkol na výstavbu nové cementárny. Investorem byl n. p. Prago-cement. O rok později schválila vláda Československé republiky výstavbu nové cementárny s pracovním názvem Cementárna Lochkov, která měla mít roční výrobní kapacitu 452 000 tun slínku a 610 000 tun cementu. Tato stavba byla prováděna jako vládní úkol, a tak měla podporu všech nadřízených orgánů. Byla schválena technologie výroby cementu v novém závodě, a to suchou cestou s cyklónovými výměníky tepla. Projekt výstavby byl vypracován Keramoprojektem, n. p., Praha, stavební část zajišťovala Konstruktiva, n. p., Praha a generálním dodavatelem technologické části byly Přerovské strojírny, n. p., Přerov. Hlavní strojně-technologické zařízení dodala firma Klöckner-Humboldt-Deutz. Mezi investorem, projektantem a dodavatelem byly od začátku až do dokončení stavby uzavírány typy smluv, které tržní hospodářství nezná. Byly to jednotlivé i sdružené socialistické závazky na dodržení a zkrácení lhůt při výstavbě. Termín výstavby nového závodu byl dva a půl roku. Projekt byl rozdělen na tři části: stavba I. – vlečka, která byla zahájena v říjnu 1958, stavba II. – lomové hospodářství, která byla započata v listopadu 1958, a nakonec stavba III. – vlastní závod, která začala v únoru 1959. První problémy před projektanty nového závodu vyvstaly s úpravou terénu, na kterém vznikala nová stavba. V místě staveniště se slévaly Radotínský a Lochkovský potok. Oba potoky bylo nutno přeložit do nových koryt. V blízkosti koryta Radotínského potoka jsou místy naplaveniny, z hlediska stavební geologie obtížné tekuté písky až do hloubky kolem 15 metrů. Někde je ale skalní podloží velmi pevné. Za budovou Výzkumného ústavu maltovin je jakýsi skalní ostroh. To je původní skalní výspa, která odolala erozní síle Radotínského potoka. Obnažená skála u dnešního objektu autodopravy není bývalý lom, ale odkrytý sráz vymletý Radotínským potokem. Dnešní koryto je nové, vystřílené s velkým úsilím v kamenném ostrohu.⁴⁰²

Prostor pro novou cementárnu pod lomem Čistá

Radotínský potok opouští areál závodu

Současně se stavbou závodu se stavělo i sídliště v Radotíně. Tuto výstavbu prováděl n. p. Konstruktiva Praha. Blok A byl ukončen v roce 1959. Během let 1959–1966 byly vybudovány bloky B-G a poslední blok H jako družstevní v roce 1967. Zároveň byla na sídlišti vybudována obchodní síť: potraviny, restaurace, drogerie a papírnictví a později holičství a kadeřnictví, nakonec v roce 1967 jesle a školka.

V průběhu stavby cementárny se objevovaly nedostatky v dodávkách surovin, například v betonářské oceli, dále v koordinaci dodávek jednotlivých částí zařízení. Základní data o výstavbě nové cementárny podává závodní kronika: *Výstavba lochkovské továrny se datuje od 8. října 1958. Ten den byly zahájeny zemní úpravy pro železniční vlečku z Radotína. Toho dne nastoupily pracovní čtyři bourat starou usedlost, bývalý Maškův mlýn. Na rozloze 38 hektarů začala vyrůstat nejmodernější cementárna. Závod se vyznačuje nejvyšším stupněm mechanizace a automatizace. Od vrtacích strojů v lomu až po mechanický nakladač pytlů cementu. Jednotlivá technologická pracoviště jsou opatřena výkonnými stroji a zařízeními. Mohutné rotační pece jsou vytápěny topným olejem. Generálním dodavatelem stavebních prací byl n. p. Konstruktiva, generálním dodavatelem technologie Přerovské strojírny Přerov, n. p., a dalších 24 závodů. Na stavbě bylo celkem přemístěno 630 tisíc kubíků zeminy, uloženo 142 tisíc kubíků betonu, spotřebovalo se 18 hektarů bednění*

Maškův mlýn

a 3 775 tun betonářské oceli. Celkové náklady na postavení lochkovské cementárny včetně sídliště s 260 byty činily 287 milionů Kčs. Dne 30. června 1961 bylo provedeno slavnostní zapálení rotační pece č. 1 za účasti významných představitelů politického a veřejného života. Pec č. 2 byla zapálena dne 15. srpna 1961.⁴⁰³ Stavba cementárny se nevyhnula politickému folkloru té doby. Byla nazvána „Stavbou mládeže“ a pro pozvednutí pracovního úsilí byl řadě pracovních kolektivů propůjčen titul „brigáda socialistické práce“ a jednotlivcům předány medaile „Za pracovní úspěchy“, „Fučíkův odznak“, „Čestný odznak ČSM“ a diplomy krajského a okresního výboru ČSM.

Slavnostním uvedením první pece do provozu 30. června 1961 byl zahájen zkušební provoz nové cementárny a od 1. listopadu se plánoval provoz trvalý. V průběhu zkušebního provozu se ukázaly značné nedostatky, takže nová cementárna nemohla být do konce roku uvedena do trvalého provozu. Z tohoto důvodu byl snížen původní plán výroby v nové cementárně o 112 000 tun, tj. ze 186 000 tun na 74 000 tun cementu.⁴⁰⁴ Ani v roce 1962 nebyla nová cementárna uvedena do trvalého provozu. Hlavní nedostatky a závady plynuly z nedostatečné součinnosti dovezeného a tuzemského zařízení, což způsobilo časté poruchy ve vlastním provozu. Týkalo se to roštových chladičů, elevátorů, vážících podavačů OKV, přísunu suroviny do výměníků, osových ventilátorů apod. K tomu se přidaly nedostatky v organizaci práce a výpadky elektrického proudu a proto nebyla výroba cementu splněna.⁴⁰⁵

Během roku byla provedena změna ředitele podniku. Dne 15. června 1962 byl odvolán Jaroslav Havel a na jeho místo nastoupil Jan Kryhut.

Vládní usnesení č. 1109/62 stanovilo nový termín uvedení cementárny do trvalého provozu na 30. června 1963. Problémy ve výrobě však odsunuly uvedení cementárny do trvalého provozu až ke dni 31. prosince 1963, a to rozhodnutím generálního ředitele oborového ředitelství Cementáren a vápenek z 4. září 1963.⁴⁰⁶

Výstavba nové cementárny – surovinová sila

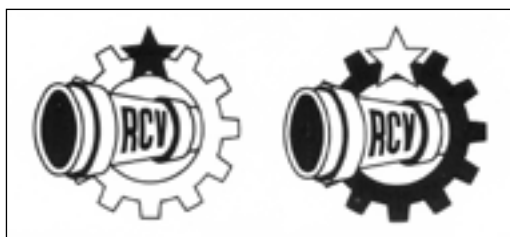
Výstavba nové cementárny – sociální zařízení, dílny a v popředí budova AB

Celkový pohled na výstavbu nové cementárny

RADOTÍNSKÉ CEMENTÁRNY A VÁPENICE, n. p., RADOTÍN

Při příležitosti uvedení nové cementárny v Lochkově byl zřízen s platností od 1. ledna 1961 nový podnik **Radotínské cementárny a vápenice, n. p.**, (RCV) Radotín. Nový podnik se skládal z hlavního závodu v Lochkově a pobočných provozů v Radotíně, v Řeporyjích, v Skoupém, v Loděnici, ve Zdicích a v Srbsku. Současně byl závod v Chýnově delimitován do Jihočeských stavebních hmot, n. p., Veselí nad Lužnicí. Výroba cementu byla soustředěna v Lochkově a Radotíně, ostatní pobočné závody byly vápenic-

Alternativy vybraného znaku RCV A. Čecha

Vápenka Zdice

Důchodci v rekreačním středisku Nový Dvůr

renci zahájena výstavba mlýnice vápenců a v témže roce v dubnu byla zahájena výstavba nového závodu na výrobu suchých omítkových směsí v Srbsku.

kými provozy, kde se vyráběly kromě vápna i další vápenické výrobky, tj. saturační a mleté vápenice, průmyslové a stavební šterky, umělé omítky a teracové drtě.

17. prosince 1960 byla vyhlášena vnitropodniková soutěž na nový firemní znak. Soutěž byla vyhodnocena 2. února 1961. Autor vítězného návrhu znaku byl Antonín Čech.⁴⁰⁷

V roce 1963 došlo k rozšíření podniku RCV o vápenku v Jinonicích, která byla delimitována rozhodnutím ministra výstavby z 28. června 1963 od Pražských stavebních závodů, závodu Stavební hmoty. V roce 1964 byl vyčleněn závod ve Zdicích a postoupen Královodorské cementárně, n. p., Králův Dvůr u Berouna. Od 1. ledna 1967 byl převzat RCV od Prachovické cementárny a vápenice, n. p., Prachovice jejich pobočný závod v Kunčicích nad Labem včetně mlýnice vápenců ve Vrchlabí. Za dva roky byl závod v Kunčicích delimitován do nově vznikajícího n. p. Krkonošské vápenky, Kunčice nad Labem. Koncem října 1968 došlo k zastavení provozu ve vápenice v Řeporyjích a vápenice v Jinonicích. Část závodu v Řeporyjích byla k 1. lednu 1969 předána podniku Komunální služby Radotín. Zbytek obou provozoven byl zlikvidován. Rekultivován byl také lom v Prokopském údolí, který zásoboval jinonickou vápenku.⁴⁰⁸

V roce 1969 nebyly provozy podniku jen rušeny, ale i rekonstruovány. Ve Skoupém byla v čer-

Hospodaření podniku ovlivnilo i zvýšení velkoobchodních cen jeho výrobků v roce 1969 o 12,11%. Značná část výnosu ze zvýšení cen byla určena na podporu rozvoje oboru a byla soustředěna v oborovém fondu investiční výstavby.⁴⁰⁹

Pro rekreaci zaměstnanců zřídily RCV nové rekreační zařízení v Novém Dvoře na Šumavě.

STAVBA NOVÉ VÁPENKY V LODĚNICI

Vedení Radotínských cementáren a vápenic, n. p., mělo problémy i s další novostavbou. Do dokumentu o maximálních možnostech zvýšení výroby stavebních hmot schváleném byrem ÚV KSČ byla zahrnuta výstavba vápenky v Loděnici s plánovanou kapacitou 100 000 tun vápna a s termínem uvedením do provozu v roce 1964.⁴¹⁰ Přípisem ministerstva stavebnictví z 18. července 1958 byl vyzván investor Pragoceмент, n. p., aby do 1. dubna 1959 zpracoval a předložil investiční úkol. První investiční úkol nebyl přijat, a to z důvodů, že *neobsahoval výměr komise pro klasifikaci zásob ověřující v předepsaných kategoriích dostatečnou zásobu vápenců vyhovujícího složení a vlastností*. Nový investiční úkol, předložený 15. října 1959, byl ministerstvem stavebnictví schválen a stavba zařazena do pětiletého plánu 1961–1965. Nová vápenka by také nahradila zastaralý provoz v Srbsku. Zadávací projekt vypracoval Keramoprojekt Trenčín, n. p. Projektovaná vápenka měla ročně vyrobit 180 600 tun vápenných výrobků (90 000 tun vypáleného vápna, 27 000 tun kusového vápna, 30 000 tun mletého vápna, 40 000 tun hydrátu pro expedici a 3 600 tun hydrátu pro umělé omítky), 30 000 tun umělé omítky a 40 000 tun mletého vápence pro zemědělství. Investiční náklady měly být 55 mil. Kčs. Projekt byl 7. března 1961 schválen ministrem stavebnictví a výstavba závodu začala 1. listopadu 1961 v prostoru u Holého Vrchu (východně od Loděnice). Stavba však neměla dlouhého trvání. Byla zastavena na základě usnesení vlády č. 502 ze dne 11. června 1962 o potřebě snížit investiční výstavbu v příštích letech proti dosavadním předpokladům. Celková hodnota provedených prací na výstavbě vápenky byla 4 668 000 Kčs. Celkové náklady činily 8 270 850 Kčs včetně projekčních prací a jiných investic a zařízení staveniště.⁴¹¹ Státní plánovací komise oznámila 19. září 1963 investoru, že *výstavba vápenky Loděnice byla zastavena mezi jinými i proto, že nebyl proveden dostačující geologický průzkum surovinové základny a že nebyla dosud ujasněna otázka technologie pálení vápna v tomto závodě*. Na základě směrnice hlavního arbitra ČSSR ze dne 25. února 1963 byl přímý investor, tj. Radotínské cementárny a vápenice, n. p., Radotín nucen převzít zařízení staveniště od generálního dodavatele stavebních prací a proplatit je. Toto zařízení staveniště bylo pronajato Gramofonovým závodům Supraphon, n. p., Loděnice, a to s roční výpovědní lhůtou na dobu neurčitou.⁴¹² Dnes je na tomto místě průmyslová zóna s řadou podnikatelských aktivit.

Vápenka Loděnice

NOVÁ RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA

V roce 1964 přešla nová cementárna na trvalý provoz. Podařilo se snížit poruchovost strojního zařízení, došlo ke zkrácení prostojových hodin a tím i využití fondu pracovní doby. Po celé první desetiletí se potýkala cementárna s nedostatkem pracovních sil a častou fluktuací zaměstnanců. Plán výroby cementu byl překročen o 8 380 tun, tj. o 1,4 %, a slínku o 2 404 tun, tj. 0,5 %.⁴¹³ V následujícím roce 1965 byla výroba výrazně ovlivněna červnovou havárií na chladiči slínku a na převodové skříni cementového mlýna. Časté poruchy prokázaly, že roštové chladiče slínku dodané Přerovskými strojírnami nejsou schopny řádně

Rotační pec

vychladit takový objem slínku, který by odpovídal výkonnostním možnostem rotačních pecí. S tím souvisela i velká poruchovost náhonů a vlastních roštnic. Proto bylo rozhodnuto stávající chladiče vyměnit za větší od firmy CPAG z Hamburku. V následujícím roce byly investovány do provozního vybavení závodu 4 mil. Kčs. V roce 1967 investice do zařízení cementárny dosáhly částky 15 683 000 Kčs. Byla provedena výměna roštových chladičů slínku za nové s výkonem 1000 tun/24 hod. od firmy CPAG z Hamburku. Pro zajištění zvýšení výkonu homogenizačního zařízení byla provedena instalace tří kusů vertikální vzduchové

dopravy mleté suroviny typu airlift včetně potřebných zdrojů tlakového vzduchu. Nové váhové podavače suroviny do výměníků rotačních pecí typu Schenck zvýšily výkon na 60 tun za hodinu. Dále byly do rotačních pecí zavedeny nové hořáky firmy Unitherm z Vídně. Poslední akcí byla náhrada váhových podavačů v objektu CM, a to za typ AVD 15 a AVD 70 pro plynulé dávkování jednotlivých komponentů do cementových mlýnů.⁴¹⁴

V roce 1968 byly poprvé od zahájení výroby překročeny projektem stanovené roční výkony ve výrobě slínku o 37 000 tun a cementu o 51 450 tun. Příznivé podmínky po výrobní stránce se však komplikovaly v lomovém hospodářství. Ložiska vápenců měla velmi proměnlivé hodnoty obsahu CaCO_3 . Pro nedostatek korekčních vápenců s vyšším obsahem CaCO_3 byla v listopadu 1968 zastavena těžba kamene v západní partii lomu Kosoř. Problémy se vyskytly u kladivových drtičů, kde byla velká poruchovost pro špatnou kvalitu kladiv, což se projevilo u drcení tvrdších druhů vápenců. Hlavním výrobkem závodu v roce 1969 byl cement ŽPC 350 I. jakost. Výroba však byla ovlivněna řadou havárií v prvním pololetí a obtížemi, které byly dány nepříznivým silikátovým modulem lokality Hvíždalka, které nebylo možno vyrovnat ani dávkováním kyzových výpalků, ani pneumatickou homogenizací. Vlastní výpal slínku byl ovlivněn špatnou jakostí vyzdívek i malou zkušeností s novou technologií pálení pomocí hořáků firmy Unitherm. Ke konci roku 1969 začala rekonstrukce kotelny. Ani v roce 1970 nebyl provoz ušetřen řadou havárií. K vážným poruchám došlo u surovinového mlýna č. 1 a cementového

mlýna č. 1, kde dokonce došlo k prasknutí čela mlýna. Také problémy s kvalitou vyzdívacího materiálu pokračovaly. I přes tyto potíže cementárna plán výroby v tomto roce splnila. Následující dvě desetiletí nepronásledovaly cementárnu žádné vážnější havárie a výrobní problémy. V rámci oboru byly výsledky cementárny trvale nadprůměrné.

Množství plánovaného a vyrobeného slínku v prvním desetiletí nové cementárny v tunách.⁴¹⁵

Rok	Plán	Výroba	Rok	Plán	Výroba
1961	62 220	25 397	1966	446 000	446 550
1962	346 540	257 200	1967	373 720	382 150
1963	433 240	439 324	1968	475 000	489 000
1964	442 000	444 407	1969	440 000	429 680
1965	450 000	439 245	1970	470 000	470 010

Množství plánovaného a vyrobeného cementu v prvním desetiletí nové cementárny v tunách.

Rok	Plán	Výroba	Rok	Plán	Výroba
1961	74 000	30 870	1966	610 000	622 200
1962	518 000	380 800	1967	520 000	538 750
1963	546 500	563 717	1968	650 000	661 450
1964	583 300	591 380	1969	630 000	613 696
1965	610 000	594 550	1970	655 000	657 600

Zisk a ztráta v prvním desetiletí v hospodaření nové cementárny v korunách.⁴¹⁶

Rok	Zisk	Ztráta	Rok	Zisk	Ztráta
1961	–	3 511 000	1966	26 041 000	–
1962	–	4 173 000	1967	6 374 000	–
1963	1 621 000	–	1968	24 243 000	–
1964	–	9 980 000	1969	32 406 000	–
1965	14 761 000	–	1970	53 178 000	–

POTÍŽE S EXHALACEMI

V roce 1961 zažalovalo Jednotné zemědělské družstvo v Radotíně podnik Radotínské cementárny a vápenice kvůli zaslepení skel skleníku a tím znehodnocení zelinářských produktů družstva prachem z cementárny. Výši škody družstvo vyčíslilo na 14 982 Kčs.⁴¹⁷ Zpočátku vedení podniku vzalo stížnost družstva na lehkou váhu, jak ostatně bylo v této době zvykem. Na stížnost ze 17. října 1961, ve kterém družstvo popisuje škody na pěstované zelenině způsobené prachem s cementárny, někdo připsal perem „Kdo zaplatí hnojení vápencem.“ Byla to narážka na mletý vápenec, který podnik dodával zemědělským závodům k hnojení, a tudíž že by se za prach mělo platit.

Začátek sporu pravděpodobně JZD načasovalo na dobu, kdy se začaly o znečištění ovzduší a o škody na zemědělském a lesnickém majetku způsobené exhalacemi zajímat státní orgány. Podnět k státnímu zásahu k ochraně ovzduší ovšem nedaly cementárny, ale tepelné elektrárny, které byly největšími znečišťovateli ovzduší.

Po roce 1948 nebyl bouřlivý rozvoj průmyslu provázen odpovídající ochranou ovzduší před znečišťujícími látkami z nových továren. Proto vláda na konci padesátých let začala ukládat rezortům úkoly ke zmírnění nepříznivých vlivů průmyslu na ovzduší. Na základě vládního usnesení z roku 1960 měly rezorty a podniky vybavovat nové i stávající kapacity zařízení, které omezovalo únik exhalací do ovzduší. Za neplnění uvedených povinností byly zavedeny *sankce-penále* ve výši od několika tisíc až po milion Kčs ročně podle míry ohrožení zdraví a poškození zemědělských produktů.⁴¹⁸ Vládní usnesení č. 494 z 3. června 1960 doplnily směrnice ministerstev zdravotnictví a zemědělství, lesního a vodního hospodářství z 25. června 1960 „O nejvyšší přípustných koncentracích škodlivin v ovzduší.“ Tyto směrnice mimo jiné stanovily nejvyšší přípustný spad prachu s obsahem SiO₂ do 20% (což byly úlety z cementářských pecí) na 150 tun/ km² za rok.

Prvotní laxní přístup Radotínských cementáren a vápenic ke stížnosti JZD pravděpodobně souvisel se skutečností, že tehdejší znečišťovatelem byla stará cementárna, která byla krátce před likvidací. Avšak sankce za poškozování zemědělství exhalacemi, kterými hrozilo zmiňované vládní usnesení, přinutilo vedení podniku zabývat se požadavky JZD vážněji. Ředitelství RCV se tedy obrátilo na Oborové sdružení národních podniků pro výrobu maltovin a osinkocementu (OSMO) v Radotíně se žádostí, jak postupovat. OSMO zpochybnilo přiložený posudek, jež pro JZD Radotín vypracoval Ústřední kontrolní a zkušební úřad zemědělský v Praze a dokazovalo, že množství prašných exhalací není tak velké jako v centru Prahy, Londýna, Leningradu a New Yorku. Vedení cementáren pak uklidnilo poznámkou: *Podle našich informací uplatnění nároků na náhradu škody, která byla způsobena prašnými exhalacemi cementáren na zemědělských, popř. lesních kulturách, nebylo zatím úspěšné a nevedlo k jejich uspokojení, a to kromě jiného i z těch důvodů, že škodlivost těchto exhalací nebyla prokázána v takové míře, v jaké byla uváděna při uplatňování nároků.* Dále doporučilo, aby se vedení RCV obrátilo na další cementárny, které řeší nebo řešily obdobný problém.⁴¹⁹ Královodvorská cementárna odpověděla 27. listopadu 1961, že v roce 1960 podala Jednotná zemědělská družstva v Jarově, v Popovicích a Zahořanech žaloby o náhradu škody, ale na základě rozhodnutí ONV Berouně bylo řízení ponecháno v klidu. Slezské cementárny

a sádrovcové doly v Ostravě oznámily, že sice čelí žalobě JZD ve Štitíně, místního svazu včelařů, místního svazu zahrádkářů a MNV, ale nikdo není schopen stanovit procento škodlivosti, a proto je spor v klidu.

Potíže s exhalacemi se projevovaly v různých obdobích

Dále poslaly Slezské cementárny kopii článku z časopisu Staub z roku 1961, číslo 6. V časopise byly publikovány výsledky výzkumu o vlivu prachu cementových pecí na půdu a rostliny, který v letech 1958 a 1959 uskutečnil Agrochemický a půdoznalecký institut univerzity v Göttingen v NSR.

Snad suma 779 007 Kčs, na kterou JZD Radotín nakonec vyčíslilo celkovou škodu za rok 1961, přinutila vedení RCV, aby se 8. ledna 1962 znovu obrátilo na OSMO se žádostí, *aby tato záležitost, protože se jedná o záležitost celosektorovou, byla řešena skutečně vědeckým způsobem Československou akademií zemědělských věd v Praze*. Dále upozorňuje, *aby tato záležitost týkající se všech podniků vyrábějící cement byla zásadně řešena*. Na společné schůzce zástupců RCV, n. p., Okresní hygienicko-epidemiologické stanice Praha-západ, Výzkumného ústavu vzduchotechniky, OSMO Radotín a Okresní komise pro zdravé přírodní prostředí, konané 4. dubna 1962 v Radotíně, se vedení podniku zavázalo provést ve staré cementárně rekonstrukci mechanického roštu a automatického podávání paliva, utěsnění všech míst za účelem zamezení přisávání falešného vzduchu, rekonstrukci stávajícího potrubí a úpravu ventilátorů na správné množství kouřových plynů, vybudování mechanického zařízení pro odtah prachu z kouřovodu, dále mechanizaci odpopelnění a úpravu vlastních odlučovačů. Na tyto úpravy byl vypracován investiční úkol a ministerstvem výstavby byla uvolněna na jeho realizaci částka 480 000 Kčs. Lhůta uvedení do provozu nových protixhalačních zařízení byla stanovena na 1. července 1963. Zároveň vedení cementárny nařídilo provozní údržbě odstranit do konce června všechna prašná místa v závodě Radotín (zavaření děravého potrubí, výměna deformovaných vík apod.).

Ministerstvo spravedlnosti poslalo 29. května 1962 všem velkým znečišťovatelům ovzduší, mezi jinými i Radotínským cementárnám a vápenicím, návrh vládní vyhlášky o náhradě škod způsobených exhalacemi. Vedení cementáren mělo pouze k návrhu tuto připomínku: *Bylo by účelné uložit také socialistickým zemědělským a lesním závodům, aby již při plánování výrobních a dodávkových úkolů se přihlíželo k nepříznivým účinkům exhalací, aby nedocházelo k eventuálnímu spekulativnímu plánování vysokých výrobních a dodávkových úkolů takových plodin, kterým podle zkušeností v daném případě exhalace škodí, a nikoliv takových plodin, které jsou škodlivým vlivům exhalací přizpůsobeny.*⁴²⁰

V červenci 1962 byla uvedena do zkušební provozu nová radotínská cementárna a hned se také zapojila do znečišťování ovzduší. Krajská hygienicko-epidemiologická služba Praha nařídila 6. září 1962 generálnímu projektantu nové cementárny Keramoprojektu zakrýt boční a čelní stěny skládek slínku v nové továrně a tak snížit prašnost. Dopisem z 19. října projevílo JZD Radotín obavu, aby vyčkáváním na odborné posudky nedošlo nakonec k promlčení nároků na škody z roku 1961. Na základě urgencye JZD Radotín se cementárna obrátila 23. října 1962 na Vysokou školu zemědělskou v Nitře, která se otázkami vlivu prachu z cementáren na zemědělské kultury zabývala. Slezské cementárny a sádrovcové doly v Ostravě poslaly kopie znaleckých posudků ing. dr. Vladimíra Zacha z Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského v Brně a akademika Bohuslava Mařeny. Oba znalecké posudky se však týkaly pouze vlivu sádrového prachu na zemědělskou kulturu. V lednu upozornily Slezské cementárny a sádrovcové doly vedení Radotínských cementáren a vápenic na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR č. 63/62, které se týkalo přímo prašnosti cementářských závodů. Katedra všeobecné chemie agronomické fakulty Vysoké školy zemědělské v Nitře poslala v březnu 1963 posudek, který škodlivost cementářského prachu na rostlinách připouštěl. Dále, aby mohli odborníci ze školy zaujmout zásadní stanovisko

k problému, doporučovalo vedení školy praktické měření prachového spadu v období vegetace a přešetření stavu zemědělských kultur v jednotlivých fázích jejich vývoje.

Obtíže se znečištěním ovzduší muselo řešit vedení Radotínských cementáren a vápenic, n. p., také v obci Týnčany. Tamní MNV si 17. dubna 1963 stěžoval na exhalace ze závodu ve Skoupém. Na základě závazného pokynu Okresní hygienicko-epidemiologické stanice v Příbrami z 6. května byl uveden do provozu „filtr a další nezbytná strojová zařízení.“⁴²¹

Další fázi sporu s JZD Radotín odstartovala schůzka zástupců RCV, n. p., JZD Radotín, Okresního soudu Praha-západ, Okresní hygienicko-epidemiologickou stanice Praha-západ, MNV v Radotíně, Vysoké školy zemědělské v Nitře, OSMO a Zemědělské výrobní správy ONV Praha-západ. Na schůzce bylo dohodnuto, že budou provedena přesná měření a na základě výsledků měření bude vypracován posudek. Měření a posudek vypracuje katedra všeobecné chemie agronomické fakulty Vysoké školy zemědělské v Nitře. Protože byla od počátku roku 1963 utlumována výroba a v srpnu ukončena ve staré cementárně v Radotíně, potíže s prašností se týkaly nové radotínské cementárny. Nové měření se opíralo o směrnici hlavního hygienika ČSSR z 14. března 1963, která stanovila maximální přípustný úlet u cementářských pecí.

Zkušební provoz cementárny v Lochkově přivedl vedení podniku k jednání o uplatnění náhrady škody způsobené exhalacemi tentokrát na pozemcích Státního statku Zbraslav. Plocha zasažených pozemků prachem činila 260 ha. K stoupajícímu počtu požadavků zemědělských podniků o náhradu škody za exhalace vůči RCV, n. p., se OSMO vyjádřilo dopisem z 27. července 1963. Vedení podniku má podle OSMO odmítnout všechny požadavky na odškodnění z těchto důvodů: 1) *Pokud jsou dodrženy projektem předpokládané hodnoty prašnosti, musí naopak zemědělské a lesní závody této skutečnosti přizpůsobit své osevní plány a výsadbu lesních kultur*. 2) *Zemědělský podnik také musí nejprve prokázat, že ke snížení výnosu došlo nikoli z viny neúspěšné vlastní hospodářské činnosti, ale z viny cementárny*. 3) *Musí být prokázáno, že prach je skutečně z cementárny, a nikoliv z okolí. To znamená, že by musel být proveden chemický rozbor prachu, určena jeho frakční křivka a vyhodnoceno skutečné množství prachu pocházející z cementárny*. V odpovědi oznámilo ředitelství RCV, n. p., že požadavky JZD Radotín budou projednány u soudu. Znalec, kterého soudu ředitelství navrhlo, byl pracovník Výzkumného ústavu rostlinné výroby Československé akademie věd a ten osobním průzkumem na místě zjistil, že *exhalace z cementárny nemají záporný vliv na zemědělské kultury*. Pro soudní jednání opatřilo vedení překlad článku z časopisu Zement-Kalk-Gibs, číslo 3 z března 1961. Článek pojednává o působení prachu z cementářských pecí na rostliny a zvířata. Kopii článku poslalo ředitelství také Slezským cementárnám a sádrovcovým dolům. Ty na oplátku zaslaly opis článku z Rovnosti, uveřejněném 1. září 1963, ve kterém je líčeno jak cementářský prach zvyšuje ve Voskresensku v SSSR výnosy brambor. Soudní jednání, které se odehrálo 21. září 1963, spor neukončilo, soud požadoval další odborné posudky. V únoru 1964 předložilo JZD Radotín soupis škod za rok 1963 způsobené exhalacemi z cementárny. Výši škod ocenili odborníci družstva na 463 729, 90 Kčs. V prosinci 1964 zaslala katedra zemědělské chemie provozní ekonomické fakulty Vysoké školy zemědělské školy v Nitře očekávaný odborný posudek. V něm se uvádělo, že vegetační období kvěťáku, kapusty a kedlubnů se působením exhalací prodloužilo a zaprašněním skel v sklenicích došlo k snížení světla a „k depresi úrody.“ Na závěr se konstatuje, že výsledky mají charakter jednoročních pokusů a není možno je zevšeobecňovat.⁴²²

Při další soudním líčení, konaném 2. března 1965, se projednávaly vedle škod na sklech skleníků a pařníků i škody na venkovních zemědělských kulturách. Opět bylo soudní líčení odloženo a byl vyžádán odborný posudek na poškozování skel skleníků a pařníků exhalacemi. O odborné posudky byly 12. března 1965 požádány Výzkumný ústav sklářský v Hradci Králové a Výzkumné pracoviště plochého skla v Řetenicích. Dále byl 1. dubna požádán Hydrometeorologický ústav v Praze, aby oznámil četnost směru větrů v procentech všech pozorování za poslední léta v okolí obce Lochkov i obce Radotín a posouzení, zda nebo jakou část dnů v roce vanou větry, které mohou v menší nebo ve větší míře unášet prach z cementárny Lochkov na kultury JZD Radotín.

Protože JZD Radotín uplatňovalo vůči RCV, n. p., náhradu škody téměř ve výši 2,5 mil Kčs, rozhodl se 7. května 1965 podnikový ředitel Jan Kryhut osobním dopisem informovat o problému vzrůstajících náhrad škod RCV, n. p., a dalších podniků oborového ředitelství CEVA ústředního ředitele Ferdinanda Fencla.⁴²³ Na základě osobního dopisu ředitele Jana Kryhuta pověřil ústřední ředitel Fencel technicko-výrobního ředitele dr. ing. Hradského, aby požádal o dlouhodobou spolupráci katedru zemědělské chemie Vysoké školy zemědělské v Nitře na problému, který je Vám i nám velmi dobře znám. Překvapení k posudkům katedry zemědělské chemie Vysoké školy zemědělské v Nitře přinesl dopis z 15. května 1965 Stupavských cementáren, n. p., Stupava, ve kterém se pravilo: Prekvapila nás Vaša zpráva, že katedra polnohosp. chemie při VŠP v Nitře zjistila v okolí vašeho podniku negativny vplyv úletov. Doteraz nám uvedená katedra nič podobného neoznámila, ani žiaden polnohospodársky podnik doteraz neuplatnil voči nášmu podniku z tohoto titulu nárok na náhradu škody. Naopak náš zachytený prach dodávame mnohým polnohospodárskym podnikom v Západoslvenském kraji na hnojení, ale doteraz ani jeden nenamietal jeho škodlivost. Donedávna sme dodávali tento prach aj polnohospodárskym závodom na Morave, ale pre neujasenu otázku ceny boli ďalšie dodávky zastavené.⁴²⁴

V posudku, který 1. června 1965 zaslalo Výzkumné a vývojové pracoviště plochého skla v Řetenicích, bylo konstatováno, že znečištění skel nezpůsobil jen prach z cementárny.

Na konci června 1965 předložila katedra zemědělské chemie Vysoké školy zemědělské v Nitře návrh metodiky k řešení otázky vlivu exhalátu z cementárny Lochkov na výnosy a kvalitu zeleniny. Podle navržené metodiky bude nutno vykopat jámy do hloubky 1 m, které budou ze strany vystlány polyetylenovou fólií a naplněny 40 cm vrstvou štěrku, 30 cm vrstvou půdy zpod ornice a 30 cm vrstvou ornice. Rozměry jednoho pokusného políčka budou 2 x 2 m, přičemž v každém úseku je nutno zřídit celkem pět těchto pokusných políček. Celková výměra políček bude 20 m². Na pokusných políčkách bude vysázen, po dohodě s JZD Radotín, kvěťák jednoho druhu. Pokusná políčka budou na katastru obcí Lochkov, Radotín a Modřany. S metodikou měření souhlasily jak JZD Radotín, tak RCV, n. p., i oborový podnik CEVA, který navrhl, aby podobné měření uskutečnila Vysoká škola zemědělská v Nitře u cementáren v Čížkovicích a Prachovicích. V červenci poslal Státní výzkumný ústav sklářský v Hradci Králové posudek o poškozování skel na sklenicích a pařnicích JZD Radotín. S tímto posudkem nebylo ředitelství RCV spokojeno. V žádosti ze 16. listopadu 1965 o odročení soudního líčení uvedlo: Vzhledem k tomu, že posudek jmenovaného výzkumného ústavu je v rozporu s předcházejícími posudky, zejména s posudkem Výzkumného a vývojového pracoviště Plochého skla v Řetenicích, požádali jsme katedru technologie silikátů Fakulty anorganické chemie Vysoké školy chemicko-technologické v Praze

o vypracování zásadního odborného posudku. Posudek, který vypracovala katedra technologie silikátů VŠCHT v Praze, vyzněl ve prospěch RCV, n. p. Výsledek měření z 13. října 1965 ukázal, že komínový úlet z cementárny tvořil na oknech skleníku pouze 30,73 %. Ostatní látky v usazeninách nepocházely z cementárny.

V říjnu vstoupili do problému s exhalacemi z lochkovské cementárny také občané z Lochkova. Několik občanů si stěžovalo Kanceláři prezidenta republiky na značné znečištění v okolí cementárny. Jedna stěžovatelka dokonce poslala vzorek zaprášených listů rostlin. Ke stížnosti se připojila vesnická organizace KSČ a občanský výbor. Kancelář prezidenta požádala sekretariát ministra stavebnictví, aby této otázce byla věnována plná pozornost.⁴²⁵ V odpovědi vedení podniku Kanceláři prezidenta republiky sdělilo, že nedostatky v zabránění exhalací se projevují větší či menší měrou trvale od zahájení provozu cementárny a přes veškerou snahu techniků a vedení podniku nepodařilo se dosud pro značnou technickou náročnost a vzhledem k nutnosti vynaložení vysokých finančních nákladů tyto nedostatky plně odstranit. Dále informovalo prezidentskou kancelář, že vedení podniku a závodu provádí při operativním řízení provozu maximální možná opatření pro snížení prašnosti, řádnou údržbu a kontrolu funkce všech odučovacího zařízení v cementárně.

V následujícím roce 1966 došlo k výraznému zhoršení znečištění ovzduší. Příčina a zdroj zvýšeného úletu prachu byl zkušební provoz fluidní sušárny strusky. Vedení cementárny sdělilo MNV v Radotíně, že při zkušebním provozu ve dnech 22. až 27. dubna 1966 došlo ke zvýšení exhalací v okolí továrny. Při zkouškách prototypu fluidní sušárny, která měla nahradit rychlosušiče strusky RS 8 Přerovských strojíren, se vyskytly určité potíže. Vedení závodu podniku nepředpokládalo závady v zařízení,

Rok 1962 – zkušební provoz v nové cementárně

které se projeví v nadměrném úletu, a proto nebyl MNV v Radotíně informován. Zároveň 27. dubna 1966 se na MNV v Radotíně projednávala žádost vedení cementárny o rozšíření hygienického ochranného pásma okolo továrny z 600 m na 1000 m. Požadované rozšíření pásma nemělo žádnou souvislost se zkouškami fluidní sušárny, protože žádost byla podána již v únoru. S rozšířením pásma souhlasily MNV v Radotíně, v Lochkově a Kosoři. Zástupce Krajské hygienicko-epidemiologické stanice upozornil, že v ochranném pásmu není dovoleno stavět tělovýchovná a rekreační zařízení a obytné domy.

Pravděpodobnou souvislost se zkouškami fluidní sušárny měla stížnost občanů ze čtvrti Radotín-Sady z května 1966. Tentokrát stížnost putovala na Ústřední výbor KSČ. Jakou odpověď poslalo občanům v Radotíně-Sadách páté oddělení ÚV KSČ, se nedochovalo.

Dne 9. června 1966 pokračovalo soudní jednání ohledně náhrady poškozování skel v oknech skleníků JZD. Obě strany předložily odborné znalecké posudky o vlivu cementářského úletu na povrch tabulového skla a oba byly rozdílné. Posudek Státního výzkumného ústavu sklářského v Hradci Králové

označil, že příčinou koroze skel na sklenících je cementářský úlet. Naopak posudek katedry technologie silikátů Vysoké školy chemicko-technologické v Praze konstatoval, že 69, 27% prachu na sklech nepochází z cementárny. Nakonec 20. července 1966 došlo ke smíru mezi JZD Radotín a RCV, n. p.. Radotínské cementárny a vápenice, n. p., uhradí JZD 70 000 Kč za zvýšené náklady za čištění pařeništních oken a JZD upustí od žalob o dalších náhradách škod na zemědělských kulturách.

Problém zanesených skleníkových oken nebyl smírem z 20. července 1966 uzavřen. Chemik Antonín Plevka a zahradník Otakar Chládek zažalovali JZD Radotín, že použilo bez jejich souhlasu jejich patent č. 113403 „Způsob odstraňování porézních nánosů na zemědělských zasklených plochách“, a požadovali po JZD 12 000 Kč. Jak spor dopadl, není známo, protože cementárna odmítla vstoupit do jednání, tento spor se jí již netýkal.⁴²⁶

Další stížnost občanů z Radotína-Sadů „na nesmírnou prašnost cementárny a nedostatečnou údržbu přístupové cesty do cementárny“ směřovala do Československého rozhlasu. Redakce zaslala stížnost 143 občanů předsedovi ONV Praha-západ. Na veřejné schůzi, kterou ONV Praha-západ svolal na 8. září 1967, slíbil občanům zástupce cementárny pravidelné kropení silnice, a tak odstranění prachu vířeného auty a snížení exhalací po namontování nových odlučovačů typu BMM na roštové chladiče.

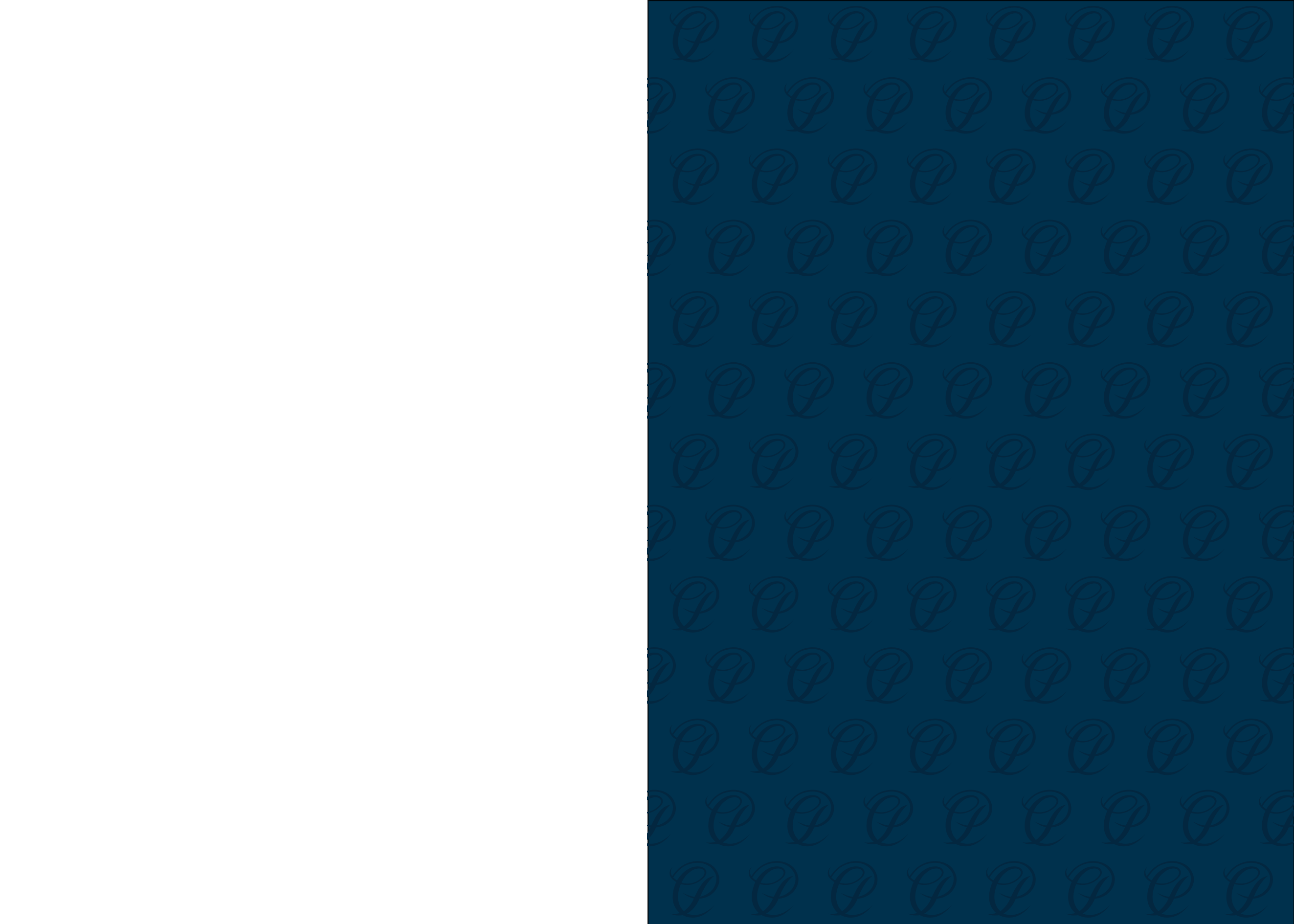
V roce 1967 znečištění ovzduší cementárny překročilo přípustnou míru a byl jí za rok 1967 zvýšen, Odborem vodního hospodářství Středočeského krajského národního výboru, poplatek za znečištění na 138 273, 30 Kčs. Vedení RCV, n. p. se odvolalo proti navýšení poplatku a argumentovalo technickou neřešitelností odprášení roštových chladičů. Tyto názory podepřelo dobrozdáním Keramoprojektu a Závodu na výrobu vzduchotechnických zařízení (ZVVZ) Milevsko. Státní technická inspekce ochrany ovzduší expertizu Keramoprojektu a ZVVZ Milevsko nepovažovala za objektivní a požadovala dopisem z 1. dubna 1968 odborný posudek od katedry tepelné techniky a vzduchotechniky ČVUT Praha. Zároveň provedla 23. dubna inspekci provozu cementárny Lochkov. Výsledek kontroly shrnuli inspektoři ve zprávě: *Vzhledem k tomu, že současný stav znečišťování ovzduší cementárnou Lochkov je považován za kritický, bude Státní technická inspekce ochrany ovzduší trvat na zadání a vypracování studie komplexního řešení exhalací v závodě Lochkov.*

Pod tlakem Státní technické inspekce ochrany ovzduší se vedení RCV obrátilo na katedru tepelné techniky a vzduchotechniky Strojní fakulty ČVUT v Praze o vypracování posudku na odlučování tuhých exhalátů z hlediska zákona č. 35/67 Sb.

V květnu 1968 se ke stěžovatelům na prašnost přidaly MNV v Radotíně a Okresní prokuratura Praha-západ.⁴²⁷ Obě instituce žádaly po vedení cementárny, aby vysvětlilo, co je příčinou vysoké prašnosti, co se podniklo k odstranění prašnosti, nebo co brání likvidaci prašnosti. Vedení cementárny odpovědělo oběma institucím dopisem z 4. června 1968. Uvedlo, že je v cementárně celkem 15 zdrojů znečišťování ovzduší, z nichž osm je pod normou přípustného úletu a u nich žádné opatření nebyla navrhována. U hlavních zdrojů znečištění: drtírny druhého stupně, roštových chladičů slínku č.1 a 2, rotačních pecí a surovinového mlýna č.1 a 2, fluidní sušárny a rychlosušiče strusky RS 8 jsou problémy prašnosti řešeny s odborníky z ZVVZ Milevsko. Dále oznamuje, že prašný spad z cementárny monitoruje na 11 stanovištích Okresní hygienická stanice Praha-západ. Nakonec ujišťuje obě instituce, že se vedení podniku snaží otázku exhalací řešit komplexně, a proto je vedení ve styku s katedrou tepelné techniky a vzduchotechniky Strojní fakulty ČVUT v Praze a Výzkumným ústavem vzduchotechniky v Praze.

Omezení výroby v Králově Dvoře musela omezit výrobu, vyvolalo lavinu protestů radotínských občanů proti prašnosti cementárny v Lochkově. Dále upozorňuje, že se vedení cementárny snaží řešit snížení prašnosti ve spolupráci s předními vědeckými ústavy a institucemi. Po ukazuje na škody, které by mohlo způsobit národnímu hospodářství omezení výroby v cementárně v Lochkově. Závěr dopisu zněl: *Obrácím se na Vás se žádostí, aby hospodářská rada zvážila důsledky omezování provozu cementáren z titulu exhalací, jako škodlivin pro lidský organismus, aniž by byly k dispozici vědecky podložené důkazy, a zaujala k této otázce své stanovisko.*⁴²⁸

Nepříznivou situaci se podařilo vyřešit až na počátku 70. let, kdy byla u hlavních znečišťovatelů ovzduší namontována nová vzduchotechnická zařízení a doplňky k stávajícím odlučovačům z tuzemska a zahraničí. Hlavním tuzemským dodavatelem vzduchotechniky byly ZVVZ Milevsko, které nainstalovaly k drtírny II. stupně vodní hladinový filtr MHA 5, dvanáctikomorový hadicový filtr FH a cyklonové odlučovače k mlýnům. Ze zahraničních výrobců byly osloveny švýcarská firma Elex, západoněmecká Humboldt a francouzská firma Prat Daniel. V roce 1979 byla provedena rekonstrukce odprašování. Byly nainstalovány nové elektrostatické odlučovače ZVVZ Milevsko v licenci firmy Lurgi a pískové odlučovače firmy Lurgi pro odprášení roštových chladičů.⁴²⁹

~ SEDMDESÁTÁ A OSMDESÁTÁ LÉTA ~

Po roce 1970 se značně rozšířil objem investic do výstavby bytů, elektráren, uhelných dolů, chemických kombinátů, oceláren, tranzitního plynovodu, pražského metra a dálnice. Díky tomu celkový objem stavebních hmot zaznamenal prudký růst. Pozoruhodný vzestup produkce po roce 1968 byl u cementu z 6,5 na 10,9 mil. tun, čímž se ČSSR v roce 1989 řadila v přepočtu na jednoho obyvatele (696 kg) na páté místo na světě za Řeckem, Švýcarskem, NDR a Španělskem.⁴³⁰

V prvním roce páté pětiletky vyrobila radotínská cementárna 657 600 tun cementu a národnímu hospodářství přinesla zisk 53 178 000 Kčs. V cementárně se podařilo vyřešit automatizaci mletí u trubnatých mlýnů s mechanickým oběhem a odprášení na nejobtížnějších úsecích výroby zavedením mokrých hladinových odlučovačů s automatizací odkalování.⁴³¹

V roce 1970 byla dokončena a uvedena postupně do provozu výroba omítek v Srbsku. Do nového provozu byl nainstalován nový čelistový drtič VT-2N. Zkušební provoz nové omítkárny začal v prosinci 1970.

V Loděnici pokračovala intenzivní příprava stavby nové vápenky. V dubnu 1969 proběhla řada jednání o výběru vhodného staveniště.

V následujícím roce 1971 pokračoval růst výroby cementu i vápna, a to přes to, že cementárny nebyly pravidelně a v potřebném množství zásobovány granulovanou vysokopecní struskou z hutí. Proto bylo nutno semílat větší množství slínku bez přísad a vyrábět tak ve větší míře více jednosložkových cementů a cementy vyšších tříd. Cementárny v Lochkově zásobovaly struskou SONP Kladno, NHKG Ostrava, VŽKG Ostrava a Třinecké železářny. Trh byl zásobován cementem plynule, pouze v podzimních měsících došlo ke krátkodobému nedostatku cementu. Naopak poptávka po vápně se snížila, a proto musela být v některých závodech výroba vápna omezena.⁴³² I přes tyto nesnáze cementárna vyrobila 692 300 tun cementu.

V dubnu 1972 byl jmenován novým podnikovým ředitelem ing. Jan Matoušek. Na den stavbařů 8. července byla slavnostně dána do užívání ubytovna RCV hotelového typu s 240 lůžky v Radotíně. Na jeho výstavbě se investorsky podílely Radotínské cementárny a vápenice, n. p., Generální ředitelství CEVA, Janka, n. p., a Technometra, n. p.. V témže roce byla zahájena v Lochkově výroba vápencových drtí. Vápencové drtě se však zde vyráběly pouze tři roky a v roce 1975 byla výroba zastavena.

Omítkárna Srbsko

V lednu 1972 byla dána do provozu nová mlýnice vápenců s čelisťovým drtičem PB VIII ve Skoupém za 1 069 520 Kčs. V závodě Skoupý se vyrábělo vápno, mleté vápence pro sklárny, mleté vápence pro

Hotelový dům v Radotíně

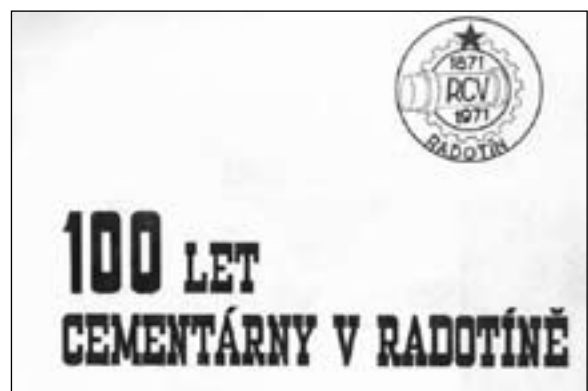
hnojení a teracové drtě. Už v roce 1972 bylo ve Skoupém vytěženo a zpracováno 54 006 tun vápence (v roce 1971 30 316 tun). Vápence dobré, obsahující menší množství hlinitých podílů byly zpracovány na vápence pro hnojení. Z vápenců čistých byly vyráběny vápence sklářské.⁴³³

V březnu 1972 byl schválen Státní plánovací komisí doplněk původního plánu Keramoprojektu Brno ke stavbě nové vápenky v Loděnici. Schválení předcházelo složité jednání. Nakonec bylo rozhodnuto, že pro rozdílný chemismus jednotlivých druhů vápence v loděnické lokalitě je nevhodnější práškový výpal vápna v rotační peci. Vliv na schválení ke stavbě vápenky měly velmi dobré výsledky pokusných výpalů suroviny z Loděnice v nových šachtových pecích v Čebíně (Maloměřická cementárna a vápenice, n. p., Brno-Maloměřice) v roce 1965.⁴³⁴ Vedení Radotínských cementáren a vápenic, n. p., coby investor, začalo v roce 1972 projednávat výstavbu nové vápenky „V Báních“ s využitím vápencového ložiska v lomu Na Branžovech. Dobývací území bylo 1500 m dlouhé a 400 m široké, tvořil jej pruh pozdně devonských a středně devonských vápenců. Hlavní část ložiska tvořily spodní a svrchní koněpruské, slivenecké, loděnické a řeporyjské vápence, které byly vhodné k výpalu vápna.⁴³⁵

V roce 1972 bylo připomenuto sté výročí výroby cementu v Radotíně a 10. výročí cementárny v Lochkově. K této události byla vydána příležitostná publikace a pamětní medaile z tombaku.⁴³⁶

Vápenka a lom Skoupý

Titulní list publikace ke stému výročí výroby cementu v Radotíně

Také v 1973 překročila cementárna plánovanou výrobu cementu. Vyrobila ho 690 000 tun.

V prosinci 1973 byla zastavena výroba vápna ve staré loděnické vápenice a následujícího roku byla provedena likvidace starého závodu. Ze tří lomů Na Branžovech zůstal po zastavení výroby ve staré vápenice pouze jeden, a to Obecní lom. Zároveň byla v letech 1973–1974 postavena v Loděnici provizorní drtírna v rámci připravované výstavby nové vápenky. Zkušební provoz ve výrobně drti začal již v září, i když dokončovací práce trvaly až do prosince 1974.

Investice směřovaly také do základního závodu podniku. Během páté pětiletky byly v radotínské cementárně realizována řada projektů. V homogenizačních a cementových silech byly instalovány hladinoznaky. Na obou mlýnicích byly instalovány elektroakustické snímače, včetně automatické regulace, což umožnilo zrovnoměnění provozu a zvýšení výkonu. Podařilo se vyřešit automatizaci mletí u trubnatých mlýnů s mechanickým oběhem.⁴³⁷ Bylo realizováno měření teploty ve slínovacím pásmu pyrometrem z Přerovských strojírén. Ke zrychlení nakládky volně loženého cementu byla nainstalována automatická plnicí trubice APHO 1 z Výzkumného ústavu stavebních hmot. Ke zvýšení kapacity dopravy na expedici byl dán do provozu nízkotlaký pneumatický elevátor o výkonu 180 tun/ hod. Ke zvýšení hygieny práce byly nainstalovány tlumiče hluku na airliftu. Zavedením vsřikování vody mezi první a druhý stupeň výměníků u rotačních pecí bylo docíleno ochlazení kouřových plynů, a tak zlepšení funkce stávajících elektrofiltrů. Pro odprášení dopravních cest na surovinové mlýnici a silech byly nainstalovány dva dvanáctikomorové hadicové filtry. K sušení strusky byla postavena fluidní sušárna s lepšími energetickými parametry, než měl rychlosušič RS 8.

V následujícím roce došlo ke změně ve funkci podnikového ředitele a vedoucího lochkovské cementárny. V červenci 1975 jmenován podnikovým ředitelem ing. Ivan Kratochvíl a vedoucím závodu František Dvořák.

Rok 1975 byl posledním rokem pátého pětiletého plánu. Podobně jako v předcházejících letech byl i tento rok ve znamení růstu výroby cementu, vápna, omítek a těžby vápence. Bylo dosaženo nejlepších výsledků za celou pětiletku. Bylo to poslední období do roku 1989, v němž se podařilo překročit většinu plánovaných úkolů. Nesplněny však zůstaly ty úkoly, které měly zvýšit efektivnost hospodářství a urychlit vědecko-technický rozvoj, což se později vymstilo. Cementárna vyrobila 708 500 tun a poprvé překročila hranici 700 tisíc tun. Pro rozšíření expedice výrobků byly instalovány další vykladače volně loženého cementu a dovezen moderní výkonný balicí stroj firmy Haver-Boecker a soustava teleskopických pásů firmy Beumer. Tímto se zkrátily fronty autocisteren pro volně ložený cement a nákladních automobilů pro pytlované výrobky. Fronty totiž často dosahovaly i několika kilometrů.

V Janské u České Kamenice byl v roce 1975 vybudován nákladem 1 400 000 Kčs letní tábor pro děti zaměstnanců.

Šestý pětiletý plán stanovil vzhledem k objektivním podmínkám pomalejší tempo hospodářského růstu ve srovnání s přírůstkem z minulé pětiletky. Díky plánovaným rozsáhlým investicím převážně do paliv a energetiky se před výrobci stavebních hmot otevíraly velké možnosti. Byla to výstavba palivoenergetického komplexu Tušimice-Pruněřov, jaderné elektrárny v Jaslovských Bohunicích a počáteční etapa výstavby Temelína.

V roce 1976, v prvním roce šesté pětiletky, vyrobila cementárna rekordních 712 600 tun cementu, což bylo největší množství v historii cementárny do roku 1989.⁴³⁸

Počátky výstavby nové vápenky Loděnice

Na začátku roku byla zahájena výstavba nového závodu na výrobu vápna v Loděnici. Generálním projektantem vápenky Loděnice byl Keramoprojekt Brno, n. p., stavební práce provedla Konstruktiva Praha, n. p., a technologickou část dodaly Přerovské strojírny, n. p., Přerov, vzduchotechniku pak ZVVZ Milevsko. Na dodávkách se podílely i zahraniční firmy. Unitherm instalovala hořáky, Pfister podavače, Hartman-Braun analyzátor plynů a Svedala Arbra baličku.⁴³⁹ Technologie výroby vápna uplatněná ve vápence byla československým patentem, kdy vápenec je vypalován v práškovém stavu v rotační peci s výměníkem tepla. Vyrobené vápno se vyznačuje vysokou reaktivností a je vhodné pro výrobu vápenného hydrátu. Vedlejším výrobkem této technologie je mletý vápenec pro průmyslové a zemědělské účely. Do zkušebního provozu byl závod uveden v červenci 1981 a o rok později 1. srpna 1982 se rozjela výroba v nové vápence naplno.⁴⁴⁰

164

V březnu 1976 byla zastaveno pálení vápna ve staré, nevyhovující kruhové peci ve vápence ve Skoupém a výrobním programem závodu se stala jen těžba a úprava vápence.

Vápenka Skoupý

Na slavnostní konferenci konané 18. června 1976 v Kulturním domě pracujících ve strojírenství v Praze 5-Smíchově si zaměstnanci cementárny připomněli 15 let nové cementárny. K výročí byla vydána pamětní publikace.⁴⁴¹ V sedmdesátých letech byly navázány družební styky s cementárnou v Rüderdorfu v NDR⁴⁴² a později s cementárnou v Michajlovce ve Volgogradské oblasti v SSSR. Družební styky patřily k tehdejšímu politickému koloritu. Výhodou bylo, že pracující mohli trávit dovolenou v rekreačních zařízeních družebního podniku.

V roce 1979 byla provedena rekonstrukce odprašovacího zařízení v cementárně. Namontovány byly odlučovače firmy Lurgi. V tomto roce cementárna vyrobila 710 500 tun a opět překonala hranici 700 tisíc tun.

V roce 1980 došlo k reorganizaci v oboru výroby cementu a vápna. K 1. lednu 1980 byly zrušeny Radotínské cementárny a vápenice, národní podnik, Praha 5-Radotín a od 1. ledna 1980 byly zřízeny Cementárny a vápenice, koncernový podnik, Praha 5-Radotín. Nový koncernový podnik tvořily tyto závody: Cementárna Radotín, základní závod koncernového podniku. Vápenka Loděnice s provozovny Výroba omítek v Srbsku a Mlýnice vápenců ve Skoupém a Čížkovičská cementárna a vápenka, Čížkovice. Ředitelem koncernového podniku se stal ing. Václav Šebek. a vedoucím základního závodu v Radotíně Jaroslav Šilhánek.⁴⁴³

Všechny závody nového koncernového podniku používaly základní surovinu z vlastních lomů. Cementárna Radotín těžila v lomech Hvíždalka (Kosoř), Špička (Radotín), Požár (Řeporyje). V surovině z lomu Hvíždalka se začal postupně zvyšovat silikátový modul a klesal obsah CaCO₃ a hrozilo nebezpečí nepříznivého ovlivnění kvality. Dovoz suroviny z Velkolomu Čertovy schody a lomu v Loděnici pro nevhodné chemické složení nepřicházel v úvahu. Po podrobné analýze byl otevřen lom Kuchařík (Kuchař).⁴⁴⁴ Vápenka Loděnice odebírala vápenec z Obecního lomu Na Branžovech, Mlýnice vápenců ve Skoupém těžila surovinu v lomu Skoupý-Týnčany a Výrobní omítek v Srbsku brala vápenec z lomu Chlum.

Neúspěšné výsledky šesté pětiletky si vynutily jisté úpravy v řízení národního hospodářství. Proto byl v roce 1981 zaveden *Soubor opatření ke zdokonalení plánovitého řízení národního hospodářství po roce 1980*. Tento pokus o reformu však skončil neúspěchem. Pro výrobu stavebních hmot přinesl *Soubor opatření* mimo jiné značné snížení paliv a energií. O poměrech v národním hospodářství v tehdejší době svědčí to, že v roce 1981, v němž se měl *Soubor opatření* začít realizovat, nebyla Státní plánovací komise schopna sestavit plán na léta 1981–1985, takže první dva roky neexistující sedmé pětiletky byla ekonomika řízena pouze ročními plány.⁴⁴⁵ Hospodářské výsledky koncernového podniku byly ovlivněny cenovými změnami. V letech 1978–1981 byly každoročně zvyšovány ceny paliv a energií o 1 až 2%, proto od 1. ledna 1981 vstoupily v platnost úpravy velkoobchodních cen, při kterých byly zvýšeny ceny výrobků koncernu.⁴⁴⁶

V roce 1981 vyrobila radotínská cementárna 559 810 tun cementu, což bylo o 102 390 tun méně než v roce 1980. Kvůli snížení dodávek paliv a energií byl upravován plán, a to i v následujících letech.

Na podzim byl zastaven provoz v pobočném závodě v Srbsku a 31. prosince byla Mlýnice vápenců ve Skoupém předána Státnímu statku v Sedlčanech.⁴⁴⁷

K 20. výročí nové radotínské cementárny vydalo vedení podniku propagační publikaci.⁴⁴⁸ V roce 1983 došlo ke změně ve vedení podniku i radotínské cementárny. 1. dubna 1983 byl jmenován vedoucím cementárny Josef Vítek a 11. července byl jmenován ředitelem podniku ing. Karel Siatka.

Na základě zákona o státním podniku č. 88/88 Sb. z 14. června 1988 založil ministr výstavby a stavebnictví státní podnik Českomoravské cementárny a vápenky Brno, jehož součástí byl koncernový podnik Cementárny a vápenky Praha.⁴⁴⁹ Státní podnik Českomoravské cementárny Brno měl však jepičí život. Dne 4. ledna 1990 bylo svoláno shromáždění delegátů na podnět ministerstva výstavby a stavebnictví. Tímto shromáždění delegátů se formálně ukončila činnost státního podniku Českomoravské cementárny a vápenky Brno. Státní podnik byl zrušen bez likvidace a rozdělen do devíti samostatných státních podniků.⁴⁵⁰ V roce 1990, ještě před privatizací, byla z velké části uskutečněna plynofikace cementárny v Radotíně. Stavba za 13 682 000 Kčs byla zahájena v prosinci 1987. Byl položen vy-

165

sokotlaký plynovod od hlavního kladenského řadu směrem na Lochkov a od Lochkova údolím směrem do závodu, kde byla postavena nová regulační stanice. Jednotlivé části schopné samostatného užívání byly postupně předávány do provozu. V únoru 1989 byl zprovozněn vnitrozávodní rozvod plynu a plynofikována kotelna, v květnu byl napojen na plyn hořák první rotační pece a v říjnu pak hořák druhé rotační pece. V druhé polovině roku 1990 bylo plynové vytápění zavedeno u všech tří kotlů.⁴⁵¹ Plynofikace sušárny strusky byla dokončena až v roce 1991. Tato akce měla příznivý dopad na obyvatelstvo, protože pomohla řadě obcí v regionu napojit se na plynový řad.

Množství vyrobeného cementu v cementárně Radotín (Lochkov) v letech 1971–1985.⁴⁵²

Rok	Množství v tunách	Rok	Množství v tunách	Rok	Množství v tunách
1971	676 300	1976	712 600	1981	559 810
1972	692 300	1977	682 100	1982	622 600
1973	690 000	1978	640 400	1983	622 500
1974	700 700	1979	710 500	1984	659 600
1975	708 500	1980	652 150	1985	606 400

Množství vyrobeného slínku v cementárně Radotín (Lochkov) v letech 1971–1985.

166

Rok	Množství v tunách	Rok	Množství v tunách	Rok	Množství v tunách
1971	458 290	1976	497 800	1981	393 400
1972	495 660	1977	498 000	1982	444 000
1973	490 900	1978	455 200	1983	460 000
1974	497 510	1979	480 018	1984	450 500
1975	498 300	1980	469 240	1985	424 400

Zisk a ztráta v hospodaření cementárny Radotín (Lochkov) v letech 1971–1985.

Rok	Zisk	Ztráta	Rok	Zisk	Ztráta
1971	47 462 000	–	1979	44 021 000	–
1972	59 407 000	–	1980	26 902 000	–
1973	60 300 000	–	1981	–	3 869 000
1974	60 833 000	–	1982	4 810 000	–
1975	62 853 000	–	1983	–	797 000
1976	62 384 000	–	1984	11 329 000	–
1977	55 456 000	–	1985	–	3 666 000
1978	40 647 000	–	–	–	–

~ RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA VE VÍRU EKONOMICKÉ TRANSFORMACE ~

V letech 1989 a 1990 v důsledku pádu komunistického režimu došlo v Československu k velkým celospolečenským změnám. Jedním z hlavních cílů nové vlády „národního porozumění“ M. Čalfy bylo provádět ekonomickou reformu směřující k tržnímu hospodářství. K nejobtížnějším úkolům transformace ekonomiky patřila vlastnická přeměna státních podniků. Československo vykazovalo z postkomunistických zemí největší míru zestátnění, která se spolu s velkodružstvy blížila ke 100% a zasahovala i oblast řemeslné výroby, obchodu a zemědělství.⁴⁵³ Právním základem pro tzv. velkou privatizaci, ve které mělo dojít k privatizaci velkých a středních podniků, se stal zákon č. 92/91 Sb. Zákon stanovil podmínky převodu majetku státu na jiné osoby a určil výjimky z majetku, který nepodléhal privatizaci. Tyto přeměny se promítly do organizační struktury podniků.

K 31. prosinci 1989 se rozpadl státní podnik Českomoravské cementárny a vápenky Brno a k 1. lednu 1990 se z jednotlivých cementáren a vápenek vytvořily samostatné podniky. Rozhodnutím č. 4/ 1990 ministra výstavby a stavebnictví ČSSR ze dne 5. ledna 1990 byl založen **státní podnik Pragocement** se sídlem Praha 5-Radotín. Součástí státního podniku byla radotínská cementárna a vápenka v Loděnici. Čížkovická cementárna a vápenka se stala samostatným státním podnikem. Vedením státního podniku Pragocement byl pověřen Jaroslav Šilhánek. Dne 1. dubna byl zvolen generálním ředitelem státního podniku ing. Ivan Kratochvíl, CSc.⁴⁵⁴ Státní podnik Pragocement existoval do 31. prosince 1990, kdy byl zrušen bez likvidace. Dne 31. prosince 1990 byla zapsána společnost **Pragocement, akciová společnost**, se sídlem v Praze 5-Radotíně na základě rozhodnutí ministra průmyslu po předchozím souhlasu vlády ČR dle usnesení č. 350 ze dne 19. prosince 1990 do obchodního rejstříku se základním kapitálem 392 395 000 Kčs s akciemi na jméno v nominální hodnotě 1000 Kč v množství 392 395 kusů, jejímž držitelem byl stát. Dne 6. prosince 1991 byla uzavřena smlouva mezi Pragocementem, a.s., Heidelberger Zement AG a Ministerstvem průmyslu České republiky a ujednání o dodatečném upisování akcií a do obchodního rejstříku zapsáno, že základní kapitál obnáší 567 572 000 Kčs s akciemi na jméno v nominální hodnotě 1000 Kčs v počtu 567 572 kusů. Heidelberger Zement AG získal celkem

Státní podnik PRAGOCEMENT

PRAGOCEMENT a.s.

227 029 kusů, tj. 40%. Společnost Heidelberg Zement AG jako strategický partner byla vybrána po konzultaci s poradenskou firmou Bankers Trust International Limited.

Společnost Heidelber Zement má dlouholetou tradici. Vznikla ve stejné době jako radotínská cementárna. Byla založena v roce 1873 v Heidelbergu v tehdejší Rýnské Falci (dnes Bádensko-Württembersko). Ve 20. století začala rozšiřovat svou činnost na zahraniční trhy. V současné době zaujímá třetí místo na světovém trhu stavebních materiálů. Ve výrobě cementu zaujímá čtvrté místo na světě. Její pobočky působí v padesáti zemích na pěti kontinentech.

Dne 8. června 1993 navýšila valná hromada akcionářů Prago cementu, a. s., základní kapitál na 1 022 000 000 Kč⁴⁵⁵ s akciemi na jméno v nominální hodnotě 1000 Kč v počtu 1 022 000 Kč, tj. navýšení o 454 428 akcií, které ve smyslu kupní smlouvy nakupuje hlavní akcionář a tím získává celkem 681 457 kusů akcií, tj. 66,67 % všech akcií.⁴⁵⁶ Následně na burze cenných papírů nakupuje hlavní akcionář akcie Prago cementu, a. s., ve výši 87 500 kusů.

Po první vlně kuponové privatizace a provedených burzovních obchodech bylo rozdělení akcií následující⁴⁵⁷:

Heidelberg Zement AG	768 957 ks	tj.	75,240 %
Investiční privatizační fondy	81 983 ks	tj.	8,022 %
Individuální akcionáři	88 241 ks	tj.	8,634 %
Okolní obce	35 316 ks	tj.	3,455 %
Restituce	3 924 ks	tj.	0,384 %
Zaměstnanecké akcie	5 924 ks	tj.	0,580 %
Fond národního majetku	37 655 ks	tj.	3,685 %

Pro budoucí aktivitu cementárny byla zpracována studie rozvoje závodu s časovým horizontem 30 let. Studii zpracovával Keramoprojekt, š. p., Trenčín za účasti techniků cementárny a odborníků z Heidelbergu,

Výzkumného ústavu maltovin a specialistů z oblasti výroby stavebních hmot. Byla stanovena zásadní podmínka, která platí dodnes. Nesmí se zvyšovat výroba v závodech a všechny nové technologie musí být na nejvyšší dosažitelné úrovni se základním cílem, snížit ekologickou zátěž okolí. Následně byla zpracována ekologická studie, která byla projednávána s představiteli obecních úřadů a státní správy. Ne vždy byla jednání o této studii klidná.

Léta 1991 a 1992 byla roky přechodu k tržnímu hospodářství. Očekávaný vysoký nárůst inflace a zvýšení cen paliv a energií se nespínil, a proto hospodářské výsledky byly uspokojivé. Současně společnost využila této příležitosti a přistoupila k podstatnému navýšení oprav a renovací výrobního zařízení. Zrekonstruován byl druhý chladič pecní linky, první linka mlýnice včetně odprášení, dále odprášení slínkového kanálu a odprášení drtírny. Stav na expedici cementu byl nespokojivý. Velká prašnost při manipulaci a nakládání cementu do aut i vagonů, stojící kolony aut v okolí závodu i na odstavě komunikaci bývalé úzkokolejné dráhy přinutila vedení společnosti nechat vypracovat studii na maximální využití prostoru u zásobních sil cementu a vybudování nové nakládky. Byla zrušena balička i ruční nakládání pytlů na auta a do železničních vozů. Expedice v závodech Radotín se soustředila na volné ložení do vagonů typu RAJ a do autocisteren. Nejdříve byla rekonstruována nakládky do železničních vagonů a vybavena moderními hubicemi firmy Beumer včetně odsávání. Následně byl vybudován objekt dvou expedičních linií pro základní čtyři

Oprava potrubí k elektrofiltrům

Keramoprojekt Trenčín, architektonické řešení cementárny

druhy cementu. Na projektu se podílely Keramoprojekt Trenčín, Přerovské strojírný Přerov, zahraniční firma Beumer a tuzemské zastoupení firmy Schenck. Výstavbu nového hradla horního nádraží a re-

Oprava pláště rotační pece

konstrukce kolejí prováděla firma Železniční stavitelství Praha. Horní nádraží bylo plně automatizováno, byla vybudována průjezdná kolejová váha.⁴⁵⁸ Modernizována byla také kompresorovna a dokončena stavba zásobních nádrží na naftu Bencalor, Výstavba nádrží byla zahájena již v prosinci 1987. Provedeny byly úpravy vzhledu podniku, tj. ploch, chodníků a cest. S parkovými úpravami začala v tomto roce v radotínské cementárně firma Renoflor. Základní podmínkou všech těchto úprav bylo začlenění továrny a její zeleně do krajiny. V Loděnici se tomuto věnovala od roku 1993 firma Perfekt zeleň z Berouna a později Ekon z Vysokého Újezda.⁴⁵⁹

Od 14. března 1991 se stala společnost Pragocement, a. s. členem **Svazu výrobců cementu a vápna Čech, Moravy a Slezska**. Prvním předsedou svazu byl zvolen ředitel Pragocementu ing. Ivan Kratochvíl, CSc.

V roce 1993 byly splaceny všechny úvěry společnosti a vytvořeny volné zdroje na krytí oběžných prostředků, a tak mohla společnost naplňovat svůj hlavní strategický cíl, urychlenou modernizaci výrobního zařízení cementárny, aby bylo srovnatelné s úrovní ostatních evropských cementáren. Byly provedeny rekonstrukce chladičů slínku, třídíčů cementové mlýnice a rozvody mazutu. Laboratoře prošly modernizací a bylo vybudováno centrální řízení hlavních agregátů. V roce 1993 rozhodlo představenstvo Pragocementu o výstavbě mlýnice uhlí, jejíž produkt měl nahradit drahá zahraniční paliva. Stavba je postavena tak, aby vydržela případné exploze. Proto bylo použito velké množství oceli do armování i vysoce kvalitních betonů. Z hlediska požární bezpečnosti i tlumení hluku byla konstrukce skeletu vyzděna betonovými tvarovkami. Srdcem celé mlýnice je svislý mlýn Krupp Polysius, který musel být stavěn na místě ve spolupráci s Plzeňskou Škodovkou. Veškerou pásovou dopravu dodala firma Transporta Chrudim.

Situaci na trhu cementu v roce 1993 ovlivnil rozpad společného státu a přechod na novou daňovou a účetní soustavu. To vedlo ke snížení investic a poklesu spotřeby cementu na českém trhu. I přes tyto negativní jevy prodala společnost 538 600 tun cementu. U vápna a omítek, díky tomu, že se používají především k opravám bytů a bytových jader, se prodej mírně zlepšil. Prodal se 9 400 tun mletého vápna, 34 300 tun vápenného hydrátu a 15 400 tun omítkových směsí.

V čele akciové společnosti bylo její představenstvo ve složení: předseda ing. Ivan Kratochvíl, CSc., místopředseda ing. Jan Krejčí a člen Dipl-ing. Helmut Erhard. Dozorčí radu společnosti tvořili: předseda Antonín Lukeš a členové Walter von Glass a ing. Josef Gráfek.

Od 1. ledna 1993 prodávala výrobky Pragocementu, a. s., obchodní společnost **Cement Bohemia Praha, s r. o.**. Založily ji Královodvorská cementárna, a. s., Pragocement, a. s. a Heidelberger Zement AG. Smlouva o založení společnosti byla podepsána 25. listopadu 1992⁴⁶⁰ a v nové společnosti měl Pragocement podíl 55 %.⁴⁶¹

Nová společnost Cement Bohemia Praha, s r. o., založila v září 1993 s německou společností Vulkan GmbH Leimen společnost **Vulkán Bohemia, s r. o.** Vulkan Bohemia, s r. o., rozvíjela svoje aktivity v oblasti transportbetonu, těžby a úpravy kameniva (štěrkopísky a drcená kameniva) a výroby prefabrikátů a betonového zboží.

Počátkem roku 25. ledna 1994 byla podepsána společenská smlouva s představiteli a. s. ČEZ Praha o založení společného podniku **Lomy Mořina, s r. o.**, s majetkovým podílem 51% ČEZ a 49% Pragocementu. Výrobním programem dceřiné společnosti je dobývání a úprava vysokoprocenních vápenců pro odsířování elektráren s využitím zbytkové podsítné frakce jako cementářské suroviny, dobývání, úprava a výroba plnosortimentního normově tříděného kameniva pro stavební účely a výroba drobně drceného kameniva a suchých maltových a omítkových směsí.

Otvírání PRAGOELASTU

V témže roce založila společnost Pragocement, a. s., dopravní a spediční společnost Transportcement, s r. o., se sídlem v Radotíně.

Také u vzniku společnosti **Pragoelast, s r. o.**, stál v roce 1995 Pragocement. Založil ji společně s Heidelberger Elastomertechnik GmbH Hassmersheim. Firma se specializuje na produkci a prodej elastomerů. Ty jsou vyráběny na základě tepelného zpracování gumového granulátu a polyuretanu. Výrobky se používají do protihlukových a antivibračních systémů a na pochůzkovou a proti pádovou dlažbu.

Čtvrtý hospodářský rok společnosti Pragocement, a. s., dopadl úspěšně. Pracovníkům dceřiné společnosti Cement Bohemia se podařilo zvýšit objem prodeje prakticky všech výrobků Pragocementu. Slínku bylo v roce 1994 v cementárně Radotín vyrobeno 446 738 tun a cementu 569 391 tun. Z investičních plánů byla realizována nová výrobní linka na výrobu suchých maltových a omítkových směsí

Jiří Hanzl v PRAGOELASTU

v závodě Loděnice. Toto moderní zařízení mělo výrobní kapacitu 60 000 tun za rok a svojí technickou úrovní odpovídalo srovnatelnému standardu nejmodernějších závodů. Výstavba linky trvala 10 měsíců a stála 170 mil. Kč. Úrovní zařízení odpovídala i kvalita prodeje. Pytlované zboží bylo prodáváno na paletách a volně ložené materiály ve speciálních kontejnerech. Další důležité stavby, které byly v roce 1994 dokončeny v radotínské cementárně, byly dvě nové výkonné nakládací stanice pro autocisterny. Pokračovalo se v budování další etapy centrálního systému řízení v závodě Radotín.⁴⁶² Rok 1994 byl posledním rokem samostatné společnosti Pragocement, a. s.

CEMENT BOHEMIA PRAHA

Logo Cement Bohemia Praha

V roce 1992 založily Královodvorská cementárna, a. s., Pragocement, a.s. a Heidelberger Zement AG svoji obchodní organizaci Cement Bohemia Praha, s r. o.. Ta se k 9. únoru 1995 rozhodnutím společníků změnila na akciovou společnost. Valné hromady akcionářů Pragocement, a. s., (19. dubna) a Cement Bohemia Praha, a. s., (25. dubna) se usnesly na zrušení obou společností bez likvidace a sloučení se

společností Královodvorská cementárna, a. s.. Dne 28. dubna 1995 schválila valná hromada akcionářů Královodvorské cementárny spojení s Pragocementem a společností Cement Bohemia, a. s.. Ke dni 1. července 1995 vznikla fúzí těchto tří společností nová akciová společnost. Současně byly akciové společnosti Pragocement a Cement Bohemia Praha vymazány bez likvidace k 1. červenci z obchodního rejstříku a akciová společnost Královodvorská cementárna přejmenována na **Cement Bohemia Praha, a. s. (CBP)**. Bylo navýšeno základní jmění z 400 000 000 Kč na 1 757 750 000 Kč a počet akcií na 1 292 465 kusů. Změnila se také nominální hodnota akcie na 1 360 Kč. Vznikla významná společnost s obratem zhruba 1,7 miliardy korun. Rozhodující podíl na základním jmění k 31. prosinci 1996 měl ve výši 81,3 % Heidelberger Zement AG.⁴⁶³ Výrobní program nové společnosti tvořily kromě cementu a výrobků z vápna, také suché maltové směsi, kamenivo, addimenty⁴⁶⁴ a netradiční stavební materiály. Výrobními závody společnosti byly cementárny v Králově Dvoře, Radotíně a vápenka v Loděnici. Cement Bohemia měla majetkovou účast v těchto společnostech **TRANS-SERVIS, s. r. o.** (50 %), **Lomy Mořina, s. r. o.** (49 %), **Velkolom Čertovy schody, a. s.** (50 %), **Vulkán Bohemia, s. r. o.** (25 %), **Pragoelast, s. r. o.** (49 %) a **Litava, a. s.** (6 %).

Byly zvoleny nové statutární orgány společnosti v následujícím složení: předseda představenstva Ivan Kratochvíl, místopředseda představenstva Milan Svašek a členové představenstva Jiří Zouplna, Helmut Erhard, Meinhard Thruhl. V dozorčí radě zasedli: Walter von Glass, předseda dozorčí rady, Peter Otto, místopředseda dozorčí rady, a členové dozorčí rady Bernard Boon-Falleur, Rudolf Šubrt, Miroslav Melichar a Vladimír Tůma. Krátce po svém vzniku stála společnost Cement Bohemia Praha

Lomy Mořina

Best Western Hotel Grand Beroun (bývalý hotel Litava)

Vozidlo pro přepravu cementu společnosti TRS spol. s r.o.

u zrodu firmy, kterou Zpravodaj a. s. Cement Bohemia *CB noviny* nazval „první vnučkou na světě“. Dne 3. července 1995 byla mezi akciovými společnostmi Heidelberger Zement, Cement Bohemia Praha a Metrostav podepsána smlouva o všestranné spolupráci. Jedním z jejích bodů bylo ujednání o založení společného podniku mezi pražským Metrostavem a Vulkán Bohemia s. r. o., který nese název **TBG Metrostav**.⁴⁶⁵ Výrobky a služby společnosti nacházejí široké uplatnění. Beton z TBG Metrostav je používán pro výstavbu tunelů, mostů, pro vodohospodářské, bytové i nebytové stavby.

Vedle výrobní a obchodní činnosti se společnost zaměřila, i vzhledem ke kampani proti stavbě Nové Královodvorské cementárny, na budování dobrých vztahů k regionu, ve kterém podnikala. Byly navazovány kontakty s představiteli okolních měst a obcí, jejich veřejností a s představiteli odborných institucí.

Podporovala také četné humanitární a kulturní projekty. Dne 16. září 1996 bylo slavnostně otevřeno za účasti primátora hlavního města Prahy Jana Koukala zrekonstruované zdravotní středisko v Radotíně.

Zdravotní středisko

Společnost Cement Bohemia Praha, a. s., zaplatila 11 milionů Kč za přestavbu bývalých podnikových jeslí na zdravotnické zařízení. Další rozšíření zdravotního střediska o ordinace specialistů a lékárnu hradila obec z prodeje akcií a. s. Cement Bohemia. Úspěšně pokračovala ve spolupráci s Akademií věd ČR a s Národním muzeem v Praze, která vyvrcholila velkou a úspěšnou výstavou v historické budově Národního muzea nazvanou *Člověk a jeskyně Českého krasu*. Zvláště pozitivně veřejnost přijala populárně vědeckou publi-

kaci o historii výroby vápna a cementu na Berounsku⁴⁶⁶ a obsáhlou výstavu na toto téma v Muzeu Českého krasu v Berouně. Obě akce pořádalo za přímé podpory společnosti CBP Muzeum Českého krasu v Berouně.

K 125. výročí založení společnosti na výrobu cementu v Radotíně a 15. výročí zahájení výroby vápna v novém závodě v Loděnici uspořádala společnost Cement Bohemia Praha v říjnu řadu akcí, které měly vzpomenout na počátky výroby cementu a vápna v Radotíně a Loděnici a současně zviditelnit činnost společnosti a jejich závodů. Dne 18. října uspořádala odbornou technickou konferenci v hotelu Forum. Nad konferencí převzal záštitu pražský primátor Jan Koukal. V jejím programu se, mimo jiné, představily jednotlivé závody, byly předneseny odborné referáty o využití úsporných technologií, o návratu vytěžených prostor přírodě a o působení závodů v regionech. Následujícího dne 19. října zorganizovala den otevřených dveří v cementárně Radotín a vápenici Loděnice. Veřejnost si mohla prohlédnout moderní zařízení obou závodů a přesvědčit se o aktivitách společnosti na úseku ochrany životního prostředí. Do roku 1998 investovala CBP do životního prostředí prostředky, které přesáhly částku 115 milionů Kč. Oslavy vyvrcholily společenským večerem 25. října v Kongresovém centru v Praze.⁴⁶⁷

Aby zaměstnanci a i veřejnost byli dostatečně informováni o cílech akciové společnosti a úkolech stanovených pro jejich dosažení, zahájila CBP vydávání vlastního informačního zpravodaje *CB noviny*.

Vedení společnosti Cement Bohemia Praha se snažilo, aby vložené prostředky přinášely maximální efekt a zajišťovaly co nejúčelnější a nejefektivnější rozvoj společnosti. Proto musely být korigovány dílčí investiční plány dříve samostatných společností a byly pro ně stanoveny následující zásady rozvoje.

Cementárna v Králově Dvoře měla převzít veškerou výrobu a expedici pytlovaného cementu včetně exportu a udržet výrobu ve starém závodě do výstavby nového závodu. Proto se však investiční prostředky měly vynakládat jen v nezbytně nutných případech.

Dále mělo vedení závodu průběžně připravovat podklady pro stavbu nové cementárny. Závod v Loděnici měl zvýšit výrobu suchých maltových směsí a rozšířit jejich sortiment. Provoz nové

maltárny prokázal, že projektovaný výkon 60 000 tun za rok je splnitelný, a to ve špičkové kvalitě a odpovídajícím sortimentu. Ke špičkové kvalitě výrobků přispěla i nová sušárna suroviny pro maltárnu. Stavba sušárny proběhla od ledna do června 1997. Je schopna zpracovat 40 tun suroviny za hodinu. Spalovací komora a hořák jsou od rakouské firmy Binder, ostatní zařízení je od českých subdodavatelů. Celá investice stála zhruba 28 mil. Kč.⁴⁶⁸

Cementárna v Radotíně měla do roku 1997 dokončit modernizaci výroby tak, aby dosáhla evropské úrovně a špičkové kvality. V roce 1995 byla ukončena uhlofikace cementárny.

V rámci komplexní rekonstrukce dopravních cest slínku a odstranění nevyhovujícího skladování slínku na otevřené skládce byla zahájena stavba slínkového sila, které svými rozměry, výškou 66 m a průměrem 30 m, se stalo novou dominantou radotínského závodu. Skladovací kapacita sila je 40 000 tun. Tato stavba si zaslouží pozornost s ohledem na unikátní řešení. Rozhodovalo se mezi stavbou ocelového nebo betonového sila. Po negativních zkušenostech s ocelovým silem v cementárně v Čížkovicích bylo rozhodnuto pro silo betonové. Jeho projekt vypracovala německá firma Peter a Lochner ve spolupráci s Keramoprojektem, a. s., Trenčín. Už příprava stavby byla náročná. Terén, na kterém mělo silo stát, se musel složitě upravovat. Při stavbě byl použit technologický postup švýcarské firmy VSL, který umožnil, že tloušťka stěny sila, bez přepínacích lizén, byla 300 mm.

Výstavba uhelné mlýnice

Výstavba slínkového sila – fotografováno v týdenních intervalech

Střecha je z betonových trámů a desek se ztužujícím límcem na síle. Tvar a barevné provedení stavby byly konzultovány s Útvarem architekta hlavního města Prahy. Červená a bílá barva a světlý maják na nástavbě jsou použity kvůli leteckému provozu. Doprava slínku do síla je realizována systémem krytých dopravníků firmy Beumer. Stavbu prováděla firma Metrostav a stála 203 mil. Kč.⁴⁶⁹

Předhomogenizační skládka (PHS)

PHS od vodárny k lomům

Dále byly postupně rekonstruovány veškeré dopravní cesty ostatních substrátů pro výrobu cementu a postavena předhomogenizační skládka v hodnotě 180 mil. Kč. Slavnostně byla uvedena do provozu 11. září 1997. Je to kruhové míchací zařízení umístěné v hale o průměru 77 m, výšce 23 m a hmotnosti konstrukce 420 tun. Dodavatelem nejdůležitějších částí strojního zařízení byla německá firma Koch. Na stavbě se rovněž podílela řada českých firem, jako Metrostav, Vodní stavby a Geokonsorcium. Stavební části dodaly Stavex Brno, Kepák-ocelové konstrukce, PSP Lehká strojírna, Montážní podnik Přerov, ZVVZ Milevsko, Krušnohorské strojírný, EZ Praha a TMT Chrudim.⁴⁷⁰ Stavba měla zabezpečit dostatečnou zásobu vápencové suroviny a odstranit obtíže s kolísáním chemického složení vstupní suroviny respektive odstranit nutnost homogenizace mleté suroviny. Předhomogenizační skládka byla na stavebním veletrhu FOR ARCH 98 nominována na stavbu roku a společnost za ni obdržela cenu Ministerstva průmyslu a obchodu ČR.⁴⁷¹

Expedice pytlovaného cementu

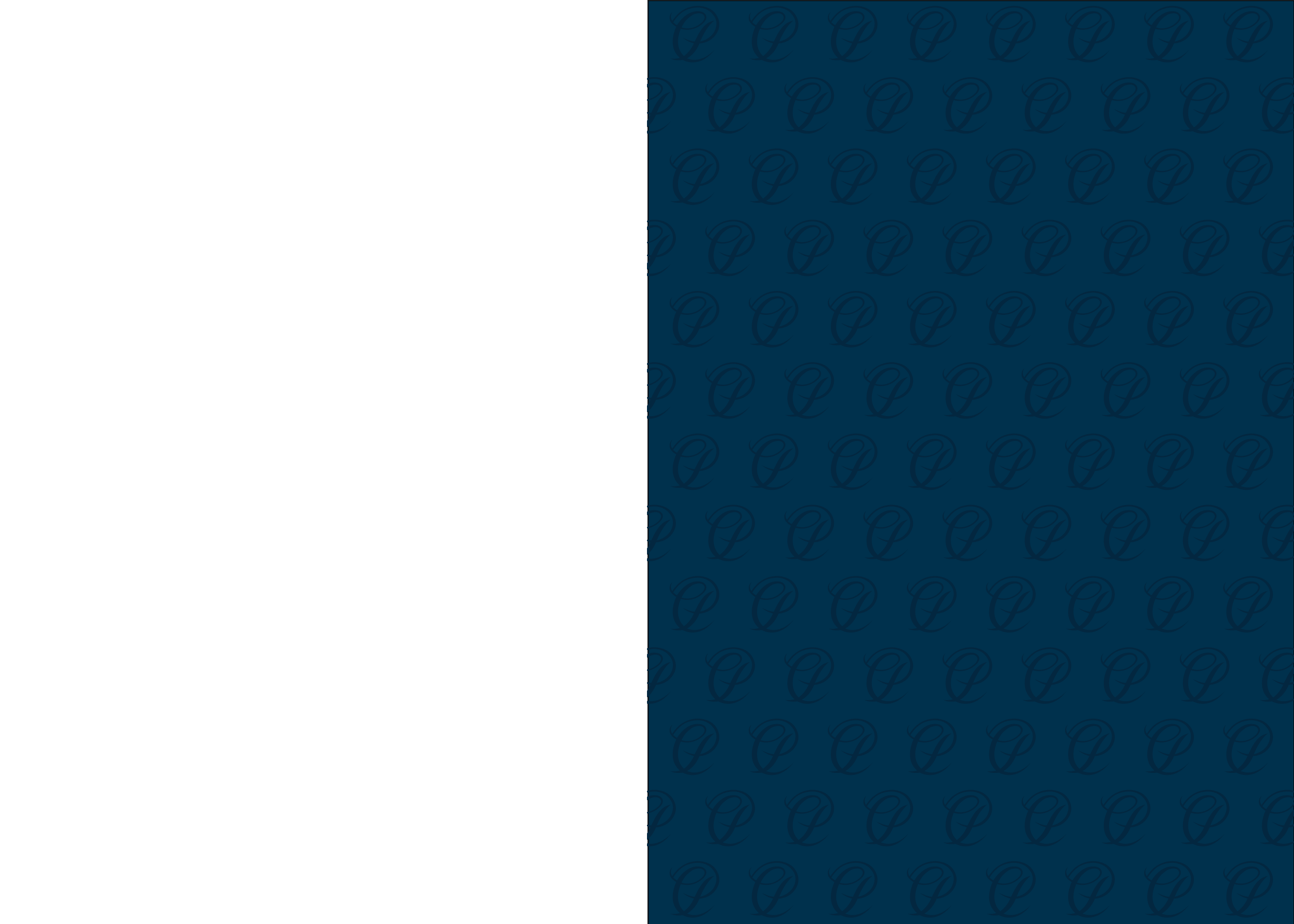
Vedení společnosti se rozhodlo zastavit v Radotíně neekonomickou expedici pytlovaného cementu a orientovat prodej pouze na volně ložené zboží. Proto byly zastaveny stavby balící a paletizační linky a zahájena stavba podjezdného síla pro expedici vagonů (RAJ) a zmodernizována nakládka volně ložených cementů do autocisteren. V roce 1997 byly napojeny další technologické uzly do centrálního řízení včetně přípravy pro napojení nových staveb na centrální velín. V rámci snižování energetické náročnosti výroby byl realizován projekt „využití odpadního tepla“, kde tepelná energie odebraná z chladiců slínku slouží pro sušení strusky v sušárně. V plném rozsahu tak bylo sušení zemním plynem nahrazeno sušením odpadním teplem.⁴⁷²

Společnost věnovala pozornost vybudování jednotné politiky prodeje, logistiky přepravy, manipulace se zbožím a vybavení expedičních a prodejních pracovišť kompatibilními prostředky. K tomu sloužila také jednotná informační síť a jednotný oběh dokumentů a účetních dokladů. Proto byla již v roce 1995 zahájena instalace integrovaného informačního systému SAP verze R3, který je špičkovým produktem světové úrovně.

Poslední rok společnosti Cement Bohemia Praha, a. s., byl úspěšný. Za své výrobky utržila společnost 1 645 909 000 Kč, což bylo o 96 466 000 Kč více než v roce 1996.

Poslední valná hromada akciové společnosti Cement Bohemia, a. s., se konala 31. prosince 1997. Na ní byl schválen projekt sloučení CBP s akciovou společností Cementárny a vápenky Mokrý, a. s. se sídlem v Mokrém u Brna. Dále valná hromada provedla změny ve statutárních orgánech společnosti Cement Bohemia Praha. Předsedou představenstva byl zvolen Antonín Lukeš a členy Milan Stodola a Jiří Zýma. Do dozorčí rady byli zvoleni: André Jacquemart, Georgie Kouwenhoven, Jiří Los, Miroslav Melichar, Daniel Romeier a Vladimír Tůma. Nově zvolené statutární orgány vedly společnost Cement Bohemia Praha až do 30. dubna 1998, kdy došlo ke sloučení společnosti Cement Bohemia Praha se společností Cementárny a vápenky Mokrý, a. s..

Akciová společnost Cementárny a vápenky Mokrý vznikla k 1. lednu 1991. Strategickým partnerem se stala belgická společnost S.A. Cimenteries CBR do níž v polovině devadesátých let vstoupil Heidelberg Zement AG. Součástí společnosti byla cementárna v Maloměřicích a vápenky v Čebíně, Mikulově a v Tlumačově. Hlavní závod společnosti cementárna v Mokrém byl vybudován s určitými přestávkami v letech 1961 až 1968, kdy byly na sklonku roku slavnostně zapáleny rotační pece, které nesly jména „Republika“ a „Morava“. Veškeré zařízení pocházelo z dovozu a patřilo k nejmodernějším v oboru.

~ RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA NA KONCI MILÉNIA ~

Akciová společnost Cement Bohemia Praha se sloučila se společností Cementárny a vápenky Mokrý, akciová společnost, a ke dni 30. dubna 1998 zanikla. Tímto sloučením vznikla nová společnost **Českomoravský cement, akciová společnost (ČMC, a. s.)**. Do obchodního rejstříku byla nová společnost zapsána 1. května 1998. Důvodem vytvoření nové organizace bylo, jak řekl v úvodním slově ve výroční zprávě předseda představenstva a generální ředitel ing. Miroslav Weber, CSc. *Česká ekonomika prožívala v roce 1998 recesi, která se významně projevila ve snížení spotřeby materiálů. Proto bylo důležité vytvořit kvalitní a novou organizaci a co nejrychleji a efektivně využít všechny synergické efekty (úspora nákladů, optimalizace využití stávajících výrobních kapacit, efektivní využití finančních prostředků).*⁴⁷³

Výrobními závody společnosti byly: cementárny v Mokrém, v Králově Dvoře, v Radotíně a v Maloměřicích⁴⁷⁴. Vápenky v Mokrém a v Loděnici. Dále závody v Mikulově a v Čebíně, které byly orientovány výrobu mletých vápenců a provozy vyrábějící suché omítkové a maltové směsi v Loděnici a v Čebíně. Společnost Českomoravský cement, a. s., měla majetkovou účast ve společnostech: BETON MIX, a. s., Vápno Mokrý, a. s., Ká & Pí, a. s., Cemtech, a. s., DS-BETONMIX, s. r. o., CVM-A, a. s., CVM-B, a. s., Lomy Mořina, spol. s r. o., Pragoelast, s. r. o., Velkolom Čertovy schody, a. s., Vulkan Bohemia, s. r. o., TRANS-SERVIS, spol. s r. o. a BEMIX, a. s..

Cementárna Mokrý

Nová společnost se základním jměním 2 298 993 500 Kč se stala největším producentem stavebních hmot v České republice. Vydala 9 195 974 akcií v jmenovité hodnotě 250 Kč. Největšími akcionáři společnosti byly belgická společnost SA. Cimenteries CBR, která vlastnila 46,46 %⁴⁷⁵, a Heidelberger Zement AG, která držela 34,27 %.

Společnost v průběhu roku 1998 řídilo představenstvo ve složení: předseda a současně generální ředitel Ivan Kratochvíl, místopředseda Miroslav Weber a členové Rostislav Fianta, Pavel Michek, Milan Svašek a Jiří Zouplna. Dozorčí rada pracovala ve složení: předseda Daniel Gauthier, místopředseda Hans Erwin Bauer a členové Helmut Siegfried Erhard, Daniel Lamoureux, Rudolf Šubrt, Jiří Vilím, Otakar Jahoda, Vladimír Košut a Pavel Kučera.. Na návrh dozorčí rady ze dne 27. listopadu 1998 došlo ke změnám v představenstvu s platností od 1. ledna 1999. Předsedou představenstva se stal Miroslav Weber, místopředsedou Jiří Zouplna a členy Rostislav Fianta, Pavel Michek, Milan Svašek.

Na začátku svého působení řešila nová společnost několik problémů. První nesnáze byly s výstavbou nové královské cementárny. V závěru roku 1997 zrušil Vrchní soud v Praze na základě procesních chyb územní rozhodnutí o umístění Nové královské cementárny u Tmaně. Rozhodnutí soudu a vyvrcholení kampaně proti stavbě nové cementárny přivedlo vedení společnosti k rozhodnutí rezignovat na stavbu nového závodu. Fond národního majetku však v únoru 1992 prosadil do privatizačního projektu a do následující smlouvy podmínku, že investor Heidelberger Zement AG vyvine maximální úsilí pro postavení nové cementárny na zelené louce. Protože investoru bylo zabráněno podmínkou zrealizovat, požádal svého právního zástupce, aby projednal s Fondem národního majetku úpravu podmínky ve smlouvě, aby mohla být náhradou zahájena modernizace stávajícího závodu u Králově Dvoře. Dále bylo rozhodnuto o zastavení výroby cementu a demolici výrobního zařízení v závodě Maloměřice a zastavení výroby vápna v závodě Čebín.

V radotínské cementárně byla v roce 1998 ukončena jedna etapa modernizace laboratoře. Další technické vybavení pro zkoušení vlastností cementů a provádění chemických analýz bylo realizováno v letech 1993 a 1994 v souvislosti s přechodem na nové evropské normy a rozhodnutím vedení koncernu Heidelberger Zement unifikovat vybavení všech laboratoří. Byly zakoupeny analytické váhy firmy Sartorius a fotometr od firmy Metrohm na provádění fotometrických titrací. Firma Tonitechnik dodala vibrační stůl a míchačku a Betonsystem Brno, s. r. o., lis na zkoušení pevnosti cementových trámečků a skříň pro vlhké uložení. Postupně byla laboratoř vybavována další technikou, jako je sušárna, žíhací pec a topná deska. V roce 1997 bylo vybudováno nové vodní uložení cementových trámečků a celková úprava interiéru místností laboratoře.

V zimní odstavce roku 1998 byla zahájena rekonstrukce skládky surovin. Objekt z roku 1960, ve kterém byly skladovány hlavní komponenty pro výrobu, prošel celkovou obnovou. Projekt modernizace skládky vypracoval Keramoprojekt, a. s., Trenčín. V první etapě modernizace došlo k zastřešení skládky, sanaci a vyztužení vybraných betonových konstrukcí. Zimní odstavky bylo také využito k modernizaci drtírny. Drtírna byla jednou z částí technologie, do které už dlouho nebyly investovány žádné prostředky. Některé části zařízení měly prošlou životnost, a tak bylo nutno provést generální opravu kladivových drtičů a doplnit technologické linky o nová zařízení nebo je vyměnit. Náklady na rekonstrukci drtírny byly plánovány ve výši 27 milionů Kč.⁴⁷⁶

V rámci akce „Navrácení vytěžených ploch přírodě“ nechala společnost ČMC vypracovat firmu GET souhrnný plán sanačních a rekultivačních prací pro lomy v Radotínském údolí, Hvižďalku a Špičku. Zároveň byl zastaven provoz v lomu Kuchařík.⁴⁷⁷

Společnost Českomoravský cement, a. s., se zúčastnila 5. ročníku o „Cenu zdraví a bezpečného životního prostředí“ projektem „Modernizace cementárny Radotín.“ *Modernizací závodu v Radotíně v hodnotě 2,1 miliardy Kč se podařilo snížit energetickou náročnost výroby slínku o 12,5 % a emise znečišťujících látek se podařilo snížit 6,8 krát na hodnoty dosahující úroveň současné světové techniky* uvádí se v projektu, kterému porota přiřadila šesté místo.⁴⁷⁸

Skládka surovin před rekonstrukcí

V loděnickém závodě byla provedena přestavba nepotřebné paletizační linky Möllers z královské cementárny a uvedena do provozu.⁴⁷⁹

V oblasti kulturní, humanitární i sportovní navázala nová společnost Českomoravský cement, a. s., na aktivity své předchůdkyně. Dne 26. června 1998 byla podepsána smlouva o spolupráci mezi společností Českomoravský cement a Národním muzeem. Smlouva navazovala na předchozí šestiiletou podporu. V roce 1998 poskytla společnost Národnímu muzeu 230 000 Kč na rozšíření a doplnění počítačové databáze a publikační činnost muzea.

Společnost ČMC pokračovala ve sponzorování Ústavu sociální péče pro mentálně postiženou mládež v Suchomastech. V roce 1998 darovala na statická měření a opravu fasády objektu ústavu 800 000 Kč. Podpora ústavu začala již v roce 1993. Logo společnosti Českomoravský cement nesl na zeleném trikotu nejlepší vrchař mezinárodního cyklistického závodu Bohemia Centralis. Závod probíhal na území středních Čech ve dnech 3–7. června 1998 a společnost ČMC byla generálním sponzorem závodu.

V říjnu 1998 probíhaly oslavy 100. výročí zahájení výroby vápna v Loděnici. Dne 25. října proběhl den otevřených dveří a v restauraci Na Staré v Loděnici společenský večer. Oslavy pokračovaly 30. října setkáním se zákazníky, zástupci státní správy a obcí. K této příležitosti byla vydána publikace „Cesty života. 100 let výroby vápna v závodě Loděnice u Berouna.“

Vzhledem k odchodu do důchodu ing. Ivana Kratochvíla, CSc., byl představenstvem na základě doporučení hlavních akcionářů jmenován do funkce generálního ředitele společnosti ing. Miroslav Weber, CSc., s účinností od 1. ledna 1999.

Vliv na další působení společnosti mělo rozhodnutí valné hromady společnosti Českomoravský cement z 30. června 1999. Valná hromada schválila projekt rozdělení společnosti do dvou nástupnických společností. Důvodem rozdělení společnosti byl zájem zefektivnit výrobu dvou stěžejních oblastí podnikání, a to výroby

cementu a vápna. V důsledku rozhodnutí valné hromady došlo k zániku společnosti Českomoravský cement bez likvidace a vznik nových společností, z nichž jedna ponese stejný název jako zanikající společnost, tj. **Českomoravský cement**, a druhá ponese název **Českomoravské vápno**. Akcie byly vyměňovány tehdejšími akcionáři v poměru jedna stará akcie Českomoravského cementu v nominální hodnotě 250 Kč za jeden kus za jednu novou akcii společnosti Českomoravský cement o nominální hodnotě 250 Kč za jeden kus a jednu novou akcii společnosti Českomoravské vápno o nominální hodnotě 25 Kč za jeden kus.⁴⁸⁰

V březnu byly provedeny zkoušky dvou nových kladivových drtičů v modernizované drtírně v Radotíně. Hodinový výkon jednoho kladivového drtiče byl 300 tun za hodinu. Po provedené rekonstrukci kladivových drtičů by měla následovat modernizace prvního stupně drčení (násypka čelistový drtič).⁴⁸¹

V loděnickém závodě byla provedena komplexní rekonstrukce dopravních cest a vyprazdňování míchacího centra. V Králově Dvoře byla zahájena modernizace mletí cementu.⁴⁸² I v tomto roce podporovala společnost rozvoj zdravotnictví, kultury, sportu v regionech, kde se nacházely její podniky. Významně podpořila mezinárodní cyklistický etapový závod YTONG – Bohemia Tour, který se jel na území Středočeského kraje od 30. června do 4. července 1999. Byla hlavním sponzorem mezinárodního hudebního festivalu Talichův Beroun, který se uskutečnil na přelomu října a listopadu 1999 v Berouně. Hlavním sponzorem festivalu je dodnes.

V závěru roku proběhla závěrečná fáze prověrky připravenosti elektronických systémů na přechod na rok 2000.

Poslední rok milénia byl pro společnost rokem významných událostí. Podařilo se, i když s jistými komplikacemi, naplnit záměr vedení společnosti oddělit výrobu vápna a výrobu cementu. Valná hromada, konaná 30. května 1999, schválila projekt rozdělení společnosti do dvou nástupnických organizací Českomoravský cement, a. s., a Českomoravské vápno, a. s.

Návrh předpokládal, že společnost zanikne 31. prosince 1999 a nástupnické organizace vzniknou 1. ledna 2000. Důsledkem dvou žalob akcionářů společnosti Českomoravský cement na neplatnost usnesení valné hromady nebylo možno provést oddělení výroby vápna a výroby cementu v zamýšleném termínu. Na základě této skutečnosti přijala řádná valná hromada společnosti na svém jednání dne 19. června 2000 revokaci usnesení valné hromady o rozdělení společnosti. Představenstvo společnosti Českomoravský cement, a. s., přijalo poté na svém jednání 3. července 2000 usnesení, ve kterém schválilo vklad do dceřině společnosti Českomoravské vápno, s. r. o. (původní název společnosti měl být NOVÝ RETEN, s. r. o.).

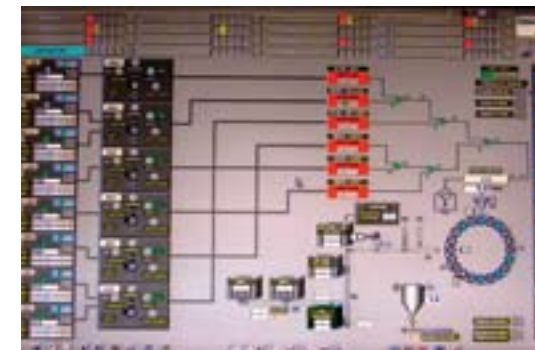
Následně valná hromada společnosti Českomoravské vápno schválila zvýšení základního jmění společnosti. Mezi Českomoravským cementem, a. s., a Českomoravským vápnem, s. r. o., byla uzavřena smlouva o převodu závodů v Mokrém, Mikulově a Loděnici. Dále bylo přijato rozhodnutí vyčlenit části podniku zabývající se výrobou suchých omítkových a maltových směsí. I zde bylo cílem zefektivnit výrobu. Z těchto důvodů přijalo představenstvo společnosti Českomoravský cement, a. s., na svém jednání 7. listopadu 2000 usnesení, ve kterém schválilo vklad části podniku zabývající se výrobou suchých omítkových a maltových směsí do dceřině společnosti Českomoravský maxit, s. r. o.⁴⁸³ a to k datu 1. ledna 2001.⁴⁸⁴ Představenstvo Heidelberger Zement rozhodlo v roce 1999, kdy získalo většinový podíl v omítkářské společnosti MAXIT Holding GmbH, že veškeré aktivity v oblasti výroby a prodeje suchých omítkových a maltových směsí se budou realizovat pod obchodní značkou MAXIT ve všech podnikatelských jednotkách.⁴⁸⁵

V roce 2000 byla v radotínské cementárně ukončena první etapa automatizace laboratoře. Tato investice za 46 500 000 Kč umožnila automatický odběr a vyhodnocení vzorků v průběhu technologického procesu výroby cementu. Propojením s centrálním řízením výroby umožnila sledování, vyhodnocení a včasnou korekci výroby. Zastřešením, opláštěním a celkovými stavebními úpravami byla ukončena rekonstrukce skládky surovin. Náklady na modernizaci skládky byly 59 941 000 Kč.⁴⁸⁶ Rekonstrukcí skládky se odstranila sekundární prašnost při manipulaci se substráty, a proto tato investice patřila k významným ekologickým projektům. Tato stavba ukončila desetiletý cyklus základní modernizace radotínské cementárny a měla významný dopad v oblasti ekologického působení závodu. V lednu 2000 byla vyměněna převodovka na cementové mlýnici na lince číslo 2. Nová převodovka, výrobek firmy Flender (SRN), byla zhruba poloviční proti staré, trojstupňové a větvené na dvě větve a stála téměř 10 milionů Kč.⁴⁸⁷

V loděnickém závodě byla dokončena sušička suroviny pro suché omítky a maltové směsi v hodnotě 26 142 000 Kč a byla k 31. prosinci 2000 ukončena výroba vápenných produktů.⁴⁸⁸

Společnost v rámci „být dobrým sousedem“ podporovala různé aktivity, které přinášely prospěch široké veřejnosti. Například v roce 2000 poskytla sponzorský dar 1 000 000 Kč a dceřiná společnost Velkolom Čertovy schody další milion korun na opravu kostela sv. Jiří ve Tmani.⁴⁸⁹

Od července 2000, od čísla 2, nesl zpravodaj akciové společnosti Českomoravský cement nový název: *Českomoravský lev. Noviny společnosti Českomoravský cement, Českomoravské vápno a Českomoravský maxit.*

Automatická laboratoř – řídicí schéma

Skládka surovin v průběhu rekonstrukce

Výroba suchých omítkových směsí v Loděnici

NA ZAČÁTKU NOVÉHO MILÉLIA

První rok nového milénia byl prvním rokem nové společnosti vyrábějící a prodávající cement. Dnem 1. ledna 2001 nabyla účinnosti novela obchodního zákoníku, která měla sladit úpravu obchodního práva v České republice s právem Evropské unie. V rámci této novely byl nově zaveden institut zrušení akciové společnosti bez její likvidace převodem obchodního jmění na hlavního akcionáře. Jednou z podmínek pro uskutečnění převzetí bylo také to, že hlavní akcionář musel vlastnit akcie, jejichž jmenovitá hodnota dosahuje 90 % základního kapitálu zanikající společnosti a společnost sídlí v České republice. Hlavním akcionářem společnosti Českomoravský cement, a. s. se stala koncem roku 2000 společnost ENT Holding, a. s., stoprocentní dceřiná společnost CBR Konstruktion Materiale B.V. se sídlem v Nizozemí, která spadá do koncernu Heidelberg Zement. Počet akcií společnosti Českomoravský cement, a. s., ve vlastnictví společnosti ENT Holding, a. s., byl téměř 98 %. Společnost ENT Holding, a. s. změnila obchodní firmu a sídlo společnosti tak, že se jednalo o společnost Českomoravský cement, a. s., se sídlem Beroun 660. Na základě usnesení valné hromady z 31. května 2001 a na základě rozhodnutí jediného akcionáře společnosti Českomoravský cement, a. s., rovněž z 31. května 2001 zanikla k 31. říjnu 2001 bez likvidace převodem obchodního jmění, včetně práv a povinností z pracovně právních vztahů, na hlavního akcionáře, kterým je společnost Českomoravský cement, a. s., se sídlem Beroun 660. V rámci převzetí obchodního jmění převzala společnost Českomoravský cement, a. s., obchodní firmu zanikající společnosti, a to s uvedením dodatku označujícího její právní nástupnictví. Od 1. listopadu 2001 nese označení **Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost.**⁴⁹⁰

Novou společnost řídilo představenstvo ve složení: předseda Miroslav Weber, místopředsedové Luděk Bogdan a Jiří Zouplna a členové Roman Molík a Milan Svašek.

V dozorčí radě byli: předseda Daniel Gauthier a členové Andrea Kern, Robert Šubrt a Jiří Vilím. Ve funkci generálního ředitele vystřídal Miroslava Webera Luděk Bogdan. Dne 31. května 2002 rozhodl jediný akcionář společnosti o změně stanov, a to mimo jiné o zvýšení počtu členů představenstva z pěti na sedm. Zvoleni byli Pavel Reich a Karel Okleštěk.⁴⁹¹

V důsledku zániku společnosti Českomoravský cement, a. s., zaniklo i 9 195 974 kusů zaknihovaných akcií na jméno o jmenovité hodnotě 250 Kč za jednu akcii. Veřejně obchodovatelné akcie, ISIN CZ0005112144, byly z výše uvedených důvodů vyřazeny z obchodování na veřejných trzích a Komise pro cenné papíry zrušila ISIN těchto akcií. Akcionářům, kteří byli vedeni jako akcionáři ke dni zániku společnosti Českomoravský cement, a. s., tj. ke dni 31. října 2001, náleželo peněžité vypořádání za zaniklé akcie, které činilo 753 Kč na jednu akcii. Výše vypořádání byla stanovena na základě znaleckého posudku. Částku za svoje akcie obdrželi akcionáři šekovou poukázkou.⁴⁹²

V únoru 2001 vznikla nová dceřiná společnost TBG Bohemia, s. r.o., se 100 % majetkovou účastí. Tato společnost se od roku 1992 jmenovala Vulkan Bohemia. Dne 27. srpna 2001 Českomoravský cement, a. s., prodal obchodní podíl ve společnosti Českomoravský maxit, a. s., společnosti LB Trading Limited, která byla součástí skupiny Lasselsberger.

Pro úspěšnou prezentaci koncernu **Heidelberg Cement** bylo zvoleno nové logo, které mělo odlišit jméno celého koncernu od jména společnosti Heidelberg Zement AG. Společné logo zastřešily všechny společnosti patřící do skupiny HeidelbergCement. Od poloviny roku 2003 všechny společnosti skupiny HeidelbergCement v České republice musely mít podobný název – Českomoravský cement, Českomoravské štěrkovny a společnost TBG Bohemia změnila název na Českomoravský beton a podobnou grafickou identitu, včetně barev a loga. U všech tří společností byly do identity doplněny „barevné kostičky“ v zeleném, šedém, žlutém a bílém provedení. Hlavními barvami jsou zelená a bílá, barvy HeidelbergCement. Tyto barvy pak doplnily barvy žlutá a šedá, které užívala společnost TBG. Loga a kostičky v barvách odpovídající identitě skupiny HeidelbergCement se objevily na podnikových vozidlech a zařízeních, na hlavičkovém papíře, vizitkách a dalších věcech, které souvisely z činností firmy.⁴⁹³ Principy nové firemní politiky koncernu představovalo osm zásad „for better building“ vyhlášených v září na setkání vysokého managementu koncernu ve Stockholmu. Osm zásad bylo tvořeno těmito body: *image společnosti, kultura podnikání, personální politika, tržní strategie, zákaznická filozofie, standard jakosti, vztah společnosti k životnímu prostředí a úsilí společnosti o inovaci. Pro zaměstnance byla vydána publikace „Firemní hodnoty a pravidla chování.“*⁴⁹⁴

Společnost Českomoravský cement si připomněla 130. výročí radotínské cementárny a 40. výročí zahájení provozu v novém závodě. V pátek 28. září 2001 byl v radotínském závodě den otevřených dveří pro veřejnost.

26. března 2002 představenstvo společnosti schválilo společné vedení závodů v Králově Dvoře a Radotíně. Vedení spojených závodů se ujal ředitel královédvorské cementárny ing. Jaroslav Vávra a ředitel radotínské cementárny ing. František Hůlka odešel na post asistenta generálního ředitele společnosti.⁴⁹⁵

Od roku 2001 byl v radotínské cementárně zahájen zkušební provoz výpalu slínku tuhými alternativními palivy pro obě rotační pece. V roce 2002 bylo zdokonaleno dávkovací zařízení tuhých alternativních paliv.⁴⁹⁶ Celý projekt na využití tuhých alternativních paliv vypracovaly Keramoprojekt, a. s., Trenčín a Spektra Beroun. Z bývalé skládky slínku byl vybudován železobetonový box pro skladování alternativních paliv. Technologii úpravy alternativního paliva, jeho přepravy, dávkování a dopravy k hořákům dodaly firmy Zeno a firma Schenck, které měly bohaté zkušenosti se zaváděním této technologie v Německu. Použití tuhého alternativního paliva pro výpal slínku je významným příspěvkem k ekologickému využití tuhého odpadu, snižování výrobních nákladů a šetření fosilních paliv.

**ČESKOMORAVSKÝ
CEMENT**
HEIDELBERGCEMENT Group

Logo

Přestřižení pásky při dnu otevřených dveří, 2001

Tříděný odpad, který obsahuje plasty, papír, textil a další spalitelné odpady, je upravován specializovanými firmami a dopravován ve velkoobjemových kontejnerech do cementárny. Každá dodávka je kontrolována, zda neobsahuje větší množství chlóru, PCB, těžkých kovů a dalších škodlivin, než bylo limitováno smlouvou. Ročně bylo využíváno zhruba 15 000 tun tohoto paliva s tepelným obsahem 26 GJ/tunu a jeho spotřeba stoupá.⁴⁹⁷

Další alternativní palivo, které používá radotínská cementárna ve výrobním procesu, je kormul, jehož základ tvoří organické kaly, které vznikaly při rafinaci ropy. První pokusy s využitím kormulu v radotínském závodě se datují k roku 1998. V roce 2004 bylo v českém cementářském průmyslu využito 65 000 tun kormulu.⁴⁹⁸ V roce 2003 bylo instalováno zařízení na další alternativní palivo a tím byla masokostní moučka. Téměř polovina vyrobené masokostní moučky není možno použít pro krmné účely. Kombinované hořáky rotačních pecí umožňují společně spalování různých druhů paliv, a masokostní moučku je proto možné do nich přesně dávkovat v takovém množství, aby byly dodrženy přísné emisní limity. Masokostní moučka má využitelnou hodnotu tepla okolo 17 GJ/ tunu.

Také při přípravě suroviny se podařilo se uskutečnit některá ustanovení environmentální politiky. Dávkování popílku do surovinové moučky umožnilo efektivnější využití ložisek lomu Hvíždalka a šetření korekčních vápenců z lomu Špička. Jinak veškerý vysokoprocentní korekční vápenec byl dovážěn z Velkolomu Čertovy schody, kde je tato frakce nevyužitelná.

Zavedením systému environmentálního managementu v roce 2002 dle ČSN EN ISO 14 001 v závodech Mokrý, Radotín, Králův Dvůr a Železniční doprava se Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost zavázala dodržovat platná ustanovení všech právních předpisů souvisejících s ochranou životního prostředí, bezpečností práce a požární ochranou. Neustálým zlepšováním technických parametrů výrobních zařízení se snížil dopad výroby do všech složek životního prostředí. Závody budou důsledně realizovat hospodárná a preventivní opatření v oblasti spotřeby energie a surovin, vzniku a využití odpadu, a to především zvýšením efektivity našich procesů či náhradou přírodních surovin a paliv, kde to bude možné, alternativními surovinami a palivy. Zavádí se a pravidelně prověřuje environmentální systém řízení společnosti. V rámci vzdělávacího programu se zvýší povědomí zaměstnanců o principech ochrany životního prostředí. Závody budou spolupracovat s příslušnými úřady, okolními obcemi a zájmovými skupinami tak, aby byla respektována státní a regionální environmentální politika.⁴⁹⁹ Důsledným plněním daných podmínek získala společnost Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost certifikát systému environmentálního managementu. Generální ředitel společnosti Luděk Bohdan 16. prosince 2002 převzal od zástupce certifikačního orgánu Technického a zkušebního ústavu stavebního Praha, s. p., osvědčení ISO 14001, které je mezinárodní normou pro přístup firem k ochraně životního prostředí.⁵⁰⁰ Tento certifikát společnost každoročně úspěšně obhájuje.

V roce 2002 oslavila dceřiná společnost TBC Bohemia deset let od svého vzniku. Ze skromných začátků se vypracovala na respektovanou společnost. Na kvalitu jejích výrobků dohlíží seskupení sedmi odborných laboratoří společnosti Betotech.

Mohutné záplavy, které postihly v roce 2002 Čechy, se cementárnám v Radotíně a Králově Dvoře vyhnuly. Radotínský závod je na vyvýšeném místě, proto nemusel být zastaven provoz. V Králově Dvoře byla výroba zastavena a zabezpečeny proti vodě sklady hotových výrobků a chemikálií. Byly zaplaveny

sklepní prostory závodu a znehodnocen vlastní zdroj pitné vody. Poté, co opadla voda, podílely se obě cementárny na likvidaci škod. Městu Radotínu byla nabídnuta část lomu k dočasnému uložení naplavenin z města. Cementárna v Králově Dvoře půjčila nakladače a kontejnery pro odvoz naplaveniny z města Králova Dvora. Společnost Českomoravský cement poskytla finanční podporu svým zaměstnancům, jimž povodně způsobily rozsáhlé škody. Finanční podporu nabídla společnost starostům Králova Dvora, Berouna a Radotína.

Na konci roku 2005 rozhodl jediný akcionář HeidelbergCement Central Europe East Holding B.V. o snížení počtu členů ve statutárních orgánech společnosti. Od ledna 2006 měla dozorčí rada společnosti Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost tři členy místo šesti a představenstvo také tři členy místo sedmi.⁵⁰¹ Od 1. srpna 2007 řídil představenstvo společnosti z pozice předsedy Jan Hrozek.⁵⁰²

Ke dni 1. dubna 2005 byl do funkce ředitele závodu Králův Dvůr-Radotín ustanoven Ing. Ladislav Damašek a vystřídal v této funkci dlouholetého ředitele závodu Ing. Jaroslava Vávru, který odešel do důchodu.

Významnou investicí v roce 2004 v Radotíně byla instalace zařízení pro dávkování redukčních činidel do produkce volně loženého cementu za účelem odstranění Cr⁺⁶ při ručním zpracování.⁵⁰³ Pro větší spolehlivost provozu byl uveden do chodu nový kouřový ventilátor u pece č. 1. Zařízení firmy Sirocco má proti klasickým ventilátorům užší kolo o průměru 2300 mm a speciálně zakřivené lopatky. Tím vzniká samočisticí efekt, který snižuje nebezpečí vytváření nálepky.⁵⁰⁴ Modernizací prošly v Radotíně nové sprchy, šatny a jídelna. V prvním čtvrtletí roku 2004 došlo k významné změně v expedici baleného cementu v Králově Dvoře. Bylo zavedeno balení cementu pouze do 25 kg pytlů, místo dosavadních 50 kg. Vyšlo se tak vstříc zákazníkům, kteří dávali přednost menšímu a operativnějšímu balení všech sypkých stavebních materiálů. Se změnou balení souvisela i úprava způsobu uložení jednotlivých naplněných pytlů na paletě. Došlo ke snížení hmotnosti jedné palety o 0,1 tuny. Pro omezení pohybu jednotlivých pytlů na paletě v průběhu přepravy je balicí linka doplněna zařízením pro fixaci pytlů pomocí speciálního lepidla.⁵⁰⁵

Od roku 2005 byl v rámci Evropské unie zaveden systém přidělování emisních povolenek a obchodování s nimi. Na základě Národního alokačního plánu bylo přiděleno v roce 2005 společnosti emisních povolenek na 1 142 692 tun v účetní hodnotě 700 991 000 Kč.⁵⁰⁶ V měsíci lednu 2006 vydal odbor životního prostředí Magistrátu hlavního města Prahy integrované povolení dle zákona č. 76/2002 Sb. pro zařízení na výrobu slínku v rotačních pecích.⁵⁰⁷

Na rotační peci č. 1 byl instalován skener měřící teplotu pláště pece po celé její délce. Tím bylo odstraněno ruční měření. Operátor na cen-

Surovinový mlýn

trálními velíni je ihned informován o změnách teploty na plášti pece. Na obou pecích bylo instalováno automatické nástřikové mazání věnců hlavního náhonu.⁵⁰⁸ Na surovinové mlýnici ve skládce surovin byl postaven

nový ocelový zásobník s mechanickým výhrabem pro dávkování vlhkého práškového energosádrovec do drčené suroviny před předdrčením. Tento sádrovec nahradil suchý briketovaný energosádrovec, který byl dávkován přes bunkr č. 5. Během roku byla provedena sanace stěn a dna a celkové vyčištění cementových sil č. 4 a 5. Následně bylo nainstalováno nové čerání cementu v obou silech. Výsledkem bylo zmenšení mrtvé zásoby a tím zvýšení kapacity každého sila o 1000 tun.⁵⁰⁹

Začátkem roku 2006 byla zprovozněna samoobslužná nakládka autocisteren pomocí systému karet. Tento krok umožnil rozšířit nakládku po 24 hodin na sedm dní v týdnu. Řídicí systém CEMAT 6 firmy Siemens automaticky doplňuje čtyři expediční sila z 10 cementových sil.⁵¹⁰ Dále byly provedeny úpravy interiérů mechanické dílny, elektrodílny a rekonstruováno zařízení závodní kuchyně, aby vyhovovalo hygienickým předpisům.⁵¹¹

V Králově Dvoře byl dokončen nový expediční terminál pro volně ložený cement do autocisteren.⁵¹²

Dne 17. června 2006 byl pořádán den otevřených dveří. Přes 700 návštěvníků si mohlo prohlédnout za plného provozu závod. Součástí dne byl bohatý doprovodný program jak pro dospělé, tak pro děti.

Během zimních oprav byl zbourán pískový filtr za chladičem rotační pece č. 1 a nahrazen hadicovým filtrem s předřazeným chladičem vzdušiny pro filtraci od firmy Redecam. Pro snížení alkalických chloridů, tedy lepení suroviny v přechodovce a čtvrtém cyklonu, byl vybudován bypassový filtr na pecní lince č. 1. U obou pecí byly vyměněny klapky pod čtvrtým cyklonem za moderní.⁵¹³

Samoobslužné nakládání autocisteren v Radotíně

Expediční terminál pro volně ložený cement v Králově Dvoře

Zavedení nových hadicových filtrů od společnosti Redecam se výrazně snížily emise prachu a instalací bypassu se zamezilo zalepování výměníku a tím se snížila četnost odstávek pecí. Z hlediska ochrany ovzduší došlo ke snížení emisí prachu při nájezdu a odstavení pecí.⁵¹⁴

Byla dokončena instalace automatického měření pláště u pece č. 2, kontinuální měření emisí SO_x, TOC, Cl, F⁵¹⁵ na peci č. 1. Při odstávce pecní linky č. 1 byl proveden upgrade řídicího systému této linky a včetně dopravních cest do slínkového sila. Všechna tato opatření umožnila zvýšení využití tuhých alternativních paliv na 35 %.

Byly vyměněny motory hlavních náhonů SM1, CM1 a CM2. Ve skládce substrátu byl zbourán betonový bunkr na strusku a na jeho místo postaven ocelový zásobník na strusku a zásobník na sádrovec s mechanickým výhrabem. Během roku byla provedena sanace stěn a dna a vyčištění dalších cementových sil č. 3 a 8. V obou silech bylo nainstalováno nové čerání cementu. I zde byla zmenšena mrtvá zásoba a zvýšena kapacita každého sila o 1 000 tun.

Bylo přebudováno expediční uhelné silo na silo pro vykládku hnědouhelného multiprachy a vybudováno propojení tohoto sila na silo práškového uhlí.

Do centrální kompresorovny byl pořízen nový kompresor Atlas Copco a vymrazovačka vzduchu.

Opláštěním pátého patra surovinové mlýnice s pohony elevátorů a zakrytím spirální skříně oběhového ventilátoru SM došlo k výraznému snížení hluku.⁵¹⁶

Byly zrekonstruovány zvedací lávky na vykládce substrátů z vagonů a vybudován lapol tuků mezi závodní kuchyní a čističkou odpadních vod. Dále byla vyměněna polovina čističky odpadních vod.

Stavební úpravy byly prováděny na administrativní budově. V prvním patře byla zřízena zasedací a školicí místnost. Byly zlikvidovány tři komíny bývalé plynové kotelny. Před koncem roku byly zahájeny práce na vybudování vstupní váhy u hlavní vrátnice.

Den otevřených dveří, 2006

Expedice práškového uhlí

Firma EKOLA provedla na podzim roku 2007 měření největších zdrojů hluku v závodě hlukovou kamerou a pokračovaly práce na digitální mapě závodu a pasportizaci budov.

Opláštěním surovinové mlýnice došlo k výraznému snížení hlučnosti

Na podzim roku 2007 proběhl mezinárodní hudební festival Talichův Beroun. Byl to již desátý ročník, který společnost Českomoravský cement a její předchůdkyně sponzorovaly.

V následujícím roce 2008 byl na surovinové mlýnici vyměněn původní elevátor za nový. Došlo také k výměně motoru hlavního náhonu SM2. Pro dávkování popílku do suroviny bylo instalováno nové dávkovací zařízení od firmy Reimann, které zdvojilo stávající turniket. Během zimních oprav byl demontován pískový filtr za chladičem rotační pece č. 2. a nahradil se hadicovým filtrem s předřazeným chladičem vzdušiny pro filtraci od italské firmy Radecam. Pro snížení koncentrace alkalických chloridů se vybuďoval na pecní lince č. 2 bypassový filtr. Při odstávce pecní linky č. 2 došlo k upgradu řídicího systému pro tuto linku včetně homogenizace surovinové moučky a dopravy této suroviny k pecím. Byla tak dokončena etapa upgrade řídicího systému Siemens z CEMAT 2 na CEMAT 7 pro výrobní stupeň 40.⁵¹⁷ Firma Uhitherm provedla rekonstrukci obou hořáků na obou pecních linkách. Všechna tato opatření umožnila větší využití alternativních paliv pro výpal slínku na 38 %.⁵¹⁸ Na dopravě mezi kontejnerem na masokostní moučku a dopravou tuhých alternativních paliv byl vyměněn pásový dopravník za redler.⁵¹⁹ Během roku pokračovalo vyčištění, sanace stěn a dna dalších dvou cementových sil č. 7 a 1. Následně bylo nainstalováno nové čerpení cementu v obou silech. Centrální kompresorovna byla rozšířena o nízkotlaký kompresor Atlas Copco. Jako protihlukové opatření bylo realizováno opláštění jižní stěny surovinové mlýnice mezi prvním a čtvrtým patrem. Dále byla postavena skladovací hala na náhradní díly. Původně byla hala v lomu Branžovy, kde neměla již žádného využití.⁵²⁰

Došlo také k výměně druhé poloviny čističky odpadních vod. Vstupní váha do závodu u hlavní vrátnice byla v květnu 2008 uvedena do provozu. Došlo k přesunu centrálního velínu do administrativní budovy a tím sloučení s analytickou laboratoří do jednoho pracoviště. Byla schválena dokumentace pro posouzení vlivu na životní prostředí, aby bylo možné navýšit množství spolu spalovaných odpadů v rotačních pecích a před Vánoci byl požádán odbor životního prostředí Magistrátu hlavního města Prahy o změnu integrovaného povolení IPPC.⁵²¹

V Králově Dvoře byla nakládku volně ložených cementů na provoze 2 doplněna o podjezdnou váhu a kartovým systémem bezobslužné nakládky volně loženého cementu.⁵²²

V rámci dobrých vztahů se sousedy se v říjnu 2008 uskutečnilo v závodě setkání se zastupiteli okolních obcí, kde jim byla představena studie ochranného valu mezi obcí Kosoř a lomem Hvíždalka.⁵²³

V roce 2009 se začaly projevovat důsledky ekonomické recese a silně se omezily investice. Bylo dokončeno propojení bypassových filtrů s chladiči slínků a zřízeno místo na nakládku mikrofilérů. Optimalizací celého pecního systému bylo dosaženo dalšího zvýšení využití tuhých alternativních paliv na 44 %. Pokračovalo se v čištění, sanace stěn a dna u dalšího cementového silu č. 9. Následně bylo nainstalováno nové čerpení cementu. V lednu bylo rozhodnuto o změně vyráběného sortimentu. Místo cementu CEM I 52,5 N se začal vyrábět cement CEM II/ A-LL 52,5 N.

Z protihlukových opatření bylo realizováno opláštění horní části budovy cementové mlýnice. Na čtyři vysokotlaké ventilátory do chladičů rotačních pecí č. 1 a 2 byly umístěny FM měniče a tyto ventilátory odhlučněny pomocí krytů s minerální vatou. Stejným způsobem byly odhlučněny ventilátory pro chlazení pláště a výpadu rotační pece č. 2. Po zimních opravách bylo spuštěno řízení celého technického procesu z nového centrálního velínu umístěného v přízemí administrativní budovy.

V rámci porozumění s představiteli okolních obcí se v říjnu uskutečnilo setkání zástupců sousedních obcí, kde jim byly představeny pětileté vývojové řady emisních koncentrací měření ozonu, prachových částic PM 10, oxidů dusíku z kontrolovaných bodů v okolí Radotína, Lochkova a Kosoře.⁵²⁴

Také v roce 2010 se česká ekonomika ještě nevzpamatovala z ekonomické krize. Jedním z odvětví, kde se recese nejvíce projevila, bylo stavebnictví. Tento propad se rovněž promítl i u výrobců stavebních hmot. Proto společnost Českomoravský cement silně omezila investice, v polovině roku byly pak zcela zastaveny. Výjimku tvořily činnosti, které byly nutné z důvodů bezpečnosti provozu. Byly však zaváděny projekty zaměřené na snížení nákladů. Takovým byl GSP (Group Spare Parts), který byl orientován na snížení zásob náhradních dílů. I přes úspěšná opatření byl proveden upgrade řídicího systému na drtírně včetně rekonstrukce malého velínu přímo nad čelistovým drtičem. Laboratoř dostala přístroj na rychlé stanovení obsahu síry. Z protihlukových opatření bylo realizováno opláštění čtyř motorů ventilátorů pro chladiče slínku a zakrytovány ventilátory odprášení zásobníků komponent do CM1 a CM2. Bylo provedeno vyčištění, sanace stěn a dna cementového silu č. 10 a další drobnější úpravy a opravy zařízení.

Za padesát let svého trvání prošla „nová“ radotínská cementárna složitým technickým vývojem. Od prášičího a kouřícího závodu až k podniku šetrnému k životnímu prostředí. I když v současné době ekonomická recese tlumí průmyslové podnikání, moderní provozy cementárny a zkušenosti zaměstnanci jsou garantem úspěšného rozvoje do budoucna.

~ LOMY RADOTÍNSKÉ CEMENTÁRNY ~

Hlavní surovinovou základnou radotínské cementárny byly vždy lomy v blízkém okolí cementárny. Starý závod odebíral vápenec z lomů *Lochkov (Čistá)* a později i z lomu *Cikánka*. V roce 1945 byl otevřen stěnový lom *Špička*. Lom se nachází 3 km severozápadně od Radotína, proti lomu *Hvíždalka*. Ložisko tvoří vápenec slivenecké, řeporyjské a dvorecko-prokopské.⁵²⁵ V roce 1950 byla plocha lomového dvora 100x30 m. Vápenec byly dobývány clonovými odstřely ve stěnovém lomu o dvou etážích. První clonový odstřel byl proveden 15. května 1954.

Na protilehlé straně za cestou byl otevřen lom *Hvíždalka*. Lom se nachází na pravém břehu Radotínského potoka, 2,5 km severozápadně od Radotína. Ložisko tvoří komplex kalových vápenců dvorecko-prokopských s podložními vápenci řeporyjskými, sliveneckými a kosořskými. Založen byl v letech 1958–1959 jako hlavní surovinový zdroj pro novou cementárnu. Při zjišťování rentability lomů *Hvíždalka* a *Špička* v letech 1958–1959 použili pracovníci n. p. *Geoindustria Praha* poprvé v Československu metodu výpočtu zásob pomocí mikrobloků a makrobloků.

Vybudování lomového hospodářství pro novou cementárnu bylo plánováno v II. části výstavby. Lom byl navržen jako stěnový, čtyřetážový. Projektovou dokumentaci vypracoval *Keramo-projekt Praha*. Při úpravě terénu nového lomu byla provedena skrývka v množství 15 000 m³ a dalších 30 000 m³ bylo nutno přemístit pro úpravu příjezdových komunikací a prostranství před drtírnou.

V počátcích dobývání se těžilo na úrovni svrchní třetí a čtvrté etáže, protože původní profil terénu se prudce zdvíhal od údolí Radotínského potoka. Teprve po postupu obou etáží k jihozápadu se získal dostatečný prostor pro rozšíření druhé a první etáže lomu. Těžba byla prováděna clonovým odstřelem (vyvrtáváním a ná-

Lom Hvíždalka

Otvírka lomu Hvíždalka

sledným odpálením svislých srážejících vrtů založených na etáži). Po rozpojení nadměrných kusů příložnou nebo vrtanou náloží (dnes se již tento způsob smí používat pouze v lomu Branžovy) byl vápenec naložen elektrickými bagry na nákladní auta Tatra o nosnosti 10–12 tun. Dnes se k nakládce používají kolové nakladače a přepravu rubaniny zajišťují dempřy o nosnosti 30–35 tun. Poté byl vápenec dopravován do drtírny, která byla vybudována současně s lomem. Drcení vápencové rubaniny je prováděno ve dvou stupních. V prvním stupni je instalován dvouvzpěrný čelistový drtič VN 10 2N s výkonem 250–350 t/hod. s výstupem 220 mm. Ve druhém stupni drcení byly nasazeny dva kladivové dvourotorové drtiče 16 D/150 PS o výkonu každý 170 t/hod. s výstupem 63 mm. Po rekonstrukci kladivových drtičů v roce 1999 stoupl výkon drtičů až na 340 t/hod. při výstupu 45 mm. Rozdrcený materiál byl dopravován na skládku vápencové drtě, kde byl odděleně skladován podle obsahu CaCO_3 .⁵²⁶

V lomu Hvíždalka byly v roce 1962 poprvé vyzkoušeny bleskovicové milisekundové zpoždovače při časovaném roznětu clonového odstřelu. Odstřel provedli pracovníci Výzkumného ústavu strojírenské technologie a ekonomiky v Praze. Kvůli trhacím pracím velkého rozsahu se v lomu Hvíždalka začalo zavádět měření seismických účinků. První měření provedl 4. ledna 1963 Geologický průzkum, n. p., Praha. Systematické měření seismických účinků se však začalo provádět od roku 1992. Monitoring zajišťuje firma INSET, s. r. o., Praha. Měří se všechny clonové odstřely. Od roku 1994 se měří automatickými, stabilně umístěnými stanicemi.

V roce 1998 bylo v lomech zavedeno pro časovaný milisekundový roznět používání neelektrické iniciace INDETSOCK.

Dalším lomem, ze kterého odebírá cementárna vápenec, je lom Branžovy (také Na Branžovech). Lom se nachází 2 km jižně od obce Loděnice, při silnici Loděnice – Lužce. Těženy jsou vysokoprocentní koněpruské, slivenecké, vápence loděnické, kalové řeporyjské, dvorecko-prokopské a zlíčovské.⁵²⁷

V roce 1994 se realizoval ojedinělý projekt, který přispěl k rekultivaci vytěženého prostoru.

První průjezd tunelem Belazem do lomu Hvíždalka

V lomu Hvíždalka nastával v devadesátých letech problém, kam ukládat skrývku a odvalový materiál, protože stávající výsypky již kapacitně nestačily. Nabízel se volný prostor ve vytěžené části lomu, ale přes vytěžený úsek probíhala přístupová cesta k těžební části lomu. Tehdejšího vedoucího surovinové základny Jiřího Šulce napadlo přístupovou komunikaci uložit do tunelu a vytěžené místo postupně zavážet až do výše 50 až 60 m. Tunel byl vybudován ve dvou etapách, a to v letech 1994 a 1998 V první etapě postavila firma Subterra tunel v délce 224 m

V druhé fázi prodloužila tunel firma Energie Kladno o dalších 108 m. Tunel je železobetonový a síla obezdívky je od 40 cm u definitivního portálu až k 85 cm u portálu provizorního. Tato konstrukce umožňuje maximální výšku násypu do 60 m. Na stropě jsou zabudovány buňky, kterými je monito-

rováno tlakové zatížení. V podlaze tunelu je vybetonována strouha pro odvod důlní vody z lomu. Kapacitu výsypky je možné zvětšovat prodlužováním tělesa tunelu asi o 100 m. Prodloužení by navázalo na provizorní portál.

Pro další rozvoj lomového hospodářství byla důležitá povolení Obvodního báňského úřadu na Kladně. V prosinci 2006 bylo vydáno povolení provádět hornickou činnost dle schváleného plánu otvírky, přípravy a dobývání v lomu Hvíždalka. Toto povolení má platnost do vyčerpání zásob v dobývacím prostoru Zadní Kopanina I – lom Hvíždalka. Podle velikosti výroby se životnost lomu odhaduje do roku 2045.

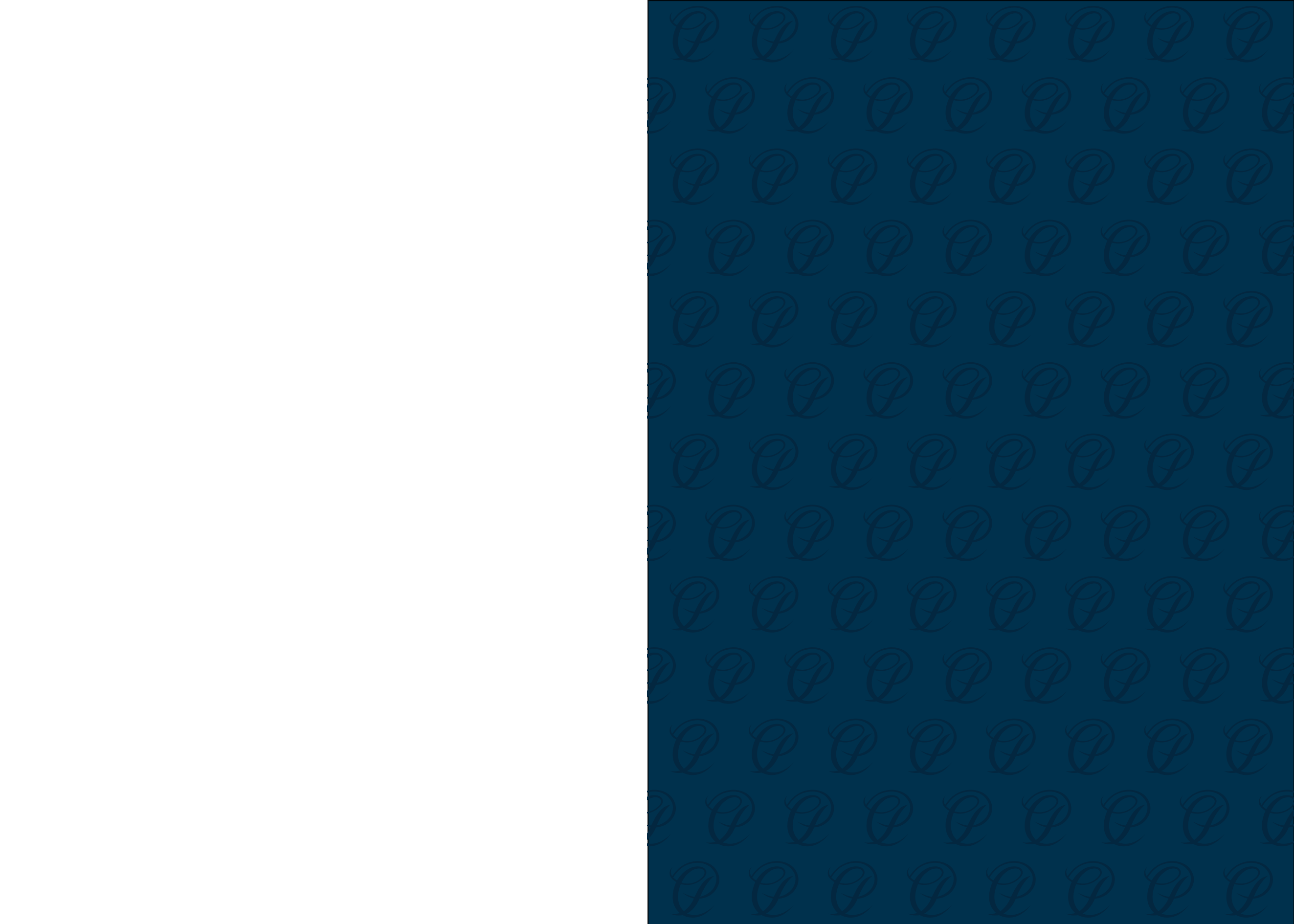

Prodloužení tunelu na 332 metrů

Pro lom Špička bylo vydáno obdobné rozhodnutí s platností do vyčerpání všech zásob. Řada přírodních objektů v Hvíždalce, Špičce a Cikánkce II byla prohlášena přírodními památkami. V blízkosti areálu cementárny se nacházejí dvě lokality EVL. Je to Lochkovský profil a Radotínské údolí.

Pro lom Branžovy byla schválena dokumentace EIA a Obvodní báňský úřad v Kladně vydal povolení k těžbě v lomu přibližně do roku 2045.

Suroviny z lomů zajistí budoucnost provozu cementárny ještě na několik dalších desítek let. Pak budou lomy rekultivovány a vráceny do přírody Českého krasu.

~ DRÁHY VE SLUŽBÁCH PRAŽSKÉ AKCIOVÉ TOVÁRNY NA HYDRAULICKÝ CEMENT A JEJICH NÁSTUPCŮ ~

Zajímavou kapitolu v historii cementárny a vápenek Pražské akciové továrny na hydraulický cement a jejích nástupců tvoří dráhy. A to jak kolejové, tak lanové, které hrály důležitou úlohu při výrobě cementu a vápna.

V Radotíně byla budována současně s cementárnou železniční spojka o normálním rozchodu (1435 mm) mezi továrnou a nádražím v Radotíně. Kolaudace jednokolejné 298,5 m dlouhé vlečky se uskutečnila 20. července 1872.⁵²⁸ Vlečka byla napojena na výhybku č. 18 v km 9, 884 trati Praha–Plzeň C. k. privilegované české západní dráhy. V souvislosti s rozvojem cementárny rozšiřovala se i vlečka. V roce 1912 bylo od firmy Windhoff Theine-Westfálen zakoupeno seřazovací zařízení železničních vagonů.⁵²⁹ Další rozšíření tovární železniční vlečky pochází z dvacátých let 20. století. Délka kolejí vzrostla na 802 m a byla doplněna čtyřmi točnami na ruční pohon o nosnosti 40 tun.⁵³⁰ Posun vagonů obstarávaly vrátky s lany. Po roce 1930 byla provedena elektrifikace všech zařízení pro manipulaci s vagony. Většinu posunovacího zařízení dodala firma Demag Duisburg. V roce 1940 byla vybudována v cementárně nová vozová váha. Do roku 1963 byla vlečka několikrát rekonstruována. V roce 1963 byla zlikvidována v souvislosti se zrušením staré radotínské cementárny.

Dovoz suroviny z lochkovských lomů do radotínské cementárny byl realizován koňskou úzkokolejkou. Povolení k provozu vydalo C. k. okresní hejtmanství na Smíchově 3. září 1873 pod č. 12 713. Dráha měla rozchod 750 mm, výšku kolejnice 75 mm a délku 1 843 m.⁵³¹ V roce 1911 byla zakoupena benzinová lokomotiva, která doplnila koňská spřežení. V roce 1940 po odvedení posledního páru koní pro potřeby armády skončila na úzkorozchodné dráze koňská síla a nahradily ji lokomotivy na dřevoplyn. Po roce 1945 byla trať prodloužena do lomu Cikánka (také Na Cikánce). Lokomotivy na dřevoplyn byly nahrazeny lokomotivami dieselovými. Trať měla

Malodrážka v lomu Cikánka, nyní Špička

Nakládka suroviny na vozíky malodrážky

jednu výhybnu,⁵³² a to v místech dnešní ulice Vinohrady. V roce 1959 byla trať zrušena. Úzkokolejku dnes připomíná název ulice U Drážky, po níž šla trasa bývalé malodráhy.⁵³³

Vlečka do nové cementárny

Novou cementárnu v Lochkově, která byla vybudovaná v letech 1959 až 1961 spojuje s nádražím v Radotíně železniční vlečka o rozchodu 1435 mm. Zemní úpravy pro tovární vlečku byly zahájeny již 8. října 1958.⁵³⁴ a do zkušební provozu byla uvedena v roce 1962. Na její odevzdávkové kolejiště pod sídlištěm Radotín se vjíždí z dobřichovického zhlaví⁵³⁵ stanice, vpravo od tratě z pohledu od Prahy. Samotná vlečka je na odevzdávkové kolejiště napojena úvratí.⁵³⁶ Na dvoukilometrové trati jsou tři propustky (0,66 km, 1 193 km a 1 962 km) a betonový most

o šířce 4 m. Posun od počátku obstarávaly motorové lokomotivy T 435.0553, T 435.0554 a T 435.0555. V devadesátých letech byl park lokomotiv postupně obměňován. Používaly se stroje: 701 663-7 (T 211.1663), 703 530-6 (T 212.1530), 740 850-3 (T 448.0850), 740 408-0 (T 448.0908) a 740 578-0.⁵³⁷ V současné době používá společnost Českomoravský cement, a. s., vlastní lokomotivu 740 850-3.

Další lomy a vápenky měla společnost Prastav a její nástupci v Prokopském údolí. Tovární vlečky byly napojeny na železniční trať mezi stanicemi Hlubočepy a Řeporyje. Tato trať byla vystavěna v roce 1873 jako část C. k. výsadní pražsko – duchcovské železnice. Ze zhlaví stanice Hlubočepy směrem do stanice Řeporyje v km 4.354 odbočovala vpravo vlečka o rozchodu 1 435 mm do hlubočepské vápenky Prastavu. Vápenec pro tuto vápenku byl dopravován z Prokopského lomu. Rozšiřováním lomu byla postupně zlikvidována známá poutní místa, Prokopská jeskyně, v níž podle legend žil sv. Prokop, a kostel sv. Prokopa z roku 1711. Z tohoto lomu byla zásobována i jinonická vápenka, která byla od 1. července 1963 do 1. ledna 1969 součástí Radotínských cementáren a vápenic, n. p.. Lom byl třípatrový. Kolejový systém prvního patra byl veden do severního svahu údolí po vrstevnici. V roce 1924 byla těžba v prvním patře zastavena. Drážní soustava druhého patra byla napojena na těžní věž v západní části, odkud se spouštěl vytěžený vápenec do prvního patra a odtud byl jako dřív dopravován úzkokolejnou drahou k vápence. V roce 1940 byla otevřeno třetí patro lomu, odkud byl vápenec dopravován nově postavenou úzkokolejkou ke svážné⁵³⁸ s podstavíky⁵³⁹ k pecím. Drážka byla dlouhá 250 m a svážná 180 m. Provoz na třetí etáži zajišťovaly dieselové lokomotivy BN 30. Lomové dráhy měly rozchod 600 mm.⁵⁴⁰ Lom byl 1. března 1966 uzavřen. Úzkokolejná dráha byla zlikvidována a lom byl rekultivován.⁵⁴¹

Na státní trati do Řeporyjí byla v km 7, 098 vlevo odbočka ke kruhové peci Prastavu. Pec se nacházela naproti zastávce Holyně. Tato vápenka nesla označení Holyň. V km 7, 988 odbočovala vlevo dvoukolejná vlečka do další vápenky Prastavu. Byla uváděna v dokladech jako Holyň 7. Vlečka měla celkovou délku 415 m. V km 8, 405 odbočovala opět vlevo vlečka dlouhá 347 m k vápence Prastavu, která nesla označení jako Holyň 8. Obě vápenky, Holyň 7 a 8, byly propojeny mezi sebou a lomy

rozsáhlým systémem drah o rozchodu 600 mm. Soustava měla dva tunely a most přes státní dráhu v km 8, 353. Most měl délku 15 m, výšku 6 m a šířku 3 m.⁵⁴²

Poslední vlečka v Prokopském údolí, která je spojena s firmou Prastav, se nalézala v km 9, 362 vlevo k nakládací rampě. Vlečka o délce kolejí 529 m byla zlikvidována v roce 1961. Od rampy vedla do lomů Na Požárech (také nazývány lom Požár I. a Požár II.) úzkokolejná dráha. Lomy Požár I a Požár II byly mezi sebou spojeny tunelem 60 m dlouhým. Po otevření lomu Požár III. v roce 1940 byl dokončen tunel mezi lomy Požár II a III. Všechny lomy byly propojeny drážkou o rozchodu 600 mm. Úzkokolejky byly postupně rušeny, jak byla v jednotlivých partiích lomů omezována těžba. Vlečka byla zrušena v říjnu 1961.⁵⁴³

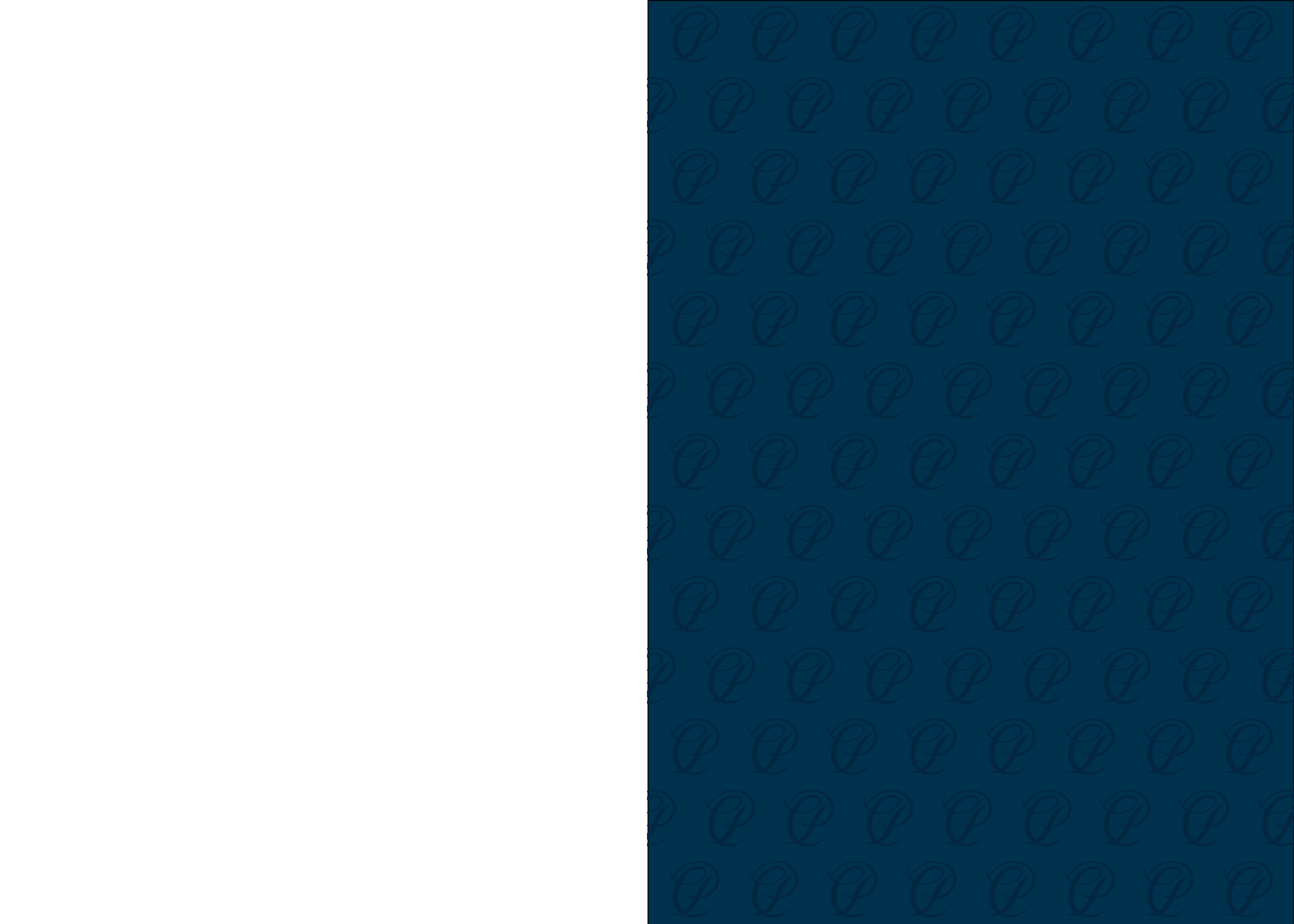

Starý lom s malodrážkou v Loděnici

Jedinou lanovou drahou, kterou vlastnila firma Prastav, byla lanovka v Loděnici. V roce 1907 na základě povolení pražského místodržitelství z 20. srpna 1907, č. 191 693 postavil Jindřich Cífka lanovou dráhu. Spojil vápenku s lomy Na Branžovech a odstranil tak dovoz vápence z lomů do vápenky formany. Zároveň nechal přistavět tovární vlečku v délce 550 m s točnou a vagonovou vahou na nádvoří vápenky.⁵⁴⁴ Konstrukce lanovky byla dřevěná a zařízení dodala firma Pohlig. Délka lanovky byla 1 450 m. Pozoruhodné bylo, že trať byla lomená. Po 1 128 m se čtyřnápravové vozíky v mezistanici odepínaly, projely jí po kolejničích a na dalším úseku trati byly opět připojeny na lano. V „uhlové“ stanici bylo umístěno brzdicí zařízení. Tato stanice v roce 1942 neopatrností dělníků shořela,⁵⁴⁵ ale byla ještě toho roku obnovena. Výškový rozdíl dráhy byl 120 m a fungovala na jednoduchém principu. Plné vozíky klesaly samospádem a vytahovaly vozíky prázdné. Tažné lano o průměru 16 mm bylo společné pro oba úseky. Nosné lano plných vozíků mělo průměr 30 mm a nosné lano prázdných vozíků mělo jen 22 mm. Během hodiny přepravily 40 tun.⁵⁴⁶ V roce 1953 prošla lanovka rekonstrukcí, v roce 1962 byla zrušena a zlikvidována.⁵⁴⁷

Po roce 1950 se stal Pragocement, n. p., majitelem dvou lanových drah v Srbsku. První 1002 m dlouhá a s převýšením 71, 6 m vedla z lomu Na Chlumu do překladiště vápence v Srbsku. Postavena byla v roce 1917 a zařízení dodala firma Pohlig. V roce 1949 byla postavena výkladová stanice ze železobetonu.⁵⁴⁸ V únoru 1961 byla provedena demolice této lanovky. Dřevo z konstrukce bylo darováno MNV v Srbsku a pak použito pro rekonstrukci lávky přes Berounku a vybudování ledolamů.⁵⁴⁹ Druhá dráha směřovala z lomu Besídka (Petzoldův lom) přes řeku Berounku do překladiště u státní dráhy. Zbudována byla v roce 1941 a zařízení dodala firma Wilde. Po požáru v roce 1947 postavila znovu lanovku firma Transporta. Lanovka měla délku 250 m a úsek přes řeku měřil 197 m.⁵⁵⁰ Lanovka byla zlikvidována v roce 1964.

Většina úzkokolejných drah již neexistuje, jejich provoz neodpovídal novým bezpečnostním předpisům a také po ekonomické stránce nevyhovoval. Přesto patří tyto dráhy nerozlučně k historii vápenictví a cementářství v Českém krasu.

- ¹ Nejstarší cementárna v Čechách byla založena v roce 1860 v Bohosudově u Teplic.
- ² Státní oblastní archiv (dále SAO) Praha, fond Krajský soud obchodní (dále KSO) Praha, Sp. V/11-1597 (Ferd. Barta & Comp.), karton č. 1449. V roce 1878 firma zanikla a byla vymazána z obchodního rejstříku.
- ³ Tamtéž, karton č. 1449.
- ⁴ Tamtéž, karton č. 1449.
- ⁵ Tj. 569 až 1 138 m.
- ⁶ SOA Praha, KSO Praha, Sp. IV/193, karton č. 720.
- ⁷ Držitel panství a zámku v Blatné
- ⁸ SOA Praha, KSO Praha, Sp. IV/193, karton č. 720.
- ⁹ Tamtéž, karton č.720.
- ¹⁰ Stanovy společnosti, § 6.
- ¹¹ Anna MATOUŠKOVÁ, Od tradičního vápenictví na území Českého krasu ke vzniku moderní továrny na výrobu portlandského cementu v Králově Dvoře v roce 1911. Královodvorská cementárna 1995, s. 40.
- ¹² Účetní rozvaha ke dni 31. prosince 1877. Státní okresní archiv (dále SOkA) Beroun, Podolská cementárna, karton, č. 1.
- ¹³ Jednatelské (výroční) zprávy společnosti za roky 1877 a 1880. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁴ František JÍLEK a kol., Studie o technice v českých zemích 1800—1918, díl IV, NTM Praha, 1986. s. 448.
- ¹⁵ Výroční zpráva společnosti za rok 1882. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ¹⁶ Výroční zpráva společnosti za rok 1885. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁷ Výroční zpráva společnosti za rok 1888. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁸ Výroční zprávy společnosti za léta 1883, 1885 a 1886. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁹ Výroční zpráva společnosti za rok 1889. Tamtéž, karton č. 1.
- ²⁰ Výroční zpráva společnosti za rok 1890. Tamtéž, karton č. 1.
- ²¹ Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891. Praha 1894, s. 503.
- ²² Výroční zpráva společnosti za rok 1892. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ²³ SOA Praha, KSO Praha, Sp. IV/193, karton č. 720.
- ²⁴ Výroční zpráva společnosti za rok 1891. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ²⁵ Protokoly ze schůzí ředitelství Podolské cementárny z let 1908-1915, s.52. Tamtéž, i.č. 1.
- ²⁶ Antonín SVOBODA, Pec Hauenschildova v Podolské cementárně, s.2. Národní technické muzeum, sbírka vzpomínek a rukopisů, i.č. 1057.
- ²⁷ Výroční zpráva společnosti za rok 1893. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ²⁸ Jaroslav LÁNÍK, Miloš CIKRT, Dvě tisíciletí vápenictví a cementárenství v českých zemích, SV CEVA, 2001, s. 57.
- ²⁹ Výroční zpráva společnosti za rok 1894. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ³⁰ Výroční zpráva společnosti za rok 1895. Tamtéž, karton č. 1.
- ³¹ Tamtéž.
- ³² Tamtéž, karton č. 2.
- ³³ Tamtéž, karton č. 1.
- ³⁴ SOA Praha, KSO Praha, Sp. IV/ 187, karton č. 718.
- ³⁵ Ve skutečnosti bývaly obě funkce spojené. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ³⁶ Jaroslav LÁNÍK, Miloš CIKRT, c. d, s. 58.
- ³⁷ Výroční zpráva společnosti za rok 1904. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ³⁸ V roce 1892 byla v Rakousku-Uhersku zavedena nová měna rakouská koruna, která nahradila rakouský zlatý v poměru 1 zlatý = 2 koruny.

- ³⁹ Výroční zpráva společnosti za rok 1906. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ⁴⁰ Aktivitu regulace vodních toků vyvolal zemský zákon č. 31 z 13. února 1903, o úpravě řek a potoků.
- ⁴¹ Výroční zpráva společnosti za rok 1907. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ⁴² František JÍLEK a kol., Studie o technice v českých zemích 1800—1918, díl IV. NTM Praha, 1986, s. 450.
- ⁴³ Výroční zpráva společnosti za rok 1907. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ⁴⁴ SOA Praha, KOS Praha, Sp. IV/187, karton č. 718.
- ⁴⁵ Protokoly ze schůzí ředitelství Podolské cementárny z let 1908-1915, s.10. SOkA Beroun, i.č. 1.
- ⁴⁶ Tamtéž, s.37, 88, 89, 110, 116.
- ⁴⁷ V srpnu 1914 vypukly první boje světové války.
- ⁴⁸ Výroční zpráva společnosti za rok 1914. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ⁴⁹ Protokoly ze schůzí ředitelství Podolské cementárny z let 1908-1915, s.183. Tamtéž, i. č. 1.
- ⁵⁰ Tamtéž, s. 184.
- ⁵¹ Výroční zpráva společnosti za rok 1917. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁵² Výroční zpráva společnosti za rok 1918. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁵³ Výroční zpráva společnosti za rok 1919. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁵⁴ Výroční zpráva společnosti za rok 1920. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁵⁵ Výroční zpráva společnosti za rok 1921. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁵⁶ Výroční zpráva společnosti za rok 1922. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁵⁷ Stávka horníků na Ostravsku proběhla ve dnech 30. března až 7. dubna 1925.
- ⁵⁸ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1923. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ⁵⁹ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1924. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁶⁰ Povolení k montáži roštu a přestavby šachtovky vydala 10. května 1924 Okresní politická správa na Královských Vinohradech. Tamtéž, karton č.1.
- ⁶¹ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1927. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁶² SOA Praha, KSO Praha, Sp. IV/ 187, sv. III., karton č.719.
- ⁶³ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1928. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ⁶⁴ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1929. Tamtéž, karton č. 1.
- ⁶⁵ Tamtéž, karton č.1.
- ⁶⁶ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1930. Tamtéž, karton č. 2.
- ⁶⁷ Tamtéž, karton č. 2.
- ⁶⁸ Tamtéž, karton č. 5.
- ⁶⁹ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1932. Tamtéž, karton č. 2.
- ⁷⁰ Notářský zápis z 61. řádné valné hromady. SOA Praha, KSO Praha, Sp.IV/187, sv. III., karton č. 719.
- ⁷¹ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1933. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 2.
- ⁷² Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1934. Tamtéž, karton č. 2.
- ⁷³ Notářský zápis z 63. řádné valné hromady. SOA Praha, KSO Praha, Sp.IV/187, sv. IV.,karton č.720.
- ⁷⁴ SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 2.
- ⁷⁵ Jaroslav LÁNÍK, Velký příběh. 120 let Královodvorské cementárny, 1889—2009, s. 85.
- ⁷⁶ Smlouva o založení společnosti „Cement, a. s.“ SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 5.
- ⁷⁷ Tamtéž, karton č. 5.
- ⁷⁸ Žalobu podala 14. prosince 1938 u Krajského obchodního soudu v Praze.
- ⁷⁹ Účetní a výroční zpráva společnosti za rok 1936. SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 2.
- ⁸⁰ SOA Praha, KOS Praha, Sp. IV/187, sv. IV.,karton č. 720.

- ⁸¹ SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 5.
- ⁸² SOA Praha, KOS Praha, Sp. IV/187, sv. IV, karton č. 720.
- ⁸³ Výtahy ze schůzí správní rady a výkonného výboru KDC, a.s. 1889—1940. SOkA Beroun, KDC podnikové ředitelství, karton č. 1.
- ⁸⁴ SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 5.
- ⁸⁵ Výroční zpráva společnosti za rok 1940. Tamtéž, karton č. 2.
- ⁸⁶ Tamtéž, KDC podnikové ředitelství, karton č. 237.
- ⁸⁷ SOA Praha, KOS Praha, Sp. IV/187, sv. IV, karton č. 720.
- ⁸⁸ SOkA Beroun, Podolská cementárna, karton č. 1.
- ⁸⁹ Hlavní komise pro stroje oblastního pověření Wehrmachtu. Německé názvy říšských institucí se v písemnostech nepřekládaly do češtiny.
- ⁹⁰ Tabulka je sestavena na základě údajů čerpaných z výročních zpráv, protokolů ze schůzí ředitelství a z korespondence a materiály prodejny cementáren k zasedání členů kartelu. Od roku 1906 bylo množství cementu uváděno tehdy v cementárnách běžně užívané váhové jednotce jeden vagon o nosnosti 10 tun.
- ⁹¹ Tabulka je sestavena na základě údajů z výročních zpráv, které byly předkládány řádným valným hromadám akciové společnosti.
- ⁹² V roce 1892 byla v Rakousku zavedena nová měna rakouská koruna, která nahradila rakouský zlatý.
- ⁹³ Biografická data o Josefu Kučerovi nalezneme v Ottově slovníku naučném, díl XV, s. 322, heslo Kučera Josef.
- ⁹⁴ Alois Oliva (1822–1899) průmyslník a poslanec říšské rady.
- ⁹⁵ Jan Stanislav Skřejšovský (1831–1883) politik, novinář.
- ⁹⁶ Josef NOŽIČKA, Historie akciové továrny na hydraulický cement v Radotíně, strojopis, Archiv Národního technického muzea, sig. D 187, s. 2.
- ⁹⁷ Rudolf BĀRTA, c. d. s. 5. Časopis PRŮMYSLNÍK, list věnovaný zájmům veškerého průmyslu. Vycházel v Praze, v letech 1869–1874. Redaktorem byl Karel Otakar Čech.
- ⁹⁸ SOkA Praha-západ, Archiv obce (dále OA) Radotína, karton č. 24.
- ⁹⁹ Rudolf BĀRTA, c. d. s. 5.
- ¹⁰⁰ Podle prof. Kučery mělo technické zařízení továrny stát asi 60 000 zlatých a budovy 40 000 zlatých. Josef NOŽIČKA, c.d. s. 2.
- ¹⁰¹ SOkA Praha-západ, OA Radotín, karton č. 24.
- ¹⁰² Tamtéž, Prastav, karton č. 11.
- ¹⁰³ Tamtéž, OA Radotín, karton č. 24.
- ¹⁰⁴ Tamtéž, karton č. 24.
- ¹⁰⁵ Rudolf BĀRTA, c. d. s. 6.
- ¹⁰⁶ Ředitelem byl až do konkurzu firmy.
- ¹⁰⁷ Nynější Česká národní banka je jiný podnik, který vznikl v jiné době a za jiným účelem.
- ¹⁰⁸ František VENCOVSKÝ a kol. Dějiny bankovníctví v českých zemích, Bankovní institut a. s., Praha 1999, s. 120, 130, 109.
- ¹⁰⁹ Jaroslav LĀNÍK, Historie a současnost podnikání v Praze, díl I. Žehušice 2003, s. 75.
- ¹¹⁰ Josef NOŽIČKA, c.d. s. 4.
- ¹¹¹ Údajně za 44 % odhadní ceny.
- ¹¹² SOA Praha, KSO Praha, Sp. XI/ 251, karton č. 796.
- ¹¹³ Bohužel se nedochovaly.
- ¹¹⁴ Rudolf BĀRTA, c. d. s. 6.
- ¹¹⁵ SOkA Praha-západ, OA Radotín, karton č. 24.

- ¹¹⁶ SOkA Praha-západ, AO Radotín, karton č. 24.
- ¹¹⁷ Tamtéž, Pamětní kniha obce Radotína z let 1921-1955, s. 112.
- ¹¹⁸ Tamtéž, Prastav, karton č. 6.
- ¹¹⁹ Jaroslav LĀNÍK, Velký příběh. 120 let KDC, Českomoravský cement 2009, s. 38.
- ¹²⁰ Tamtéž, s. 6.
- ¹²¹ Všichni měli titul ředitel továrny.
- ¹²² Rudolf BĀRTA, c. d. s. 6 a 7.
- ¹²³ Ing. Otto SCHOTT, Beschreibungen der Fabrikanlagen der Firma Max Herget, Prag. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 9.
- ¹²⁴ Tamtéž, OA Radotín, karton č. 24.
- ¹²⁵ Tamtéž, karton č. 11.
- ¹²⁶ Ing. Otto SCHOTT, c. d. s. 23.
- ¹²⁷ Karel BEDNĀŘ, Rozmístění průmyslu v českých zemích na počátku 20. století, Praha Akademia 1970, s. 107.
- ¹²⁸ SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 6.
- ¹²⁹ Zákaz kouření se týkal pravděpodobně pouze dělníků. Úředníci a mistři kouřili převážně doutníky, viržinka a v té době málo ještě rozšířené cigarety. Tvůrce továrního řádu předpokládal, že pouze dýmkový tabák je dělníkům cenově dostupný.
- ¹³⁰ Rudolf BĀRTA, c. d. s. 9, 10.
- ¹³¹ Rudolf BĀRTA, c.d. Tamtéž, s. 10, 11.
- ¹³² SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 11.
- ¹³³ Rudolf BĀRTA, c.d., s. 21.
- ¹³⁴ Tamtéž, s. 2.
- ¹³⁵ Tamtéž, s. 2.
- ¹³⁶ Znalcům vyplatila nová akciová společnost celkem 155 928 Kč, 61 hal a privátním poradcům 215 704 Kč. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 9 a 10.
- ¹³⁷ Tamtéž, karton č. 10.
- ¹³⁸ Výroční zpráva za obchodní rok 1921. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹³⁹ Ustavující valná hromada společnosti Spojené pražské továrny na staviva (SPT). SOkA Beroun, Prastav, karton č. 1.
- ¹⁴⁰ Stanovy společnosti. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁴¹ Lanovka přišla společnost na 750 000 Kč.
- ¹⁴² Schůze správní rady z 29. října 1921. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ¹⁴³ Za objednané stroje v ceně 2 270 000 marek v roce 1922 zaplatila společnost o rok později 65 mil. inflačních marek. Schůze správní rady z 21. prosince 1923. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁴⁴ Schůze správní rady z 16. prosince 1921. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁴⁵ Schůze výkonného výboru správní rady z 14. ledna 1924. Tamtéž, karton č. 6.
- ¹⁴⁶ Běžné bylo, že domácím firmám byla část plateb za zařízení a opravy realizována v cementu a dalších výrobcích společnosti. K nim patřily Škodovy závody i firma Blecha.
- ¹⁴⁷ Správní rada se dále rozhodla o výsledky experimentu se dále zajímat. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1. Rudolf BĀRTA, c. d. s. 6.
- ¹⁴⁸ Schůze správní rady z 3. ledna a 22. února 1922, Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁴⁹ Schůze správní rady z 4. října 1923, Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁵⁰ K velkým dlužníkům patřila např. firma Karla Barty, která dlužila 191 622 Kč společnosti SPT za dodávky šamotu pro sklárnu v Rumunsku.

- ¹⁵¹ Schůze výkonného výboru správní rady z 26. června 1924. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 6.
- ¹⁵² Schůze správní rady z 30. března 1923. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁵³ František VENCLOVSKÝ a kol., c. d. s. 240.
- ¹⁵⁴ Tento název přijala společnost až 17. května 1930.
- ¹⁵⁵ Rudolf BARTA, c. d. s. 15.
- ¹⁵⁶ Vápenici založil v roce 1907 Jindřich Cífka. V roce 1914 ji koupila firma Josef Procházka a spol. Majitel firmy Rudolf Weinmann rozšířil závod o mramorárnu a zavedl mletí vápence k výrobě vápenné moučky. V roce 1919 rozšířil výrobu vápna o druhou kruhovou pec a začal s výrobou umělých hnojiv s využitím méně hodnotného vápence.
- ¹⁵⁷ Finanční schůze správní rady z 27. září 1928. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ¹⁵⁸ Smlouva byly podepsána na schůzi správní rady z 4. dubna 1924. Tamtéž, karton č.1.
- ¹⁵⁹ Zpráva byla přednesena na bilanční schůzi správní rady z 25. května a na V. valné hromadě, konané 17. července 1925. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁶⁰ Křížovníci vlastnili 1000 akcií a měli 40 hlasů na valné hromadě. Akcie získal řád za 81 ha pozemků ve Slivenci.
- ¹⁶¹ Škoda byla sice kryta pojištěním, ale ztráty ve výpadku výroby byly velké a trh ovládla konkurence.
- ¹⁶² Schůze správní rady z 30. března 1923 a z 30. června 1925. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ¹⁶³ Finanční schůze správní rady z 26. ledna 1925. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁶⁴ Finanční schůze správní rady z 17. listopadu 1926. Tamtéž, karton č.3.
- ¹⁶⁵ Schůze správní rady z 29. března 1925. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁶⁶ Finanční schůze správní rady z 15. prosince 1926. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁶⁷ Finanční schůze správní rady z 11. února 1926. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁶⁸ Jen na ústřední pavilon se spotřebovalo 6 000 tun cementu, 90 vagonů železa na železobeton a 250 vagonů dřeva na šalování. Karel PAVLÍK, Brněnské výstaviště, Brno v minulosti a dnes, č. 1. Sborník k dějinám a výstavbě města, 1959, s. 180.
- ¹⁶⁹ Finanční schůze správní rady z 17.srpna 1927. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 3.
- ¹⁷⁰ Ceny nemovitostí jsou po úpravě.
- ¹⁷¹ Schůze správní rady z 30. dubna 1929. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ¹⁷² Schůze správní rady z 2. října 1929. Tamtéž, karton č.1.
- ¹⁷³ V roce 1928 vyexpedovala firma 50 000 tun cementu.
- ¹⁷⁴ Ing. Josef Fuksa, profesor průmyslového účetnictví na české technice v Praze.
- ¹⁷⁵ Finanční schůze správní rady z 2. prosince 1929. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 3.
- ¹⁷⁶ Také je uváděn Na Požáru. Lom Požáry leží na katastru obce Řeporyje.
- ¹⁷⁷ Schůze správní rady z 2. a 21. prosince 1927. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ¹⁷⁸ Finanční schůze správní rady z 4. ledna 1933. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁷⁹ Finanční schůze správní rady z 2. prosince 1929. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁸⁰ Pojmenování vápenic bylo podle kilometrovníku železniční tratě Smíchov – Rudná (Dušníky).
- ¹⁸¹ Schůze správní rady z 23. února 1922. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ¹⁸² Finanční schůze správní rady z 27. října 1928. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁸³ Finanční schůze správní rady z 28. července 1926. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁸⁴ Schůze správní rady z 3. ledna 1923. Tamtéž, karton č.1.
- ¹⁸⁵ Rudolf BARTA, c. d. s. 14.
- ¹⁸⁶ Obchodní názvy pro mramory schválila Obchodní a živnostenská komora v Praze v roce 1929. Finanční schůze správní rady z 15. ledna 1930. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 3

- ¹⁸⁷ Znamější pod názvem Petschkův palác.
- ¹⁸⁸ Finanční schůze správní rady z 27. března 1935. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 4.
- ¹⁸⁹ Schůze správní rady z 25. května 1925. Tamtéž, karton č. 1.
- ¹⁹⁰ Finanční schůze správní rady z 21. prosince 1927. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁹¹ Finanční schůze správní rady z 2. prosince 1929. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁹² Finanční schůze správní rady z 19. prosince 1935. Tamtéž, karton č. 4.
- ¹⁹³ Schůze správní rady z 30. září 1936. Tamtéž, karton č.1.
- ¹⁹⁴ Zpráva ředitele Ing. Maye pro finanční schůzi správní rady z 30. března 1938. Tamtéž, karton č. 4.
- ¹⁹⁵ SOkA Beroun, Československé cementárny a vápenice (dále ČCV), karton č. 57.
- ¹⁹⁶ X. valná hromada společnosti z 17. května 1930. SOkA Beroun, Prastav, karton č.1.
- ¹⁹⁷ Finanční schůze správní rady z 25. září 1930. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 3.
- ¹⁹⁸ Finanční schůze správní rady z 30. července 1930. Tamtéž, karton č. 3.
- ¹⁹⁹ Finanční schůze správní rady z 19. prosince 1931. Tamtéž, karton č. 3.
- ²⁰⁰ Finanční schůze správní rady z 9. března 1932. Tamtéž, karton č. 3.
- ²⁰¹ Schůze správní rady z 18. října 1933. Tamtéž, karton č. 1.
- ²⁰² XV. valná hromada společnosti z 15. května 1935. SOkA Beroun, Prastav, karton č. 1.
- ²⁰³ Schůze výkonného výboru správní rady z 30. července 1931. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 6.
- ²⁰⁴ Antonín Malý, člen správní rady Prastavu a ředitel České banky.
- ²⁰⁵ JUDr. Epstein byl tajemník pražské burzy.
- ²⁰⁶ JUDr. Kudela byl zástupce ministerstva financí.
- ²⁰⁷ Schůze správní rady z 12. května 1934. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ²⁰⁸ Půjčka práce byla státní půjčka vyhlášená podle zákona č 48/33 Sb. Byla použita k investicím sloužící ke snížení nezaměstnanosti.
- ²⁰⁹ Schůze správní rady z 5. května 1933. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ²¹⁰ Druhou výjimku učinila v roce 1935, při rezignaci prezidenta T. G. Masaryka.
- ²¹¹ Schůze správní rady z 30. září 1935. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- ²¹² Protokol o schůzi výkonného výboru KDC z 8. května 1934. SOkA Beroun, KDC, Podnikové ředitelství, karton č. 8.
- ²¹³ SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 3.
- ²¹⁴ Finanční schůze správní rady z 19. prosince 1935. Tamtéž, karton č. 4. Nakonec se problém s firmou Lepiš podařilo vyřešit až v roce 1942.
- ²¹⁵ Schůze výkonného výboru správní rady z 11. prosince 1935. Tamtéž, karton č. 6.
- ²¹⁶ Finanční schůze správní rady z 14. dubna 1937. Tamtéž, karton č. 4.
- ²¹⁷ Finanční schůze správní rady z 29. listopadu 1937. Tamtéž, karton č. 4.
- ²¹⁸ Rudolf BARTA, c. d. s. 17–18.
- ²¹⁹ Schůze správní rady z 30. března 1938. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- ²²⁰ Finanční schůze správní rady z 30. března 1938. Tamtéž, karton č. 4.
- ²²¹ Živnostenský list vystavil Okresní úřad v Pardubicích 14. března 1938. Schůze správní rady z 30. března 1938. Tamtéž, karton č. 1.
- ²²² Schůze správní rady z 21. prosince. 1938. Tamtéž, karton, č.1 .
- ²²³ Josef Vomáčka byl tvrdý odpůrce cementárny. Dne 27. června 1935 podal úspěšnou stížnost na ministerstvo železnic, že prach a kouř obtěžuje radotínské železniční zaměstnance při výkonu služby.
- ²²⁴ Oficiální název komise byl Obecní komise pověřená obecním zastupitelstvem k vyšetření poměrů mezi obcí Radotínem a továrnou na cement firmy Prastav v Radotíně.

- 225 SOkA Praha-západ, AO Radotín, karton č. 24.
- 226 Tamtéž, karton č. 24.
- 227 Osloveny byly obecní úřady v Horních Mokropsech, Dolních Mokropsech, Řevnicích, Velké Chuchli, Lipanech, Lipenci, Lahovicích, Horních Počernicích, Dolních Počernicích, Horních Černošicích, Dolních Černošicích a Zbraslavi.
- 228 Obecní úřad v Horních Černošicích uváděl, že jest ohrožen výletní ruch a že zdejší obec má ráz vilového a víkendového místa.
- 229 SOkA Praha-západ, AO Radotín, karton č. 24.
- 230 List národně demokratické strany. Večerní vydání Národních listů.
- 231 Večerní vydání Práva lidu.
- 232 Úřad státní správy druhé instance s povšechnou působností na území Čech.
- 233 Za náhlou revizi si 8.června účtoval Okresní úřad Praha-venkov částku 275 Kč a 60 hal.
- 234 V dalším posudku byla výše komína uvedena slovy: *nejméně 80 m vysokého případně i vyššího nad terénem dvora továrny.*
- 235 Za měření zaplatila firma 1000 Kč a panu profesoru zaslala malou pozornost. Mramorovou soupravu na psací stůl.
- 236 List Československé strany národně socialistické.
- 237 Zemský výbor v Praze byl nejvyšším článkem územní samosprávy v Čechách.
- 238 List Národního sjednocení.
- 239 Večerní vydání agrárního deníku Venkov.
- 240 Ústřední list Československé strany národně socialistické.
- 241 List Československé strany národně socialistické.
- 242 List pro obchodníky a řemeslníky.
- 243 Ústřední deník Československé sociálně demokratické strany dělnické.
- 244 Nezávislý list orientovaný na podporu skupiny Hradu.
- 245 Ústřední list Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu.
- 246 Reportážní a informační list KSČ.
- 247 Ústřední deník KSČ.
- 248 Podnět k ministerskému dotazu dala interpelace poslanců V. Knotka za Československou stranu lidovou a J. Krosnáře za KSČ.
- 249 Schůze správní rady z 30. března 1938. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- 250 Stavbu 82 m vysokého komína postavila firma Ing. V. Fischer a spol. v Letkách – Libicích za 466 860 Kč. Finanční schůze správní rady z 3. listopadu 1938. Tamtéž, karton č. 2.
- 251 K takzvané arizaci vedení organizací, korporací a podniků vyzvaly své členy Ústřední svaz průmyslníků pro Čechy a Moravu, Jednota průmyslu vápenického v Čechách a na Moravě, Ústřední svaz průmyslu kamene a majitelů lomů a Jednota pro zvelebení průmyslu cihlářského v Praze.
- 252 Ing. K. Ullmann a JUDr. L. Kraus byli ve správních radách Prodejny cementáren a Evidenční kanceláři vápenic.
- 253 Arizace se vztahovala na podniky v jejichž správní radě byl jen jeden Žid nebo kde podíl židovské kapitálové účasti dosahoval 25 %. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 1.
- 254 Finanční schůze správní rady z 20. prosince 1939. Tamtéž, karton č. 4.
- 255 Po mnichovské konferenci 1938 bylo jako Sudety označeno veškeré území ČSR odstoupené Německu. Od dubna 1939 do května 1945 nesla název územně správní jednotka Velkoněmecké říše Sudetenland, resp. Sudetengau či Gau Sudetenland.
- 256 V písemnostech, a to i psaných v češtině, se musel užívat pro Německo název „Altreich.“
- 257 Lom Požáry leží na katastrálním území obce Řeporyje. V roce 1982 byl vyhlášen Národní kulturní památkou.
- 258 Rudolf BÁRTA, c. d. s. 20.

- 259 Finanční schůze správní rady z 20. prosince 1939. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 4.
- 260 Národní pomoc byla organizace, která vznikla na konci třicátých let a měla podporovat strádající příslušníky českého národa. První zatěžkávací zkouškou Národní pomoci byla podpora uprchlíků z pohraničí v roce 1938. Po skončení války se přeměnila na Českou sociální pomoc.
- 261 SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- 262 Věstník nařízení říšského protektora 1940, s. 47.
- 263 Marie DURMANOVÁ, Řízené hospodářství a správa Ústředního svazu průmyslu za nacistické okupace. Sborník archivních prací, roč. XVI/1966, s. 372.
- 264 Schůze výkonného výboru správní rady ze 17. července 1940. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 6.
- 265 Schůze správní rady z 22. května 1940. Tamtéž, karton č. 2.
- 266 Elektrárenský svaz přestal v únoru dodávat proud, protože elektrárna v Lánech pro nedostatek uhlí zastavila dodávku elektrické energie.
- 267 Schůze výkonného výboru správní rady z 17. července 1940. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 6.
- 268 Václav PRŮCHA a kol., Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992, Brno 2004, s. 459.
- 269 Finanční schůze správní rady z 20. prosince 1939. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 4.
- 270 Tento zákaz byl odvolán vládním nařízením č. 334 z 1. října 1940. Postupně však počet hodin v pracovním týdnu stoupal.
- 271 Schůze výkonného výboru správní rady z 11. července 1940. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 6.
- 272 Původně platilo provizorium do konce měsíce června, pak do konce září a nakonec do konce roku 1940.
- 273 Schůze správní rady z 22. května 1940. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- 274 Schůze správní rady z 6. března 1940. Tamtéž, karton č. 2.
- 275 Firma Essas byla založena 26. listopadu 1936.
- 276 Schůze výkonného výboru správní rady z 20. května 1941. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 6.
- 277 Schůze správní rady z 2. července 1942. Tamtéž, karton č. 2.
- 278 Schůze výkonného výboru správní rady z 3. července 1941. Tamtéž, karton č. 6.
- 279 Schůze správní rady z 11. listopadu 1941. Tamtéž, karton č. 2.
- 280 Schůze správní rady z 18. prosince 1941. Tamtéž, karton č. 2.
- 281 Protektorátní politika Reinharda Heydricha, ed. Miroslav KÁRNÝ a Jaroslava MILOTOVÁ ve spolupráci s Margitou KÁRNOU, Praha 1991, s. 45.
- 282 SOkA Beroun, Firmy začleněné do ČCV, karton č. 11.
- 283 Schůze správní rady z 2. července 1942. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- 284 Vládní nařízení č. 13/1942 sb. z 10. prosince 1941.
- 285 Schůze správní rady z 26. března 1942. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- 286 Půjčku na obranu státu vyhlásilo Národní shromáždění ČSR zák. 142/1936 Sb. z 29. května 1936.
- 287 Přítomnost byla list Národního souručenství, vycházela v letech 1942–1945.
- 288 Polední list byl tiskový orgán Národního souručenství, vycházel v letech 1939–1945.
- 289 Schůze správní rady z 2. července 1942. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- 290 SOkA Beroun, Prodejna cementáren., karton č. 6.
- 291 SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 24.
- 292 Schůze správní rady z 16. prosince 1942. Tamtéž, karton č. 2.
- 293 Schůze správní rady z 25. března 1943. Tamtéž, karton č. 2.
- 294 Schůze správní rady z 28. května 1943. Tamtéž, karton č. 2.
- 295 Schůze výkonného výboru správní rady z 18. března 1943. Tamtéž, karton č. 6.

- ²⁹⁶ Fritz Todt, v letech 1940–1942 říšský ministr zbrojního průmyslu, založil stavební organizaci „Organisation Todt“, která budovala vojenské objekty po celé okupované Evropě.
- ²⁹⁷ Národní odborová ústředna zaměstnanecká organizovala v letech 1943–1944 zotavovací akci pro protektorátní dělnictvo. Byla pojmenována po Reinhardu Heydrichovi, který se vedle represe snažil různými zotavovacími a zásobovacími akcemi zvýšit pracovní výkon dělníků v protektorátu.
- ²⁹⁸ SOkA Beroun, Prodejna cementáren., karton č. 6.
- ²⁹⁹ Schůze správní rady z 25. června 1943. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- ³⁰⁰ Tamtéž, karton č. 2.
- ³⁰¹ Jako počátek vyhlášení totální války v Německu se uvádí Goebbelsův projev v berlínském Sportovním paláci 18. února 1943.
- ³⁰² Schůze správní rady z 10. prosince 1943. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- ³⁰³ Schůze správní rady z 21. července 1944. Tamtéž, karton č. 2.
- ³⁰⁴ Za prověrku účetnictví zaplatil Prastav 50 370 korun.
- ³⁰⁵ Schůze správní rady z 5. prosince 1944. SOkA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- ³⁰⁶ Tabulka je sestavena na základě údajů ze schůzí valných hromad a správní rady.
- ³⁰⁷ Od března 1939 protektorátní koruna.
- ³⁰⁸ Tabulka je sestavena na základě údajů z valných hromad a schůzí správní rady.
- ³⁰⁹ Do 31. května 1945.
- ³¹⁰ Prezident Beneš podepsal 24.10. 1945 dekrety č. 100/45 Sb. o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, č.101/45 Sb. o znárodnění některých podniků potravinářského průmyslu, č.102/45 Sb. o znárodnění akciových bank a č.103/45 Sb. o znárodnění soukromých pojišťoven.
- ³¹¹ František ČAPKA, Odbory v českých zemích v letech 1918–1948, Brno 2008, s. 159, 160.
- ³¹² O jisté nejasnosti okolo závodní rady svědčí i to, že je v písemnostech označována jako závodní výbor, závodní rada, podnikový výbor, podniková rada a je to stále stejný orgán. Nakonec se ustálil název podniková rada, aby se odlišila od závodních rad na závodech. SOkA Beroun, České cementárny a vápenice (dále ČCV), karton č. 5.
- ³¹³ Předsedové ústřední závodní rady se střídali ve funkci po měsíci.
- ³¹⁴ SOkA Beroun. Prastav, karton č. 2.
- ³¹⁵ Třetí schůze podnikové rady Prastavu z 23. června 1945. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 5.
- ³¹⁶ Čtvrtá schůze podnikové rady Prastavu z 23. července 1945. Tamtéž, karton č. 5.
- ³¹⁷ Pátá schůze podnikové rady Prastavu z 3. září 1945. Tamtéž, karton č. 5.
- ³¹⁸ Zpráva č. 2 z 31. srpna 1945. Příloha k páté schůzi podnikové rady Prastavu. Tamtéž, karton 5.
- ³¹⁹ Nyní Gramofonové závody Digital Media v Loděnici.
- ³²⁰ Karl Hermann Frank, státní říšský ministr, popraven 22. 5. 1946.
- ³²¹ Josef Pfitzner, náměstek pražského primátora, popraven 6. 9. 1945.
- ³²² Kurt von Burgsdorf (1886–1962), státní podtajemník, zástupce K. H. Franka.
- ³²³ Šestá schůze podnikové rady Prastavu z 19. září 1945. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 5.
- ³²⁴ Mimořádná schůze podnikové rady Prastavu a podnikové rady Královodvorské cementárny z 2. října 1945. Tamtéž, karton č. 5.
- ³²⁵ Schůze se konala u příležitosti spuštění provozu nově rekonstruované cementárny.
- ³²⁶ SOkA Beroun, ČCV, karton č. 5.
- ³²⁷ Tamtéž, karton č. 10.
- ³²⁸ Sedmá schůze podnikové rady Prastavu z 22. října 1945. Tamtéž, karton č. 5.

- ³²⁹ Dne 1. listopadu 1945 byla provedena měnová reforma. Odevzdané platné papírové peníze (protektorátní, některé prvorepublikové, poukázky s datem 1944 a obklopené slovenské) byly směněny za nové československé koruny (Kčs) v poměru 1:1. V hotovosti bylo však na osobu vyplaceno jen 500 Kčs, zbytek byl uložen na tzv. vázaném vkladu, jehož čerpání bylo omezeno.
- ³³⁰ Devátá schůze podnikové rady Prastavu z 23. listopadu 1945. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 5.
- ³³¹ Desátá schůze podnikové rady Prastavu z 21. prosince 1945. Tamtéž, karton č. 5.
- ³³² Jedenáctá schůze podnikové rady Prastavu z 22. ledna 1946. Tamtéž, karton č. 5.
- ³³³ Dvanáctá schůze podnikové rady Prastavu z 20. února 1946. Tamtéž, karton č. 5.
- ³³⁴ Vyhláška byla uveřejněna v Úředním listě republiky Československé I. pod č. 992 ze dne 11. dubna 1946, díl normativní, částka 63. str. 775.
- ³³⁵ Ustavující schůze představenstva ČCV z 6. listopadu 1946. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 1.
- ³³⁶ Tzv. Promemoria pro ředitele z 5. listopadu 1946. Tamtéž, karton č. 1.
- ³³⁷ Společná schůze podnikové rady a závodních rad ČCV z 28. března 1946. Tamtéž, karton č. 4.
- ³³⁸ Schůze podnikové rady ČCV z 14. května 1946. Tamtéž, karton č. 4.
- ³³⁹ Schůze podnikové rady ČCV z 19. července 1946. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁴⁰ Schůze podnikové rady ČCV z 4. října 1946. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁴¹ III. schůze Představenstva ČCV z 27. ledna 1947. Tamtéž, karton č. 1.
- ³⁴² Schůze podnikové rady ČCV z 25. ledna 1947. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁴³ Schůze podnikové rady ČCV z 14. března 1947. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁴⁴ IV. schůze představenstva ČCV z 27. února 1947. Tamtéž, karton č. 1.
- ³⁴⁵ VII. schůze představenstva ČCV z 20. června 1947. Tamtéž, karton č. 2.
- ³⁴⁶ X. schůze představenstva ČCV z 29. srpna 1947. Tamtéž, karton č. 2.
- ³⁴⁷ Schůze zástupců závodních rad a závodních důvěrníků ČCV z 6. listopadu 1947. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁴⁸ Majetek Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů.
- ³⁴⁹ XIII. schůze představenstva ČCV z 5. prosince 1947. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 3.
- ³⁵⁰ Schůze podnikové rady ČCV z 13. ledna 1948. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁵¹ Schůze podnikové rady ČCV z 13. února 1948. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁵² Dar švédské vlády, části uniformy a prádlo švédské armády.
- ³⁵³ XIV. schůze představenstva ČCV z 9. ledna 1948. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 3.
- ³⁵⁴ Vyhlášky byly uveřejněny v Úředním listě z 1. února 1948, částka 19. a 4. února 1948, částka 20.
- ³⁵⁵ XV. schůze představenstva ČCV z 10. února 1948. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 3.
- ³⁵⁶ Od této schůze se začalo důsledně užívat oslovení soudruh, soudružka a v písemnostech byl hornický pozdrav „Zdar Bůh!“ nahrazen „Pětiletce zdar!“.
- ³⁵⁷ Z 18 závodů mělo 26. února ustavený akční výbor jen tři závody.
- ³⁵⁸ SOkA Beroun, ČCV, karton č. 5.
- ³⁵⁹ Schůze podnikové rady ČCV z 24. června 1948. Tamtéž, karton č. 5.
- ³⁶⁰ Schůze podnikové rady ČCV z 10. března 1948. Tamtéž, karton č. 4.
- ³⁶¹ V některých písemnostech se protioplán nazývá také nadplán.
- ³⁶² Toto datum pro splnění ZLP stanovilo ÚRO.
- ³⁶³ Schůze podnikové rady z 16. dubna 1948. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 4.
- ³⁶⁴ Dekret prezidenta republiky č. 88/45 Sb., § 36, § 37 trestání provinění proti pracovnímu pořádku.
- ³⁶⁵ Schůze podnikové rady ČCV z 24. června 1948. SOkA Beroun, ČCV, karton č. 5.

- ³⁶⁶ SOkA Beroun, ČCV, karton č. 5.
- ³⁶⁷ Schůze podnikové rady ČCV z 22. července 1948. Tamtéž, karton č. 5.
- ³⁶⁸ Schůze podnikové rady ČCV z 21. října 1948. Tamtéž, karton č. 5.
- ³⁶⁹ Bývalý závod firmy Chýnovské vápenky, spol. s r.o. ,v Praze.
- ³⁷⁰ Středisko provádělo odstřely a destrukční práce pro podniky spadající do působnosti ministerstva stavebnictví. Mělo 6 techniků, 8 střel mistrů, minéra a pyrotechnika. SOkA Praha-západ, Radotínské cementárny a vápenice (dále RCV), karton č. 22.
- ³⁷¹ Václav PRŮCHA a kolektiv, Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992, 2. díl, Brno 2009, s. 263.
- ³⁷² SOkA Beroun, ČCV. Korespondence ředitelství podniku, karton č. 25, 26, 51.
- ³⁷³ Václav PRŮCHA a kol. c. d. s. 269, 273.
- ³⁷⁴ Tamtéž, s. 277, 278
- ³⁷⁵ V letech 1949–1953 představovaly výdaje na armádu a bezpečnost částku 235,7 mld Kč a představovaly polovinu tehdejších investic do národního hospodářství. Karel PŮLPÁN, Nástin českých a československých dějin do roku 1990, díl II. Praha 1993, s. 433.
- ³⁷⁶ Přípis Ministerstva národní obrany z 13.3.1951. SOkA Beroun, ČCV. Korespondence ředitelství podniku, karton č. 51.
- ³⁷⁷ Tamtéž, karton č. 45.
- ³⁷⁸ SOkA Praha-západ, RCV. Korespondence ředitelství podniku, karton č. 24.
- ³⁷⁹ Tamtéž, karton č. 16.
- ³⁸⁰ Vyklápečí zařízení bylo objednáno v roce 1948. Výrobce dodávku zařízení neustále odkládal a vymlouval se na jiné naléhavé úkoly. Plnění zakázky nakonec skončilo před arbitrážním oddělením Ministerstva stavebního průmyslu. Tamtéž, karton č. 20.
- ³⁸¹ Tamtéž, karton, č. 17.
- ³⁸² Tamtéž, karton, č. 21.
- ³⁸³ Tamtéž, karton, č. 16.
- ³⁸⁴ Tamtéž, karton č.16.
- ³⁸⁵ Tamtéž, karton č.17.
- ³⁸⁶ Dne 30. května 1953 byla provedena měnová reforma. Tamtéž, karton č. 22.
- ³⁸⁷ Tamtéž, karton č. 24.
- ³⁸⁸ Tamtéž, Závodní kronika, s. 16.
- ³⁸⁹ Projekt búrácích prác starej cementarne Radotín. Tamtéž, karton č. 11.
- ³⁹⁰ Lanovka byla v roce 1962 demolována, když přestala vyhovovat po stránce bezpečnostní i ekonomické. Tamtéž, karton č. 10.
- ³⁹¹ Jaroslav LÁNÍK a Miloš CIKRT, Dvě tisíciletí vápenictví a cementárenství v českých zemích, Praha 2001, s. 129.
- ³⁹² Jednoklonný minerál, hydratovaný boritan vápenatý. Důležitý k získání boru a jeho sloučenin.
- ³⁹³ Od roku 1956 Lučebné závody Kolín, závod Uhříněves, pak v roce 1960 Synthesia Pardubice, provozovna Uhříněves.
- ³⁹⁴ SOkA Praha-západ, RCV, karton č. 22.
- ³⁹⁵ Tamtéž, karton č. 21.
- ³⁹⁶ Ročenka CEVA Radotín, 1968, CEVA 1969, s. 3.
- ³⁹⁷ Ročenka CEVA Praha, 1970–1975, CEVA 1981, s. 10.
- ³⁹⁸ Ročenka CEVA Praha, 1976–1980, CEVA 1983, s. 14.
- ³⁹⁹ Projekt průzkumných prací průzkumného úkolu č. 36/2. Cementářské suroviny Radotín. SOkA Praha-západ, RCV, karton č. 21.
- ⁴⁰⁰ Tamtéž, karton č. 21.
- ⁴⁰¹ Geologickým průzkumem bylo zjištěno přibližně 45 milionu tun vápence, což odpovídalo provozu nové cementárny po dobu 62–70 let. Tamtéž, karton č.1.

- ⁴⁰² Vladimír CHALOUPEK, Novodobá historie Cementárny Radotín (vzpomínky), strojopis.
- ⁴⁰³ SOkA Praha-západ, RCV, Závodní kronika, s. 35, 36, 38.
- ⁴⁰⁴ Tamtéž, Závodní kronika, s. 39.
- ⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 45.
- ⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 45.
- ⁴⁰⁷ Zápisy z porad podnikového ředitele. SOkA Praha-západ, RCV, karton č. 48.
- ⁴⁰⁸ Tamtéž, karton č. 9.
- ⁴⁰⁹ Ročenka CEVA Radotín 1969, CEVA 1970, s. 9.
- ⁴¹⁰ Souborná situační zpráva o průběhu výstavby centralizované akce vápenka Loděnice z 4. května 1964. SOkA Praha-západ, RCV, karton č. 10.
- ⁴¹¹ Zápis z prověrky výstavby vápenky v Loděnici z 15. března 1963. Tamtéž, karton č. 10
- ⁴¹² Souborná situační zpráva o průběhu výstavby centralizované akce vápenka Loděnice z 4. května 1964. Tamtéž, karton č. 10.
- ⁴¹³ Plán výroby na rok 1964 byl 583 300 tun cementu a slinku 442 000 tun.
- ⁴¹⁴ SOkA Praha-západ, RCV, Závodní kronika, s. 75.
- ⁴¹⁵ Tabulka je sestavena na základě údajů závodní kroniky RCV z let 1960–1970.
- ⁴¹⁶ Tamtéž.
- ⁴¹⁷ SOkA Praha-západ, RCV, karton č. 13.
- ⁴¹⁸ Václav PRŮCHA a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992, díl 2., Brno 2009, s. 585, 856.
- ⁴¹⁹ SOkA Praha-západ, RCV, karton č. 13.
- ⁴²⁰ Tato vyhláška byla vydána v následujícím roce pod číslem 40/63 Sb. Tamtéž, karton č. 13.
- ⁴²¹ Tamtéž, karton č.13.
- ⁴²² Tamtéž, karton č.13.
- ⁴²³ Tamtéž, karton, č.13.
- ⁴²⁴ Tamtéž, karton č.13.
- ⁴²⁵ Tamtéž, karton č.13.
- ⁴²⁶ Tamtéž, karton č.13.
- ⁴²⁷ Dopis MNV v Radotíně byl odeslán 24. května a Přípis okresní prokuratury nese datum 28. května.
- ⁴²⁸ Zvláštní je, že ředitel Kryhut užil v oslovení místopředsedy vlády dr. Štrougalu jméno Ladislav místo Lubomír. SOkA Praha-západ, RCV, karton č.13.
- ⁴²⁹ Pragocement, 1871-1991. 120 let výroby cementu v Radotíně, 30 let výroby cementu v novém závodě v Radotíně a 10 let výroby vápna v novém závodě Loděnice. Radotín 1991, s. 9.
- ⁴³⁰ Václav PRŮCHA a kol. c. d. s. 797.
- ⁴³¹ Ročenka CEVA Praha 1970-1975, Praha 1981, s. 16
- ⁴³² Tamtéž, s. 17.
- ⁴³³ SOkA Praha-západ, RCV, karton č. 110.
- ⁴³⁴ Tamtéž, karton č. 110.
- ⁴³⁵ Eduard GÜNTHER, David COZL, Cesty života 1898–1998. 100 let výroby vápna v závodě Loděnice u Berouna. RCV Radotín 1998.
- ⁴³⁶ Na aversu medaile je znak podniku RCV. Nahoře v opisu jsou letopočty 1871–1871 oddělené od spodního opisu 100 LET+ VÝROBY+CEMENTU dvěma dvojicemi lipových lístků. Na reversu je pohled na cementárnu, nad ní v horní polovině opis 10 LET CEMENTÁRNY LOCHKOV. Na spodním okraji mezi lipovými ratolestmi je letopočet 1971. Průměr medaile 51 mm, hmotnost 57 g. Raženo bylo 500 kusů. Antonín LHOTÁK, Cementárny a vápenky, n. p., Radotín, ŠMK 1971.

- 437 Ročenka CEVA Praha 1970–1975, Praha 1981, s. 16
- 438 Ročenka CEVA Praha 1976–1980, Praha 1983, s. 16.
- 439 Eduard GÜNTHER, David COZL, c.d. s. 14.
- 440 Ročenka CEVA Praha 1981–1985, Praha 1987, s. 20.
- 441 15 let. Radotínské cementárny a vápenice, n. p., Praha 5-Radotín. 1961–1976, RCV Radotín 1976.
- 442 SOkA Praha-západ, RCV, Závodní kronika, s.96.
- 443 Ročenka CEVA Praha 1976–1980, Praha 1983, s. 79.
- 444 Vzpomínky ing. Ivana Kratochvíla CSc., EUR Ing., emeritního generálního ředitele a.s. Pragocementu.
- 445 Václav PRŮCHA a kol. c. d., s. 699.
- 446 Ročenka CEVA Praha 1981–1985, Praha 1987, s.12.
- 447 Tamtéž, s. 12.
- 448 20. výročí cementárny Radotín. 1961–1981, CEVA Praha, k. p. 1981.
- 449 Zpravodaj CEVA Beroun, č. 6, 24. června 1988.
- 450 Zpravodaj CEVA Beroun, č. 3, 17. ledna 1990.
- 451 Pragocement Praha s.p. Zpráva ve výsledcích ročního rozboru hospodářské činnosti za rok 1990.
- 452 Tabulky jsou sestaveny na základě údajů z ročenek CEVA Praha (Radotín), z let 1970–1985.
- 453 Václav PRŮCHA a kol. c. d. s. 976.
- 454 Vzpomínky ing. Ivana Kratochvíla CSc., EUR Ing. emeritního generálního ředitele a. s. Pragocementu.
- 455 Po vzniku České republiky došlo zákonem č. 60 Sb. z 2. února 1993 k oddělení české a slovenské měny. V České republice začala platit česká koruna – Kč.
- 456 Pragocement, a. s., Praha 5-Radotín, s. 6. Výroční zpráva za rok 1993, s. 3.
- 457 Tamtéž, s. 7.
- 458 Vladimír CHALOUPEK, c.d. s. 3.
- 459 CB noviny. Zpravodaj společnosti Cement Bohemia, a. s., květen/červen 1997, č. 5/6, s. 3.
- 460 Zpravodaj a. s. KDC, 22. prosince 1992, č. 6, s. 1.
- 461 Pragocement, a. s. Výroční zpráva za rok 1994. s. 3.
- 462 Tamtéž, s. 4.
- 463 Cement Bohemia Praha. Příloha k účetní uzávěrce za rok 1996.
- 464 Addimenty jsou přísady do betonu.
- 465 CB noviny, září 1995, č. 2, 1.
- 466 Anna MATOUŠKOVÁ, Od tradičního vápenictví na území Českého krasu ke vzniku moderní továrny na výrobu portlandského cementu v Králově Dvoře v roce 1911, Beroun 1995.
- 467 CB noviny, 1996, mimořádné číslo. s. 2.
- 468 Tamtéž, červenec/srpen 1997, č. 7/8, s. 5.
- 469 Vladimír CHALOUPEK, c.d. 6.
- 470 CB noviny, září/říjen 1997, č. 8/9, s. 5.
- 471 Tamtéž, říjen 1998, č. 3, s. 1.
- 472 Cement Bohemia, a. s. Praha. Výroční zpráva 1995.
- 473 Českomoravský cement, a. s. Výroční zpráva 1998, s. 1.
- 474 V cementárně v Maloměřicích byla k 31. prosince 1998 zastavena výroba.
- 474 V této společnosti měla Heidelberg Zement AG rozhodující majetkový podíl.
- 475 V této společnosti měla Heidelberg Zement AG rozhodující majetkový podíl.
- 476 Noviny. Zpravodaj a. s. Českomoravský cement, prosinec 1998, č.5, s. 3.

- 477 Noviny. Zpravodaj a. s. Českomoravský cement, listopad 1998, č. 4, s.3.
- 478 Tamtéž, červenec 1998, č. 2, s. 5.
- 479 Českomoravský cement, Výroční zpráva 1998, s. 13.
- 480 Českomoravský cement, a. s. Výroční zpráva za rok 1999, s. 24.
- 481 Noviny. Zpravodaj a. s. Českomoravský cement, duben/květen 1999, č. 3, s. 2.
- 482 Českomoravský cement, a.s. Výroční zpráva za rok 1999, s. 16, 18.
- 483 Společnost byla do obchodního rejstříku zapsána v říjnu 2000.
- 484 Českomoravský cement, a. s. Výroční zpráva za rok 2000, s. 24
- 485 Českomoravský lev. Noviny společnosti Českomoravský cement (dále Českomoravský lev), prosinec 2000, č. 5, s. 2.
- 486 Českomoravský cement, a. s. Výroční zpráva za rok 2000, s. 16, 17.
- 487 Noviny. Zpravodaj a. s. Českomoravský cement, leden 2000, č. 1.s. 4.
- 488 Českomoravský cement, a. s. Výroční zpráva za rok 2000, s. 15.
- 489 Českomoravský lev, červenec 2000, č. 2, s. 3.
- 490 Tamtéž, červen 2001, č. 3, s. 1 ,2, prosinec 2001, č. 6, s. 2.
- 491 Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost. (dále ČMC, a. s., nást. spol.) Výroční zpráva za rok 2002, s. 4.
- 492 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2001, s. 3.
- 493 Zpravodaj. Interní časopis skupiny HeidelbergCement v České republice, č. 3, březen 2003, s.2, 3.
- 494 Českomoravský lev, únor 2001, č. 1, s. 3, srpen 2001, č. 4, s. 4, prosinec 2001, č. 6, s. 1.
- 495 Tamtéž, duben 2002, č. 2, s. 1.
- 496 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2002, s. 7.
- 497 Ivan KRATOCHVÍL s příspěvků Václava CÍLKA, O přírodě, řízení a naději nabeton, Praha 2005, s. 96.
- 498 Tamtéž, s. 94, 95.
- 499 Zpravodaj. Interní časopis skupiny HeidelbergCement v České republice, září 2002, č. 1, s. 8.
- 500 Tamtéž, březen 2003, č. 3, s. 11.
- 501 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2005, s. 1.
- 502 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2007, s. 3.
- 503 Tamtéž, s. 5.
- 504 Zpravodaj. Interní časopis skupiny HeidelbergCement v České republice, březen 2005, č. 11, s. 7.
- 505 Tamtéž, č. 8, červen 2004, s. 15.
- 506 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2005, s. 19.
- 507 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2006, s. 6.
- 508 SOkA Praha-západ, Kronika radotínské cementárny, rok 2006.
- 509 Tamtéž, rok 2006
- 510 Tamtéž, rok 2006.
- 511 Tamtéž, rok 2006.
- 512 ČMC,a.s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2006, s. 5.
- 513 SOkA Praha-západ, Kronika radotínské cementárny, rok 2007.
- 514 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2006, s. 7.
- 515 SOx-oxidy síry, TOC-celkový organický uhlík, C1-chloridy, F-floridy.
- 516 SOkA Praha-západ, Závodní kronika, rok 2007.
- 517 ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2008, s. 9.
- 518 Tamtéž, s. 6.
- 519 Řetězový dopravník

- ⁵²⁰ ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2008, s. 9.
- ⁵²¹ Integrovaná prevence a minimalizace znečištění životního prostředí. Opírá se o zákon č. 76/2002 Sb.
- ⁵²² ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2008, s. 9.
- ⁵²³ Tamtéž, s. 6.
- ⁵²⁴ ČMC, a. s., nást. spol. Výroční zpráva za rok 2009, s. 8.
- ⁵²⁵ Zdeňka BRUNNEROVÁ, Těžba nerostných surovin v chráněné krajinné oblasti Český kras, Bohemia centralis, Praha 1974, s. 84.
- ⁵²⁶ PRAGOCEMENT 1871–1991. 120 let výroby cementu v Radotíně, s. 10.
- ⁵²⁷ Zdeňka BRUNNEROVÁ, c. d., s. 85.
- ⁵²⁸ SOKA Praha-západ, OA Radotín, karton č. 24.
- ⁵²⁹ Tamtéž, karton č. 24.
- ⁵³⁰ Točna č. 1 z roku 1926 měla průměr 6530 mm, průměr točny č. 2 z roku 1926 byl 5580 mm, točna č. 3 z roku 1927 měla průměr 7000 mm a poslední točna o průměru 5 000 mm byla z roku 1926. Michal MARTÍNEK, Vlečky Českého krasu, příloha dvojmagazínu Grand EXPRES– ČD, duben 2008, s. 4.
- ⁵³¹ SOKA Praha-západ, Prastav, karton č. 9.
- ⁵³² Výhybna je místo, které umožňuje křížování nebo předjíždění vlaků.
- ⁵³³ Ulice a jejich původ. Letopisecká komise městské části Radotín. Duben 1996.
- ⁵³⁴ SOKA Praha-západ, RCV, Závodní kronika, s. 35.
- ⁵³⁵ Zhlaví je část dopravní s kolejovým rozvětvením, ve kterém se traťová kolej rozvětjuje do dalších dopravních kolejí.
- ⁵³⁶ Úvrať je místo na trati, v němž vlak musí změnit směr jízdy.
- ⁵³⁷ Michal MARTÍNEK, Vlečky, s. 5.
- ⁵³⁸ Důlní chodba hnaná do vrchu, sloužící k svážení vozíků s těživem.
- ⁵³⁹ Podstavníky jsou podvozky, na kterých se při větších sklonech dopravují vozíky. Jsou taženy nebo brzděny vrátkem.
- ⁵⁴⁰ Michal MARTINEK, Bohuslav ZEMAN, Dráhy Českého krasu II, karlístejnská a pražská oblast, Český kras, XXII, Beroun, 1996, s. 34, 35.
- ⁵⁴¹ SOKA Praha-západ, RCV, karton č. 9.
- ⁵⁴² Michal MARTINEK, Bohuslav ZEMAN c. d. s. 35.
- ⁵⁴³ Michal MARTINEK, Vlečky, s. 20.
- ⁵⁴⁴ Eduard GÜNTHER, David COZL c.d., s. 5.
- ⁵⁴⁵ SOKA Praha-západ, Prastav, karton č. 2.
- ⁵⁴⁶ Michal MARTÍNEK, Bohuslav ZEMAN, c.d. s. 33.
- ⁵⁴⁷ SOKA Praha-západ, RCV, karton č. 10.
- ⁵⁴⁸ SOKA Beroun, Obecní úřad Srbsko, Obecní kronika z let 1902–1976, s.32.
- ⁵⁴⁹ Tamtéž, karton č.3.
- ⁵⁵⁰ Michal MARTÍNEK, c.d, s. 33.
- ⁵⁵¹ Od 9. března 2006 bylo sídlo společnosti přeneseno do Mokrě, čp. 359.

Státní oblastní archiv Praze

Krajský soud obchodní Praha, karton č. 718, 719, 720, 796, 1449.

Státní okresní archiv Berouně

České cementárny a vápenice, karton č. 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 25, 26, 45, 51, 57.

Královodvorská cementárna, podnikové ředitelství, karton č. 1, 8, 51, 237.

Podolská cementárna, i. č. 1. Protokoly ze schůzí ředitelství z let 1908–1915, karton č. 1, 2, 5.

Prastav (KDC), karton č. 1, 2.

Prodejna cementáren, karton č. 6.

Obecní úřad Srbsko, i. č. 1. Kronika obce.

Státní okresní archiv Praha-západ

Prastav, karton č. 1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 24.

Obecní úřad Radotín, karton č. 24.

Radotínské cementárny a vápenice, karton č.1, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 20, 21, 22, 24, 48, 110,

Závodní kronika.

Literatura

BÁRTA Rudolf, *Z dějin akciové společnosti, strojopis přednášky* (Státní okresní archiv Praha-západ, archivní fond Prastav).

BEDNÁŘ Karel, *Rozmístění průmyslu v českých zemích na počátku 20. století*, Akademia, Praha 1970.

BRUNNEROVÁ Zdeňka, *Těžba nerostných surovin v chráněné krajinné oblasti Český kras, Bohemia centralis, Praha 1974.*

CB. Noviny. Zpravodaj společnosti Cement Bohemia, a. s., 1996, 1997.

CEMENT BOHEMIA, a. s., Praha. *Výroční zprávy 1995–1997.*

ČAPKA František, *Odbory v českých zemích v letech 1918–1948*, Brno 2008.

ČESKOMORAVSKÝ CEMENT, a. s. *Výroční zprávy 1998–2000.*

ČESKOMORAVSKÝ CEMENT, a. s., nástupnická společnost. *Výroční zprávy 2001–2009.*

ČESKOMORAVSKÝ LEV. Noviny společnosti Českomoravský cement, a. s. 2000–2002.

20. VÝROČÍ CEMENTÁRNÍ V RADOTÍNĚ. 1961–1981, CEVA Praha, k. p. 1981.

DURMANOVÁ Marie, *Řízení hospodářství a správa Ústředního svazu průmyslu za nacistické okupace*. Sborník archivních prací, roč. XVI/1996.

GÜNTHER Eduard, COZL David, *Cesty života 1898–1998. 100 let výroby vápna v závodě Loděnice u Berouna*, RCV 1998.

CHALOUPEK Vladimír, *Nejnovější historie Cementárny Radotín, strojopis*

JÍLEK František a kol. *Studie o technice v českých zemích 1800–1918*, díl IV, NTM Praha 1986.

KÁRNÝ Miroslav, MILOTOVÁ Jaroslava a KÁRNÁ Margita, *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*, Praha 1991.

KRATOCHVÍL Ivan s příspěvkem Václava CÍLKA, *Přírodě, řízení a naději nabeton*, Praha 2005.

KRONBAUER Rudolf Jaroslav, *Naše jubilejní výstava*, Praha 1892.

LÁNÍK Jaroslav, CIKRT Miloš, *Dvě tisíciletí vápenictví a cementářství v českých zemích*, SV CEVA 2001.

LÁNÍK Jaroslav, *Historie a současnost podnikání v Praze*, díl I, Žehušice, 2003.

LÁŇÍK Jaroslav, *Velký příběh. 120 let Královské cementárny, 1889–2009*, Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost, Králův Dvůr – Radotín, 2009.

LHOTÁK Antonín, *Cementárny a vápenice, n. p.*, Radotín, ŠMK 1971.

LYSENKO Vladimír, *Těžba neroztrných surovin v Českém krasu, Český kras XXII / 1996*, Beroun

MATOUŠKOVÁ Anna, *Od tradičního vápenictví na území Českého krasu ke vzniku moderní továrny na výrobu portlandského cementu v Králově Dvoře v roce 1911*. Královská cementárna, a. s., 1995.

MARTÍNEK Michal, ZEMAN Bohuslav, *Dráhy Českého krasu II., karlístejnská a pražská oblast*, Český kras XXII / 1996, Beroun.

MARTÍNEK Michal, *Vlečky Českého krasu*. Příloha dvojmagazínu Grand EXPRES-ČD 2008.

MYŠKA Milan, *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska*, Ostravská univerzita 2003.

NOVINY. Zpravodaj, Českomoravský cement, a. s., 1998, 1999, 2000.

NOŽIČKA Josef, *Historie akciové továrny na hydraulický cement v Radotíně*, strojopis. Archiv Národního technického muzea.

15 LET RADOTÍNSKÉ CEMENTÁRNY A VÁPENICE, n. p., Praha 5-Radotín. 1961–1976. RCV Radotín 1976.

PAVLÍK Karel, Brněnské výstaviště, Brno v minulosti a dnes, Sborník k dějinám a výstavbě města, 1959.

PRAGOCEMENT 1871–1991. *120 let výroby cementu v Radotíně, 30 let výroby cementu v novém závodě v Radotíně a 10 let výroby vápna v novém závodě Loděnice*. PragoceMENT, Radotín 1991.

PRAGOCEMENT, a. s., Praha. *Výroční zprávy 1993, 1994*.

PRŮCHA Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992*, Brno 2004.

PŮLPÁN Karel, *Nástin českých a československých dějin do roku 1990*, díl II., Praha 1993.

ROČENKA CEVA Radotín za rok 1968, CEVA 1969.

ROČENKA CEVA Radotín za rok 1969, CEVA 1970.

ROČENKA CEVA Praha za léta 1970–1975, CEVA 1981.

ROČENKA CEVA Praha za léta 1976–1980, CEVA 1983

ROČENKA CEVA Praha za léta 1981–1985, CEVA 1987.

SVOBODA Antonín, *Pec Hauenschildova v Podolské cementárny*, strojopis. Archiv Národního technického muzea.

ŠIMÁK, *Jubilejní výstava Království českého v Praze 1891*, Praha 1999.

TECHNICKÉ PAMÁTKY V ČECHÁCH, NA MORAVĚ A VE SLEZSKU, díl III (P – S), Libri, Praha 2003.

VENCLOVSKÝ František a kol. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*, Bankovní institut, a. s., Praha 1999.

ZPRAVODAJ CEVA *Beroun*, 1988, 1989.

ZPRAVODAJ. Interní časopis skupiny HeidelbergCement v České republice. 2002–2005.

Zprávy o soudobém provozu cementárny a aktivitách vedení a zaměstnanců může čtenář nalézt v drobných člancích v celostátních a regionálních periodikách *Blahobyt*, *Hospodář*, *Hospodářské noviny*, *Lidová demokracie*, *Posel z Prahy*, *Práce*, *Průmyslník*, *Rudé právo*, *Svoboda*, *Svobodné slovo*.

CEMENTÁRNA V PRAZE-PODOLÍ

1871	Založení společnosti <i>První pražská továrna na portlandský cement v Podole u Prahy</i>
1872	Zřízení <i>České akciové společnosti k vyrábění a užitkování staviva</i> Bylo vyrobeno prvních 1026 soudků (1750q) cementu v nové továrně v Podolí
1873	Diplom ze světové výstavy ve Vídni
1877	Velký požár cementárny
1885	Rekonstrukce závodu a zavedení nových výrobních metod
1891	Diplom z Jubilejní zemské výstavy v Praze Společnost členem kartelu výrobců cementu v Rakousku Nový název společnosti. <i>Podolská cementárna, česká akciová společnost k vyrábění a užitkování staviva</i>
1893	Uvedení nové periodické pece soustavy Hauenschild do provozu
1895	Rozsáhlá modernizace cementárny
1899	Nový název společnosti. <i>Podolská cementárna v Praze</i> Zahájení provozu na tovární vlečce Podolí – Bráník
1904	Postavení tří šachtových pecí systému Liban
1912	Uvedení do provozu tří šachtových pecí systému Schneider
1914–1918	Omezení výroby za první světové války
1925	Rekonstrukce závodu a uvedení do provozu visuté dráhy z lomu do cementárny Montáž otáčivého roštu pro automatickou otáčivou pec a stavba nové šachtové pece otáčivým roštem systém Grueber
1929	Požár cementárny
1932–1935	Hospodářská krize
1935	Společnost Podolská cementárna členem celostátního cementářského kartelu
1937	Královská cementárna získala 80 % akcií Podolské cementárny a stala se jejím majitelem
1942	Ukončení výroby cementu v podolské cementárně
1942–1945	Objekty cementárny sloužily jako sklady
1951	Přemístění šachtové pece a cementového mlýna z Podolí do Radotína
po roce 1953	Likvidace objektů bývalé cementárny

CEMENTÁRNA V RADOTÍNĚ

1871	Založení <i>První pražské akciové továrny na hydraulický cement</i> Dne 30. října 1871 povolení ke stavbě radotínské cementárny
1873	Kolaudace cementárny v Radotíně (16. března 1873) Postavení koňské úzkokolejné dráhy z lomu do cementárny
1874	Úpadek společnosti
1876	Změna vlastníka továrny. Majitelem se stal Max Herget
1877	Založení firmy <i>Portland Cementfabrik Radotin. Max Herget</i>
1897	Postavení dvou šachtových pecí systému Schneider
1907–1908	Přestavba továrny podle plánu firmy Friedrich Krupp A.G. Grusenwerk Magdeburg-Buckau
1911	Zahájení provozu benzinové lokomotivy na úzkokolejné dráze z lomu do cementárny
1921	Uskutečněna fúze firem Barta & Tichý a Max Herget a založení společnosti <i>Spojené pražské továrny na staviva, a. s., dříve Barta & Tichý, Max Herget</i> se sídlem v Praze
1930	Doplnění názvu společnosti o označení Prastav. Celý název společnosti byl <i>Prastav. Spojené pražské továrny na staviva, a. s. v Praze</i>
1931	Rekonstrukce závodu a jeho plná elektrifikace
232 1934	Zavedení akcií společnosti Prastav na pražskou burzu Udělení patentu na zařízení pro výrobu hrudkových tělísek na šikmých granulačních talířích
1935	Společnost <i>Prastav</i> se stala členem celostátního cementářského kartelu
1937	Spor společnosti <i>Prastav</i> s firmou <i>Wales</i> o firemní známku
1939–1945	Druhá světová válka, omezení výroby
1943	Firma <i>Klinker Zement GmbH Posen</i> (Poznaň) získala 55 % akcií Prastavu a stala se prakticky majitelem společnosti
1945	Zavedení národní správy na firmu <i>Prastav</i>
1946	Vznik nového národního podniku <i>České cementárny a vápenice</i> se sídlem v Praze. Začlenění firmy <i>Prastav</i> do nového národního podniku
1949	Postaveno sídliště pro zaměstnance cementárny ve Slavojově ulici v Radotíně
1950	Vznik nového národního podniku <i>Pragocement</i> se sídlem v Radotíně. Cementárna se stala základním závodem nového národního podniku. Přičleněny k národnímu podniku vápenky Řeporyje a Skoupý.
1951	Zřízena nová moderní jídelna pro zaměstnance cementárny
1952	Instalován kladikový drtič se šikmým transportérem pro drcení suroviny a postaven sušící buben Stavba třetí šachtové pece a cementového mlýna Rekord (pec i mlýn byly přeneseny ze zrušené cementárny v Praze-Podolí)

CEMENTÁRNA V RADOTÍNĚ

1953	Přičleněny k národnímu podniku závody Srbsko, Chýnov, Loděnice a Zdice Zřízení rekreačního zařízení v Kokoníně u Jablonce nad Nisou
1954	Dne 15. května byl proveden v lomu Hviždalka první clonový odstřel
1954–1958	Středisko pro trhací techniku a nové způsoby těžby v Praze se stalo součástí národního podniku Pragocement
1958–1961	Výstavba nové cementárny v Radotíně (Lochkově)
1960	Vznik výrobně hospodářské jednotky CEVA
1961	Delimitace vápenky v Chýnově Od 1. ledna 1961 vznik nového národního podniku <i>Radotínské cementárny a vápenice</i> se sídlem v Radotíně
1963	Začlenění vápenky v Jinonicích do národního podniku Uvedení nové radotínské (lochkovské) cementárny do trvalého provozu Ukončení provozu ve staré radotínské cementárně
1964	Delimitace pobočného závodu ve Zdicích
1965–1966	Demolice staré radotínské cementárny
1967	Začlenění závodu Kunčice nad Labem do národního podniku Výměna roštových chladičů a instalace vzduchové dopravy mleté suroviny výměna hořáků rotačních pecí
1969–1970	Stavba nové omítkárny v závodě v Srbsku
1969–1971	Výstavba nové mlýnice ve Skoupém
1976–1981	Výstavba nové vápenky v Loděnici
1976	Ukončen výpal vápna v závodě Skoupý
1979	Zavedení nových elektrostatických odlučovačů a pískových odlučovačů pro odprášení roštových chladičů
1980	Vznik koncernového podniku <i>Cementárny a vápenky Praha</i> se sídlem v Praze 5-Radotíně, jehož součástí byly cementárna Radotín, cementárna a vápenka Čížkovice a vápenka v Loděnici
1981	Zastavení provozu v pobočném závodě v Srbsku Delimitace závodu Skoupý
1988	Vznik státního podniku <i>Československé cementárny a vápenky Brno</i> , jehož součástí byl koncernový podnik <i>Cementárny a vápenky Praha</i>

CEMENTÁRNA V RADOTÍNĚ

1990	Vznik státního podniku Pragocement se sídlem v Praze 5-Radotíně, jehož součástí byly cementárna Radotín a vápenka Loděnice v rámci reorganizace podniku došlo k delimitaci cementárny v Čížkovicích Plynofikace cementárny Radotín Zahájení spolupráce s akciovou společností <i>Heidelberger Zement</i> Zahájení modernizace závodu Radotín
1992	Založení společnosti <i>Cement Bohemia Praha, s. r. o.</i>
1993	Společnost <i>Heidelberger Zement A. G.</i> získala 75,240 % akcií akciové společnosti <i>Pragocement</i> Stavba mlýnice uhlí v závodě Radotín Založení společnosti <i>Vulkán Bohemia, s. r. o.</i>
1994	Nová linka na výrobu suchých maltových a omítkových směsí v závodě Loděnice Založení akciové společnosti <i>Cement Bohemia Praha</i> Výstavba tunelu v lomu Hvíždalka Vznik společnosti <i>TGB Metrostav</i>
1995–1996	Stavba slínkového sila v závodě Radotíně
1996–1997	Výstavba homologizační skládky v cementárně Radotín
1996–1998	Rozsáhlá modernizace závodní laboratoře v Radotíně
1998–2000	Rekonstrukce skládky surovin v Radotíně
1998	Založení akciové společnosti <i>Českomoravský cement</i> se sídlem v Mokré
1999	Rozdělení společnosti <i>Českomoravský cement, a. s.</i> na <i>Českomoravský cement, a. s.</i> a <i>Českomoravské vápno, a. s.</i>
2001	Vznik nové společnosti <i>Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost</i> Zahájení v Radotíně zkušební provoz výpalu slínku tuhými alternativními palivy
2002	Zavedení systému environmentálního managementu v závodech společnosti <i>Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost</i>
2004	Zavedení zařízení pro dávkování redukčních činidel do produkce cementu za účelem odstranění Cr ⁺⁶
2004	Zařazení lokalit v lomech Hvíždalka a Špička do soustavy lokalit NATURA 2000
2005	Zavedení systému emisních povolenek a obchodování s nimi
2006	Dána do provozu samoobslužná nakládká autocisteren pomocí systému karet v Radotíně a Králově Dvoře
2007	Zavedení nových hadicových filtrů firmy Radecam
2007–2008	Rekonstrukce čističky odpadních vod
2010	Zavedení upgrade řídicího systému na drtírně a dokončení modernizace laboratoře v Radotíně

ORGANIZAČNÍ ZAČLENĚNÍ CEMENTÁRNY V PRAZE-PODOLÍ

Rok	Název	Sídlo
1871	První pražská továrna na portlandský cement v Podole u Prahy	Praha
1872	Česká akciová společnost k vyrábění a zužitkování staviva	Praha-Podolí
1891	Podolská cementárna, česká akciová společnost k vyrábění a zužitkování staviva	Praha-Podolí od roku 1894 Praha
1899	Podolská cementárna v Praze	Praha

ORGANIZAČNÍ ZAČLENĚNÍ CEMENTÁRNY V RADOTÍNĚ

Rok	Název	Sídlo
1871	První pražská akciová továrna na hydraulický cement	Praha
1877	Portland Cementfabrik Radotin. Max Herget	Praha
1921	Spojené pražské továrny na staviva, a. s., dříve Barta & Tichý, Max Herget	Praha
1930	Prastav. Spojené pražské továrny na staviva, a. s., v Praze	Praha
1946	České cementárny a vápenice	Praha
1950	Pragocement, n. p.	Radotín
1980	Cementárny a vápenky Praha	Praha 5-Radotín
1988	Československé cementárny a vápenky Brno	Maloměřice
1990	Pragocement, s. p.	Praha 5-Radotín
1994	Cement Bohemia Praha, a. s.	Beroun
1998	Českomoravský cement, a. s.	Beroun
2001	Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost	Beroun ⁵⁵¹
2006	Českomoravský cement, a. s., nástupnická společnost	Mokrá

Rok	Jméno	Poznámka
1871–1875	Ing. Josef Kučera	zakladatel cementárny
1876–1893	Max Herget	zároveň majitel cementárny
1893–1905	Anton Herget	
1905–1909	Rudolf Grab	
1909–1920	Schirhal	
	Starý	
	Ing. Segeta	
1921–1926	Ing. Josef Živný	
1926–1945	Ing. Jan May	
1945–1948	Ing. Josef Jedlička	
1948–1949	Antonín Řepa	
1950–1959	Oldřich Pešek	
1959–1960	Václav Černý	prozatímní ředitel
1960–1962	Jaroslav Havel	
1962–1972	Jan Kryhut	
1972–1975	Ing. Jan Matoušek	
1975–1979	Ing. Ivan Kratochvíl	
1980–1983	Ing. Václav Šebek	
1983–1989	Ing. Karel Siatka	
1989	Ing. Bělohlávek	
1990	Jaroslav Šilhánek	pověřen vedením
1990–1994	Ing. Ivan Kratochvíl	zároveň ředitel a. s. Pragocement
1994–2002	Ing. František Hůlka	
2002–2005	Ing. Jaroslav Vávra	od roku 2003 ředitel závodu Králův Dvůr-Radotín
2005–dosud	Ing. Ladislav Damašek	ředitel závodu Králův Dvůr-Radotín

Ing. Václav Šebek

Ing. Karel Siatka

Jaroslav Šilhánek

Ing. Ivan Kratochvíl, CSc.

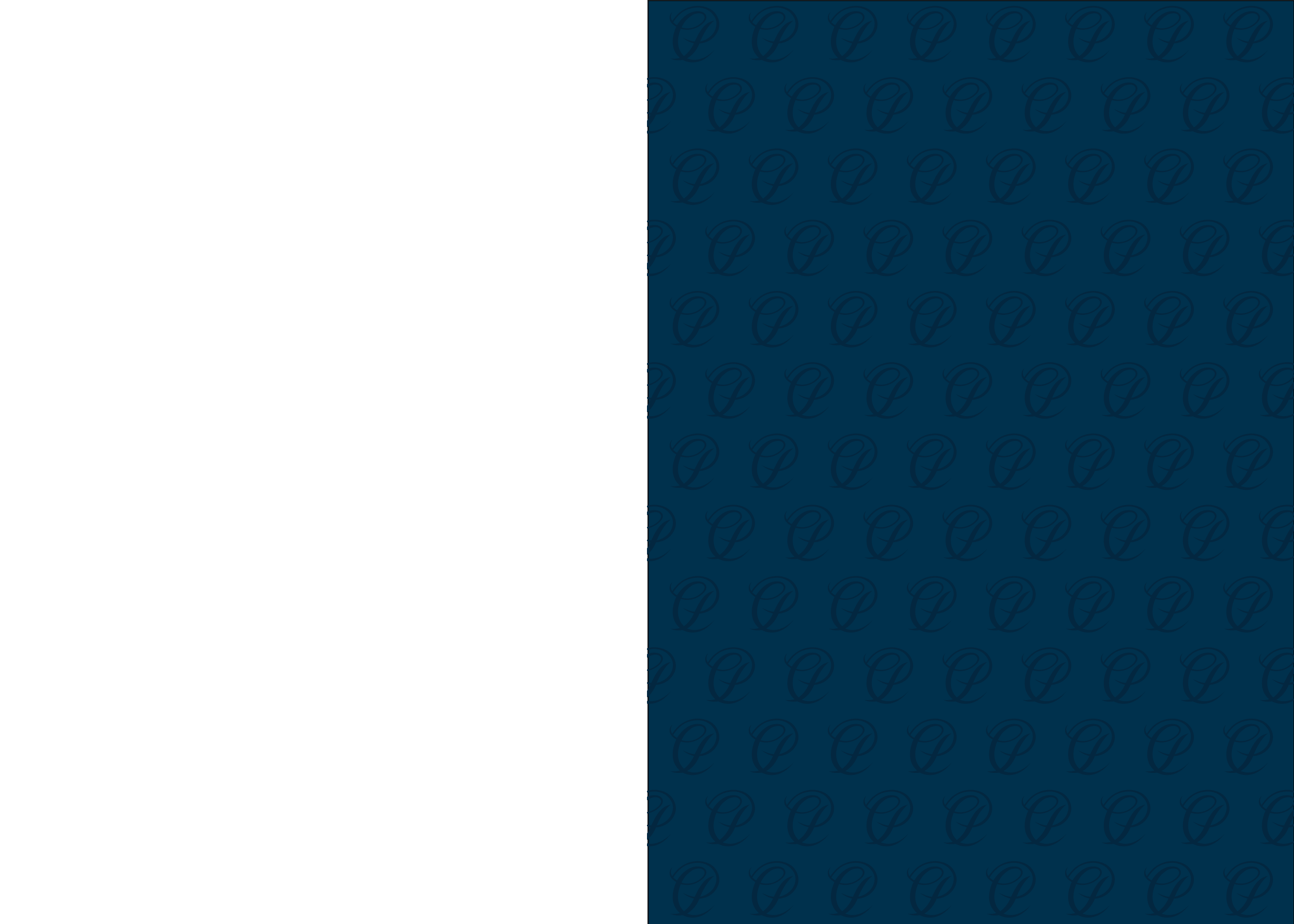
Ing. František Hůlka

Ing. Jaroslav Vávra

Ing. Ladislav Damašek

~ VÝROBA CEMENTU V ZÁVODĚ RADOTÍN ~

S ohledem na surovinovou základnu a celosvětový trend byla zvolena technologie suchého způsobu výroby s krátkou rotační pecí a čtyřstupňovým cyklónovým výměníkem tepla.

Základní surovinou jsou devonské vápence, stratigrafické typy dvoreckoprokopský, řeporyjský, slivenecký a zlíčovský, které se těží v údolí Radotínského potoka v lomu Hviždalka-Kosoř a v lomu Špička. Oba lomy se nachází v CHKO Český kras. Jako vysokoprocentní korekce CaCO_3 je dovážen auty vápenec z lomu Loděnice a vlakem z Velkolomu čertovy schody. Hornina se rozpojuje clonovými odstřely, rubanina se nakládá mobilními kolovými nakladači Komatsu WA 600 o obsahu lopaty $5,6 \text{ m}^3$ na nákladní auta TEREX a BELAZ o nosnosti 32 tun a je dopravována na drtírnu.

Drcení vápencové rubaniny je prováděno ve dvou stupních. V prvním stupni je zařazen čelistový drtič V 10-2N PS (rozměr $1200 \times 1500 \text{ mm}$) o výkonu 340 t/h s výstupním zrnem do 250 mm . Ve druhém stupni drcení jsou dva kladivové dvourotorové drtiče 16D/150 PS o výkonu každý 170 t/h s výstupním zrnem do 45 mm . Rozdrcený materiál je gumovými pásy dopravován a následně ukládán na kruhové předhomogenizační skládce firmy Koch.

Předhomogenizační skládka (dále jen PHS) slouží jako mezistupeň při přípravě suroviny na výpal slínku. Její hlavní přínos je ve zvýšení rovnoměrnosti chemismu drceného vápence na vstupu do surovinových mlýnů. Zakládací výkon je $340\text{--}600 \text{ tun/h}$, možnost až $1\,200 \text{ t/h}$. Odtahovaný výkon při nepřetržitém provozu $40\text{--}400 \text{ tun/h}$ při projektované kapacitě 21 kt . Dopravu z PHS k surovinovým mlýnům zajišťují gumové pásy a v jejím průběhu je přidávána železitá korekce.

Vápencová drť z PHS je ze zásobníků ve skládce surovin dopravována do odrazového drtiče KHD HARDOPACT PEH 160/140 o výkonu $150\text{--}230 \text{ t/h}$ a výstupním zrnem do 20 mm . Přidává se k ní vysokoprocentní korekční vápenec, sádrovec, uskladněné ve skládce surovin přes zásobníky 5, 6 a 7 a popílek

Clonový odstřel

Nakládka a odvoz rubaniny do drtiče

uskladněný v silech H5 a H6. Dávkování těchto komponent do SM je řízeno kontinuálním neutronovým analyzátozem. Připravená směs je uložena v betonových zásobnících pro jednotlivé surovinové mlýny.

Vnitřní zařízení PHS

s cyklonovými výměníky tepla systém HUMBOLDT o výkonu 950 tun za den při spotřebě paliva 3,65 GJ/t. Chlazení slínku se provádí na roštových chladičích typu Fuller. Dopravu slínku do a ze zásobního sila (40 kt) zajišťují článkové a gumové dopravníky. Jako paliva pro rotační pece se používá těžký topný olej (TTO), černé uhlí, hnědouhelný multiprach, kormul a tuhá alternativní paliva (TAP). Černé uhlí a kormul jsou před použitím semlety a vysušeny na uhelné mlýnici ve vertikálním mlýnu.

Celý výměňkový systém včetně kouřovodů, přechodové komory a vlastní rotační pece je opatřen žáruvzdornou vyzdívkou. Pro odstraňování nálepků ze skluzu do pece, přechodové komory a dalších exponovaných částí výměníku je na každé pecní lince umístěno 18 vzduchových děl typ Shock-blower BV 160 H92 automaticky spouštěných a dalších 5 ručně spouštěných z místa. Kromě vzduchových děl se používá systém Cardox s náplní CO_2 . Na boku přechodové komory RP bylo instalováno odsávání části pecních plynů do směšovací komory bypassu (dále BP), kde jsou plyny rychle ochlazeny vzduchem z chladičového ventilátoru. Účelem BP je narušení koloběhu chlóru a odstranění nadměrného lepení výměníku. Do přechodové komory obou RP jsou dále zaústěny trysky se vzduchovým rozprašováním

Surovinová mlýnice má dvě mlecí jednotky – pneumatické oběhové jednodukomorové mlýny se sušením odpadními kouřovými plyny z výměníků RP. Jedná se o mlýny KHD rozměrů upravených PS Přerov na 3,8 x 6,5 m, stavěné pro stupeň plnění mlecími koulemi 25,3 %. Instalovaný příkon motorů SM je 1600 kW a otáčky mlýna 16,2 ot/min. Současný normový výkon je 70 t/h při jemnosti mletí 21% zbytku na síť 0,09 mm při max. vstupní vlhkosti 5 %. Namletá surovina se ukládá ve čtyřech zamílacích silech s celkovou kapacitou 6,5 kt.

Homogenizace připravené surovinové moučky se provádí řízeným poměrovým odtahem ze zamílacích sil do zásobních sil. Transport do zásobních sil pro výpal slínku i do zásobníků rotačních pecí zajišťuje systém vzdušných čeřících žlabů a elevátorů s gumovým potahem. Odprášení dopravních cest zabezpečují hadicové filtry FVU-200.

Výpal slínku je prováděn při teplotách cca. 1450°C ve dvou rotačních pecích 4 x 58 m

roztoku močoviny k redukci oxidů dusíku vznikajících při vysoké teplotě plamene v peci. Účelem je snížení obsahu těchto oxidů v kouřových plynech na stanovenou úroveň.

Odprášení surovinové mlýnice a rotační pece zajišťují elektrostatické odlučovače s předřazeným chladičem zaprášených kouřových plynů systém LURGI. Chladič slínku odprašuje hadicový filtr fy REDECAM.

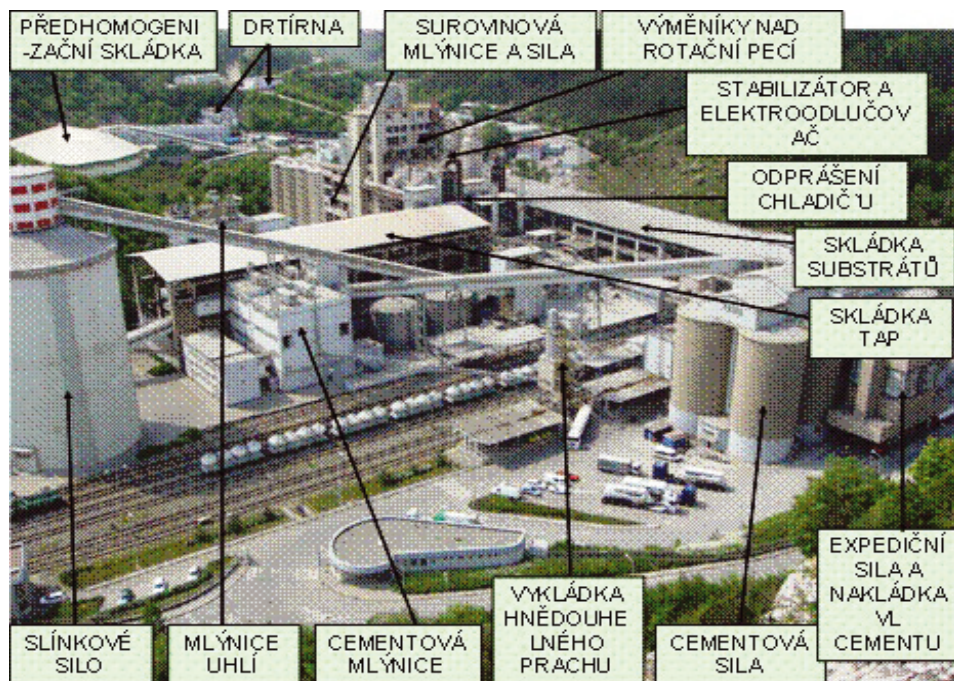
K mletí cementu slouží dva dvoukomorové trubnaté mlýny. Používanými komponenty pro výrobu cementu jsou slínek, vysokopecní granulovaná struska, vápenec a energosádrovec. Struska se před dávkováním do mlýnů suší odpadním vzduchem z chladiče v rychlosušiči RS 8. Mletí probíhá v uzavřeném okruhu s mechanickým oběhem, ve kterém jsou zařazeny třídiče typu SEPOL 170/2. Pomocí otáček rotoru třídiče ovládaných z centrálního velínu lze nastavit žádanou jemnost vyráběného cementu. Jednotlivé složky cementu jsou podávány ze zásobníků do mlýnů samostatnými vážicími podavači PFISTER. Pro zvýšení mlecí kapacity a kvality cementu se dávkuje na podavač slínku intezifikátory mletí. Semletý cement je po vychlazení na teplotu pod 70°C dopravován soustavou šnekových dopravníků, elevátorů a vzdušných žlabů do deseti zásobních cementových sil, která mají celkovou kapacitu 40 kt.

Dopravní cesty

Expedici pouze volně loženého cementu ze zásobních sil zajišťují dvě samostatné dopravní linky, z nichž každá je tvořena pneužlabou pod síly, jedním elevátorem a vibračním sítím pro odstranění nečistot. Cement propadlý vibračním sítím na výpadu z elevátoru je usměrněn v podélném dopravním

pneuzlabu automatickou rozdělovací klapkou přes skluz na dopravní pneuzlabu na podjezdné silo pro nakládku železničních cisteren RAJ, nebo přes podélný a příčné pneuzlabu na expediční ocelová sila Z1 až Z4, ze kterých se nakládají autocisterny. Prodej cementu je plně automatizován prostřednictvím výdejních stojanů a zákaznických karet.

Celkový pohled na závod Radotín

Automatická laboratoř – RTG analyzátoř

Automatická laboratoř – příprava vzorků pro analýzu

Nový centrální velín

Řízení celé výroby je zajišťováno z centrálního velínu, který je umístěn v přízemí AB budovy naproti provozní laboratoři. Řídicí systém SIMATIC dodala firma Siemens a obsluhou jsou pověřeni dva pracovníci.

Řízení kvality přípravy surovinové moučky na výpal slínku, vyrobeného cementu a kontrolu meziproductů zabezpečuje automatická laboratoř vybavená vzorkovači na všech výrobních stupních a potrubní poštou pro dopravu vzniklých vzorků do laboratoře k analýzám. Útvar kontroly a řízení jakosti zabezpečuje dohled nad všemi vstupními materiály do závodu i vyrobeným cementem při prodeji k zákazníkovi.

V závodě Radotín se v současné době vyrábějí tyto portlandské cementy certifikované podle ČSN EN řady 196 a 197: CEM I 42,5R – CEM II/B-S 32,5R – CEM II/A-LL 52,5N – CEM II/B-M (S-LL) 42,5N.

Ing. Jan Korynta

Narodil se 3. srpna 1952 v Praze. Od narození žije v Radotíně, je ženatý. Po ukončení základní školy v Radotíně vystudoval Střední průmyslovou školu chemicko-technologickou v Praze. Po maturitě v roce 1971 a absolvování povinné vojenské služby nastoupil v roce 1973 do podniku Radotínské cementárny a vápenice, kde pracuje dodnes. V průběhu vývoje zaměstnaneckého vztahu změnil z osobních a zdravotních důvodů několikrát pracovní zařazení. Pracoval jako mistr výroby a expedice, referent technicko hospodářských norem, vedoucí útvaru materiálového zabezpečení, vedoucí výroby rotačních pecí, hlavní technolog závodu a od roku 1999 je zařazen do funkce mana-

žera pro kvalitu (vedoucí útvaru řízení jakosti). Mimo základní pracovní činnosti vykonává funkce interního auditora podle norem řady ISO, závodového metrologa a je autorizovanou osobou pro nakládání s chemicky nebezpečnými látkami.

V letech 1974–79 vystudoval při zaměstnání Vysokou školu chemicko technologickou v Praze, katedru silikátová chemie, obor maltoviny a v letech 1981–83 na VÚT Brno postgraduální studium v oboru automatizace technologických procesů.

~ VZPOMÍNKY ~

Ing. Ivan Kratochvíl, CSc.

Do tehdejšího n. p. Radotínské cementárny a vápenice jsem nastoupil jako ředitel v roce 1975. V té době se podnik dělil na čtyři závody: Cementárnu Radotín, Vápenku Loděnice, Vápenku Skoupý a Výrobnu suchých omítkových směsí Srbsko.

1975–1979

V tomto období jsme se museli vyrovnávat s řadou problémů zvláště v základním závodě Cementárna Radotín a to především z následujících důvodů:

1.

V roce 1975 se v Praze se rozvinula výstavba metra a cementárna, ležící na území hlavního města nedodávala včas dostatečné množství kvalitního cementu. Kromě rychlého zlepšení kvality (viz bod 2) bylo nutné podstatně zvýšit naprosto nedostatečnou kapacitu expedičních možností. V té době totiž stály několikakilometrové fronty autocisteren pro volně ložený cement a nákladních vozů pro pytlovaný materiál až k tzv. Cikánci.

Jediným východiskem byla rychlá instalace dalších vykládacích zařízení, pomocí nichž se ze sil cement dopravoval do autocisteren zákazníků pro expedici volně loženého cementu a nového balicího stroje s příslušnými moderními pasovými nakladači. Řešení této situace v tehdejších podmínkách však ani zdaleka nebylo jednoduché. Pro instalaci nových vykládacích zařízení bylo nutné nejdříve odstranit mohutné nálepky ze stěn sil, ve kterých se cement skladuje. Zajištěním tohoto nebezpečného úkolu jsem pověřil pana Antonína Lukeše po stránce organizační a ten si k provedení nezbytných odstřelů pozval střelmistra Mirka Vobeckého. Riskantní operace se zdařila a tím otevřela možnost k instalaci vykládacích zařízení. Po osobním jednání s generálním ředitelem n. p. ZVVZ Milevsko nám byly pro tehdejší dobu v mimořádně krátkém termínu vykladače dodány, urychleně jsme zajistili jejich montáž a expedice volně loženého cementu se po dalších organizačních opatřeních podstatně zrychlila.

Fronty aut před expedicí pytlovaného cementu

Fronty aut před expedicí volně loženého cementu

Časově i finančně obtížnější bylo zvýšení kapacity balení cementu a podstatné snížení pracovní při jeho nakládce. Po celé řadě komplikovaných jednání s Ministerstvem stavebnictví se nám s významnou pomocí pana Ferdinanda Fencla, generálního ředitele našeho nadřízeného orgánu – Generálního ředitelství CEVA – podařilo zajistit nezbytné devizové prostředky. Následovalo jednání s příslušnými podniky zahraničního obchodu o dovoz moderní výkonné baličky firmy Haver-Boecker a soustavy teleskopických pasů firmy Beumer z Německé spolkové republiky pro nakládku pytlů na auta i do vagonů.

Všechna tato opatření výrazně přispěla nejen k podstatnému zkrácení čekací doby odběratelů, ale i k zásadnímu zvýšení produktivity práce, odstranění namáhavé práce a zkvalitnění pracovního prostředí.

2.

V surovině z lomů Hvíždalka a Špička se začal postupně zvyšovat silikátový modul, klesal obsah CaO a hrozilo nebezpečí nepříznivého ovlivnění kvality. Případný dovoz z Velkolomu Čertovy schody a z lomu v Loděnicích pro jejich tehdy nevhodné chemické složení nepřicházel v úvahu. Po podrobné analýze možností jsme rozhodli o znovuotevření lomu Kuchařík v katastru obce Kuchař. Po relativně krátké době byla zahájena těžba a doprava rubaniny do drtírny v cementárně. Toto rozhodnutí bylo správné a přispělo ke stabilizaci provozu a jakosti výrobků.

Lomy. Zleva Hvíždalka, Špička, Slivenec.

3.

Dalším obtížně řešitelným problémem bylo odstranění negativního vlivu provozu cementárny na životní i pracovní prostředí. Zdrojů prašnosti bylo mnoho, avšak nejvýznamnějším byl provoz rotačních pecí s roštovými chladiči slínku.

Daleko největší únik prachu do ovzduší nastával při poruchách či haváriích pecí, kdy bylo nezbytné odstavit provoz elektrostatických odlučovačů. Příčin těchto odstávek bylo mnoho – od vlivu lidského faktoru (nejvýznamnějším čidlem pro řízení bylo lidské oko), nedostatečného technického vybavení

pro homogenizaci suroviny až po nekvalitní dodávky náhradních dílů, atd. Často docházelo k tzv. „zalepování“ – ucpávání výměníků. Při těchto haváriích docházelo nejen ke značnému úniku prachu do ovzduší, ale odstraňování takových závad vyžadovalo mimořádně náročnou a nebezpečnou práci našich spolupracovníků, kteří museli pomocí stlačeného vzduchu odstraňovat nálepky suroviny mnohdy o teplotě vyšší než 800 °C.

Podstatně lepší odprášení roštových chladičů slínku bylo zajištěno instalací pískových filtrů – dodávky to západoněmecké firmy Lurgi. Při přípravě a realizaci investičních prací odvedl výbornou práci investiční útvar pod vedením Ing. Milana Stodoly.

Přes nasazení těchto – v té době moderních odlučovačů – nebylo dosaženo ideálního stavu, neboť i toto zařízení vyžadovalo podstatně rovnoměrnější provoz, než jaký se dal v tehdejších podmínkách zajistit.

Znovu se ukázalo, že řízení moderních technických systémů vyžaduje komplexní řešení všech souvislostí, což tehdy s ohledem především na naprostý nedostatek deviz bylo více než obtížné.

Prášící cementárna

Pískový filtr LURGI

4.

Dlouhodobým nedostatkem provozu závodu byl nedostatečný výkon mlýnů suroviny. Tyto výrobní agregáty musely být provozovány s maximálním časovým využitím (často až z 95% celkového ročního časového fondu). Jakákoliv jejich porucha by znamenala podstatné snížení výkonnosti celého závodu. Částečné zlepšení výkonu se nám podařilo zařazením dalšího exhaustoru do oběhového systému mlýnic, a nasazením otěrůvzdorných koulí belgické firmy Magoteux.

5.

Jednou z nepříjemných potíží v zimních měsících byla skutečnost, že v závodě neexistovalo zařízení na rozmrazování granulované strusky, dovážené z Ostravska. Vzhledem k poměrně značné vlhkosti tohoto materiálu a dlouhé cestě z místa výroby, nebylo při silnějších mrazech prakticky možné běžným způsobem obsah vagónů vyložit. Originální návrh řešení předložil pan Zdeněk Bohdanecký, doporučil využití vyřazených leteckých motorů k vytápění jedné – v té době málo využívané haly, původně určené na opravy vozového železničního parku. Tento návrh byl přijat a v krátké době realizován, což umožnilo podstatné snížení nákladů na pobyt vagónů v železniční stanici i v závodě.

6.

V nejednoduché tehdejší době se nám přes řadu překážek podařilo zvýšit technickou úroveň závodu i snížit negativní vliv jeho provozu na okolí. Za to patří uznání nejen mým tehdejším kolegům z vedení podniku, ale i předsedovi stranické organizace Marcelu Zajíčkoví. Bez jeho solidního přístupu k podnikové i personální problematice by nebylo možné pracovat v tak dělné spolupráci, na kterou rád vzpomínám.

Uprostřed Marcel Zajíček, vpravo – generální ředitel CEVA, Ferdinand Fencel

Pro ne-pamětníky je nutné připomenout, že ředitel podniku Radotínské cementárny a vápenice podléhal schválení Městským výborem KSČ v Praze a jeho náměstkové Obvodnímu výboru KSČ v Praze 5. Rád bych zdůraznil, že vedoucí tajemník Obv. výboru KSČ v Praze 5 Josef Eliášek byl našemu podniku příznivě nakloněn a často svojí osobní intervencí pomohl vyřešit některé složité personální i devizové problémy.

Mezi pozoruhodnosti tohoto období patří i navázání a udržování styků s kolegy z sovětské cementárny z Volgogradské oblasti – z Michajlovky, města, ležícího v centru kraje kubáňských kozáků.

Zajímavá setkání probíhala i s kolegy z tehdejší NDR – ze závodu Ruedersdorf ležícího na území východního Berlína. Atmosféru tehdejší celospolečenské atmosféry dokazuje i následující moje zkušenost: Při jedné z návštěv ředitele uvedeného podniku jsem tohoto sympatického muže a zdatného manažera pozval

do svého rodinného domu. Naše diskuse probíhala do pozdních večerních hodin v příjemné a přátelské atmosféře. Velké překvapení mně však čekalo po ranním příjezdu do podniku. V kanceláři totiž už na mě čekali dva příslušníci STB, kteří mne nepříjemně vyslyšeli z důvodu pro mne těžko pochopitelného: podle jejich názoru jsem se dopustil závažného prohřešku, neboť jsem bez patřičného souhlasu jednal v domácím prostředí se zahraničním státním příslušníkem. Po několika dalších „příjemných“ jednání se sepsáním nějakého protokolu celá záležitost uzavřela.

Družební styky patřily sice k tehdejšímu politickému koloritu, ale jsem přesvědčen, že měly i určitý pozitivní společenský význam.

1990–1999

Pragocement s. p. procházel počátkem roku 1990 zásadní změnou vedení. V lednu tohoto roku vyhlásilo Ministerstvo průmyslu konkurz na obsazení místa generálního ředitele podniku, do kterého se přihlásilo 9 zájemců. Z rozhodnutí tohoto orgánu do konečného kola, prováděného volbou zaměstnanci postoupili tři kandidáti: Ing. Jiří Rulíšek, Ing. Tibor Kowalski a Ing. Ivan Kratochvíl, CSc.

Ve volbách jsem obdržel nejvíce hlasů. Krátce po nastoupení do funkce jsem provedl podstatnou úpravu organizační struktury podniku a po několika týdnech ustanovil do nových funkcí odborné ředitele. Do funkce finančního ředitele jmenoval Ing. Jana Krejčího, personálním šéfem se stal pan Antonín Lukeš, výrobním pan Jaroslav Šilhánek, technickým Ing. Milan Karšňák, ředitelem závodu Radotín znamenitý technik, předčasně zemřelý Ing. František Hůlka a ředitelem závodu Loděnice pan Václav Louda.

Situace podniku byla v této době velmi složitá. Podnik byl značně zadlužen, nově vzniklé ambiciózní a nekriticky útočné tzv. ekologické „zelené“ občanské iniciativy dokonce usilovaly o uzavření závodu vzhledem k úletům prachu do ovzduší a pod silným tlakem bylo vedení podniku i se strany Hygienické služby a Státní technické inspekce ovzduší. Po téměř třicetiletém provozu technický stav obou závodů zdaleka neodpovídal požadavkům doby a vyžadoval značné investiční prostředky.

Jediným východiskem byla privatizace. Tuzemský finanční kapitál k dispozici nebyl a proto jsme se rozhodli pro výběr zahraničního partnera. O privatizaci Pragocementu – strategicky umístěného na území hlavního města Prahy, mělo zájem více zahraničních potencionálních investorů. Byl to např. francouzský Cement France, švýcarsko-americký Holderbank, italský Ital Cementi a německý Heidelberger Zement AG (HZ). Po pečlivé rozhodovací analýze jsme rozhodli pro HZ a to především z těchto důvodů:

Generální ředitel Ing. Ivan Kratochvíl, CSc.

1.

Osobními návštěvami závodů tohoto koncernu jsme se přesvědčili o vysoké péči řídicích pracovníků o komplexní ochranu životního a pracovního prostředí – od lomů až po expedici výrobků.

2.

Výrobní agregáty ve společnosti HZ byly většinou řízeny automatickými systémy, jejichž technická úroveň byla na tehdejší nejvyšší srovnatelné světové úrovni.

3.

Veřejně dostupné a oficiálně potvrzené ekonomické výsledky poskytovaly důvěryhodné důkazy o kapitálové síle akciové společnosti a tím i schopnosti významných – pro nás nezbytných investic.

4.

V krátké době jsme si ověřili, že mezilidské vztahy v této společnosti jsou velmi kvalitní.

Výběr našeho zahraničního partnera jsme oznámili Ministerstvu průmyslu a po několika složitých jednáních jsme získali jeho oficiální souhlas. Poté následovalo mnoho dohadování a rokování s pracovníky Fondu národního majetku a českého Ministerstva pro privatizaci. Dále bylo nutné překonat potíže, způsobené původně nesouhlasným stanoviskem Federálního ministerstva financí. Po tomto martyriu jsme zahájili závěrečná jednání za účasti zahraničního investora.

Dr. Otto a Ing. Kratochvíl, CSc.

Dne 21. 12. 1990 bylo možné konečně přistoupit k slavnostnímu aktu – k podpisu privatizačního protokolu za účasti představitelů koncernu Heidelberg Zement a. s. – pánů Dr. Petera Otto a pana Jürgena Goose, Fondu národního majetku a Prago cementu a. s. Základním smyslem této smlouvy bylo oficiální potvrzení zahraničního investora, že bude z vlastních prostředků realizovat zásadní modernizaci podniku se zvláštním zaměřením na zvýšení technicko-ekonomické úrovně při současném zlepšení ochrany ovzduší na úroveň platných norem.

Byrokratické průtahy nám však v urychlené spolupráci s německými kolegy nezabrá-

nily. Již v roce 1990 jsme totiž uzavřeli smlouvu o technické spolupráci a zajištění prvních dodávek technologických zařízení jako první součásti komplexní modernizace. Tato smlouva byla pro nás všestranně výhodná, protože náklady byly vyrovnávány dodávkami našeho cementu do jednoho ze závodů koncernu Heidelberg – do Burglengenfeldu. Platby za naše zboží byly realizovány v zahraniční měně a při

tehdejšímu kurzu koruny byly pro náš podnik velmi výhodné. V té době se navíc na našich bankách konaly tak zvané devizové burzy, na kterých byla velmi úspěšná vedoucí našeho finančního odboru paní Eva Šimáková.

Pomocí těchto transakcí, postupným snižováním nákladů a zvyšováním výkonů, se podařilo v relativně krátké době výrazně zlepšit ekonomickou situaci podniku a do roku 1993 jsme již vstupovali bez úvěrů a se ziskem.

PŘÍPRAVA A REALIZACE REKONSTRUKCÍ

Kromě kladných ekonomických výsledků jsme systematicky pokračovali v přípravě a realizaci zásadní technicko-ekonomické proměny podniku. Zásadní pomocí byla úzká spolupráce s odborníky Technické kanceláře a. s. Heidelberg v čele s pány Willem a Jaenkem, dále pak pány Nobisem a Schmidem. Naprostou většinu konkrétních projekčních prací pro nás následně zajišťoval Keramoprojekt Trenčín pod přímým vedením technického ředitele Ing. Pavola Strapce.

První realizovanou akcí byla montáž předdrtiče suroviny, jehož následné nasazení přineslo podstatnou stabilizaci provozu surovinové mlýnice. Převážnou část montážních technologických zařízení celé modernizace zajišťovali pracovníci podniku Montáže Přerov, jehož ředitel Ing. Jaroslav Geršl nám všemožně vycházel vstříc. Stavební práce zajišťovaly především dvě firmy: Stavex Brno a Metrostav Praha.

Celkové pojetí rekonstrukce bylo velkorysé a komplexní. Podrobný plán realizace zahrnoval na př. výstavbu kryté předhomogenizační skládky suroviny, jejíž komplikovaná stavební část vyžadovala mimořádné technické schopnosti jak od projektantů, tak od stavebářů. Dalšími významnými stavbami byly: náhrada nespolehlivého a silně prášícího konveyorů na dopravu slínku, neobyčejně obtížná výstavba uzavřeného betonového sila na skladování slínku a mnohé další drobnější investiční akce. Zvláště je nutné ocenit velmi dobrou koordinaci prací, které byly v naprosté většině prováděny za provozu, nebo v době generálních oprav. Mimořádné schopnosti spolupráce přitom projevil pracovník technického útvaru pod vedením Ing. Karšňáka a Ing. Chaloupka, spolu s kolektivem výrobního úseku pod vedením pana Šilhánka a Ing. Hůlky. Jedním z předpokladů konečného úspěchu byla dodavatelská aktivita tuzemských i zahraničních dodavatelů – zejména firem Přerovské strojírny, EZ Praha, Sidat, Siemens, Beumer, Krup-Polysius, atd.

Předhomogenizační skládka

U posledně jmenovaného dodavatele však při přípravě a realizaci nových třídících pro mlýny suroviny a cementu došlo k záměně termínu dodávek. Nejdříve měl dodavatel zajistit výrobu těchto zařízení pro surovinovou mlýnici a teprve následně pro mlýnici cementu. V takovém pořadí byly

naplánovány i nezbytné odstávky, spojené s generálními opravami. Vlastním zhotovitelem zařízení byla česká firma ZVVZ Milevsko jako subdodavatel zahraničního výrobce. Jenom díky iniciativní kontrole pracovníka našeho technického odboru pana Antonína Novotného byl v ZVVZ tento omyl objeven a po důrazné intervenci u zahraničního dodavatele v poslední chvíli napraven. Pozornost a svědomitost našeho spolupracovníka tak zamezila značným ekonomickým škodám i poškození dobrého jména podniku.

ZMĚNY PALIVOVÉ ZÁKLADNY

Výrazným technicko-ekonomickým zvratem byla změna palivové základny rotačních pecí. Z drahých zahraničních paliv –plynu– resp. těžkého oleje (mazutu) jsme přešli na tuzemské uhlí.

Mlýnice se sílem na mleté uhlí

K tomu bylo samozřejmě nutné vybudovat novou oběhovou mlýnici. Jako nejvhodnější se především z ekonomického hlediska jeví uhlí z Kladenské oblasti. Po odzkoušení v laboratoři našeho zahraničního partnera bylo toto palivo v praxi nasazeno. Po určité době však došlo k závažné závadě – k samovznícení namletého uhlí a k následnému požáru, který musel likvidovat profesionální hasičský sbor z Radotína. Po této události jsme byli donuceni změnit dodavatele. Od té doby až do dnešních dnů je využíváno uhlí ostravské a také uhlí z Polska.

V uvedené době jsme rovněž začali využívat druhotná paliva, z nichž velmi významné bylo využití odpadů z ropy vzniklých v pardubické rafinerii.

AUTOMATIZACE

Zcela mimořádný význam pro úspěch modernizace mělo vybudování centrálního systému automatizovaného řízení technologických procesů cementárny. Jeho realizací jsme v této oblasti již počátkem 90. let vstoupili do 21. století. Na základě hardware, dodaného firmou Siemens a se softwarem, zpracovaným společně pracovníky koncernu HZ pod vedením pana Sulzera, našimi spolupracovníky a českými odborníky firmy Sidat, byl vybudován systém, který v té době, to je počátkem devadesátých let, byl nejmodernějším v celém koncernu HZ. Mimořádné ocenění si z našich kolegů za aktivní spoluúčast při instalaci automatizovaného systému řízení nejsložitějšího technologického systému podniku –rotačních pecí– zaslouží pan Pavel Malášek.

Automatizované systémy podstatně přispěly k rovnoměrnosti provozu, ke snížení úletu prachu do ovzduší i k zásadnímu zlepšení pracovního prostředí. Počet poruch se proti stavu před instalací těchto systémů snížil 10 x.

Menší, podstatně jednodušší, ale rovněž důmyslně promyšlený automatizovaný systém byl instalován k řízení expedice volně loženého i baleného cementu, který podstatně přispěl k dalšímu zkrácení času nakládky a spokojenosti zákazníků.

Podstatné zlepšení chemického složení suroviny umožnila instalace rentgenfluoresčního analyzátoru v podnikové laboratoři a další drobná technická vylepšení. Naše spolupracovnice se pod vedením Ing. Korynty do obsluhy tohoto složitějšího přístroje zapracovaly, přičemž značný počet ručně prováděných analýz bylo možné podstatně zredukovat.

Automatizace se však netýkala pouze řízení technologických procesů. K výraznému zvýšení úrovně ekonomického řízení podniku podstatně přispělo využití některých programů, převzatých od centrály Heidelbergského koncernu. Především metoda fázové kalkulace zajistila značné snížení celkových nákladů.

Jako každé pokrokové racionální opatření, tak i automatizace našich závodů přinesla i důsledky negativní. Tím byla bolestná nezbytnost snížit stav spolupracovníků. S touto skutečností jsme v dostatečném předstihu počítali a personální šéf pan Lukeš ve spolupráci s Ing. Opletalem vypracovali plán, podle kterého probíhalo propouštění co možná nejcitlivějším způsobem. Vlastní realizace tohoto nezbytného opatření se však neobešlo bez nepříjemných osobních útoků, které však oba jmenovaní statečně snášeli.

Centrální velín

TUNEL V LOMU HVÍŽDÁLKA

Jsem přesvědčen, že v této době se nám podařilo vytvořit atmosféru dělné součinnosti, která se projevovala iniciativním přístupem k řešení technicko-organizačních problémů i záležitostí ochrany ovzduší a přírody.

Typickým příkladem těchto iniciativ byl návrh vrácení profilu části reliéfu tzv. Údolí ticha, narušenému otevřením a další těžbou v lomu Hvíždálka. Vápencová surovina je zde skryta až pod 10 metrovou vrstvou mladších sedimentů, které je nutné někam deponovat. Pan Jiří Šulc navrhl nápadité originální řešení, že v ústí lomu byl nejprve postaven tunel z betonových prefabrikátů o délce cca 300 m a ten byl postupně zasypáván jinak nepoužitelnými písčitymi jíly a krasovými zvětralinami. Tunel byl postupně prodlužován

a tím vznikal jakýsi falešný bok údolí, který zakrývá přímý pohled do lomu. Lom samotný má díky tomu, že sousedí s poměrně málo narušenou okolní přírodou, šanci stát se lokálním biocentrem.

Výstavba tunelu do lomu Hvidálka

Komplexní a interdisciplinární řešení modernizace závodu Radotín byla úspěšná, jak po stránce technicko-ekonomické, tak z hlediska ochrany životního a pracovního prostředí. Ze závodu, o kterém obyvatelé Radotína a okolí tvrdili, že je fabrikou na výrobu hluku a prachu, se stala továrna vyrábějící kvalitní produkty při dodržování všech norem ochrany ovzduší. Rozhodujícím faktorem tohoto významného zlepšení bylo podstatné snížení poruch a havárií. Jejich počet klesl ve srovnání se stavem před rekonstrukcí 10–15 krát. V této souvislosti znatelně klesl počet pracovních úrazů.

PŘESTAVBA ZÁVODU LODĚNICE

Modernizace však neprobíhala pouze v závodě Radotín. Zcela zásadní změnu prodělal závod Loděnice již počátkem 90. let minulého století. S investičním nákladem více jak 170 mil. Kč byl zde v době 10 měsíců vybudován zcela nový provoz na výrobu suchých maltových, omítkových a dalších speciálních směsí, který svojí technickou úrovní i kvalitou výrobků odpovídal tehdejší nejvyšší dosažitelné úrovni.

Produkce závodu, vyrábějícího doposud práškové vápno, hydrát a tříděné drtě se tak rozšířila o výrobu progresivních stavebních materiálů, které výrazně přispěly ke zvýšení produktivity práce, kvality stavebních děl i ochraně životního a pracovního prostředí.

Dodavatelem stavebních prací byl Stavex Brno, montáž technologické části Montáže Přerov.

Problémy s náběhem provozu a postupným rozšiřováním sortimentní skladby výborně zvládli ředitel závodu Václav Louda a jeho zástupce Jaroslav Pokorný. (Další využitelné informace v uvedené publikaci – str. 99–101 a od Investičního odboru).

Otvírání nové maltárny v Loděnicích. Zleva v popředí Peter Schumacher, Ing. Ivan Kratochvíl, CSc., Václav Louda.

PRAGOELAST

Výhody technologií, založených na základním principu přírody, kterým je využití veškerého odpadu, zvláště vyniknou, slouží-li druhotně vzniklé materiály k výrobě produktů, účinně zlepšujících životní prostředí. Příkladem jsou např. produkty s. r. o. Pragoelast. Iniciátorem myšlenky vybudování tohoto podniku v areálu cementárny Radotín, byl ředitel Heidelbergského technického centra a místopředseda představenstva Pragocementu a. s. pan Helmut Siegfried Erhard. Tento –bohužel předčasně zemřelý muž– podstatně přispěl k rychlému rozvoji celé naší akciové společnosti. Svými technicko-organizačními schopnostmi a taktickým jednáním pomohl při některých –přirozeně vznikajících– krizových situacích k jejich rychlému překonání.

Při jedné z mnoha jeho návštěv jsme prohlíželi postup prací v cementárně Radotín a přišli k málo využitě hale, určené původně ke skladování náhradních dílů a nápad k vybudování nové výrobní linky byl na světě.

Produkty s. r. o. Pragoelast jsou vyráběny lisováním směsi drti z použitých pneumatik motorových vozidel, lepidel a dalších speciálních přísad. Většina položek ze široké nabídky výrobce je určena pro snížení vlivu tzv. „hlukového a vibračního smogu“ na životní prostředí lidí i přírodu.

Především tlumení hluku a vibrací z dopravy je jedním z cílů, o jehož účelnosti snad nikdo nepochybuje. Praktickým příkladem je rekonstrukce tramvajové trati na křižovatce u Národního divadla v Praze. Využitím popisovaných materiálů se vibrace, vznikající provozem tramvají snížily o 60% a hlučnost o 4dB.

TGB (TRANSPORT BETON GESELSCHAFT) – METROSTAV

Dalším z oborů, který se z iniciativy koncernu Heidelberg začal intenzivně rozvíjet, byla výstavba závodů na výrobu transportbetonu. Z iniciativy pana Hanse Bauera, který byl za tuto oblast v koncernu HZ odpovědný, začaly vyrůstat nové moderní výroby vysoce kvalitního betonu, dodávaného speciálními automobilovými domíchávači na požadovaná místa ve stanoveném čase až do vzdálenosti 30–35 kilometrů.

Při společných jednáních s generálním ředitelem Metrostavu Ing. Hesem a technickým ředitelem Ing. Bělohavem, na kterých jsme řešili postup staveb, které v cementárně Radotín jejich podnik zajišťoval, jsme přišli na výhodnou možnost založení společného podniku na výrobu transportbetonu.

Zleva: J. Ullrich, Ing. F. Hülka, A. Lukeš, J. Šilhánek, Z. Bohdanecký, S. Gregorová při slavnostním otevření Pragoelastu.

Základem měl být stávající závod Metrostavu, který na Rohanském ostrově v Praze již několik let fungoval.

Tuto myšlenku jsem urychleně projednal s panem Wernerem von Glassem – šéfem oblasti střední a východní Evropy koncernu HZ a panem Bauerem. Oba pánové iniciativně souhlasili a krátce poté jsme společně podepsali o založení společného podniku podepsali.

ZÍSKÁNÍ 49 % ZÁVODU MOŘINA

Počátkem druhé poloviny 90. let proběhla v tisku informace o možnosti nákupu výroby vápencových drtí u obce Mořina. Vlastníkem byly Rudné doly Příbram, s jehož představiteli jsme v krátké době zahájili jednání. Zájem o převzetí závodu však projevil i ČEZ.

Po získání souhlasu koncernu HZ jsem se proto obrátil na generálního ředitele ČEZ Ing. Karase, který možnost založení společného podniku potvrdil. Trval však na získání 51% podílu majetku. Tento závěr byl z naší strany akceptován, smlouva podepsána a prvním ze dvou vedoucích závodu se za naši společnost stal Ing. Švéda. Po něm byl zástupce našeho podniku řadu let pan Jaroslav Šilhánek.

SCHVALOVÁNÍ PROJEKTŮ STÁTNÍMI A MÍSTNÍMI ORGÁNY

Veškeré popisované investiční akce podléhaly schvalování místních i státních úřadů a institucí. Tato jednání zdaleka nebyla jednoduchá. Velmi složité a vzrušené debaty probíhaly hlavně se specialistkami a odborníky Obvodní hygienické stanice z Prahy 5, bez jejichž souhlasného stanoviska bychom nemohli dostat příslušná stavební povolení. Kladná vyjádření jsme dostali až na základě pozitivních zkušeností z exkurse do závodů našeho zahraničního partnera.

Zleva: Ing. Jiří Holub, Ing. Ivan Kratochvíl, CSc., Ing. Helmut Erhard, Antonín Lukeš, Josef Ulrich.

Náročná jednání probíhala rovněž s Městským úřadem Radotín, jenž dlouho setrval na svých negativních stanoviscích. Teprve s nástupem nového starosty Ing. Jiřího Holuba se začala situace výrazně měnit. Jako bývalý projektant totiž okamžitě pochopil, že navrhovaná technická řešení podstatně a pozitivně ovlivní ochranu životního prostředí obyvatel v Radotíně i blízkém okolí. Měl však oprávněný požadavek: osobně vidět cementárnu, která je situovaná přímo ve městě nebo v jeho

blízkém okolí. Toto oprávněné přání jsme mohli snadno zajistit a krátce poté jsem se společně se šéfem radotínských radnice blížil k cementárně ve městě Burglengenfeld v NSR. Jak se v podobných případech

stává, náhoda si se mnou nepříjemně zahrála. Ve vzdálenosti cca 500 m od závodu se z obou komínů rotačních pecí vyvalil hustý tmavohnědý dým. Snažil jsem se situaci zachránit a tak jsem prohlásil: „Pane starosto – nic se neděje to je pouze poněkud svérázné uvítání!“

Tato porucha, způsobená náhlým výpadkem napětí v elektrické síti netrvala více jak 5–7 vteřin. Po srdečném uvítání ředitelem závodu jsme si dokonale prohlédli celý závod a odjeli na místní radnici, kde nás velmi srdečně přijal místní starosta. Z dlouhého a příjemného rozhovoru obou starostů vyplynulo jednoznačné doporučení německé strany: „Po provedení modernizace budete s cementáři Prago-cementu výborně vycházet!“ Tato návštěva byla zároveň podnětem k navázání přátelských družebních styků mezi oběma městy, které úspěšně pokračují až do dnešních dnů.

Předpověď pana starosty Burglengenfeldu se vyplnila ještě před dokončením rekonstrukce. Naši zahraniční partneři si byli velmi dobře vědomi značného významu korektních vztahů s představiteli okolních obcí našich závodů a nelitovali proto peněžních i dalších investic pro realizaci společensky prospěšných akcí. Významné bylo především vybudování zdravotního centra, kterého využívají jak občané Radotína, tak dalších okolních obcí.

VÝZNAM ZAHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

Popisované období bylo charakterizováno nejen duchem vzájemné spolupráce s našimi německými kolegy, ale svým významem přesahovalo úroveň běžných podnikatelsko-obchodních styků. Základem takové úrovně vzájemných kontaktů byla skutečnost, že jsme od počátku spolupráce začali se zahraničními kolegy jednat jako rovný s rovným. Sebevědomí našich lidí bylo oprávněné, což dokládá příjemné překvapení odborníků zahraničního investora z podstatného zkrácení termínů plánované modernizace. Tento úspěch rovněž s obdivem komentovali i nejvyšší představitelé koncernu.

Koperace s německými partnery dostala ještě další významný rozměr. Byli jsme totiž hrdí na to, že jim můžeme ukázat památky naší národní historie, pozvat je na kulturní a společenské akce vysoké úrovně a ukázat krásy naší přírody. Stalo se každoroční tradicí, že představitelé koncernu přijížděli na naše pozvání shlédnout některé koncerty, konané v rámci hudebního festivalu Pražské jaro. Setkávání s inteligentními a kultivovanými manažery úrovně čestného senátora Spolkové republiky Německo a předsedy představenstva koncernu HZ Petera Schumachera, technického šéfa Dr. Petera Otta, pana Wernera von Glasse, který byl odpovědný za oblast střední a východní Evropy koncernu, dlouholetého místopředsedy

Předseda představenstva HZ pan Peter Schumacher s panem Ing. Ivanem Kratochvílem, CSc.

představenstva pana Helmuta Erharda, pozdějšího předsedy představenstva koncernu HZ pana Rolfa Huelstrunka, pana Hanse Bauera zodpovědného za rozvoj transportbetonu, výborného právníka pana

Volejbalisté po výhře mezinárodního turnaje cementářů

Jurgena Gosse a dalších, bylo určité pro obě strany příjemné a prospěšné.

Vzájemnému porozumění a spolupráci prospěly i vzájemná sportovní utkání ve volejbalu. V mezinárodních turnajích naše smíšené družstvo několikrát zvítězilo.

Jsem přesvědčen, že privatizace našich společností za účasti koncernu Heidelberger Zement vysoce přesáhla úroveň běžné ekonomicko-obchodní transakce, a stala se příkladem úspěšné spolupráce mezi evropskými národy.

CEMENT BOHEMIA PRAHA, a. s.

V roce 1995 došlo z rozhodnutí zahraničního partnera ke sloučení akciových společností Pragocement a Královská cementárna do společného podniku s názvem Cement Bohemia Praha.

Trojice ředitelů pověřená řízením společnosti CBP, a.s.
Zleva: Ing. Jiří Zouplna, Ing. Milan Svašek, Ing. Ivan Kratochvíl CSc.
Rok 1995.

ČESKOMORAVSKÝ CEMENT, a. s.

V roce 1997 bylo z iniciativy zahraničního investora zahájeno jednání o fúzi Cement Bohemia, a. s. se společností Cementárna Mokrý, a. s.. Proces slučování nebyl jednoduchý a probíhal ve dvou etapách.

V první etapě bylo vytvořeno společné vedení dvou samostatných společností, v následném kroku pak valná hromada akcionářů v roce 1998 zvolila představenstvo a dozorčí radu. Příprava sloučení byla komplikovaná především z hlediska právního a vyžadovala mnoho úsilí především při jednáních s Úřadem pro hospodářskou soutěž. Mimořádný výkon podala v této souvislosti JUDr. Marcela Němcová.

Tisková konference členů představenstva ČMC, Praha – květen 1998.
Zleva: Ing. Pavel Michek, Ing. Jiří Zouplna, Ing. Ivan Kratochvíl, CSc., předseda
Mgr. Ivan Kús, moderátor, Ing. Miroslav Weber, CSc., místopředseda,
Ing. Milan Svašek.

ZÁVĚR

Dobu mezi léty 1990 až do ukončení mé aktivní činnosti v roce 1999 považuji za nejlepší období mého manažerského života. Bylo to úspěšné období dělné mezinárodní spolupráce, ve kterém se projevil i mimořádné schopnosti českých manažerů i jejich spolupracovníků.

Považuji za svoji milou povinnost, abych všem, kteří se na našem společném zdárném díle podíleli z celého srdce poděkoval.

Ing. Ivan Kratochvíl, CSc.

Narodil se 18. 5. 1937 v Brně. Po ukončení základní školy v Podivíně navštěvoval Vyšší průmyslovou školu chemickou v Přerově, po maturitě studoval na Fakultě stavební VUT Brno – obor technologie stavebních hmot.

V letech 1962 až 1975 pracoval v různých řídicích funkcích v Královských cementárnách. Od r. 1975 do r. 1979 působil jako ředitel podniku Radotínské cementárny a vápenice a v následujících deseti letech jako technický náměstek Keramoprojektu Praha. V r. 1977 ukončil vědeckou aspiranturu v oboru teorie řízení. Počátkem r. 1990 byl zvolen generálním ředitelem Pragocementu Praha a.s., po sloučení tohoto podniku s akci-

ovou společností Královská cementárna k 1. 7. 1995 se stává předsedou představenstva nové akciové společnosti Cement Bohemia Praha. V roce 1998 byl jmenován generálním ředitelem akciové společnosti Českomoravský cement a k 31. 12. téhož roku odchází do důchodu. V období 1991–1999 zastával několik let funkci předsedy Svazu výrobců cementu a vápna. V roce 1997 mu byl udělen titul Manažer roku 1996.

~ JAK SI ZAMĚSTNANCI STAVĚLI BYLENÍ S PODPOROU PODNIKU ~

1969–1977

Ing. Milan Stodola

ZALOŽENÍ DRUŽSTVA

V roce 1969 skupina pracovníků Radotínských cementáren a vápenic n. p. (RCV) kolem Bohumila Balšánka navrhla vedení podniku RCV, že ve spolupráci s právním a investičním oddělením RCV zajistí pro zaměstnance podniku výstavbu rodinných domků v Radotíně. Po schválení vedením RCV bylo založeno Družstvo pro výstavbu rodinných domků při n. p. RCV a zahájeny práce na získání pozemků v Radotíně.

PŘÍPRAVA A STAVEBNÍ POVOLENÍ

Právnímu oddělení pod vedením JUDr. Svobody se podařilo Družstvu koupit velice pěkné pozemky v Radotíně Na Viničkách. Na vykoupených pozemcích bylo navrženo 36 domků a nová inženýrská síť. Původní návrh počítal s budováním domků ze škvárobetonových tvárnic, ještě v létě 1969 na pozemku staré cementárny v Radotíně družstevníci vybudovali linku na výrobu tvárnic, na které do konce roku vyrobili přes 10 000 tvárnic. Po zvážení pracovního zřízení z tvárnic a po zhlédnutí technologie postavení domku ze struskobetonu ocelovým posuvným bedněním ze Stavebních strojů Nýřany se Družstvo rozhodlo pro tuto technologii a dosud vyrobené tvárnice prodalo a získalo tak finanční prostředky pro přípravu.

Projekt typového domku vypracoval Ing. arch. Hrubý z Plzně. Byl proveden stavebně-geologický průzkum a požádáno o územní rozhodnutí na 36 domků. Toto rozhodnutí bylo vydáno dne 21. 5. 1970 odborem výstavby a místního hospodářství tehdejšího Městského národního výboru v Radotíně. V další přípravě bylo uvažováno pouze s 27 domky a to byl i konečný počet členů družstva. Z nich bylo 25 pracovníků RCV a 2 pracovníci GŘ CEVA Praha. Rozhodnutí o přípustnosti stavby na 17 domků v horní části staveniště (domky č. 1 až 17) vydal odbor výstavby a místního hospodářství dne 30. 6. 1970 a rozhodnutí o přípustnosti stavby na 10 domků (domky č. 18 až 27) bylo vydáno dne 24. 7. 1972.

STAVEBNÍ PRÁCE

Družstvo zakoupilo ocelové posuvné bednění, ojeté nákladní auto Tatra 111, ojetý autojeřáb, ocelový zásobník cementu s vážícím šnekovým podavačem a zařízení na pneumatickou dopravu struskobetonové směsi a zahájilo v průběhu jara roku 1970 předběžné zemní práce a v létě téhož roku vlastní stavbu domků.

Veškeré práce prováděli družstevníci svépomocí, pouze topenářské práce, vodoinstalační práce a venkovní omítky prováděli najatí odborníci.

Zemní práce, 1970

Při výstavbě bylo využíváno posuvné ocelové bednění

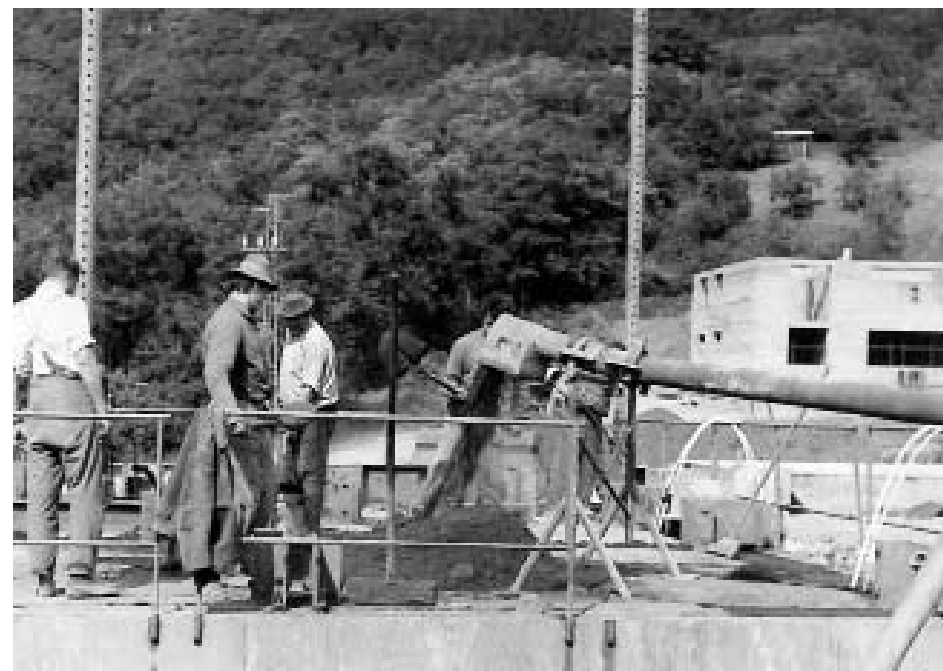

Díky posuvnému bednění postupovala výstavba velmi rychle

Výstavba domků probíhala v letech 1970 až 1975 a to v době pracovního volna družstevníků.

Vybudování obvodového zdiva včetně dveřních zárubní a trubek pro elektrickou instalaci jednoho domku trvalo 3 dny, přesun ocelové formy na další připravený základ rovněž 3 dny. Surovinou pro tažené zdivo byla struska z haldy v Čísovicích a pojivo (směsný cement) od RCV. Ostatní práce na stavbě probíhaly tradičním způsobem, práce byly do velké míry závislé na dodávkách materiálů a to v tehdejší době materiálových listů a úzkoprofilovém zboží ve všech oborech bylo velmi komplikované a zdlouhavé.

Po zahájení prací na stavbě se družstevníci rozhodli doplnit typový projekt domku o přístavbu schodiště a o přístavbu garáže, o povolení požádali stavební úřad dodatečně. Tyto přístavby byly stavebním úřadem povoleny dne 6. 10. 1975. Družstvo podalo žádost o kolaudaci všech 27 domků dne 14. 7. 1975, místní šetření proběhlo dne 9. 10. 1975 a povolení k užívání domků bylo vydáno dne 17. října 1975. V povolení byla domkům přidělena čísla popisná 1201 až 1227.

Struskobetonovou směs dopravoval pneumatický dopravník

V popředí Pavel Jarkovský a Ing. Milan Stodola přikládají ruku k dílu

PŘÍPRAVA A STAVEBNÍ POVOLENÍ

Výstavba domků probíhala takřka anonymně, protože všichni družstevníci pracovali na všech domcích společně a o tom, který z domků bude jejich se rozhodlo teprve těsně před dokončením domků, když bylo provedeno dvoukolové losování o přidělení domku konkrétnímu družstevníkovi. V prvním kole se losovalo pořadí přístupu k osudí, v druhém kole se pak losovala pořadová čísla vlastních domků od 1 do 27.

Od počátku výstavby se předpokládalo, že po jejím dokončení budou rodinné domky předány do osobního vlastnictví jejich uživatelů. Z toho důvodu byly finanční půjčky družstvu na výstavbu zatíženy 2,8% a jednotliví členové družstva, jako budoucí vlastníci, požádali podle tehdejších zákonů finanční odbory MěstNV Radotín a ONV Praha 5 o udělení práva užívání na příslušný pozemek k domku. Toto právo bylo v průběhu roku 1977 všem družstevníkům uděleno. V roce 1976 bylo provedeno vyúčtování hospodaření Družstva a v září 1977 převedeny domky do vlastnictví družstevníků v kupní ceně od 260 tis. do 340 tis. Kčs podle skutečného podílu jednotlivých členů na výstavbě domků.

ZÁVĚR

272

Popsaná výstavba 27 rodinných domků by nebyla možná bez účinné pomoci RCV. Od pomoci odborných pracovníků podniku při přípravě stavby, přes výhodnou bezúročnou půjčku ve výši 25 000 Kčs, která při splnění závazku pracovat v podniku po dobu 10ti let byla prominuta, až přes poskytování režijních cen při dodávkách materiálu, poskytování dopravy a při půjčování kompresoru.

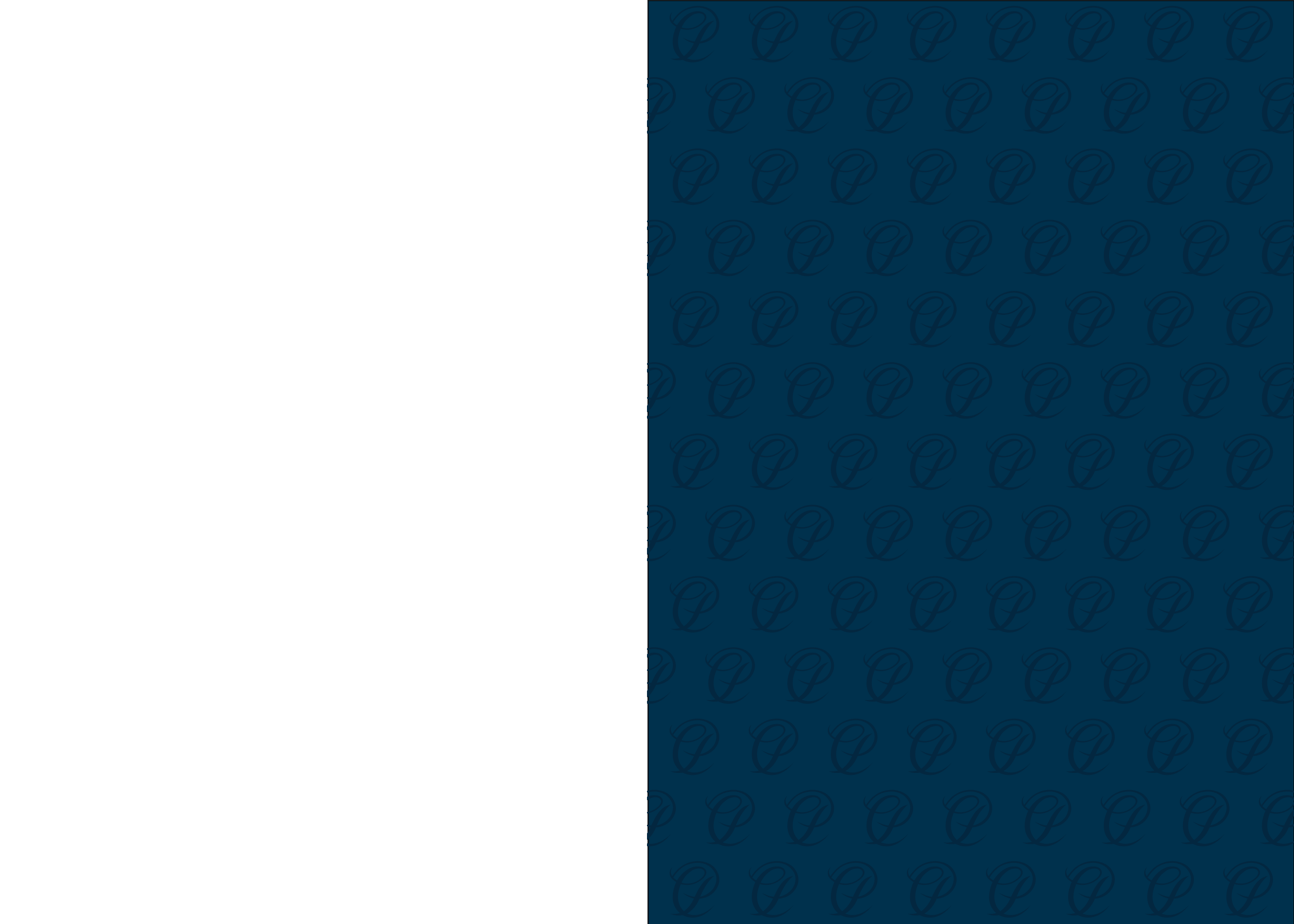
Ing. Milan Stodola

Narodil se 7. 1. 1933 v Košicích, kde jeho otec důstojník sloužil v místní posádce. Od roku 1935 žil ve Velké Chuchli, kde vychodil v letech 1939 až 1943 obecnou školu, v letech 1943 až 1951 absolvoval reálné gymnázium v Praze 1, Dušní ulici. Po maturitě v roce 1951 byl přijat na ČVUT, fakultu stavební. Studium ukončil obhajobou diplomové práce a promocí v roce 1956, v květnu toho roku nastoupil na umístěnku do Vojenského projektového ústavu v Praze jako projektant. V dubnu 1958 byl z politických důvodů propuštěn a 1. května 1958 nastoupil jako dělník do Pragocementu v Radotíně do skupiny geometrů. V roce 1959 po zahájení výstavby cementárny Lochkov (Radotín) byl převeden do investičního od-

boru Pragocementu, kde vykonával funkci technického dozoru investora ve stavební skupině na inženýrských sítích výstavby nové cementárny (vlečka, silnice, kanalizace, pomocné provozy aj.). Po ukončení výstavby

v roce 1961 pracoval v investicích cementárny a pobočných závodů až do roku 1998, kdy odešel do důchodu. V roce 1962 se oženil s absolventkou cementářské průmyslovky v Hranicích, od roku 1962 bydlí v Radotíně, nejprve na cementářském sídlišti, od roku 1975 dodnes v rodinném domku Na Viničkách, který postavil svépomocí v rámci Družstva pro výstavbu rodinných domků při RCV.

273

~ HISTORIE VÝROBY MALTOVIN ~

Cement patří do skupiny anorganických práškových pojiv k přípravě betonu, omítek a malt. Vývoj maltovin je velmi dlouhý a jejich použití lze vystopovat až do neolitu, mladší doby kamenné. Lze předpokládat, že někteří ze čtenářů se v souvislosti s historií Radotínské cementárny zajímají i hlouběji o historii vzniku a vývoje maltovin až po současnou dobu.

Cement není používán samostatně pro stavební účely, ale ve směsi s dalšími složkami, především v betonu. Přitom, beton není moderní stavební hmotou, ale jak upozorňuje prof. Bechyně, z betonu byl vyroben již sloup v egyptském labyrintu asi 3 600 let před Kristem.

KDE A KDY VZNIKL NÁZEV „CEMENT“

Název cement je dnes nejčastěji připisován pařížskému chemikovi Lorientovi, který se v roce 1765 zabýval otázkou, jak ve starém Římě vyráběli malty. V rámci těchto studií překládal dílo starověkého římského učenice Plinia. Lorient přeložil slovo „caementa“ do francouzštiny slovem „ciment“. S malou obměnou přešel název Cement do všech ostatních evropských jazyků. Např.: cemento (port.), cemento (šp.), der Zement (něm.), cement (angl.), il cemento (it.), i indonésky semen atd.

277

Gaius Plinius (23–79) byl autorem starověké přírodovědné encyklopedie, která představuje dílo o 37 svazcích. Jako námořní důstojník se v roce 79 vydal s flotilou lodí na záchranu občanů po výbuchu Vesuvu, ale za tragických okolností zahynul.

VÝVOJ MALTOVIN OD MLADŠÍ DOBY KAMENNÉ AŽ PO SOUČASNOST

Maltoviny jsou anorganická prášková pojiva, která rozmíchaná s vodou a s výplní dávají směs, která je po určité době zpracovatelná a později tuhne a tvrdne a spojuje částice výplně, případně stavební prvky, v pevný souvislý celek.

Hydraulické maltoviny nejen tuhnou s vodou, ale tvrdnou i pod vodou a dále nabývají pevností. Název „hydraulické maltoviny“ pochází od francouzského inženýra L. Vicata. Mezi hydraulické maltoviny patří cement. Toto práškovité hydraulické pojivo se připravuje semletím cementového slínku, sádrovce a případně i dalších přísad. O slínku však můžeme mluvit až v 19. století.

Nehydraulické, neboli vzdušné, maltoviny po zatvrdnutí snášejí jen uložení na vzduchu.

Pucolán je souhrnný název pro latentně hydraulické aktivní křemičité látky (horniny sopečného původu) z lokality Pozzuoli (dříve Puteoli), obci nacházející se v Neapolském zálivu, západně od Neapole v Itálii. Hydraulická maltovina na bázi sopečného popílku byla známa již ve starověkém Řecku svými hydraulickými vlastnostmi.

Pozzuoli západně od Neapole

Pucolány se dělí na přírodní a umělé. Přírodní pucolány jsou zejména sopečného původu, např. pucolán, tras, trachyt, sopečný tuf a pemza. Organického původu je diatomit (křemeliny, rozsivková zemina, diatomový rohovec). Umělé pucolány se vyznačují obdobnými latentně hydraulickými vlastnostmi. Jsou to především odpady z průmyslové výroby, jako poléťavý elektrárenský popílek, škvára, zásaditá vysokopecní struska a Si-látka. Latentně hydraulické vlastnosti má i pálená hlína, která se dodnes vyrábí ve značném množství zejména v Brazílii a přimílá se k portlandskému slínku. Tento cement je určen pro stavbu vodních přehrad.

NEOLIT, MLADŠÍ DOBA KAMENNÁ

Neolit je univerzální vývojová etapa a významný předěl prvobytné společnosti.

Na Předním východě byly již v 9. tisíciletí před našim letopočtem používány sádra a vápno. Při archeologických vykopávkách byla v Jižní Galileji odkryta leštěná podlaha. Bylo prokázáno, že na zhotovení této podlahy byla použita vápenná maltovina. Cheopsova pyramida byla postavena v letech 2613–2494 před našim letopočtem. 14,5 tunové bloky jsou vázány anhydritem a sádrrou vyrobenou z nečistého sádrovce. Lea uvádí, že anhydrit byl smíchán s pískem.

V českých zemích jsou jen sporadické zprávy o výrobě vápna v neolitu. Teprve ve starověku došlo k rozvoji výroby maltovin u nás.

STAROVĚK

Starověk je vžitý, ale nepřesné označení období společenského vývoje od 3. tisíciletí před našim letopočtem až do 5. století našeho letopočtu.

Maltu tuhnoucí a tvrdnoucí pod vodou používali pro své stavby již Féničané, Řekové a Římané. Féničané již 700 let př. Kr. betonovali ze směsi vápna s cihelnou moučkou, ale trvalo ještě dlouhá staletí, než lidstvo dospělo od tohoto empirického objevu hydraulického tuhnutí k dnešním cementům.

Lom na pucolán – Pozzuoli v Itálii

V téže době již Řekové používali při výrobě hydraulické maltoviny sopečný popel, tzv. „santorinskou zeminu“, který míchali s vápnem. Tento sopečný popel se dostal na povrch po explozi sopečného ostrova Théra v Egejském moři, která se udála asi 1 500 let před našim letopočtem. Théra patří do souostroví Kyklad. Po její explozi se vytvořila kaldera a kolem ní se zachoval věncovitý ostrovní území (Théra, Therasia, Asprosini). Sopečný výbuch vyvolal asi stometrovou vlnu tsunami. Soudilo se, že tato vlna, spolu se sopečným popelem a plyny způsobily zánik Minojské civilizace. Tato představa trvala asi do roku 1976. Pak se ale zjistilo, že výbuch nebyl jen jeden, ale že jich bylo několik za sebou. Mohly mezi nimi být i delší přestávky. Jedinečné archeologické památky jsou ukládány v archeologickém muzeu Heraklionu na Krétě.

Popelu bylo vyvrženo tolik, že padal do celého východního Středomoří. Kréta byla zasypána více než pěti centimetrovou vrstvou. Na Théře samotné pokrýval tamější sídliště doby bronzové, patřící minojské kultuře, vrstvou o síle 50 m. Podle velikosti kaldery by vlna byla 100 metrů vysoká a zasáhla by za 1/2 hodiny Krétu a za 1 hodinu Řecko.

Prof. Galanopulos se svým kolegou archeologem prof. S. Marinatem vypracovali známou teorii o vlivu výbuchu Théry a následné tsunami na zánik Minojské civilizace.

Reliktní ostrov Théra se v současnosti nazývá Santorin a po více než 2 000 let je zdrojem pucolánu, využívaného od pravěku k výrobě hydraulické malty, ve směsi s vápnem, nebo s vápenným hydrátem.

Sopečné projevy nejsou vždy jen destruktivní. Za hydrotermálních podmínek se vulkanický popílek mění v zeolitický tuf, který ve směsi s vápnem tvoří hydráty křemičitanu vápenatého. Staré stavby v Řecku a Itálii jsou důkazem stálosti této maltoviny.

Sopečné popely, pucolány, nestačí pouze jemně semlít, ale musí být semlety s vápnem, nebo smíšený s vápennou kaší. S vápnem sopečné popely reagují, tuhnou a poté tvrdnou i pod vodou. Mohou být smíšený s pískem, nebo s drcenými cihlami. Vzniklé betony jsou odolné proti vlivu mořské vody a obecně byly v Římské říši používány pro vodní stavby. Řekové využívali sopečné popely již asi od 7. století před naším letopočtem. Předpokládá se, že Římané započali s používáním pucolánů asi 150 let před naším letopočtem. Soudí se, že tuto technologii převzali Římané od Řeků. Její použití potom dovedli k dokonalosti.

POUŽITÍ PUCOLÁNŮ VE STAROVĚKU V ŘÍMSKÉ ŘÍŠI

Ze starověku se dodnes zachovalo mnoho znamenitých staveb, avšak popisy použitých stavebních technologií jsou zcela ojedinělé. Naštěstí se dochovalo dílo významného stavitele Marka Vitruvia Plinia „De architectura libri decem“ (deset knih o architektuře). Vitruviův spis vznikl v roce 27 př. Kr. a stejnou technikou stavěli Římané velmi pečlivě ještě několik staletí.

Římané vybírali jemný sopečný popílek, který mísili s dobře vypáleným, vyhašeným a uleželým vápenným hydrátem. Vápno se pájilo z vápence, nebo z mořských škeblí. Těžba pucolánu (sopečného popílku) se soustřeďovala do okolí Vesuvu, zejména do oblasti Puteoli (dnešní Pozzuoli) v Neapolském zálivu, západně od Neapole. Práce s pucolánovou maltovinou prováděli otroci pod přísným dohledem. Beton byl dusán. Takto byl stavěn např. přístav v Puteoli. Maltovina byla složena z jednoho dílu vápna a dvou dílů sopečného popela. Významných staveb, které se ze starověku zachovaly, při jejichž výstavbě byla použita malta na bázi vápna a sopečných popelů, je mnoho. Z nich jsou zde uvedeny jen některé zvláště významné.

Vodovod Eifel u Kolína nad Rýnem, 98–138 po Kr.

Bylo použito výtečného betonu. Se stavbou se započalo za císaře Trajana (98–138) a dokončena za císaře Hadriána (117–138). 80 km dlouhý vodovod přiváděl vodu z pohoří Eifelu nejen do sídliště Colonia

Agrippina (dnes Kolín nad Rýnem), nýbrž také do několika římských pevností. Při jeho výstavbě byly k vápnu přidávány roztlučené a rozemleté tufové kameny, tras a rozemletá cihlová moučka a tak vznikl beton vsutku velkých pevností. V místech, kde je vodovod vzdálen od naleziště tufů, byl beton vyráběn z jednoho dílu vápna a 3 až 4 a půl dílu štěrkopísku. Červená omítka, kterou je vodovod opatřen, má tloušťku 2–10 mm a je směsí vápna, cihlové moučky a úlomků cihel. Vodovod sloužil až do roku 475, kdy byl poničen Franky.

Římský akvadukt v Segovii

Pont du Gard

Římský most a akvadukt v Nimes v jižní Francii z 1. století n. l. Tento mohutný most je z kamene a zdivo je spojováno maltou. Vodní koryto je v horní třetině vycementováno románským cementem s použitím pucolánů.

Mořský přístav u Neapole

Byl zbudován za císaře Caliguly (12–41 n. l.). Na jeho stavbu byla použita směs vápna s pucolánem v poměru 1 : 2. Z malty byly zhotovovány betonové kameny a z těchto potom vystavěno molo.

Trajánův most u Turn-Severinu

Přes Dunaj. S. C. Solacolin zjistil, že beton je zhotoven z románského cementu a štěrkopísku, přesně podle dnešních zásad o nejhutnější směsi. Byl mísen 1 díl hydraulického vápna, 2,8 dílu písku a 2,6 dílu drcených cihel. Zjištěna pevnost byla 305 kg/cm².

Pantheon

Pro stavbu bylo použito pucolánu a vápna. Tato nádherná stavba byla postavena za císaře Hadriána, asi kolem roku 120. Dosud však je v perfektním stavu. Je navštěvován a obdivován miliony návštěvníků. Stěny jsou silné 6,1 m a jsou zhotoveny z cihel z vulkanického tufu a pucolánového betonu, který cihly pojí. Střecha dómu má rozpětí 43,4 m. Klenutý strop je vytvarován z pemzy, vázané pucolánovou maltou (opus caementicum). Mohutnost klenby Pantheonu byla překonána až po třinácti stoletích v pozdním středověku při stavbě jedné francouzské katedrály.

Pantheon v Římě

Římské koloseum (Colosseum)

Amfiteátr pro 50 tisíc diváků, byl určený ke gladiátorským hrám, pantomimě a divadelním představením. Byl zbudovaný za Flaviovců (69–96). Třípatrová stavba na eliptickém půdorysu byla pojmenována podle kolosální Neronovy sochy.

Římské Colosseum

PŘÍPRAVA MALT V ŘÍMSKÉ DOBĚ

1. Vzdušné vápno bylo všeobecně rozšířeno, bylo hašeno v jámě a existovaly přísné předpisy na jeho odležení.
2. Zlepšování vzdušných malt, zejména pro omítky, se provádělo přidáním cihlové moučky, a to i tam, kde byly používány pucolány.
3. Pucolány byly používány pravděpodobně již ve 3. st. př. Kr., ale určitě v době císařské, a to zejména v místech jejich výskytu.
4. „Tekutý kámen“ „opus cementicium“ byl Římany hojně používán a je dnes považován za předchůdce litého betonu.

Vycházelo se z praktických poznatků národů Blízkého východu, Řeků a Etrusků.

2. století bylo zvláště plodným obdobím, ve kterém vznikla řada významných staveb. Bylo to za vlády vznešeného císaře Augusta, za Vespasiána a dalších. V té době bylo kromě Pantheonu vybudováno Forum Romanum, Mausoleum, Caracalovy lázně a další významné stavby. Císař Hadrián stavěl a opravoval stavby v celé říši, kterou osobně procestoval. Vybudoval obrannou zeď v jižním Skotsku a rýnsko-dunajské opevnění (limes). Stavěl celá nová města, např.: Hadrianopolis (dnešní Drinopol) v Trákii. Byl doprovázen skupinou římských inženýrů, kteří uplatňovali římskou stavební techniku.

V 5. století došlo v Římské říši k tragickým událostem. Germánské pluky svrhly posledního císaře Romula, který sídlil v Raveně (r. 476), a tím došlo k zániku Západořímské říše. Evropa se ocitla v ranném středověku.

STŘEDOVĚK

Vžité označení období společenského vývoje od 5. do konce 15. století. V Čechách došlo k velkému vzestupu výroby maltovin vlivem sakrálních staveb po rozšíření křesťanství v zemi. U sakrálních staveb se uplatnil římský způsob jejich konstrukce.

PASTA DI PRAGA

Vápno se páliło hlavně z vápenců nalézajících se v Podolí, Braníku, na Zlíčově a v Radlicích. Staropražské vápno z Braníku se odedávna používalo pro vodní stavby. Vydávalo se též pod názvem Pasta di Praga a prý

se z něho stavěly benátské paláce a londýnská nábřeží. O vynikajících vlastnostech českého vápna se zmínil i Bohuslav Balbín ve svém díle *Miscellanea historica regni Bohemiae*, které vycházelo na sklonku 17. století.

Znalosti o maltovinách z doby do konce Západořímské říše a do poloviny 18. století jsou velmi omezené. Literární informace téměř neexistují. Praktické řemeslné znalosti se tradovaly v některých kláštřích. Zachovalo se jen velmi málo písemných dokumentů. Jsou to:

- 1) L. Frönsperger, 1564: *Angaben in der Bauw. Ordnung*.
- 2) Joseph Furttenbach, Ulm 1628: *Architectura civilis*.
- 3) A. C. Daviler, Paris 1710: *Explication des termes d'architecture*.

Teprve spisy Béliodorovy „*Architecture hydraulica*“ 1737–1759 dávají přehled o maltovinách, které byly známy v polovině 18. století.

S pádem Římské říše došlo k poklesu stavební činnosti, jakož i ke snížení úrovně staveb. Pokud se stavělo, pak bez spolupráce slavných architektů, metodami velmi starými a primitivními a bez umělecké výzdoby. Naštěstí nebyly zcela zapomenuty římské stavební metody a umělecké dovednosti. Jednak pokračovala byzantská kultura a kromě toho přežívala určitá řemeslná tradice, např. v jižní Galii až do středověku. Podobně tomu bylo i v severní Francii, Anglii atd. Vesměs se stavělo se vzdušným vápnem, protože se dobře hasilo. Pro pálení vápna platila zásada: čím tvrdší kámen, tím lepší vápno. Znalosti o používání hydraulického vápna a o jeho výhodách byly téměř zapomenuty.

V Porýní se nejdéle zachovala tradice románského stavění s hydraulickými přísadami, zejména s trasem. Zde kolem roku 1200 zpracovávali Nizozemci tras od Arden na Rýnu a od Koblence. Název tras pochází z holandského slova „*tyrass*“, což znamená pojivo. Tras je hornina vulkanického původu, chemicky křemičitan nebo hlinitokřemičitan vápenatý. Patří k přírodním hydraulicky aktivním látkám. Semílal se se vzdušným vápnem na hydraulické vápno.

18. STOLETÍ

Vápenné malty

Římské malty byly velmi dokonalé a pro mnohé inženýry to byla velká hádanka. Dokonce se domnívali, že Římané znali nějaká tajemství, která dnes neznáme. Jedním z nich bylo, že nechávali vyhasené vápno uležet i několik let. Římané vyráběli též vápenopískové cihly, o jejichž perfektnosti se můžeme i dnes přesvědčit.

Loriot se touto záležitostí zabýval v roce 1765 a došel k názoru, že je lépe přidávat bílé vzdušné vápno do směsi písku a vody k dosažení vyšších pevností. Rondelet (1805) potvrdil, že tajemství kvalitních malt bylo v dokonalém míchání a kompaktování.

Všeobecně se soudí, že teoretická studia a praktické práce v 18. století zásadně obnovily, díky Johnu Smeatonovi a dalším pracovníkům, význam hydraulických maltovin. V 19. století Aspdinův patent navrhl technologii pálením směsi křídly a hlíny. Teprve zdokonalením pece, kterou navrhl a postavil Isaak Johnson bylo dosaženo teploty slinování a rozemletím slínku byla získána maltovina srovnatelná s dnešním portlandským cementem.

Na rozvoji cementárenského průmyslu v 18. až 20. století se podílela celá řada vynikajících odborníků, jejichž jména nemohou být zapomenuta. Namátkou lze jmenovat Louise Vicata, prof. W. Michaelise, Jamese Parkera, Le Chateliera, prof. H. Kühla a mnoho dalších. U nás jsou nejčastěji vzpomínáni prof. O. Kallauner a prof. Rudolf Bárta.

JOHN SMEATON

Výjimečnou osobností, která studovala hydraulické maltoviny a využila je v praktickém případě, při náročném stavbě majáku na útesu Eddystone, byl anglický inženýr John Smeaton. Proto je zmíněn snad ve všech publikacích, pojednávajících o hydraulických maltovinách.

John Smeaton se narodil 8. 6. 1724 v Austhorp u Leedsu. Jeho otec, významný právník, umožnil synovi pečlivou výchovu na latinské škole v Leedsu. Ve svém volném čase se John věnoval ručním pracím (vytvářel modely strojů a různé instrumenty). Podle hasičího přístroje, používaného v uhelných dolech, si zhotovil parní stroj i čerpadlo, se kterým dokázal vyčerpat rybník svého otce. Zabýval se kovářstvím, slévačstvím a vyrobil mnoho užitečných věcí, kterými obdarovával své přátele. Pracoval stejně dobře s kovem jako se dřevem.

V 16ti letech ho otec zaměstnal ve své kanceláři. Potom ho poslal v roce 1742 do Londýna na studia práv, ale John se více zajímal o jemnou mechaniku. V roce 1743 vstoupil do učení na „*Philosophical instrument maker*“ a již ve 26ti letech otevřel svoji vlastní dílnu. Byl stálým posluchačem Royal Society. Stále více se zabýval nejnovějšími vynálezy. Byl velmi všestranný. Napsal práci „*Experimentální výzkumy o síle vody a větru při náhonu mlýnů a podobných zařízeních*“. Tato práce byla ve své době považována za nejlepší a vynesla mu zlatou medaili. Jeho vynález, který učinil společně s Dr. G. Knightem (1751) mu v následujícím roce vynesl 2 cesty po moři.

John Smeaton

Jeho vědecké pokusy spotřebovaly však mnoho času i peněz a způsobily, že Smeaton přišel o svoji dílnu. Později se začal zabývat vodními stavbami, ke kterým velmi lnul. Prošel v r. 1754 Holandsko a Belgii. Sotva se vrátil do Anglie, pomohla mu náhoda. Na návrh hraběte Mac Clesfielda, prezidenta Royal Society, mu bylo svěřeno, aby znovu vybudoval maják na útesu Eddystone. Od té doby se zabýval výstavbou vodních děl až do své smrti. Měl titul „Civil Engineer“. Výstavba zmíněného majáku byla jeho největším dílem.

Po pečlivém a cílevědomém studiu objevil v roce 1756 Smeaton vlastnosti hydraulického vápna. Před 2 000 lety došel Cato k názoru, že nejlepší vápno se získá pálením čistého vápence. Tento názor zastával i Smeatonův předchůdce francouzský generál Bernard Bélidor (1698–1761). Smeaton však hledal vápno hydraulické, odolné vůči mořské vodě a došel k závěru, že to nemůže být vzdušné bílé vápno, které vzniká pálením čistých vápenců. V roce 1758 Smeaton učinil pozorování, že směs vápna a pucolánu je hydraulickým pojivem. Smeaton rozpoznal, že pevnou maltu při uložení pod vodou nedává vápno, pálené z pevného a čistého vápence, o němž se dosud myslelo, že je nejlepší, nýbrž naopak ze silně znečištěného jílem, a tím měkčího a nevzhledného. Tak připravil beton výborně tvrdnoucí pod vodou a z něho postavil Eddystonský maják mnohem levněji, než mohl být zbudován z přirozeného kamene. Autor sám praví, že jeho umělý kámen je svou trvanlivostí rovnocenný přirozenému kameni z ostrova Portlandu, který byl tehdy v Anglii považován za nejjakostnější. Smeatonův objev vyvolal snahu vyrábět takový „římský cement“ i u jiných stavitelů.

286

John Smeaton provedl řadu zkoušek a v r. 1756 došel k závěru, že nevhodnější na stavbu majáku je hydraulické vápno, vyrobené pálením vápence, který našel blízko v Alberthaw (Cornvall). Pro pálení však používal z lomu jen určité vrstvy vápence, aby se vápno po vypálení dalo ještě hasit. Avšak vynález silně hydraulického vápna, které bylo po vypálení nutno rozemlít, byl použit až o 40 let později.

V roce 1756 byl Smeaton jmenován vedoucím stavby Eddystonského majáku na útesu. Chtěl maják vybudovat z dobře otesaných kvádrů, přičemž hledal vhodnou hydraulickou maltovinu, která by pokud možno mohla být rozdělena i slanou vodou, vzhledem k potížím při dopravě sladké vody z pevniny na útes. Smeaton nejprve stanovil směs dvou dílů vzdušného vápna a jednoho dílu trasu nebo pucolánu. Při tom došel k významnému objevu, že pro výpal je vhodný vápenec, obsahující příměs hlíny. Prováděl mnoho, i méně vhodných zkoušek, např. se sádrou a pucolánem, ale vždy dokázal rozpoznat nesprávnou cestu výzkumu a vrátit se na původní cestu.

Vápno s trasem míchal společně a z nich vytvářel koule a kuličky, které pokládal na vlhké cihly, přikryl je hadříkem a později je uložil do vody a po měsíce je pozoroval. Shledal, že nejlepší poměr vápna a trasu je 1 : 1. Další pokusy zaměřil na vliv mořské vody. Uvažoval takto: jestliže může pucolán s vápnem tvrdnout pod vodou a nevyžaduje k tvrdnutí vyschnutí, pak může být odolný i proti mořské vodě. Naopak vzdušné maltoviny potřebují k tvrdnutí vyschnout a to jim soli nedovolí. Proto vzdušné maltoviny potřebují k rozdělení jen sladkou vodu.

Smeaton se od zedníků dozvěděl o vápenci u Aberthaw. Aberthaw leží na severním břehu Bristolského kanálu, asi 18 km JZ od Cardiffu. Popsal jej jako liaský, modré barvy. Z obavy, že by mu tento vápenec mohl působit obtíže, zkusil ještě vápenec z Bridstone, asi 56 km od Plymouthu. Nyní si položil otázku, proč malty z různých vápenců dávají různé pevnosti. Poradil se se známým chemikem, panem Cookworthym a začal zkoušet vápence kyselinou dusičnou. Čisté křídly se lehce rozpouštěly, zatímco zahliněné vápence zanechávaly nerozpustný zbytek. Píše: „Moje dosavadní provedené zkoušky mne přesvědčily, že nejčistší vápenec není nejvhodnější pro výrobu malty na vodní stavby.“ Naopak, všechny zahliněné vápence, které zkoumal dávaly vápno vhodné pro vodní stavby.

V roce 1739 se seznámil s pucolány, použitými na stavbu Westminsterského mostu v Londýně, řízenou Babelyem a poznal i příbuznost pucolánu s trasem. Vyzkoušel pucolán z Civitavechia a porovnal ho s levnějšími trasy. Nenašel podstatnější rozdíl v pevnosti malty v tlaku. Přeci jen shledal červenější pucolány kvalitnějšími, než světlé trasy. Přičetl to železu a původní vulkanické hornině, z níž byla láva vytvořena. Zkoušel i pražené železné rudy, strusky, popely, cihlové moučky a mnohé jiné materiály. Zkoušel hlíny pálené, ale i umělé hydraulické směsi čistého vápence s hlínou, které mu však nedaly tak dobré výsledky, jako u přírodních hydraulických vápenců (vápnitých slínů). Tuto poslední okolnost nedovedl vysvětlit a napsal, že vysvětlení musí ponechat chemikům a výzkumníkům. Trvalo však ještě 60 let, než John a Vicat vysvětlili základní vliv kyseliny křemičité.

Nejvýznamnějším dílem, které John Smeaton vybudoval, byl **Maják Eddystone**, který se nachází na útesu JJZ od Plymouthu, asi 14,5 km od pobřeží a asi 22,5 km od města. První maják zde byl postaven v letech 1696–1700. Byl zhotoven z kamene, aby odolával bouřlivým vlnám, která zde často přicházejí a které také při bouři v roce 1703 maják zničily. Tím se stala plavba kolem útesů mimořádně nebezpečnou a v roce 1706 bylo rozhodnuto postavit maják znovu, tentokrát ze dřeva. Jeho věž byla 28 m vysoká (92 stop). Dokončen byl v roce 1709. V prosinci roku 1755 padl za obětí požáru.

Maják na útesu Eddystone

Smeaton zahájil práce na stavbě majáku v srpnu 1756. Bouřlivé moře však dovolovalo pracovat jen velmi omezeně, a to převážně v červenci a srpnu. Tak v roce 1756 bylo odpracováno jen 384,5 hodin. V následujícím roce to bylo 631 hodin. Ve třetím roce stavby se pracovalo ve vyšších výškách a mohlo být odpracováno již 781 hodin. Ve čtvrtém roce byla stavba po odpracování 913,5 hodiny dokončena. Stavba tak obtížná vyvolala mnoho pozornosti. Smeaton potom obdržel mnohé zakázky na stavbu dalších vodních děl: kanálů, říčních regulací a uzávěrů, jakož i mostů.

V roce 1760 měl zakázky na výstavbu pobřeží v Caldern a říční regulace v Mooren. Od roku 1762 začal se stavbami mostů. Nejprve to byla přestavba mostu v Londýně, následovala stavba mostu přes

287

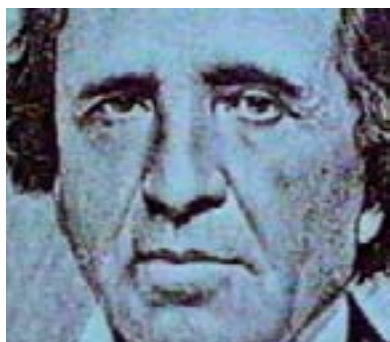
Tay u Perthu, dále most přes Tweed u Coldstream a most u Benffu. Při stavbě mostu přes řeku Tyne u Hexhamu Smeaton využil poprvé ponorný zvon. Následovaly přístavní stavby St. Ives, Ramsgate a Eyemouth. Dále se zabýval stavbou vodovodů pro Londýn z Greenwiche a Deptfordu.

Současně se Smeaton věnoval publikační činnosti. Popsal nový hydrometr a napsal astronomické pojednání. V roce 1784 začal psát svoji knihu o Eddystonském majáku. Vyšla v r. 1791. Měla takový úspěch, že se rozhodl psát další praktická díla. Založil též společnost Society of Civil Engineers. Smeaton zemřel v roce 1792. Díla, za jeho života nevydaná, vyšla až posmrtně ve třech svazcích.

Maják Eddystone byl v provozu 123 roků a odolával četným náporům vln často rozbouřeného moře. Po této době byl rozebrán a byl znovu postaven na jiném místě na pobřeží hrdého Albionu.

JOSEPH ASPDIN

Joseph Aspdin je další osobností, která významně zasáhla do vývoje maltovin, zejména cementu. Joseph Aspdin byl zedník a kameník a později zednický mistr v Leedsu. Je právem spojován s počátkem výroby portlandského cementu. Datum narození Josepha Aspdina není přesně známé. Je uváděno 25. 12. 1779, ačkoliv záznam o jeho křtu v kostele v Hunsletu je již uveden v roce 1778. Z jeho mládí se zaznamenalo snad jen to, že byl nejstarším synem zedníka Thomase Aspdina.

Joseph Aspdin

Aspdin se zabýval výpalem směsi křídý a vápence a vypálené cihly rozemílal. Takto vypálené hydraulické vápno používal např. na zhotovení umělého kamene, který se podobal kameni, těženému na ostrově Portlandu na jihu Anglie. Proto Aspdin nazval svoji maltovinu Portlandským cementem. Tyto pozoruhodné události jsou popsány v britském patentovém spise č. 5022. Patentní spis má název: Improvement of the production of artificial stone (zdokonalení výroby umělého kamene).

Joseph Aspdin svůj výrobní postup v patentu č. 5022 z 18. prosince 1824 popisuje takto: „Můj způsob, jak vyrábět cement nebo umělý kámen pro omítky budov, pro vodní stavby, vodní nádrže a pro jiné účely, pro které je použitelný (a který se nazývá portlandský cement), je následující: Vezmu určité množství vápence, takového který obvykle pro stavby a pro opravy cest, a beru ho ze silnice, kde je rozdroben a přeměněn v prach. Když si však nemohu opatřit dostatečné množství z povrchu vozovky, vezmu vápenec samotný a připravím z něho drolinu nebo moučku. Vezmu však také určité množství hlíny nebo jílu a smíchám je s vodou na jemnou kaši. Potom dám tuto směs do pánve a od-

pařuji působením ohně nebo páry nebo slunce. Potom rozlámu uvedenou směs na vhodné žmolky a ty pálím v peci, podobné vápenické, až je kyselina uhličitá úplně vypuzena. Takto vypálená směs je rozmělněna na prášek buď mletím, tlučením nebo válcováním na jemnou moučku. Potom je vhodná k výrobě umělého kamene. Mísí se s dostatečným množstvím vody, aby nabyla tuhosti malty a ta je použitelná pro požadované účely“.

Aspdin obdržel ještě jeden patent 7. června 1825 pod č. 5180 na pálení prachu ze silnice bez přídavku hlíny. Získaný produkt měl sloužit pro stavby a pro zemědělské účely. O výpalu říká, že má jít jen tak daleko, aby vypudil CO₂. Protože produkt se s vodou nehasil, dostal název Románský cement.

Podle historika Christophera Stanleje ovlivnily Aspdina spisy pana Edgara Dobbsse. Dobbs obdržel britský patent č. 3367, který pojednává o výrobě hydraulického vápna, vyrobeného ze sušeného kalu z prachu silnice a vápna. Dobbs pálil hydraulické vápno pod mez slinutí. V řadě bodů se Dobbsův patent z roku 1811 podobá Aspdinovu patentu. Podle výpovědi Aspdinova syna Williama začal Aspdin provádět svoje zkoušky už v roce 1811. Proto nemohl znát výsledky Vicatových zkoušek. Podobně se ani nemohl seznámit s výsledky zkoušek Dobbsse. Možná, že ho inspirovaly zkoušky Parkerovy a Smeatonovy o přípravě umělého hydraulického vápna. V roce 1813 obdržel totiž Aspdin knihu Johna Smeatona.

K využití svého patentu založil Aspdin malý závod ve Wakefieldu v blízkosti jeho dřívějšího bydliště v Leedsu. Kromě bláta ze silnice měl k dispozici tvrdý vápenec, který bylo nutné mlít. Jeho první závod padl za oběť stavbě železnice. Postavil potom závod nový, který řídil až do své smrti. Po jeho smrti závod převzal jeho druhý syn James jako firmu „Aspdin & Son“. Lze se právem domnívat, že vlastní závod nepřispěl k rozšíření znalostí o maltovině, kterou Aspdin nazýval Portlandský cement. O zdokonalení jeho výroby se zasloužil až Aspdinův syn William.

Pokud jde o název portlandský cement je nutno říci, že na ostrově Portlandu jsou těženy 2 vrstvy kamene, které se nazývají „base bed“ a white „bed“. Jedná se o velmi jemnozrný oolitický vápenec, který svou barvou připomíná žlutavé pískovce. Tato barva v ničem nepřipomíná barvu dnešních portlandských cementů, ale spíše nedopal. Je zde sice námitka, že tento kámen pod vlivem vlhkosti dostane modro – šedo-zelený odstín a že se tedy barevně podobá pozdějším portlandským cementům. Více pravděpodobný je však první názor, že Aspdin pálil nedopal (Schwachbrant). On sám říká, že pálil do vypuzení CO₂, tedy ani ne 1 000 °C. Kromě pálení byly tehdy nedokonalé stroje na mletí, a to nejen

Zachovalá tzv. „lahvová šachtová pec“

suroviny. Velmi těžko by tehdy mleli silně pálený slínek. Navíc, existují svědectví, že nejen slabě páčil, ale že všechny ostře pálené kusy prý odhazoval na stranu. Podobně činil i v roce 1826 plukovník Pasley ve svém závodě na výrobu hydraulického vápna. Je též nepochybné, že Aspdin nevystačil se sbíráním prachu a bláta ze silnice a že musel přejít na vápence.

Lze se domnívat, že Aspdin páčil 20 let nedopal a jeho závod ve Wakefieldu měl jen malou výrobu. O tom svědčí např. ta okolnost, že Sir Charles Pasley, nejvýznamnější britský odborník na výrobu románského cementu v té době se o výrobku Aspdina dozvěděl až na Londýnské světové výstavě v roce 1851.

Ve slovníku „Dr. Ure's Dictionary of arts, manufactures and mines“ je v 1. vydání z roku 1839 zmínka o přírodním Románském cementu. Stejně tak je tomu i ve 3. vydání z roku 1846. Naproti tomu v 5. vydání z roku 1860 je již pojednání o Portlandském cementu.

Rozpory o prvenství vynálezu portlandského cementu trvají dodnes. Snad nejvýstižněji vyjádřila rozpor PhDr. Matoušková následovně: Dějiny Aspdinovy přisuzují větší zásluhy, než ty, které mu skutečně patří. Aspdinovo jediné prvenství spočívá v tom, že dokázal shrnout již dosažené poznatky, a že si je nechal včas a pod názvem Portlandský cement patentovat.

290

V raném 19. století byla velká konkurence i velká průmyslová špionáž a proto není divu, že autor neprozradil detaily přípravy suroviny, ani teplotu výpalu. Na obraze z té doby se ukazují velmi malé pece, tzv. bottle kiln. V těchto pecích by nebylo snadné dosáhnout slinování směsi vápence a hlíny.

Aspdin na útoky proti němu nikdy neodpovídal. Kromě prvního patentu sepsal ještě v roce 1825 patent „for agricultural lime“. Jinak nic nenapsal. Nikdo neměl dovoleno vstoupit do jeho závodu. Žádný dělník neznal výrobní proces a on osobně dohlížel na přípravu suroviny a výpal. Také úmyslně rozsypával různé hmoty, jako zelenou a modrou skalici, nebo páchnoucí kosti, aby zmátl konkurenci.

V letech 1926–28 se Aspdin spojil s Williamem Beverleyem a vystavěl závod v Kirgate, Wakefield. Zde byla pec vysoká a poněkud se podobala sklářské peci. Tento závod však byl zbořen v roce 1838, aby udělal místo výstavbě železnice.

V roce 1841 pomáhal svému synovi s výstavbou závodu v Rotherhithe, kde bylo dosahováno již potřebné kvality. Avšak ani jeho syn neměl ponětí o procesu výroby. Proto musel Aspdin některá tajemství synovi předat. W. Becker ve své knize „Experience with Portland Cement“ napsal, že Joseph Aspdin nejen dosáhl jakosti mnohem vyšší, než měl mít očekávaný umělý cement dle patentu z r. 1824, ale po dvaceti letech zkušeností převýšil svou kvalitou všechny románské cementy, v té době vyráběné.

V roce 1843 postavil Aspdin nový závod v Ings Road, Wakerfield. Zde vzal do partnerství svého syna

Jamese. Pec byla opět zdokonalena. Nikdy se nedozvíme, jestli byla pec schopna dosáhnout teploty 1 300°C, která je nutná k dokončení reakce mezi kyselinou křemičitou a vápnem. Aspdin si mohl být vědom problému, ale neměl k dispozici vhodné technologické zařízení, jak zvýšit teplotu výpalu a dosáhnout slinování.

JAKOST VYRÁBĚNÉHO CEMENTU

Produkt, vyráběný v první peci Josefa Aspdina, nebyl v prvních dvaceti letech kvalitní. Obsahoval velký podíl nedopalu. Obsah šachtové pece byl vyhrabán a ženy jej ručně přebíraly a slinované kusy odnášely do mlýna. Vypálený produkt byl nízkosycený vápnem. Podle chemického rozboru firmy Robins, Aspdin & Co. byl stupeň sycení vápnem, počítaný v současné době podle LSF (stupeň sycení vápnem), pouze 72 % ní. Alit se prakticky nevyskytoval.

K objevení prvního portlandského cementu, který odpovídá dnešním normám přispěla šťastná náhoda. Z lodě Lucky Escape, potopené v roce 1848 u ostrova Isle of Sheppey, byly vyzvednuty sudy s cementem, vyrobeným v cementárně Northfleetu. Výrobcem byly společnost Robins, Aspdin & Goodswin. Odebrané vzorky byla analyzovány ve výzkumném ústavu The Building Research Station v Garstone, Anglie. Analyzovaný vzorek je již svým složením srovnatelný se složením portlandských cementů 20. století.

WILLIAM ASPDIN

William Aspdin, syn Josepha Aspdina pokračoval v tradici svého otce. Cement začal vyrábět v roce 1843 v závodě v Rotherhithe. Avšak již v roce 1848 nastoupil v závodě v Northfleetu a řídil tento závod společně s advokátem Dr. Robinsem. Závod též změnil jméno, z původního názvu Maude byl přejmenován na Robins and son. Tento závod společnost zmodernizovala, zdokonalila i technologii a postavila další pece. Tím se závod svojí kapacitou stal největším výrobcem hydraulické maltoviny ve Velké Británii a stal se i exportérem do Německa a do USA.

Na Londýnské výstavě v roce 1851 byly opět veřejně přezkoušeny vyráběné maltoviny a bylo zjištěno, že Robinsonův Portlandský cement je přinejmenším stejné kvality, jako pečlivě vyráběný Whiteův Románský cement. O to měl nepochybně zásluhu i W. Aspdin, který tam zastával funkci vedoucího provozu.

Nepříznivý vliv na práci W. Aspdina však měla stále větší závislost na alkoholu. Proto ani v Northfleetu dlouho nepobyl. Po střídání míst zakotvil krátce v Německu.

William Aspdin

291

V letech 1860–62 nacházíme Williama Aspdina na stavbě závodu Lüneburger Portlandzementwerke. Odtud byl propuštěn, protože jeho práce nespĺnila očekávání. Vrátil se do Hamburku a spojil se s Angličanem jménem Fewer, který zakládal malý závod, zpracovávající křídou z Lägerdorfu. Ale již na počátku spolupráce vznikly rozpory, W. Aspdin obdržel 5 000 marek odstupného a odešel do Itzehoe. Zde se věnoval stále více pití, upadl, zlomil si několik žeber, což bylo příčinou jeho smrti ve 48 letech. Zemřel v roce 1864.

Přesto nelze opominout, že vlastně posunul praktické znalosti o výrobě portlandského cementu do oblasti ostřejšího výpalu, čímž se přiblížil dnešnímu pálení slínku. Měl bohaté zkušenosti v přípravě suroviny, kterou mnohokrát měnil.

IZAAC CHARLES JOHNSON

Izaak Charles Johnson je jedním z nejvýznamnějších badatelů a výrobců v oboru maltovin. Narodil se 28. 1. 1811 v Londýně Vauxhallu. Jeho rodiče byli dělníci. Jeho základní školní vzdělání se omezilo na čtení, psaní a počítání. Jako čtrnáctiletý našel zaměstnání u knihkupce na Craven-Street Strand, kde obsluhoval pult a vykládal knihy z vozíku. To bylo pro slabého chlapce příliš těžké a přes matčinu péči nemohl toto zaměstnání vykonávat trvale.

V 16 letech přichází do Nine Elms do závodu Francis & White, kde pracoval jeho otec. Byl přidělen k jednomu italskému paliči sádry a potom postupně prošel i dalšími výrobními odděleními až nastoupil na místo dozora při stavbě komínů a pecí. Posléze došel k názoru, že se tam již nemůže více naučit.

Požádal otce, aby ho nechal dělat ruční práci. V roce 1828 se učil truhlářem. Navštěvoval večerní školu, kde se naučil něco z chemie a mechaniky a zhotovoval malé projekty, takže brzy změnil hoblovací stůl za stůl rýsovací. O dovolených a ve volných dnech učil mladé dělníky.

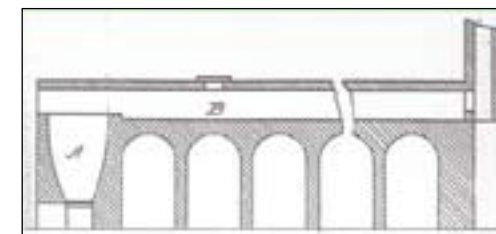
V té době firma White ve Swancombe získala Frostovu cementárnu a od roku 1835 zaměstnala Johnsona. Brzy nato byl Johnson pověřen vedením závodu. Jeho chemické znalosti mu byly prospěšné. Závod řídil sám za roční plat 100 liber. Závod byl v provozu do r. 1843 bez zvláštních výkyvů. Potom však přišel ve známost výrobek firmy Maude, Son & Co., který vyráběl jako Aspdinův „Portlandský cement“. Tento výrobek svou kvalitou předčil Frostův cement, vyráběný ve Swancombe.

Izaak Charles Johnson

To bylo podnětem pro Johnsona, aby začal dělat pokusy, které trvaly do roku 1844 a vedly k výrobku blízkému dnešnímu portlandskému cementu. Pro výrobu Johnson používal kalu, který zdokonalil tak, že použil míchacích beček (pánví) o průměru 4,5 m. Kal nechal procházet přes mlecí stolice. Semletý křídový kal byl dopravován korečkovým elevátorem do mísícího koryta, kde se dokončovala jeho homogenizace.

Ačkoliv Johnsonovi v r. 1847 náležel určitý podíl ze zisku, vzdal se vedení závodu a v roce 1848 založil vlastní malý závod u Rochesteru Medway. Tam našel starý závod na lisování oleje s parním strojem, který si na dva a půl roku pronajal. Potřebné šachtové stolové pece a sušící komory zhotovil podle vlastních nákrešů.

Johnsonova tzv. „stolová šachtová pec“

Protože nedošlo k prodloužení smlouvy, pronajal si Johnson v roce 1852 od lorda Darnleye v Cliffe na Temži křídové pole a tam postavil nový vlastní malý závod, který však měl velký význam. Brzy nato přišel k dalšímu závodu v Gatesheadu, který mu nabídl těžař uhlí, aby jej vedl. Tento závod dříve řídil William Aspdin. Zde vznikla asi v roce 1854 nová šachtová stolová pec, kterou zkonstruoval a byla po něm nazvána Johnsonova pec. Tato pec byla používána ještě začátkem 20. století, dokud nebyla vytlačena rotačními pecemi. Protože závod v Cliffe nestačil krýt poptávku, postavil Johnson v Greenwhithe, taktéž na Temži nedaleko Cliffe, v roce 1873 další závod.

Tyto tři uvedené závody řídil Johnson jako prezident a ředitel až do své smrti. Jeho nejmilejší zábavou bylo fotografování. Ve svých 87 letech začal jezdit na kole a horlivě jezdil až do svých 98 let. Potom se začal učit starořečtinu, do které nechal přeložit i svoji závěť. V roce 1911 se dožil v plné svěžesti 100 let. K oslavě této události mu Společnost anglických výrobců „portlandského cementu“ darovala cenný pamětní dar. Společnosti USA, Německa a Ruska mu zaslali blahopřání a obdržel též stovky telegramů z celého světa. Jeho obdivuhodná svěžest dávala naději, že se budou jeho narozeniny slavit i příštích létech. To se však nestalo. V listopadu 1911 zemřel v plné práci ve své vile „Mayfield House“ v Gravesend. Zemřel člověk, který na základech prací Frostových a Aspdinových převedl výrobu Románského cementu na výrobu portlandského cementu.

Joseph Aspdin se synem Williamem měli před I. Johnsonem značný náskok v praktických zkušenostech z výroby. To se projevilo i v kvalitě výrobku firmy Maude & Son. Johnson tedy musel jednat. Zakoupil u firmy Maude pytel „portlandského cementu“ a objednal jeho rozbor u dr. Ureho v Londýně. Dr. Ure byl v té době nejvěhlasnějším analytickým chemikem v Anglii. Byl členem Královského institutu pro chemické rozborů v Londýně a vydával časopis Dictionary of Chemistry. Potom Johnson zakoupil závod Gateshead od Williama Aspdina, a tím bylo tajemství receptury rodiny Aspdinů definitivně odhaleno. William závod opustil a odešel do Německa.

Isac Johnson zvýšil obsah CaO v surovině přidávkem křídý, zdokonalil homogenizaci suroviny, sušení i výpal. Je právem považován za prvního výrobce portlandského cementu. Zahájení výroby portlandského cementu můžeme stanovit za rok 1844. Někteří autoři posunují toto datum o několik let dříve, na rok 1840 (ZKG 8/1997).

Po vypršení ochranné lhůty Aspdinova patentu došlo ke vzniku řady nových závodů na výrobu cementu. Některé závody se sdružovaly a kvalita cementu se zvyšovala.

POČÁTKY VÝROBY STROJŮ PRO CEMENTÁRNÝ

První stroje byly vyvinuty na čistě empirickém základě. Tak tomu bylo i s pecemi. Z počátku byly využívány zkušenosti z výroby vápna a prvních cementů. Teprve v roce 1880 se začaly konstruovat stroje pro výrobu cementu. Tím se dosahovalo vyšší kvality, výkonů a lepších ekonomických parametrů.

V 19. století byl průmysl v Británii v řadě odvětvích o krok před kontinentem. Přenesením výroby cementu do Německa byla nastolena výzva pro rozvinutý německý strojírenský průmysl. Do té doby byly používány stroje běžné ve vápenkách (šachtové pece) a v cihelnách (kruhové pece).

ŠACHTOVÉ PECE

První pec Josepha Aspdina byla pec Lahvová (Bottle kiln), která byla uvedena do provozu v roce 1825 ve Wakefieldu. Byla to vápenická pec na přetržitý provoz.

Původní Aspdinova šachtová pec v Northfleetu

Ze suroviny byly lisovány cihly a založeny do pece s vrstvami paliva. Po vyhoření paliva byla pec vyprázdněna pomocí tyčí. Bloky materiálu byly z kropeny vodou a tím se rozpadly. Materiál byl ručně přebrán a nedopal byl znovu použit pro další výpal. Výpal cihel trval 4 až 5 dní, chlazení 2 až 2,5 dne. výkon nepřekročil 10 tun za den, převážně nedopalu a přepalu.

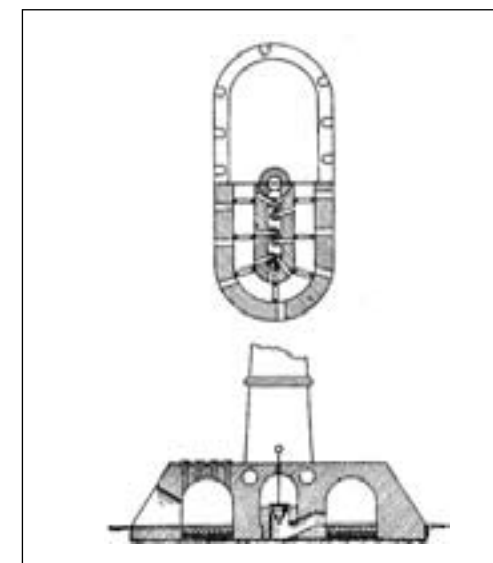
Velkým pokrokem v procesu výpalu byla Johnsonova pec stolová, ve které bylo dosahováno vyšší teploty výpalu. Materiál byl slinutý, takže vyrobený cement byl již portlandským cementem, podle dnešních kritérií.

KRUHOVÁ A OVÁLNÁ PEC

Kruhové pece si dal patentovat Fridrich Hoffmann v roce 1858. Hoffmannovy pece byly zpočátku kruhové, později oválné. Podle prof. Keila byla Hoffmannova pec postavena poprvé v cementárně v roce 1864 a v cementárenském oboru se používala až do 20. let minulého století.

V letech 1870 až 1880 se kruhovky stavěly v Bavorsku. Jedna dvanáctikomorová byla postavena v Radotíně. Podobně jako při výrobě cihel byly do komory zakládány cihly z cementářské suroviny. Pro výpal se používala směs uhlí a koku. Spotřeba tepla činila v průměru 1 560 kcal/kg slínku (6 532 kJ/kg).

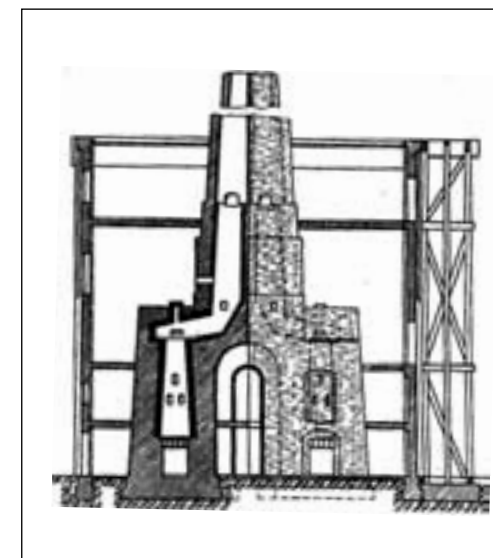
Hoffmannova kruhová pec byla též realizována v Amöneburgu firmou Dyckerhoff.

Hoffmannova oválná pec

NEPŘETRŽITÉ ŠACHTOVKY – DIETZSCHOVA STOLOVÁ PEC

Dietzschova pec nastoupila v Německu po peci Hoffmannově. Výpal na Dietzschově peci popsal prof. Bárta následovně: Šachtovka měla kalcinační šachty, odkud klesaly a hrably se posunovaly vypálené, ale neslinuté surovinové cihly na téměř vodorovný stůl. Tam probíhalo vlastní slinutí. Odtud byla slinující hmota shrabována a padala do chladicí šachty, která se dolů silně rozšiřovala. To se ukázalo jako výhodné, neboť v úzkém vršku se dobře soustřeďoval oheň pro slinutí, kdežto rozšiřováním šachty směrem dolů se čelilo připekání. Slínek se shazoval do chladicí šachty a když vyplnil celou šachtu, postupně se na roštu odtahoval, takže průtok hmoty pecí byl plynulý.

Dietzschova šachtová pec

Pálení v Dietzschově peci vyžadovalo značné zkušenosti, neboť bylo třeba dbát, aby se kalcinační šachty plnily tak, aby mezerami mezi cihlami mohl vzduch dobře proudit. Také v chladícím pásmu bylo třeba zajistit stejný průstup vzduchu. Tím byl získán výborný slínek, neboť v předslinovacím pásmu byla surovina dosti dlouho. Slinovalo se náležitě vysoko a ostře. Postačily 2–3 hodiny a chladnutí nastávalo poměrně rychle, zejména, když bylo pod uzávěr zapojeno dmýchání vzduchu ventilátorem. Dietzschovy pece byly vytápěny černým uhlím. Měrná spotřeba tepla činila 1 230 až 1 350 kcal/kg (5 150–5 443 kJ/kg).

Výkon dvojité Dietzschovy pece byl následující:

17–20 tun slínku za 24 hodin bez ventilátoru

30–40 tun slínku za 24 hodin s ventilátorem.

Kromě Dietzschovy pece byly v prvním desetiletí 20. století v provozu ještě i jiné pece, více méně obdobné. Bývalá Berounská cementárna a. s. měla pece soustavy Liban (Svoboda 1894). Na rozdíl od Dietzschových měly tyto pece dva stoly.

PECE SOUSTAVY LIBAN

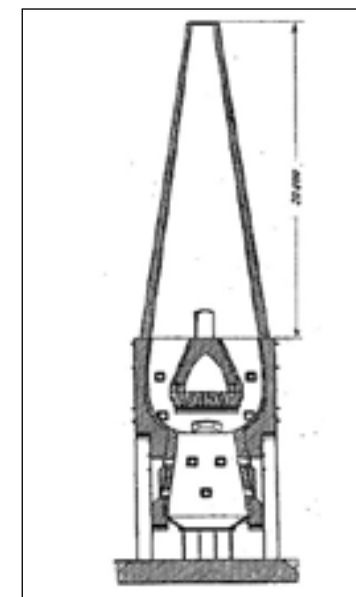
296

V roce 1903 byly na radu ing. Antonína Svobody (1860–1941) postaveny v Berouně 3 pece soustavy Liban. Tyto pece vynalezl Liban v Podgorzi v Polsku. K výpalu slínku pece nepotřebovaly koks, ale stačilo černé uhlí.

Průřez pece byl obdélníkový, nahoře užší. Dolů se topeniště stupňovitě rozšiřovalo, aby se blok slínků lépe potřhal a slínky lépe chladly. Cihly suroviny se kladly na šamotové můstky po obou stranách vršku šachty. Teprve po vyschnutí byly do šachty shozeny. Výkon šachtovky Liban byl přibližně 8 tun za den, u plastické suroviny to bylo 10 tun. Podle Schocha byl přechod z předehřívacího do pálicího pásma snadnější než u Dietzschovy pece.

AALBORSKÁ PEC DÁNSKÁ – SCHOEFEROVA PEC

Schoefer řešil tuto pec jako šachtu, uprostřed zúženou. Tato pec se v Německu nerozšířila. Bylo použito topení, osvědčeného u kruhovky. Byly to sypáky překrývané zvony. Jimi se topila horní komora pece černým uhlím. Spodní část aalborgské pece byla pak podobná šachtě Dietzschovy pece, tj. směrem dolů se rozšiřovala, a tak zajišťovala, aby nedocházelo k připékání slínku ke stěnám. Zúžení do výše způsobovalo, že se tu dobře soustředoval oheň. V nejužším místě byl pak vysunovací rošt, mající funkci jakéhosi stolu. Jakmile na něm hmota slinula, rošt se vytáhl a slínek spadl do chladící šachty, pod kterou byl pak postupně odtahován. Schoeferova pec se považuje za modifikaci pece Dietzschovy. V USA byla použita v Glens Falls PC Co. v Glens Falls N. Y. a v Coplay Cement Co. v jednom z jejich závodů v Coplay Pa. Střední část pece je slinovací. V této peci často docházelo k rozpadu slínku, což se přičítalo pomalému chlazení. Postavení šachtové pece tohoto typu bylo dvakrát dražší než rotačky stejného výkonu.

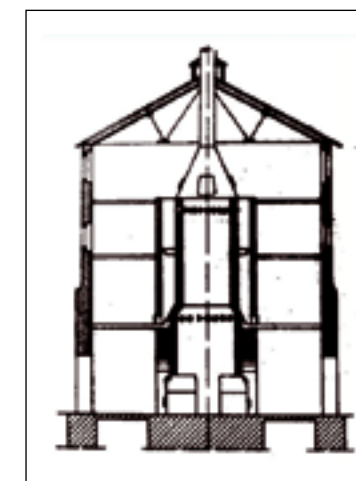
Aalborgská pec dánská – Schoeferova pec

297

HAUENSCHILDOVA PEC

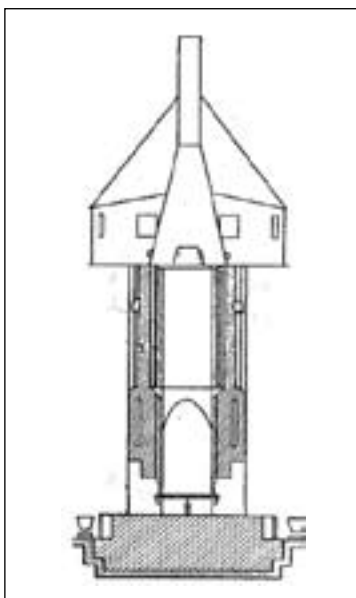
Hauenschild zavedl v roce 1889 šachtovku s tenkými a hladkými stěnami v očekávání, že na takové se nebude lepit slínek. Proto spojil horní a dolní šachtu Dietzschovy pece v jedinou šachtu. Dolní část pece měla větší průměr. Plášť pece byl dvojitý – jeden plechový, druhý původně betonový, později také plechový. Mezi oběma pláští byl prostor, asi 3/4 m pro chlazení vzduchem. Vylisovaná surovina měla původně tvar koule, aby se jí vešlo do pece co nejvíce. Komín byl asi 50 m vysoký o průměru 2 m a byl společný pro 4 pece.

Předpoklad, že odpadne silné zalepování se nesplnil. Teprve, když na Hauenschildově peci zavedl Schneider nový způsob pálení, získal pec, které byla postupně dávána přednost před Dietzschovou, neboť měla snadnější obsluhu, slínek se nenalepoval a byl také výborné jakosti.

Hauenschildova pec

SCHNEIDEROVA PEC

Schneiderova pec

Schneider se vrátil k cihlám a jednou řádkou z nich obložil šamotovou vyzdívku pece, takže se vytvořila manžeta nedopalu, který dobře izoloval šamot od žhavého slínku. Před každým plněním pece vrstvou koksu a vrstvou cihel se provedlo na obvodu obložení řádkou cihel a tak se manžeta prodloužila. Průřez pece se tím sice zúžil, ale svému účelu to vyhovělo. Ve spodní části pece byl umístěn roštový koš na němž spočívala celá váha obsahu pece. Při neopatrné práci se často stalo že se v peci vytvořil „ranec“, který nakonec protlačil měkkou manžetu a připekl se, čili pec zůstala „viset“. Potom nastalo obtížné vytloukání železnými tyčemi. Pokud se nepodařilo ranec rozbít, spadl na rošt a poškodil jej.

Koks byl později nahrazen drobnou koksovou krupicí, zalísovanou do cihel. Tuto novinku zavedl v roce 1919 Müller a Prüssig a rychle se rozšířila. Výkon pece byl poměrně malý, jen o něco větší než u Dietzschovy pece. I když Schneiderova pec znamenala proti Dietzschově peci pokrok, bylo ještě daleko k pravidelnému, nepřerušovanému průtoku hmoty pecí. Náprava nastala

teprve, když Hauenschild ml. zavedl tzv. automatickou šachtovku. Schneiderova pec dosahovala často měrnou spotřebu tepla jen 950 kcal/kg slínku (3 977 kJ/kg).

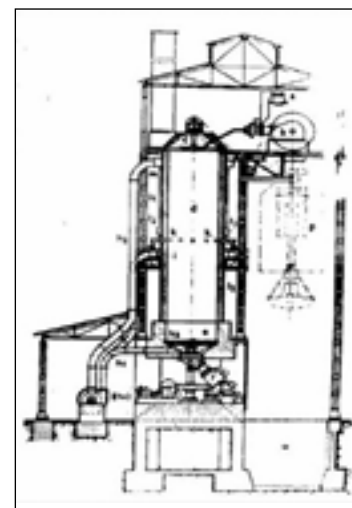
V roce 1912 byly v Berouně postaveny 3 Schneiderovy pece (jaké již měla cementárna v Radotíně). Tyto pece byly v roce 1927 zbourány.

HAUENSCHILDOVA – TZV. „AUTOMATICKÁ ŠACHTOVÁ PEC“

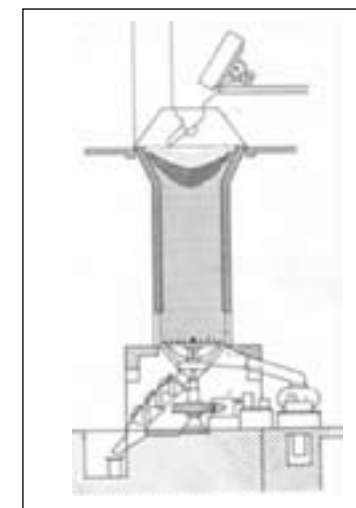
V roce 1912 si dal ředitel cementárny v Beočině a v Ladcích Hauenschild mladší, patentovat tzv. „automatickou šachtovou pec“ (Německý patent č. 264 187). Tato šachtová pec měla rovnoměrné podávání surovinových granálí a rovnoměrný odběr slínku otáčivým roštem. Vzduch do pece byl dmýchán pod rošt. V roce 1917 postavil Dr. Georg Spohn ve svém závodě v Blaubeuernu tuto šachtovku, vyrobenou strojnírou Curt von Grueber.

Curt von Grueber založil v Berlíně strojírenskou firmu. Kromě mlýnů projektoval šachtové pece podle Hauenschildova patentu. Hauenschildovy pece dosahovaly výkonu 40 tun slínku za den. Práce na šachtových pecích byla namáhavá. Slínek se nalepoval na vyzdívku a musel být sražen ocelovými tyčemi, což byla těžká fyzická námaha. V roce 1920 převzal Grueberovu firmu ing. Ernst Curt Loesche

a výrobu přesunul do Teltowa u Berlína. Tento závod se stal po válce součástí reparací a Loesche založil novou firmu v Düsseldorfu. Šachtovky zdokonalil, ale to už je historie o moderních šachtových pecích.

Grueberova pec

Moderní šachtová pec

POUŽITÍ O₂ V CEMENTÁŘSKÝCH ŠACHTOVÝCH PECÍCH

V polovině 50. let minulého století prováděli v SSSR Lurje a Valdbereg pokusy s přiváděním kyslíku do spalovacího vzduchu, a tím zvýšili obsah O₂ na 30 až 35 %. Na výrobu jedné tuny slínku spotřebovali 90–100 m³ O₂. Výkon pece tím zvýšili v průměru o 30 %.

CHODOROVOVA ŠACHTOVÁ PEC

Známý ruský konstruktér cementářských pecí E. I. Chodorov zkonstruoval šachtovou pec s obohacováním kyslíkem. Pec měla následující parametry:

Vnitřní průměr Di = 2,85 m

Výška H = 8,0 m

Teplota kouřových plynů 150 °C

Teplota slínku 100 °C

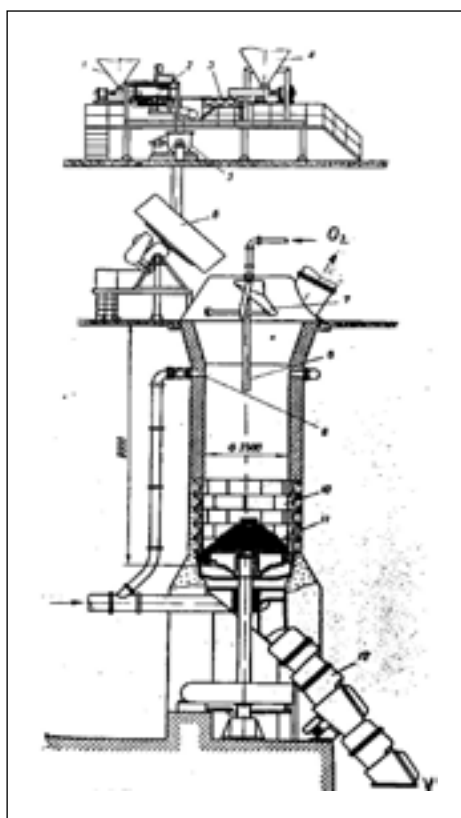
Měrná spotřeba tepla 1 000 kcal/kg slínku

Měrná spotřeba vzduchu 0,875 Nm³/kg slínku

Výkon pece byl 15 t/h při 20 mm hrudkách

Měrná spotřeba elektrické energie 11,7 kWh/t

Materiálem pro výrobu byla tzv. černá moučka, která byla získána společným mletím suroviny s palivem. Kyslík byl přidáván vysokým tlakem přímo do slinovacího pásma.

Chodorovova šachtová pec

GOTTLIEBOVA PEC – FSP PROCES

Dr. Steven Gottlieb instaloval v roce 1954 v Austrálii svou první experimentální šachtovou pec. V průběhu následujících let byla tato pec zdokonalována a byl vyvinut FSP proces (Fuel Slurry Process). V roce 1980 byl Dr. Gottlieb pozván australskou vládou, aby se podílel na vědecké a technické konvenci TECHEX v Atlantě, Georgia. Dr. Gottlieb Consulting Engineering Company obdržela první cenu v průmyslové kategorii nových cementářských procesů na mezinárodním panelu pěti vědců a průmyslových expertů z USA, UK, Austrálie, Francie a Japonska.

Od konce roku 1981 byla v Jižní Indii instalována Gottliebova pec s technologií paliva mletého za mokra, která produkuje cement vysoké kvality. Uhelný kal se granuluje se surovinovou moučkou. V práci

na tomto systému pokračoval Dr. Gottlieb až do své smrti v dubnu 1983. Gottliebova šachtovka byla se vším zařízením instalována v jedné devítipatrové budově. V 5. patře je peletizátor a velín.

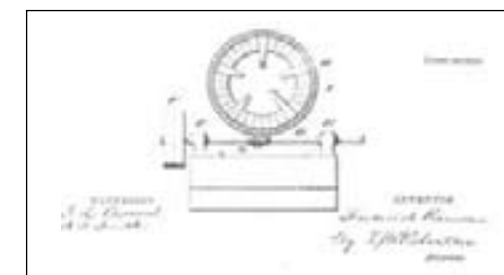
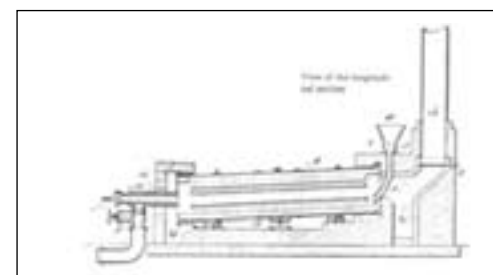
PŘÍKLADY VÝKONŮ A MĚRNÉ SPOTŘEBY ŠACHTOVÝCH PECÍ

Šachtové pece	Rok	t/d	kJ/kg	kcal/kg	Úprava suroviny
Pec lahvová	1840	8–10	16 200	3 870	cihly
Šachtová pec ručně zavážená	1915	35–55	5 800–6 700	1 360–1 600	cihly
Vertikální šachtová pec	1950	110–190	4 200–4 600	1 003–1 146	výlisky
Moderní šachtová pec	2000	180–300	3 350–3 370	800–900	granálie

PRVNÍ ROTAČNÍ CEMENTÁŘSKÁ PEC

Angličanovi Frederikovi Ransomeovi byl 2. května 1885 udělen patent č. 5442 na výpal portlandského slínku v rotační peci. Tento vynález sice nebyl v Británii realizován, ale Ransome uspěl v USA, kde uplatnil svůj americký patent č. 340357 z 20. 4. 1886.

Rotační pec měla délku 7,57 m. Výpal slínku se prováděl ropným plynem, topným olejem a mnohem později mletým uhlím. Pec byla vyzděna šamotem, nebo žárovzdorným jílem. Moučka byla dávkována ze zásobníku do pece. Pro průmyslovou výrobu byly stavěny pece o průměru 1,8 x 18 m.

Ransomeova první rotační pec

Pec byla instalována v cementárně Atlas v Pensylvánii a měrná spotřeba tepla byla velmi vysoká. Američané však oceňovali vyšší produktivitu práce ve srovnání se šachtovou pecí. Ransome se původně domníval, že se mu podaří pálit práškový slínek, a že tím ušetří mletí cementu. To se mu, samozřejmě, nepodařilo.

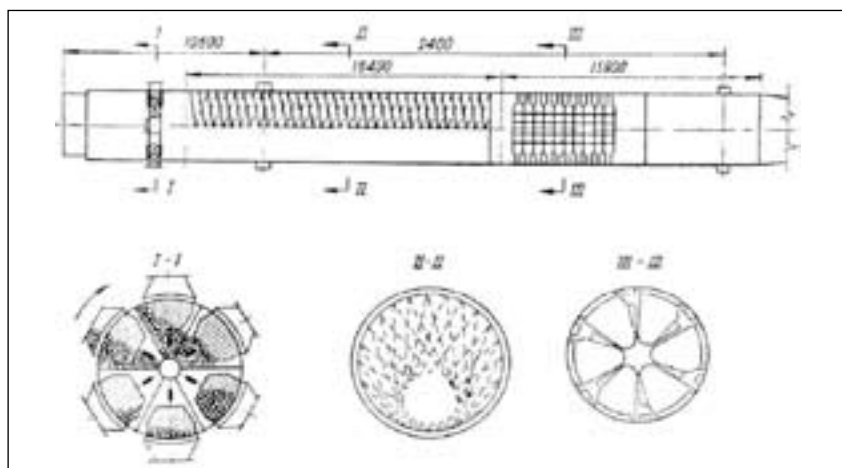
PRVNÍ ROTAČNÍ CEMENTÁŘSKÁ PEC NA EVROPSKÉM KONTINENTĚ

Myšlenka instalace rotační pece pro výpal portlandského slínku pochází od Carl von Forella, ředitele cementárny v Braunschweigu. Výroba pece byla svěřena huti Main-Weser-Hütte v roce 1896. Von Forell zkoušel nejprve laboratorně pálit slínek ze směsi strusky a vápence. Na základě těchto zkoušek byla struska smíšena s vápencovým práškem a následně granulována. Cementárna Lollar pec v roce 1897 převzala. Uvedla, že pec měla rozměry – průměr 1,8 m x 18 m délku – a kapacitu 34 tun za den. Výpal se prováděl práškovým uhlím.

Zkušební provoz byl provázen mnoha problémy. Slínek byl nekvalitní, výdržnost vyzdívek krátká a spotřeba tepla velmi vysoká. Do cementárny přijel profesor Wilhelm Michaelis, aby techniky povzbudil v úsilí při uvedení pece do provozu.

MOKRÝ VÝROBNÍ PROCES

Až do začátku dvacátého století až do jeho 50. let převládal mokrý výrobní proces. Surovina byla mleta v kulových mlýnech společně s vodou na kal o obsahu asi 35% H₂O. Kal byl homogenizován a dávkován do rotační pece.

Vestavby v mokrých rotačních pecích

Rotační pece byly stále vyvíjeny a zdokonalovány. V USA byl přizván T. A. Edison k modernizaci krátkých pecí, které ve srovnání se šachtovými pecemi měly jen třetinovou spotřebu paliva. Edison navrhl prodloužení rotační pece. V USA byla v cementárně ve Stavensville instalována Edisonova pec o rozměrech 2,5 x 45,7 m.

Vývoj mokrých rotačních pecí rychle pokračoval. Již v roce 1907 začaly být používány planetové chladiče. V Evropě začala v roce 1912 dánská firma FLSmidth nabízet mokré pece o rozměrech průměru 3,3 m x 70 m délky. V roce 1938 FLSmidth postavil tehdy největší dlouhou pec průměru 4 m x 100 m délky.

Největší mokrá dlouhá pec byla instalována v americké cementárně v Dundee. Pec dodala firma FLSmidth. Má rozměry o průměrech 7,6/6,4/6,9 m x 232 m délky. V ruské cementárně Balakleia byla instalována pec o rozměrech průměru 7 m x 230 m délky. Výkon největší mokré pece je pouze 3 600 tun za den. Pro snížení měrné spotřeby tepla a pro zvýšení výkonu byly pece vybavovány řetězovým pásmem a v některých případech byly v kalcinačním pásmu pece opatřovány křížovými vestavbami. Některé pece měly na vstupu instalovány komůrkové zahušťovače kalu, plněné Rashigovými prstenci, které snižovaly teplotu odpadních plynů a zachycovaly část odprašků.

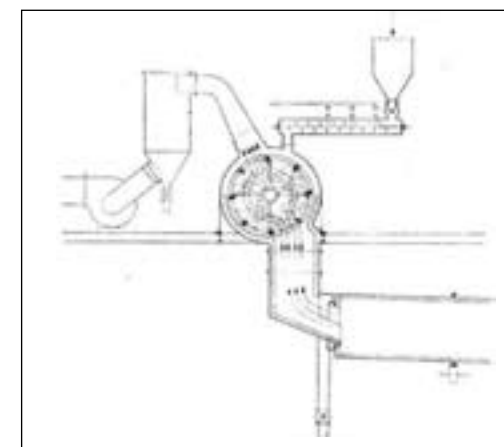
PŘÍKLADY MOKRÝCH ROTAČNÍCH PECÍ

Rotační pece mokré	Rok	t/d	kJ/kg	kcal/kg	Chladiče
Ø 1,83 m x 18,3 m délka	1894	40	9 200	2 200	bubnový
Ø 3,2 m x 150 m délka	1950	800	6 100	1 457	planetový
Ø 4,8/4,2/4,8 m x 165 m délka	1978	1 200	5 800	1 385	planetový

INTENSIFIKACE KRÁTKÝCH MOKRÝCH ROTAČNÍCH PECÍ

Za krátké rotační pece byly považovány mokré rotační pece o poměru vnitřního průměru k délce asi 1:22 a méně. Tyto pece bez řetězového pásma se vyznačovaly vysokými teplotami vstupních plynů, zpravidla 500–700 °C.

Firmy Krupp a Miag stavěly tzv. koncentrátory kalu. Byl to buben, tvořený podélnými roštovými tyčemi a z poloviny byl plněn Rashigovými prstenci. Buben se otáčel rychlostí až 4 ot. za minutu. Kal byl rozdělován do koncentrátoru korytem s několika výtoky. Spodem se do koncentrátoru přiváděly horké plyny z pece. Plyny odpařily podstatnou část

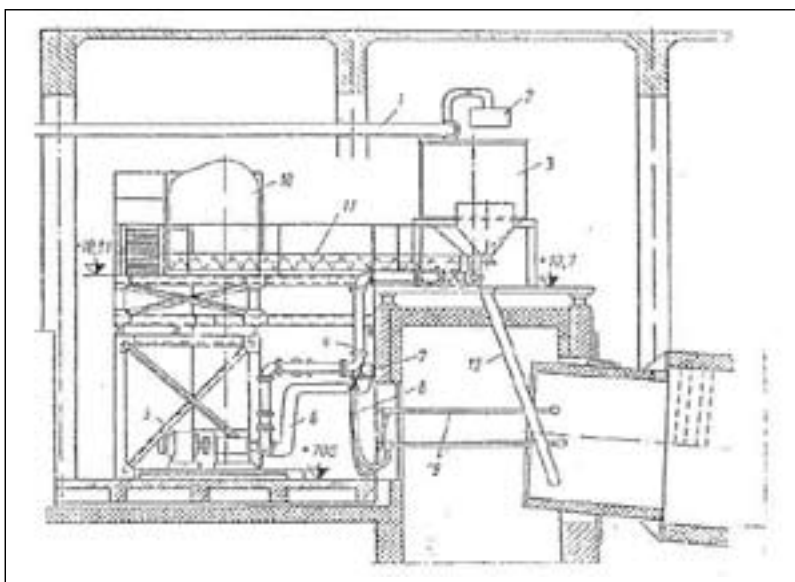
Koncentrátor kalu

vody z kalu a ochladily se asi na 120 °C. Hrudky suroviny se zbytkovou vlhkostí 10–12 % padaly do pece. Využitím tepla kouřových plynů se snížila měrná spotřeba tepla na výrobu slínku až o 30 % a výkon se zvýšil též o 30 %.

Pece s koncentrátory kalu byly instalovány ve Stupavské cementárně, z nichž pec č. 2 byla dodána Přerovskými strojírnami.

Mezi krátké mokré rotační pece můžeme řadit i pece se systémem Rigby. Systém Rigby byl instalován na krátkou rotační pec v roce 1911. Spočíval v tlakovém rozprašování surovinového kalu do pece proti proudu horkých plynů. Systém Rigby byl v cementárnách občas montován až do začátku 50. let. Jeho nedostatkem byla velká prašnost pece.

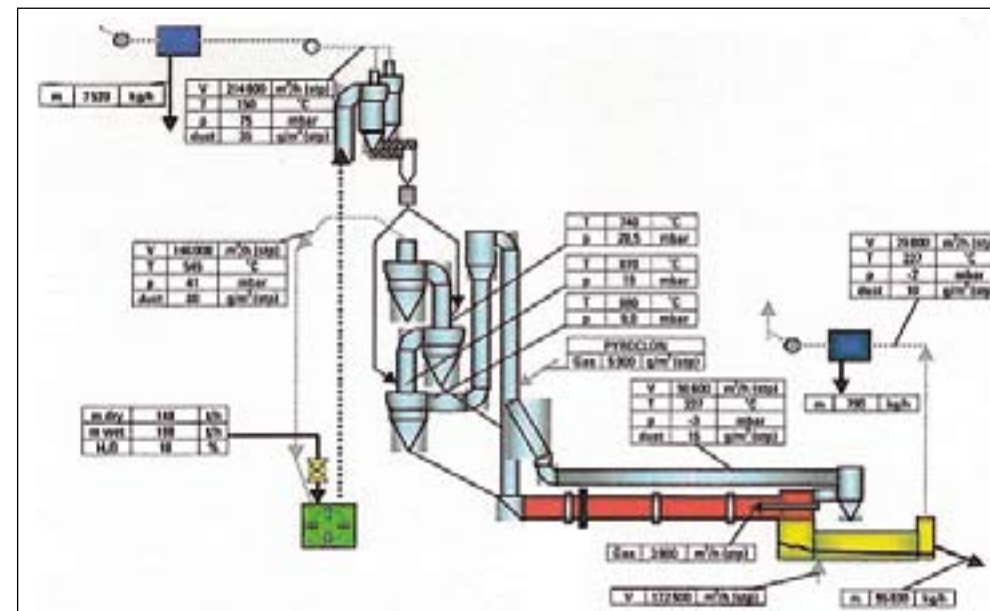

Způsob Rigby

POLOMOKRÝ ZPŮSOB VÝROBY

Surovinový kal při mokré výrobní procesy obsahuje nejčastěji kolem 36 % vody. U plastických surovin mívá kal až 42 % vody, aby bylo dosaženo dostatečné tekutosti při mletí, dopravě, čerpání a homogenizování. V cementárnách zpracovávajících křidu, která obsahuje v těžném stavu až 27 i více procent vody, jsou ještě dodnes používány mokré rotační pece i za cenu zvýšené spotřeby tepla na výpal slínku, ve srovnání s se suchým výrobní procesem. Proto se i dnes setkáváme s mokrým, respektive polomokrým procesem, zejména v Rusku (kde se těží křída). Polomokrý způsob výroby najdeme v Polsku, v Severním Německu, v Dánsku, ve Francii, Británii i v některých dalších zemích.

Surovinový kal se filtruje ve vakuových nebo tlakových filtrech. Tím se kal zbaví asi poloviny vody a surovinový koláč je přes meziasobník (nebo přímo) podáván do sušícího drtiče. Do sušícího kladivového drtiče jsou přiváděny horké plyny z cyklónového výměníku. Terciální vzduch z roštového chladiče je zaveden do kalcinátoru. Protože je surovina ve výměníku předkalcinována, postačí krátká rotační pec.

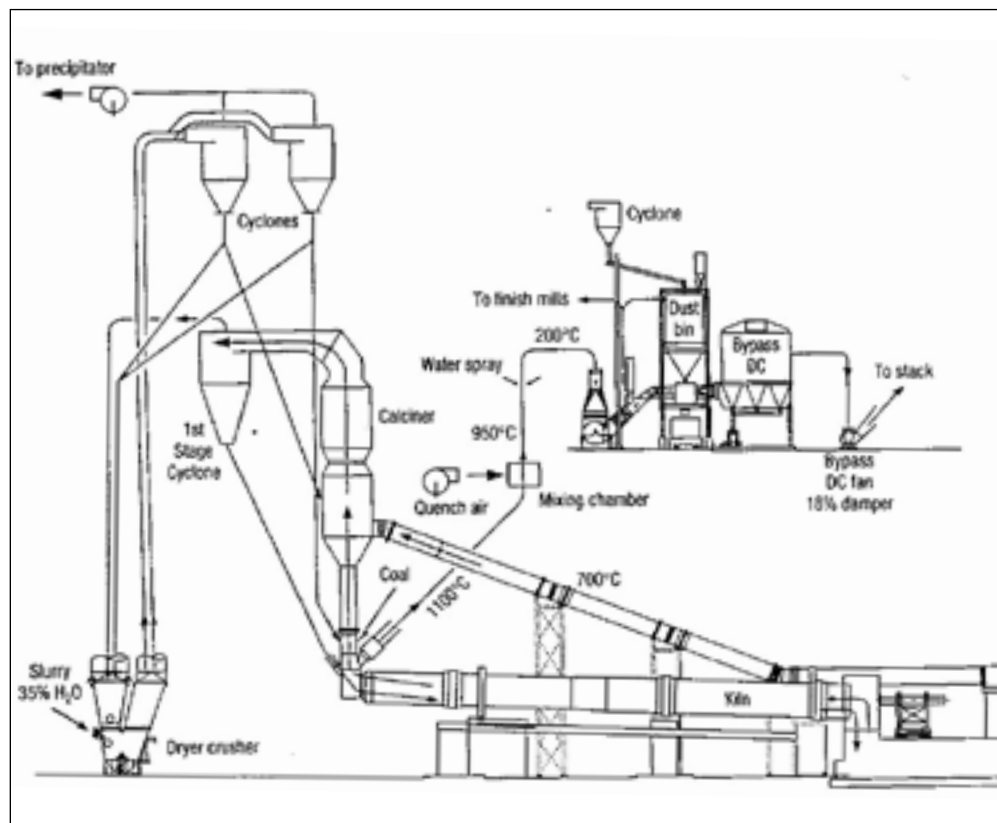

Polomokrý způsob výroby firmy KHD

Novodobé polomokré metody byly počátkem druhé poloviny dvacátého století s některými nezdařenými realizacemi (Bělorusko, Polsko). Postupně byly obtíže překonány sofistikovanými technologiemi firem FLSmidth, Polysius a KHD.

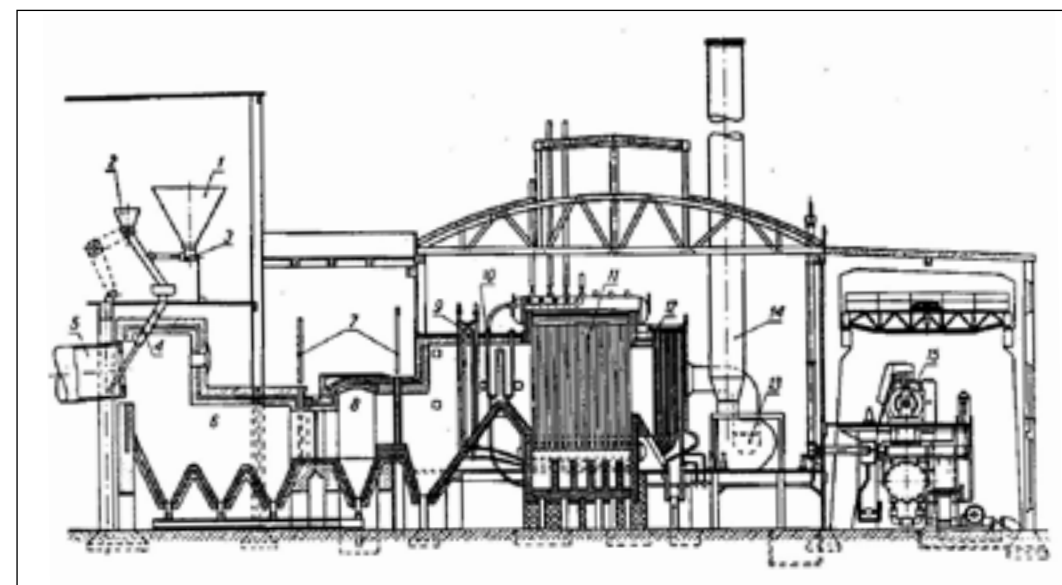
Např. v cementárně Mordovcement byla rekonstruována mokrá rotační pec o rozměrech 4,0 x 150 m o kapacitě 600 tun slínku za den na polomokrý způsob výroby. Rotační pec byla zkrácena na 47 m a opatřena třístupňovým cyklónovým výměníkem tepla, speciálně upraveným. Surovinový kal byl filtrován v tlakových tkaninových filtrech. Obsah vody klesl ze 40 % na 18–20 %. Filtrační koláč je přiváděn do kladivového sušícího mlýna, ve kterém se koláč vysuší horkými plyny z výměníku o teplotě 540 °C a horkým odpadním vzduchem z roštového chladiče. Vysušená moučka je plyny odnášena přímo do výměníku. Garantovaný výkon pece činí 2 300 tun za den, při měrné spotřebě tepla 850 kcal/kg slínku (3 559 kJ/kg (pec byla uvedena do provozu v roce 2006). Tuto polomokrou pec postavila německá firma Klöckner-Humboldt-Deutz.

Podobně úspěšně byla provedena i rekonstrukce mokré rotační pece v Guangdongu v Jižní Číně. Zkrácená rotační pec o rozměrech průměru 3,5 m x 47 m délky vyrábí 1 750 tun slínku za den při měrné spotřebě tepla 850 kcal/kg. Kal je filtrován vakuovými filtry. Rekonstrukci realizovala firma Polysius.

Polomokrý způsob FLS v Chelmu (Polsko)

Výroba elektrické energie s použitím kotlů na odpadní teplo je v cementárně málo účinná, ve srovnání s moderními kotly. Teplota plynů z rotačních pecí je výrazně nižší, navíc dochází k ochlazení přísátím falešného vzduchu. Velkým problémem je zanášení prostoru trubek pecními odprašky. Odpařivost kotlů bývá jen 4–6 kg páry/m² na plochu trubek za hodinu, zatímco u moderních kotlů činí odpařivost asi 25 kg/m²/hod.

Kotel na využití odpadního tepla z rotační pece

Polomokrý způsob výroby byl provozován dočasně v Československu v Brně-Maloměřicích. V roce 1929 tam byl instalován německý vakuový bubnový filtr systému Imperial, který snížil obsah vody v kalu z 34 % na 17 %. Výkon se zvýšil o 13–25 %. Současně se zvýšila teplota kouřových plynů, které byly vedeny do kotle na využití odpadního tepla. Podobně byly ve 20. letech minulého století v cementárně ve Štramberku vybaveny pece č. 3, 4 a 5 vakuovými filtry. Jednalo se o vakuové diskové filtry americké firmy Dorr-Oliver. Obsah vody ve filtračním koláči se snížil z 37 na 22 %.

KOTLE NA VYUŽITÍ ODPADNÍHO TEPLA

Kotle pro využití odpadního tepla z krátkých pecí byly používány pro teploty plynů vyšší než 450 °C. U nás byly instalovány kotle na odpadní teplo v Králově Dvoře, Maloměřicích a ve Štramberku. Nejvíce kotlů na odpadní teplo bylo v Japonsku. V 60. letech minulého století tam bylo v provozu ještě 47 pecí s kotlem na odpadní teplo.

DLOUHÉ SUCHÉ ROTAČNÍ PECE

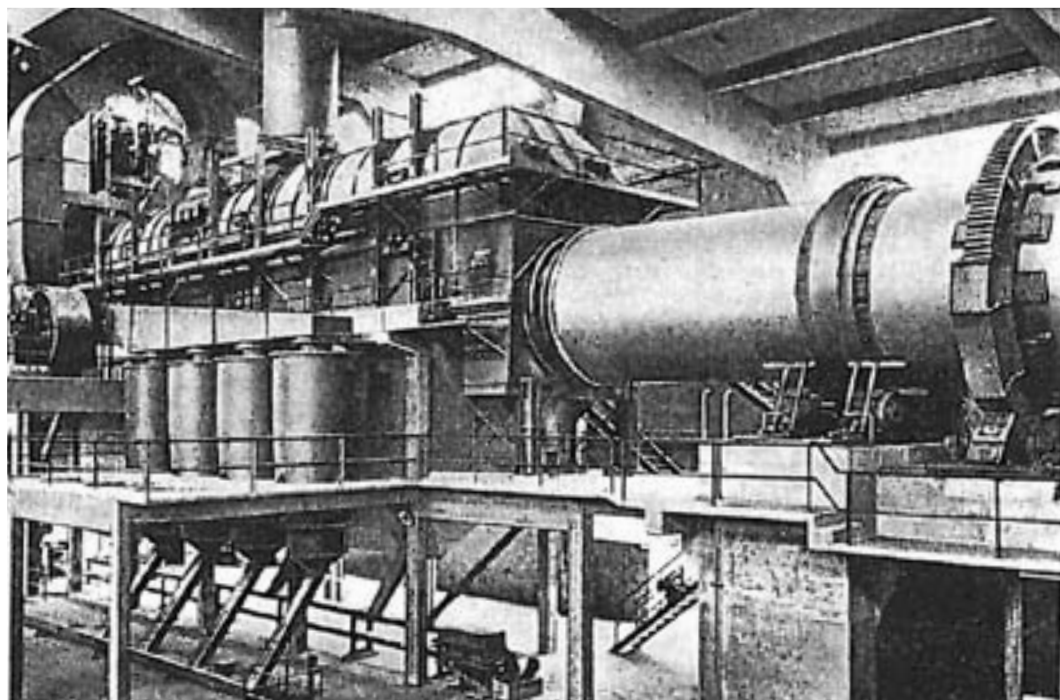
S růstem kapacit nově budovaných závodů se zvětšovaly dlouhé rotační pece v cementárnách na suchý způsob výroby. Největší suché dlouhé pece měly rozměry průměru 6,3/5,5 m x 178 m délky a dosahovaly výkonu až 3 000 t/d. Suché dlouhé pece byly spolehlivým zařízením s měrnou spotřebou tepla 900–1 100 kcal/kg (3 768–4 187 kJ/kg) a s velmi nízkou měrnou spotřebou elektrické energie, pouze 8 kWh na tunu slínku (bez chladiče). Tyto pece však mají malý měrný výkon. Ve srovnání s krátkými pecemi s cyklónovým výměníkem tepla vycházejí při stejném výkonu dlouhé pece o 40 % dražší.

Suché dlouhé rotační pece se v některých případech požívaly při pálení surovin se zvýšeným obsahem alkálií. Horké odpadní plyny se s výhodou využívají pro sušení strusky.

LEPOLOVY PECE

Lepolovy pece byly stavěny na základě německého patentu č. 466 298 z roku 1928. Vynálezem byl estonský inženýr Dr. Otto Lelep, který svůj patent poskytl německé strojírenské firmě Polysius AG a pec byla nazvána Lepolova. Patent byl vydán v roce 1928 a první Lepolova pec byla postavena v Německu již v roce 1929.

Princip spočíval ve využití horkých plynů, odcházejících z krátké rotační pece, na kalcinaci surovinové moučky. Surovinová moučka se zavlhčila a zgranulovala v granulačním bubnu (později byly používány granulační talíře). Granule s průměrným obsahem 13 % vody byly podávány na pohyblivý rošt, na kterém se vysušily a částečně zkalcinovaly. Na rošt byly přiváděny horké plyny o teplotě 1 050 °C, které své teplo předaly granulám. Při tom docházelo i k odprášení těchto plynů průchodem vrstvou vlhkých granulí. První Lepolovy pece měly měrnou spotřebu tepla asi 1 000 kcal/kg slínku.

Lepolova pec s dvojitým vedením plynu

Zájem o Lepolovy pece byl mimořádný. Již v roce 1937 bylo v provozu 53 těchto pecí v 18ti zemích. V roce 1938 to bylo dokonce 100 pecí. Největší Lepolova pec postavená do 2. světové války dosáhla výrobní kapacity 600 tun za den.

Po druhé světové válce byl v NDR výrobní závod firmy Polysius v Dessavě konfiskován. Část rodiny Polysia otevřela malou technickou kancelář v Neubeckumu, se kterou spolupracoval i stárnoucí Dr. Lelep. Z této technické kanceláře vzešla modernizovaná verze Lepolovy pece. Základním zdokonalením bylo dvojí vedení kouřových plynů roštem. Tím se snížila měrná spotřeba tepla na 720–800 kcal/kg slínku (3 014–3 350 kJ/kg). Největší Lepolova pec měla výrobní kapacitu 3 000 tun za den. V současné době jsou některé Lepolovy pece ještě v provozu, ale nové pravděpodobně nebudou již stavěny.

Závěrem své kariéry se Dr. Otto Lelep přestěhoval do Milwaukee v USA, kde u firmy Allis-Chalmers Mfg. pracoval na projektech použití Lepolovy pece pro výpal vápna z kusového vápence.

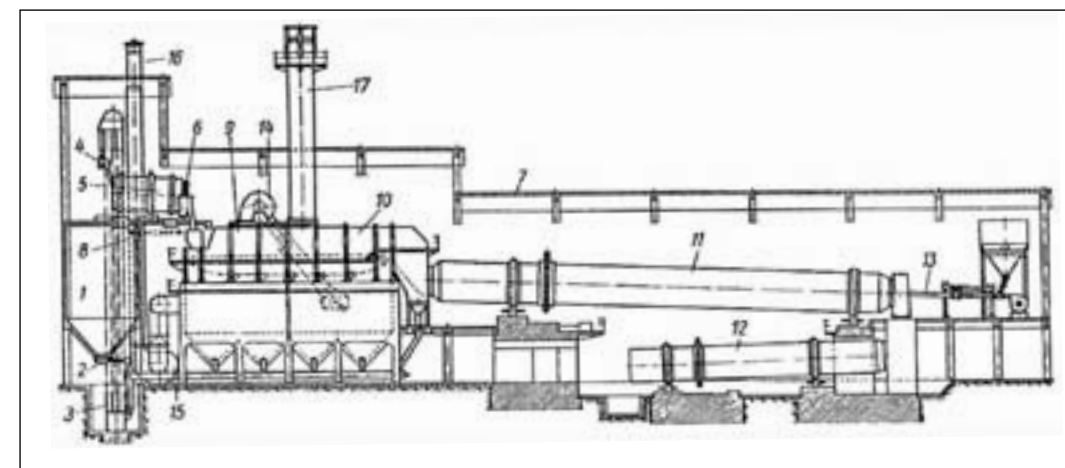
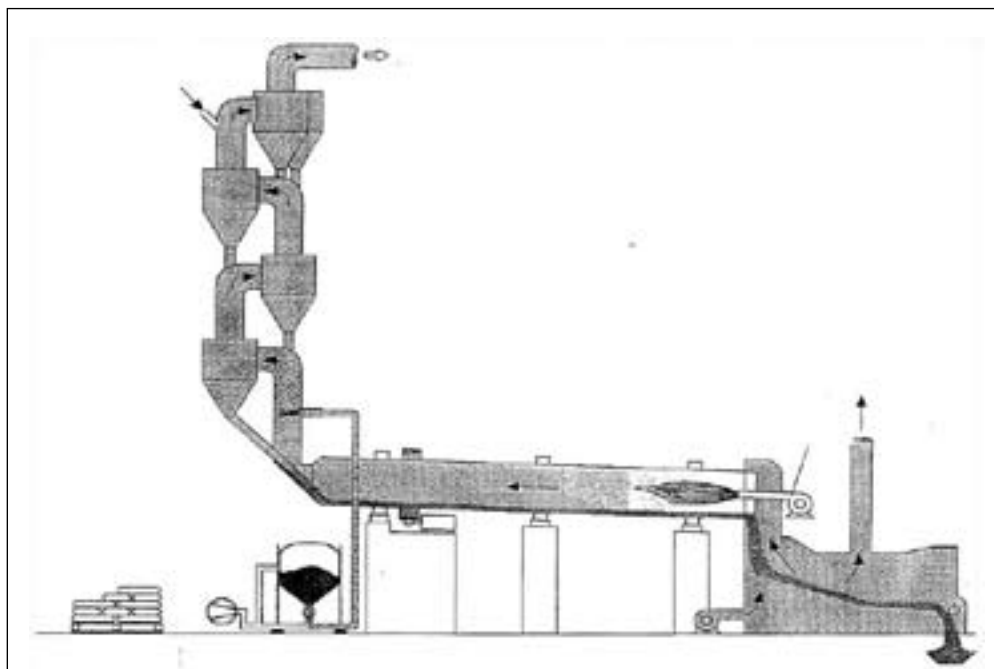

Schéma Lepolovy pece

ČTYŘSTUPŇOVÝ CYKLONOVÝ VÝMĚNÍK TEPLA

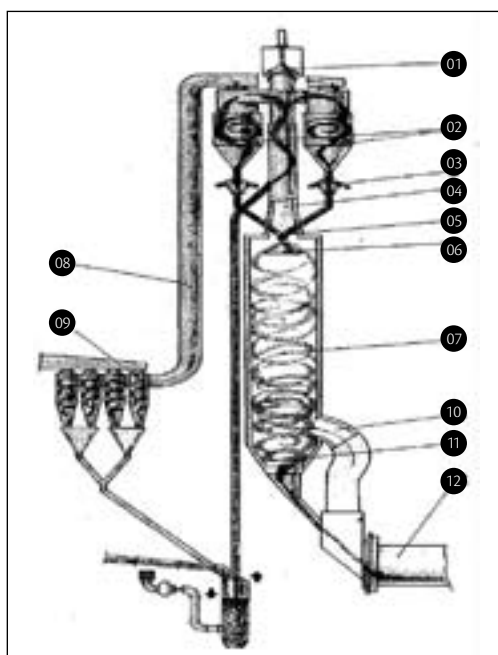
Dne 1. července 1932 podal Ing. M. Vogel Jörgensen u čsl. Patentového úřadu přihlášku na vynález pod názvem „Způsob a zařízení na plnění pecí s otočným bubnem jemně rozdělenou hmotou“. Patent č. 48169 byl vydán 25 července 1934. V patentové listině byla ve zjednodušené formě uveřejněná skica čtyřstupňového cyklonového výměníku tepla. Je kuriosní, že tento geniální návrh unikl tehdy pozornosti strojírenských firem. Až díky inženýrovi Franzi Müllerovi z firmy KHD-Klöckner-Humboldt-Deutz byla začátkem 50. let minulého století postavena v závodě Klöckner Hütte Bremen AG pec se čtyřstupňovým cyklonovým výměníkem.

Pec měla průměr pláště 2,5 m a délku 40 m. Surovinou byla směs vápence a vysokopecní granulované strusky. Pec dosahovala výkonu 210 tun za den při měrné spotřebě tepla 1 000 kcal na kg slínku. Pec nebyla vybavena účinným odprašováním, takže byla odstavena z provozu. Teprve po instalaci elektrostatických odlučovačů švýcarské firmy Elex, bylo možno pokračovat v instalaci cyklonových výměníků.

Čtyřstupňový výměník tepla

310

Šachtový výměník Přerovských strojiren

Šachtový výměník Přerovských strojiren

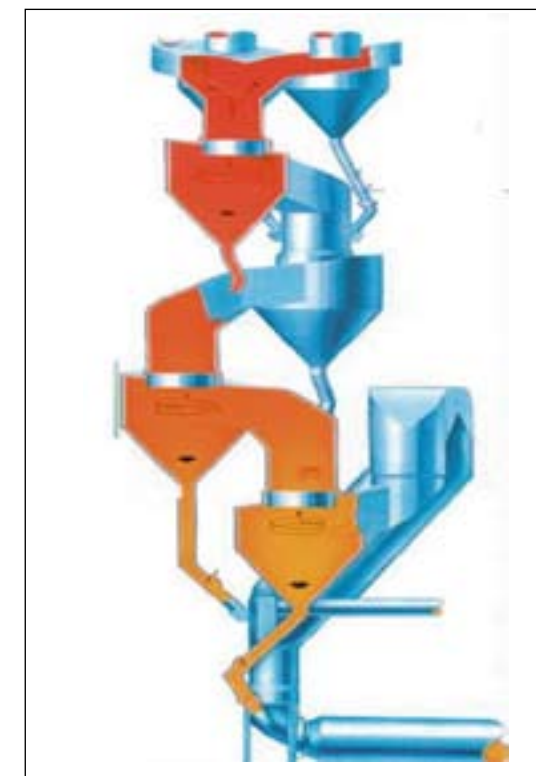
Legenda:

- 01. Pomocný komín
- 02. Vstupní cyklony
- 03. Klapky (migalky)
- 04. Kanál horkých plynů
- 05. Výpad suroviny na rozdělovací talíř
- 06. Rozdělovací talíř
- 07. Šachtový výměník
- 08. Kouřovod
- 09. Multicyklon
- 10. Vstupní kouřovod plynů z pece
- 11. Horká surovinová moučka
- 12. Rotační pec

Druhou pecí se čtyřstupňovým výměníkem (první dodanou na objednávku) byla rotační pec, instalovaná v cementárně Bechumer Portlandzementwerke Bomke & Bleckmann K. G. Beckum / Westf. Rotační pec měla průměr 3,2 m a délku 40 m. Pec dosáhla výkon 412 tun za den a měrné spotřeby tepla 858 kcal/kg slínku.

Brzy nastal nevídaný rozvoj suchého způsobu výroby slínku. Dlouhé mokré rotační pece byly zkracovány a rekonstruovány. Byly též stavěny nové velkokapacitní pece, opatřené čtyřstupňovými cyklónovými výměníky a roštovými chladiči.

V sedmdesátých letech přicházejí strojírenské firmy s přitápěním do výměníku. Horký vzduch ke spalování je přiváděn z roštového chladiče terciálním potrubím. Horká moučka je prakticky zkalcinována, takže stačí relativně menší rotační pec k rekordním výkonům. Tyto pece s kalcinátory jsou stavěny s pětistupňovými, nebo šestistupňovými výměníky. Od roku 2004 dosahují výkonu 10 000 tun slínku za den. V roce 2010 je ve výstavbě rotační pec s dvouvětвовým cyklónovým výměníkem a kalcinátorem o kapacitě 12 000 tun slínku za den.

Pětistupňový výměník tepla s kalcinátorem DOPOL – 90

311

NEJVĚTŠÍ REALIZOVANÉ PECE

Pec	Výkon t/den
Šachtová	300
Dlouhá mokrá	3 600
Suchá dlouhá	3 300
Lepolova pec	3 000
RP a 4° výměník	4 000
RP a 5° výměník + kalcinátor	12 000

V souladu s výkonem pecí se vyvíjela drtící a mlecí technika, expedice, laboratoř i řídicí a automatické procesy.

Ing. Jiří Lahovský, CSc.,

Narozen roku 1927. Na VŠCHT byl žákem prof. Otto Wichterleho a prof. Rudolfa Bárty. Nejprve působil jako vedoucí laboratoře a hlavní technolog v Prachovické cementárně, a poté v Přerovských strojírnách, kde v projekci založil technologické oddělení maltovin. Aktivně se účastnil projektování a uvádění do provozu řady cementáren v Československu i v zahraničí, kde působil ve 41 zemích. Působil také ve Vídni v organizaci OSN pro průmyslový rozvoj UNIDO. V letech 1990–1991 byl zaměstnancem švýcarské cementářské společnosti Holderbank, dnes Holcim. Od roku 1992 byl poradcem generálního ředitele Pragoementu, a.s., Ing. Ivana Kratochvíla, CSc. Kandidaturu věd

obhájil prací na téma Bílý cement. Vypracoval 120 studií a přednesl řadu přednášek. V současné době působí jako odborný poradce pro technologii a výrobu maltovin.

- 1) ACI Committee 232 Report (1994), Use of natural pozzolans in Concrete, ACI Materials Journal, 91 (4), 410–416.
- 2) Ancient Egyptian Materials and Industries, London 1934.
- 3) Balbín Bohuslav: Miscellanea Historica regni Bohemiae, 17. století.
- 4) Bárta, R.: Chemie a technologie cementu, ČSAV Praha, 1961.
- 5) Bhatti Laved, : Innovation in Portland Cement Manufacturing, PCA, 2004.
- 6) Brandenberger, E.: Grundlagen der Werkstoffchemie, Zürich 1917.
- 7) Davey N.: Building Materials in Antiquity, Chem. and Ind., 1950, p. 43.
- 8) de la Faye: Recherches sur la préparation que les Romains donnoient á la chaux dont ils se servoient pour leurs constructions, et sur la composition et l'emploi de leurs mortiers, Paris, 1777.
- 9) Deutscher Zement 1852–1952, Hrsg: Verein Deutscher Portland- und Hüttenzementwerke e. V., Wiesbaden: Bauverlag, 1952.
- 10) Faujies de Saint-Fond: Recherches sur la pouzzolane, sur la Théorie de la chaux, et sur la cause de la dureté du mortier, Grenoble and Paris, 1778.
- 11) Forell von, K.: Wie der erste deutsche Drehrohfen entstand. Tonindustrie-Zeitung 31, 1907, No. 76, S. 917–921.
- 12) Forell von, Karl – ein Nachruf. Tonindustrie-Zeitung 36 v. 27. 4. 1912, S. 720.
- 13) Francis, A. J.: Aus den Anfängen der Zementherstellung in England. ZKG International 18, 1965, No. 7, S. 334–338.
- 14) Garry, M.: Entstehung des Drehrohrofens. Tonindustrie Zeitung 31, 1907, No. 88, S. 1152–1153.
- 15) Ghosh S. N.: Cement and Concrete Science & Technology, ABI Books Private Ltd., 1991.
- 16) Haegermann, G., Huberti, G., Moll, H.: Vom Caementum zum Spannbeton. Wiesbaden, Berlin: Bauverlag 1964.
- 17) Harries, K. A.: Concrete Construction in early Rome, (1995). Concrete International, 17 (1), 58–62.
- 18) Heagermann: Dokumente zur Entstehungsgeschichte des Portland – Zementes, ZKG 23, 1970, S. 1–11.
- 19) Henry Reid: The Science of Art of the manufacture of Portland Cement, 1970.
- 20) Choisy A.: L' Art de Bâtir chez les Égyptiens, Paris, 1904.
- 21) Jung V. N.: Technologija vjazuščich věščestv, Moskva, 1951.
- 22) Kallauner O.: Chemická technologie žárnin, Praha, 1951.
- 23) Klemm, W. A.: Cementitious materials: historical notes. In J. P. Skalny (ed.), Materials Science of Concrete I, The American Ceramic Society, Westerville, pp. 1–26, 1989.
- 24) Kohlhaas, B.: Cement Engineers' Handbook, 4th English edn., Bauverlag, Wiesbaden, p. 103, 1983.
- 25) Kühn, H.: Zementchemie III, Verlagtechnik, Berlin 1952.
- 26) Lamprecht: Opus Caementitium-Bautechnik der Römer, Beton-Verlag, 4. Ausgabe.
- 27) Láník Jaroslav a Cikrt Miloš: Dvě tisíciletí vápenictví a cementářství v českých zemích. Vydal Svaz výrobců cementu a vápna Čech a Moravy, 2001.
- 28) Láník Jaroslav: Velký příběh – 120 let Královské cementárny 1889 – 2009. Vydal Českomoravský cement, a. s., 2009.
- 29) Lea, F. M.: The Chemistry of Cement Concrete, 3rd edn., Edvard Arnold, London, Ch 1, 1970.
- 30) Lorient: Mémoire sur une découverte dans l'art de bâtir, Paris, 1774.
- 31) Matoušková, A.: Od tradičního vápenictví na území Českého krasu ke vzniku moderní továrny na výrobu portlandského cementu v Králově Dvoře v roce 1911, Beroun 1995.
- 32) Michaelis, W.: Die Hydraulischen Mörtel insbesondere der Portland Cement in Chemisch-technischer Beschreibung, Leipzig, 1869, str. 1–63.

- 33) Naske, C.: Die Portland-Zement-Production. Leipzig: Verlag Theod. Thomas, 1903.
- 34) Prüssing, G. C.: Aus der Geschichte der deutschen Zementmaschinen-Industrie, ZKG INTERNATIONAL 5, 1952, No. 5, S. 127 – 133.
- 35) Quietmeyer Friedrich: Zur Geschichte der Erfindung des Portlandzementes, Berlin, 1912, Verlag der Tonindustrie-Zeitung GmbH.
- 36) Robert G. Blezard: The History of calcareous Cements, uveřejněno v knize Lea's Chemistry of Cement and Concrete, Forth Edition, Arnold, 1998.
- 37) Rovnaníková, P.: Vývoj historických pojiv od vápna k portlandskému cementu. Stavební materiály 2/1998, str. 21–23.
- 38) Smeaton, J.: Narrative of the Building of Eddystone Lighthouse, London, 1791.
- 39) Stark J., B. Wicht: Zum 100jährigen Jubiläum der Errichtung des ersten Zementdrehofens in Deutschland. Zement-Kalk-Gips International 8/1997, S. 407–416.
- 40) Stark, J., Wicht, B.: Geschichte der Baustoffe. Weimar: Hochschule für Architektur und Bauwesen. Weimar – Universität. Schriften No. 99, 1996.
- 41) Vicat L. J.: Recherches expérimentales, Paris, 1818.
- 42) Wallace W.: An analysis of mortar from the Great Pyramid, Chem. News 11, pg. 185, 1865.
- 43) Where is all began, World Cement, Dec. 1999, str. 20–24.
- 44) Wilcox, Simon: From the mist of time, International Cement Review.
- 45) Žuravlev V. F.: Chimija vjazuščich věščestv, Leningrad, 1951

KOLEKTIV AUTORŮ KNIHY

Zleva: Miloslav Pátek, Ing. Jan Korynta, Ing. Jiří Lahovský, CSc., Ing. Milan Stodola, Ing. Ivan Kratochvíl, CSc., Pavel Malásek, Mgr. Miloš Garkisch, Jiří Hájek, Ing. Ladislav Damašek, Mgr. Ivan Kús, Jiří Šulc, Karel Dušánek

Pracovníci závodu

Vedení závodu – zleva: Kos, Preisler, Hájek, Mrázek, Patera, Školoud, Nevlud, Korynta, Damašek, Lehečka, Beran

Eškova směna – Stehlík, Eška, Uhlíř, Hejdánek, Kultz, Šrámek, Sládeček, Anýž, Černý, Kovalčík, Prádl O.

Vedení provozu – zleva: Chrpa, Veselý T, Eška, Burian, Školoud, Schön, Moravcová, Čumpelík, Ryšánek, Bohuněk

Schönova směna – Douba, Schön, Podzemský, Kapr, Borek, Abramcov, Marko, Veselík

Veselého směna – Veselý T, Studnička, Hospodářský, Partyka, Dvořák, Burian

Pracovníci lomů – Kraml, Lehečka, Jeníček, Souček, Linhart, Kasal, Nejepsa, Ziegler, Žižka, Kasík, Brož, Spurný, Novák, Podzemský, Suchánek, Klusáček, Pinc, v podřepu: Šop, Vojta, Tulich

Pracovníci provozu – zleva: Procházka, Kačaba, Absolon M., Veselý J., Prádl F., Veselý T., Stehlík B., Holly; Benko, Pivnec, Vališ, Kýchos, Vašíček, Burian, Jura, Kočka, Štoviček, Dítě, Koreček, Snopek, Pávek, Šmíd V., Skálová, Školoud, v podřepu zleva: Chrpa, Bělina, Stecyk, Kefurt, Koza, Buchta, Šmíd M., Hollmann,

Pracovníci laboratoře – zleva: Veselá, Turčín, Schönová, Kočvara, Zajíčková, Korynta

Pracovníci hospodářské správy a autodopravy – zleva: Hájek, Pokorný P, Souček, Bláha

Pracovníci mechanické dílny elektro údržby – Malina, Nevlud, Mrázek Jiří, Šafařík, Cába, Císař, Cívín, Bartl, Cmíral, Hartman, Zeman, Lutonský, Kouřim, Veselý, Šafář, Paluska, Rakušan, Sladký, Mrázek Jan, Hospodka, Šeplavý, Suchan, Cicvárek, Vlček, Vinopal, Vychodil, Preisler, klečící: Štika, Eckstein, Kučera, Kovařík

Pracovníci skladu – zleva: Nejepsová, Adámek, Keitzl, Keitzlová

Pracovníci investic – Křivohlavá, Hora, Karšňák, Mašek, Chaloupek, Pokorný

Pohled z balonu 2011 – cementárna Radotín, v pozadí přemostění Lochkovského údolí

Letecký snímek od Cikánky, 2006

Letecký snímek od lomu Špička k lomu Hvíždalka, 2006

Letecký snímek – na místě původní cementárny je nyní sídliště a v pozadí je současná cementárna, 2009

Lom Špička a Hvíždalka

Letecký snímek – drtírna, PHS, závod, Pragoelast

Letecký snímek – Lom Hvíždalka

Letecký snímek – lom Hvíždalka s Kosohř

Letecký snímek – Lom Branžovy

ČMC

Znak města Loděnice používaný i vápenkou

CEVA

PGC

RC

Ing. Jaroslav Vávra, Ing. František Hülka, Ing. Ivan Kratochvíl, CSc., Antonín Lukeš

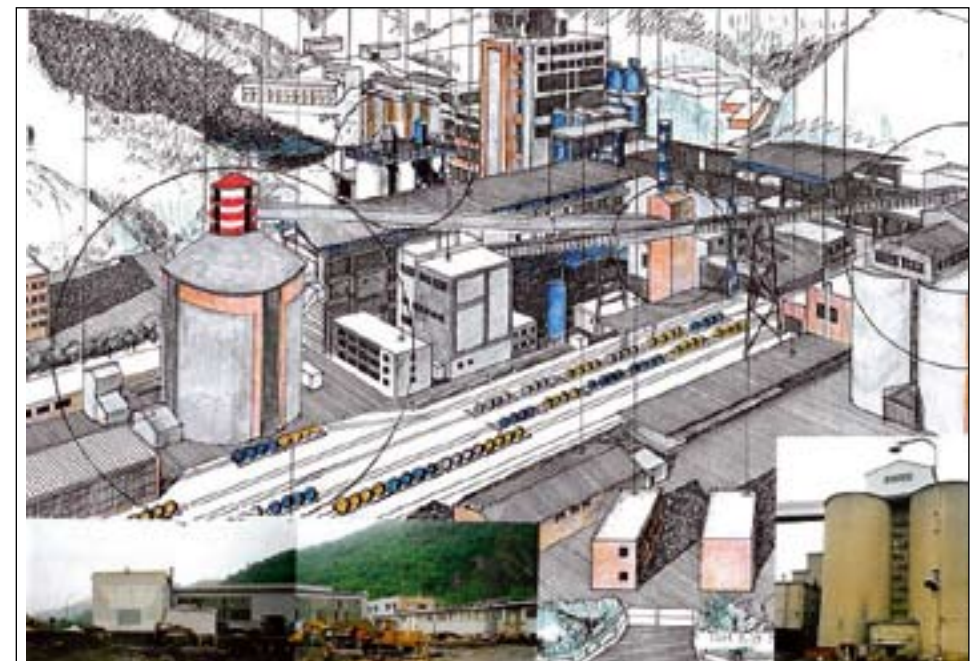
Kolektiv pořadatelů dne otevřených dveří, 2001

Pamětní list ke 125. výročí založení společnosti

Barevná studie z roku 1995

Barevná studie z roku 1995

P o t v r z e n í

o zapsání do knihy akcionářů a.s. Prago cement

Akcionář pan, paní *Ladislav Dimašid*
bytem *Radčany nam. Otčaditelů 1362*
číslo O.P. *927 111 AK*
upsal dnešního dne *4.12.92*
...*19*... ke zaměstnaneckých akcií, jejichž lhůta splatnosti
je dne *4.12.93*
a z těchto upsaných akcií k dnešnímu dni zaplatil částku
..... Kč, což činí ..... ks akcií.

Zároveň se výše jmenovaný akcionář zavazuje, že bude se zaměstnaneckými akciemi a.s. Prago cement nakládat dle občanského zákoníku ze dne 5.11.1991, paragrafu 58.

Prago cement a.s. se zavazuje, že bude plnit vůči akcionářům veškeré povinnosti, které má plnit akciová společnost vůči vlastníkům zaměstnaneckých akcií, jak to předepisuje občanský zákoník.

Za představenstvo
a.s. Prago cement

Stodolová
.....
.....
.....

Ing. Eduard Špietel
pracovník pověřený vydáváním potvrzení
o zapsání do knihy akcionářů

Razítko a.s. Prago cement
č. "300"

Akcie, 1992

Hvízdalka ze silnice

Pavla Javorská v Sokolovském braném závodě

Viditelní zleva: Pechar, Stodolová, Čížková, Malášek, Rokos, Garkisch, Javorská

Vlomech – zleva: Pechar, Veselík, Vobecký, Hůlka, Malásek

Ředitel K. Siatka při cvičení CO

ZV ROH & ZO KSČ & vedení podniku
si Vás dovoluují pozvat na

3

SLAVNOSTNÍ KONFERENCI

RADOTÍNSKÉ CEMENTÁRNY A VÁPENICE
PRAHA 5 RADOTÍN

V kulturním a zábavném pořadu
vystoupí:

Y. Simonová
M. Chládi
E. Lukášová
L. Lipský
J. Homola
R. Cortéz
~
Tatran revue

3

18. června 1976 začátek 15.30 hod.

Tato pozvánka platí jako vstupenka

3

PŘI PŘÍLEŽITOSTI

15. výročí zahájení provozu cementárny Radotín

3

Kulturní dům
pracujících ve strojírenství
Praha 5 Smíchov

3

Slavnostní konference k 15. výročí

1. máj 80. léta 20. století – od potoka Rokos, Michálek, Havlíček, vzadu Bezucha, Slanina

Alegorický vůz

Rekreační středisko Nový Dvůr

Pohled na vlečku

1. máj zaměstnanci RCV, 1978

Zásoby strusky převyšují úložný prostor v jeřábové dráze

Panoramatický pohled před a po vybudování nové cementárny

Za plotem staré cementárny nové sídliště Berounka

Hotelový dům, jeřábová dráha mramorky

Ruční třídička koulí.
Zleva vzadu: V. Čermák, Čermáková, Špriňar, Jana ?, Hájková,
vpředu: Potůčková, Šrůt, Jozífek

Kontrola pálícího procesu v počátku cementárny

Letecký snímek – areál současné cementárny roku 1959

Areál zbourané staré Cementárny

Výstavba podjezdu železniční vlečky – vjezd do závodu

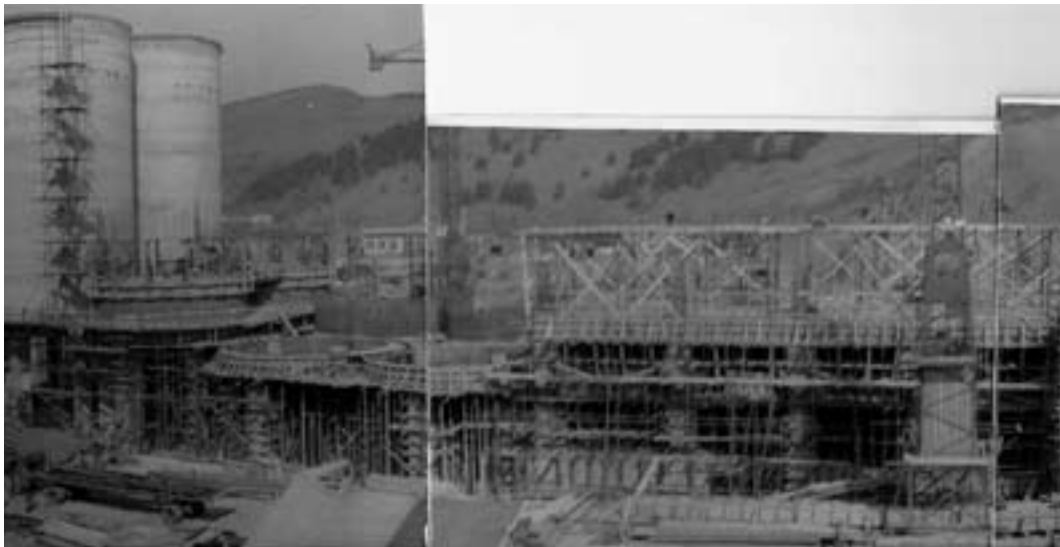
Okolí staré cementárny

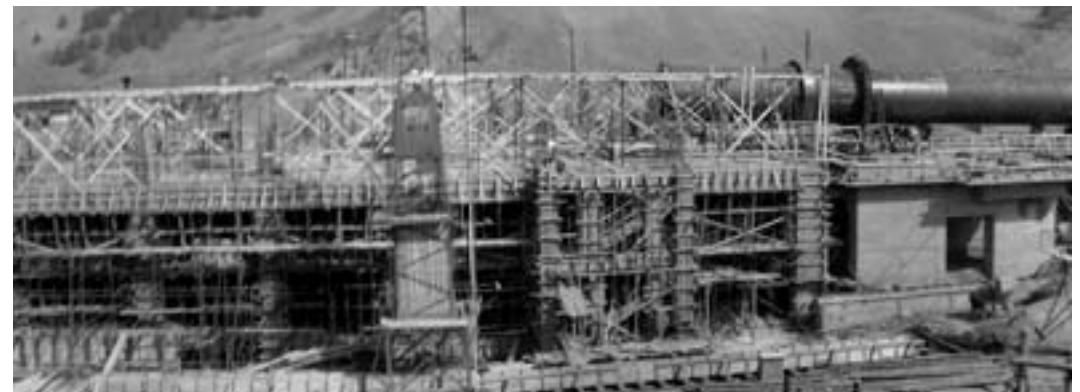
Lom Lochkov (Čistá)

Staveniště nové cementárny

Výstavba nové cementárny

Výstavba nové cementárny – rotační pece

Staveniště pecí

Výstavba s výhledem na Radotín

Výstavba nové cementárny – pece

Na dvoře Šarbochova mlýna

Pohled od starého hřiště na Radotín

Hadrový mlýn čp. 12. Dušek, Švarcová, Forejtová, Nový, paní Dušková drží za ruku malou Forejtovou

Maškův mlýn

Tzv. ouřednický dům

Letecký snímek – Radotín s původní cementárnou, 1938

Administrativní budova ve staré cementárně

Struskový dopravník ve staré cementárně

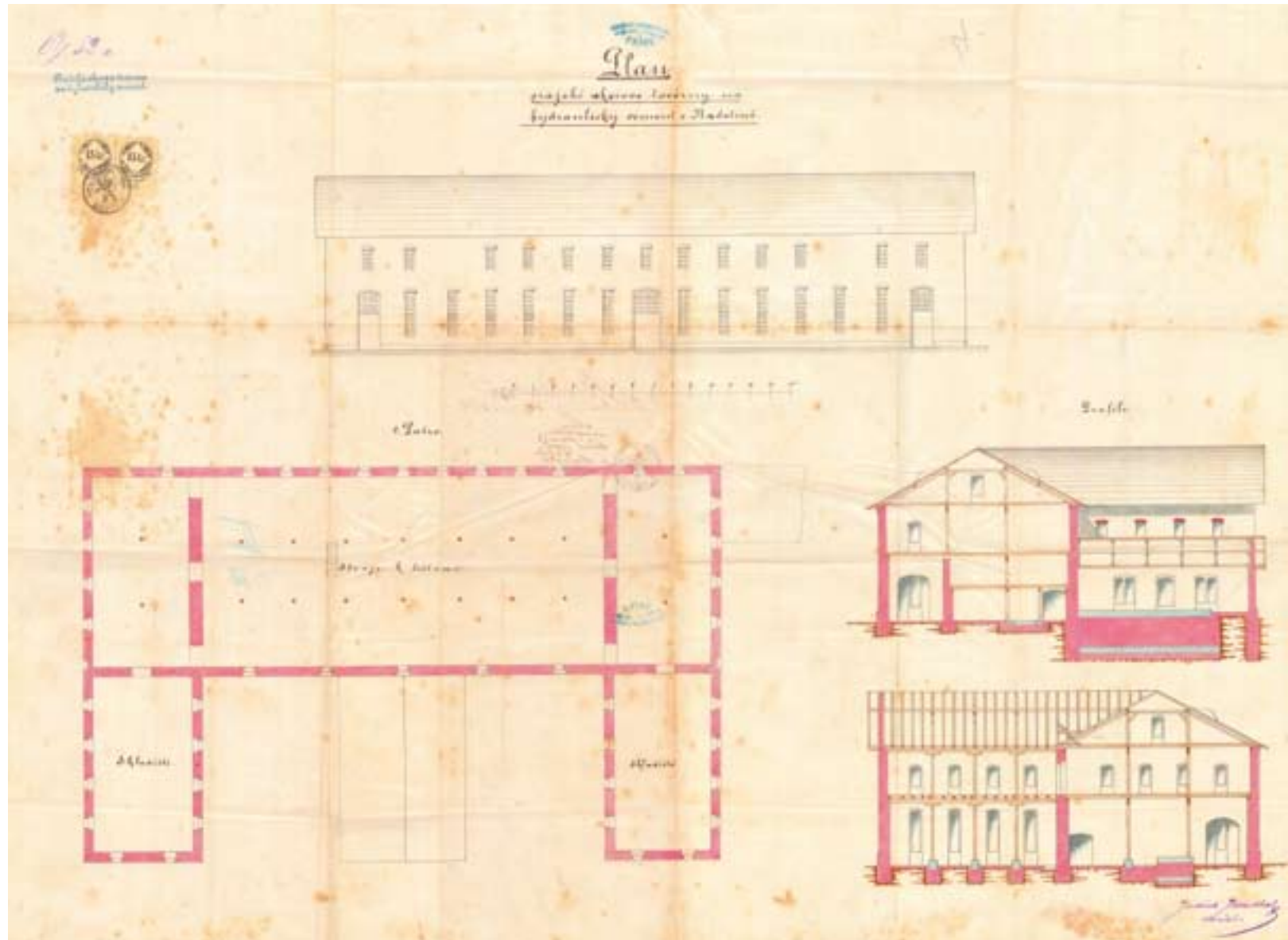
Pohled na Radotín z počátku 20. století

Výletní restaurace Cikánka

Radotín kolem roku 1925

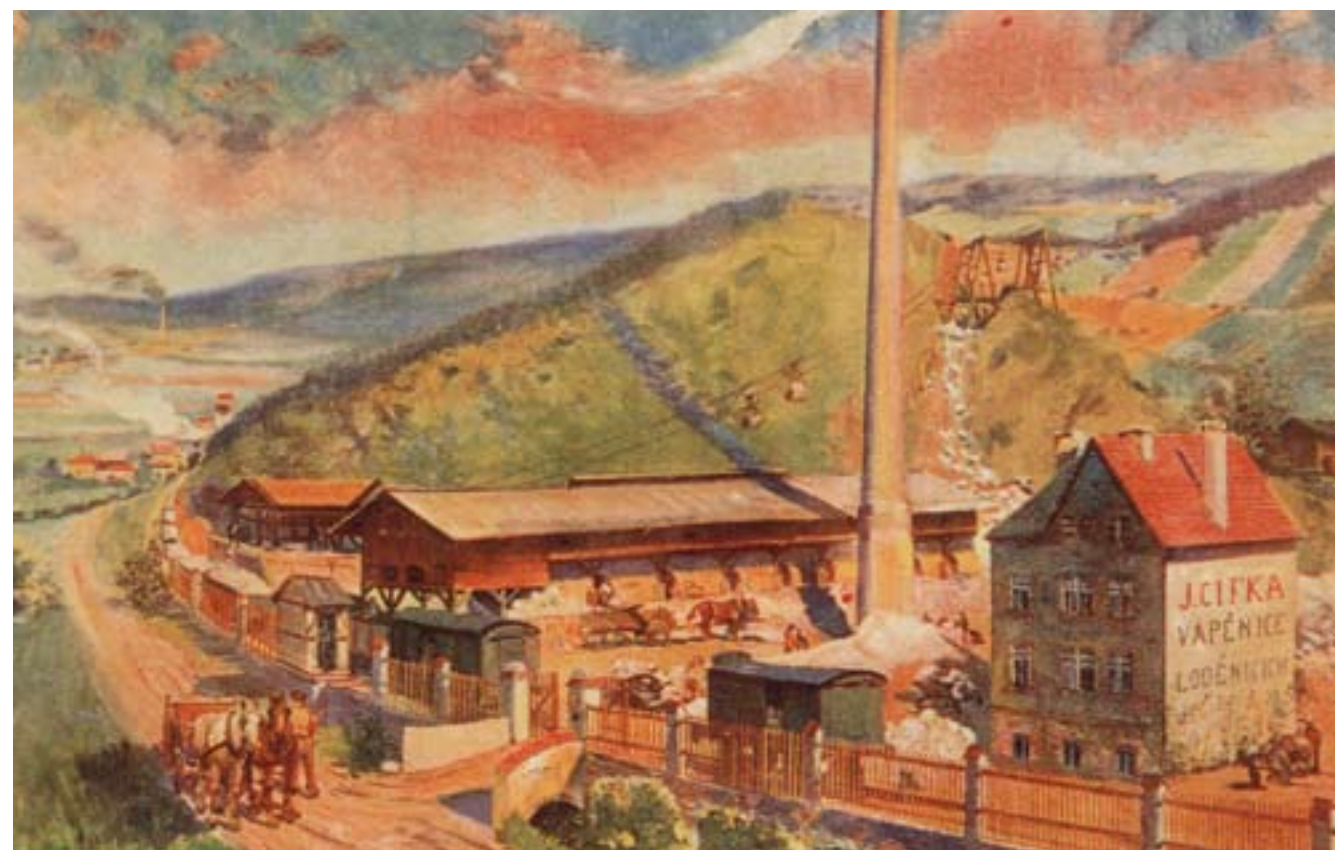
Plán továrny na cement

Restaurace Cikánka – U Böhmtů, kolem roku 1910

Radotín roku 1902

Vápence Jindřicha Čífký v Loděnici

~ PANÍ DANA SHULAK VZPOMÍNÁ NA SVÉHO OTCE PANA ANTONÍNA ČECHA ~

Když si vzpomenu na tátu, téměř pokaždé se mi vybaví s tužkou v ruce.
Už jako malá holka jsem obdivovala, co jeho ruka dokázala
vkouzlit na papír, který ožil přímo před mýma očima.

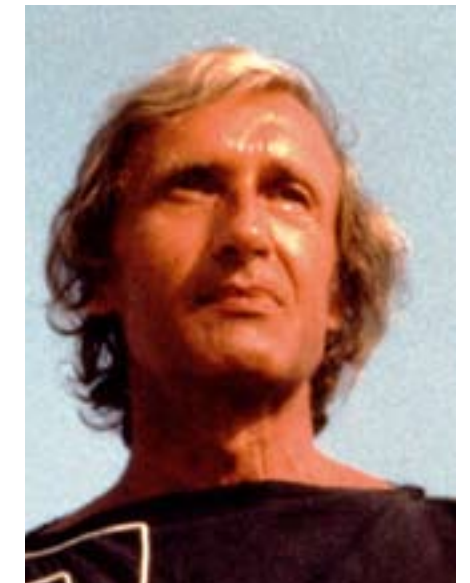
I dnes, když se po létech podívám na jeho obrázky,
mě okouzlují jejich humor, chytrost a poezie.

Svoboda, láska a moudrost byly pravděpodobně hodnoty, kterých si táta vážil nejvíc.
Myslím, že kreslení bylo pro něj tvůrčím únikem do skutečnosti,
kterou mu nebylo dáno osobně prožít.

Zato ve svých kresbách je mohl vyjádřit bez omezení – jsou
plné hravosti, smyslnosti, moudrosti a postřehu.

Dana Shulak

Antonín Čech (18. 11. 1930–25. 10. 1987)

VÝROBA CEMENTU OČIMA PANA A. ČECHA,
KTEROU ZTVÁRNIL V KALENDÁŘI V ROCE 1967

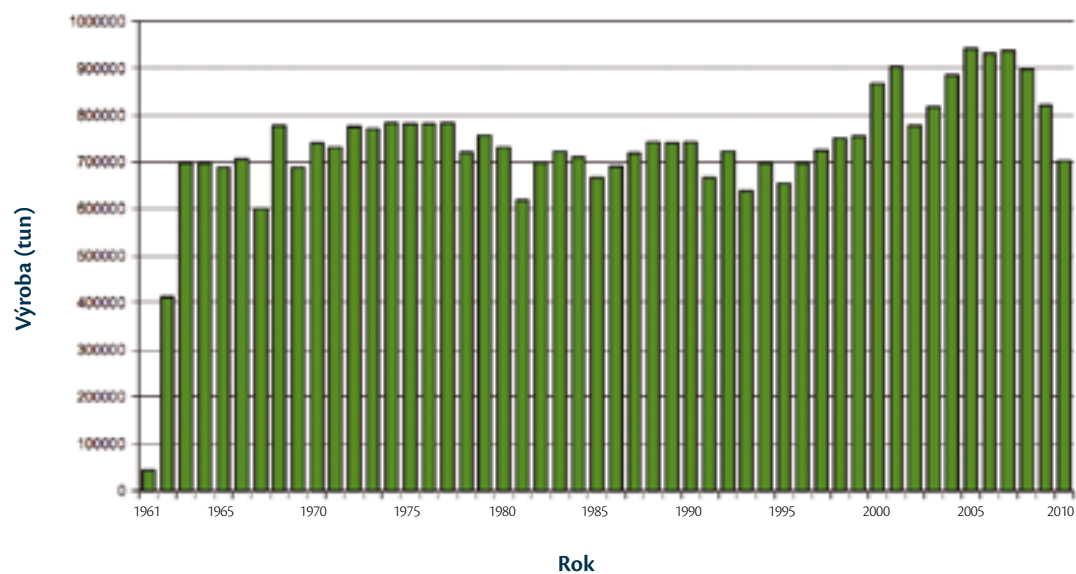

Technologické schéma závodu Radotín

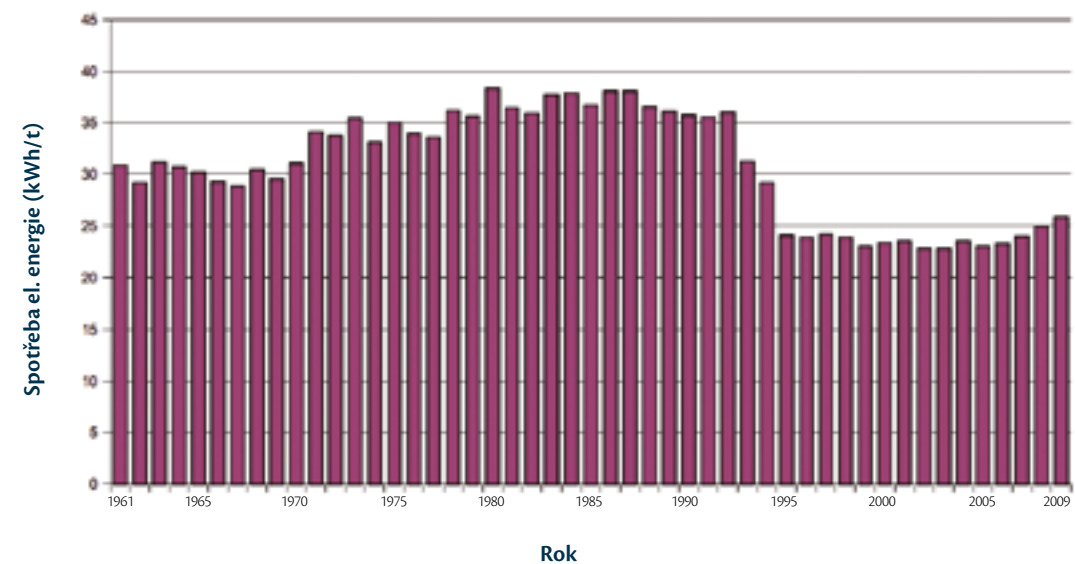

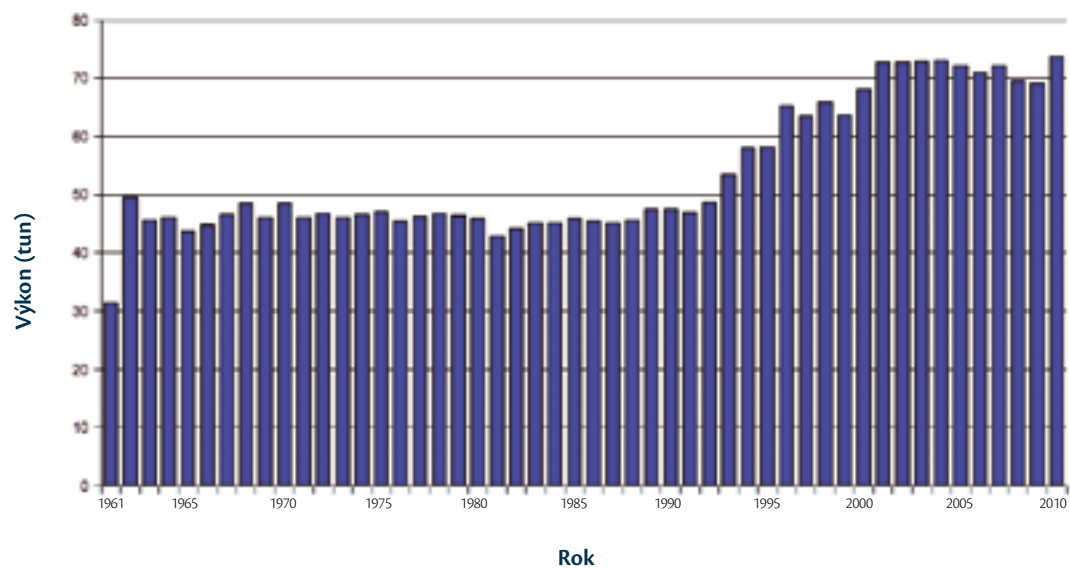
Výroba suroviny v letech 1961–2010

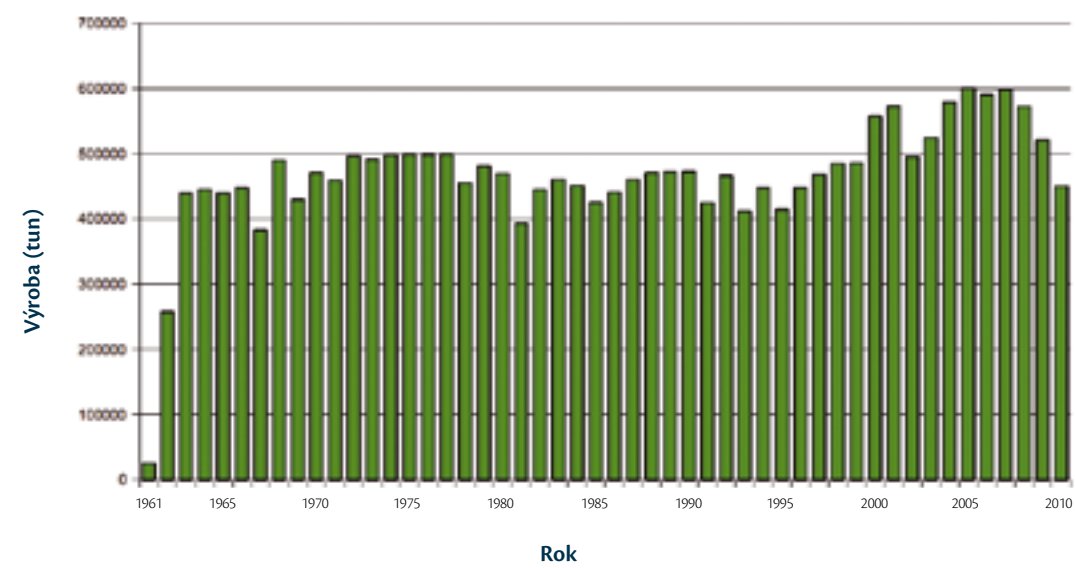
Měrné spotřeby el. energie na mletí suroviny letech 1961–2009

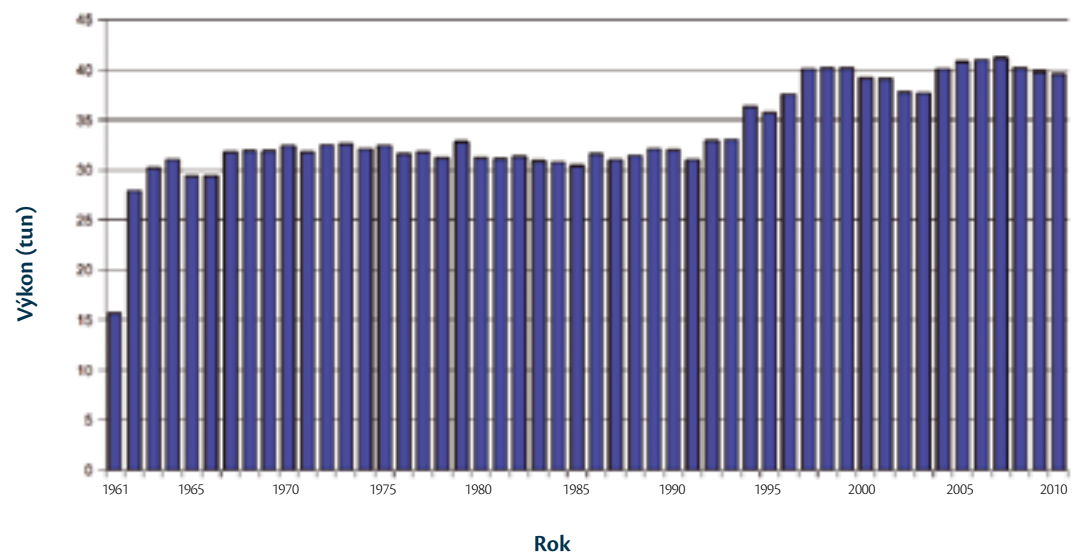
Měrné výkony surovinových mlýnů v letech 1961–2010

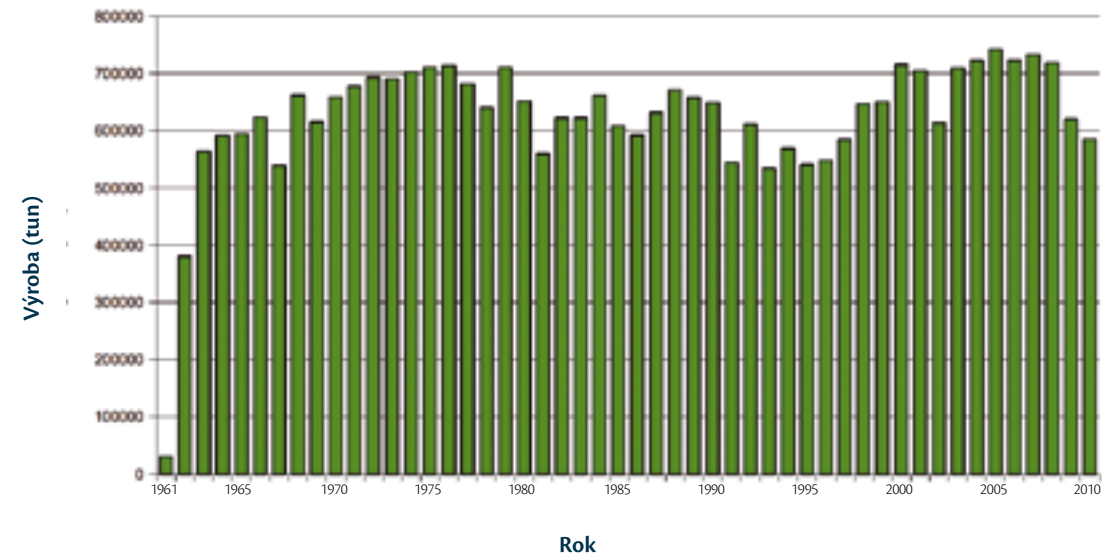
Výroba slínku v letech 1961–2010

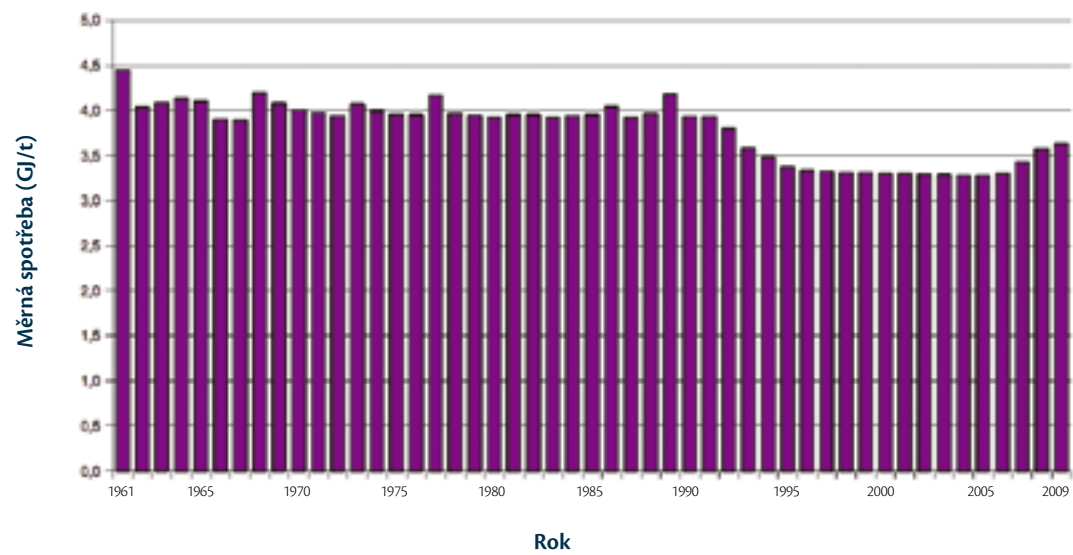
Měrné výkony rotačních pecí v letech 1961–2010

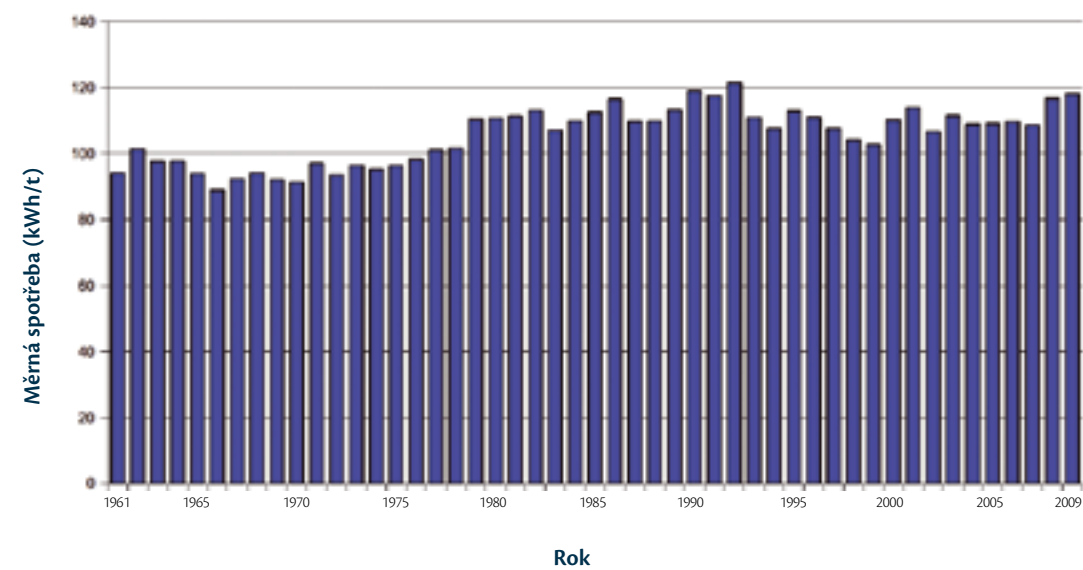
Výroba cementu v letech 1961–2010

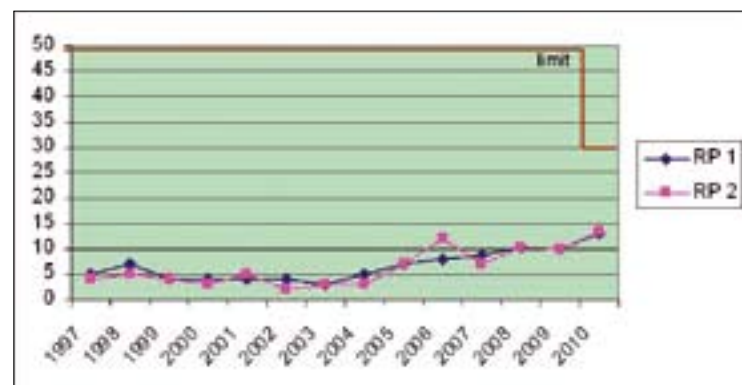

Měrné spotřeby tepla pro výpal slínku v letech 1961–2009

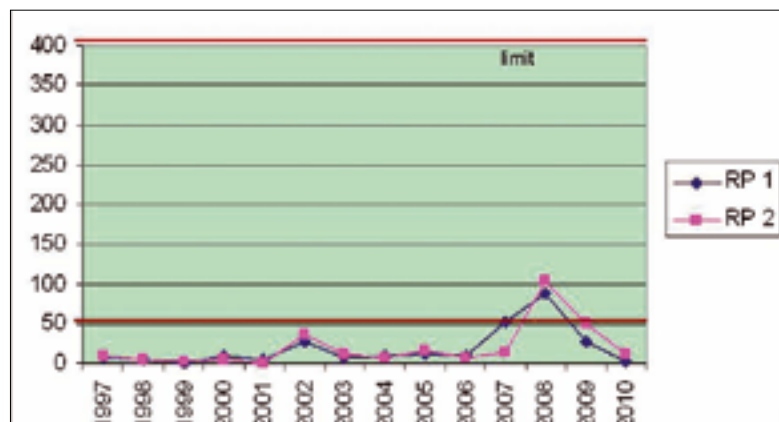

Měrná spotřeba el. energie na výrobu cementu v letech 1961–2009

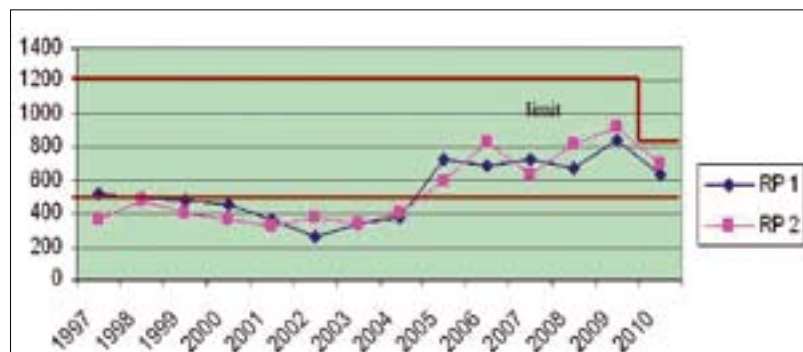

Průměrné roční emise prachu (mg/Nm³)

Od 2005 přepočítáno na suchý plyn, 10% O₂, 101,32 kPa a 273 K

Průměrné roční emise SO₂ (mg/m³)

Od 2005 přepočítáno na suchý plyn, 10% O₂, 101,32 kPa a 273 K

Průměrné roční emise NO_x jako NO₂ (mg/m³)

Od 2005 přepočítáno na suchý plyn, 10% O₂, 101,32 kPa a 273 K

PŘEDMLUVA ŘEDITELE PODNIKU	<u>11</u>
PŘEDMLUVA AUTORA	<u>13</u>
CEMENTÁRNA V PRAZE-PODOLÍ	<u>19</u>
RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA	<u>51</u>
POD NOVÝM NÁZVEM	<u>79</u>
PRASTAV V DOBĚ NĚMECKÉ OKUPACE	<u>99</u>
POSLEDNÍ ROK SPOLEČNOSTI PRASTAV	<u>115</u>
PRAGOCEMENT, n. p., RADOTÍN	<u>135</u>
SEDMDESÁTÁ A OSMDESÁTÁ LÉTA	<u>161</u>
RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA VE VÍRU EKONOMICKÉ TRANSFORMACE	<u>171</u>
RADOTÍNSKÁ CEMENTÁRNA NA KONCI MILÉLIA	<u>187</u>
LOMY RADOTÍNSKÉ CEMENTÁRNY	<u>203</u>
DRÁHY VE SLUŽBÁCH PRAŽSKÉ AKCIOVÉ TOVÁRNY NA HYDRAULICKÝ CEMENT A JEJICH NÁSTUPCŮ	<u>209</u>
VÝROBA CEMENTU V ZÁVODĚ RADOTÍN – Ing. Jan Korynta	<u>241</u>
VZPOMÍNKY – Ing. Ivan Kratochvíl, CSc.	<u>251</u>
JAK SI ZAMĚSTNANCI STAVĚLI BYLENÍ S PODPOROU PODNIKU – Ing. Milan Stodola	<u>269</u>
HISTORIE VÝROBY MALTOVIN – Ing. Jiří Lahovský, CSc.	<u>277</u>
PŘÍLOHY	<u>321</u>
PANÍ DANA SHULAK VZPOMÍNÁ NA SVÉHO OTCE PANA ANTONÍNA ČECHA	<u>363</u>
VÝROBNÍ GRAFY	<u>371</u>

***
